

„Mai fiind ca nefiind“

SIMBIOZE

*Revistă blogosferică lunară de ariergardă spirituală, fără frontiere,
editată sub egida ONG Virtual ImpEx*

Numărul 7 (iulie 2026)

REDACTIA:

Director onorific:

Nicolae Mareș

Redactor-șef:

Marian Ilie

Redactor-șef adjunct:

Petre Cichirdan

Secretar de redacție:

Genovel-Florentin Frătilă

Seniori editori:

Nicolae Georgescu

Constantin Ionescu Târgoviște

Constantin Lupeanu

Nicolae Mareș

Colegiul redacțional:

Gabriela Banu

Mihai Batog-Bujeniță

Irina-Ana Drobot

Mirela Dumitru-Savin

Mircea Lungu

Raluca Maftai

Victoria Milescu

Correspondenți:

Tuğrul Keskin (Turcia)

Claudia Napoli (SUA)

Relly Maria Niculescu

George D. Piteș

Cai Qing (China)

Adresa redacției:

**Sat Pitaru, com. Potlogi,
jud. Dâmbovița**

ISSN 3120 – 1261

ISSN-L 3120 – 1261

Email:

revista.simbioze@gmail.com

*Întreaga răspundere pentru conținutul articolelor
revine autorilor.*

*Reproducerea oricărui articol se face numai cu acordul
autorului și precizarea sursei.*

EDITORIAL

Marian ILIE

Uf, greu au mai trecut ultimele zile ale lui iunie! Valul acela de curent saharian ne-a prins învălătuți în chinurile facerii unui nou guvern ultraeuropean – o zbatere din care n-a ieșit nimic, adevărându-se astfel maxima conservatoare potrivit căreia bărbații (fie ei și de stat) nu pot să nască (guverne). Ne-a prins vacanța asta și fără un guvern pe de-adevăratea și fără un parlament în deplinătatea puterii de a zămisli o majoritate care să pună țara pe șine.

În Ucraina începutul de iulie l-a prins pe Trump jucând încă table cu Putin, cu pauză doar de Ziua Națională a Statelor Unite, prilej cu care publicul românesc i-a putut revedea față în față pe cei doi

bărbați de stat degeaba ai noștri, elogiind o țară care deși e mare și tare, nu e pe placul lor. Și-au schimbat ei șepcile – cea de european cu cea de occidental (transoceanic, s-ar zice), dar năravurile tot în Europa îi țin captivi.

În Orientul Mijlociu Trump a pus de un barbut pe rupt oasele, în care – unse cu petrol – zarurile uită să se rostogolească și să indice punctajul fiecaruia din jucători. De-aia acolo pacea e un fel de război, iar războiul este un fel de pace, în care țeș de zor suveicile trimise de Trump și de ayatollahi, sub o veche deviză, răstălmăcită: *Si vis bellum para pacem!*

Aici, la noi, precum Gânditorul de la Hamangia – cu picioarele în apa mării și cu șezutul pe Carpați, scriitorii au comemorat urcarea la ceruri a Luceafărului nostru de Zi și de Noapte și de Dintotdeauna, cu o îndârjire marcată evident de rafalele legii vexleriene, parcă parafrazând titlul unui vechi cântec în formula „Tot ce-i eminesc nu piere!”. Simțim încă gustul amar al dramei statuii lui Octavian Goga, întristați la gândul că cine știe ce ne mai așteaptă în atmosfera asta îmbibată de multiculturalism...

Tușeu e-MI

„Țară de secături, țară minoră,
căzută rușinos la examenul
de capacitate în fața Europei.

Aici ne-au adus politicienii ordinari,
hoții improvizați astăzi în moraliști,
miniștrii care s-au vândut o viață întreagă,
deputații contrabandiști.

Nu ne prăbușim
nici de numărul dușmanului,
nici de armamentul lui,
boala o avem în suflet,
e o epidemie înfricoșătoare.“

Octavian Goga despre clasa
noastră politică, în 1916

COLUMNA

COLUMNA, COLUMNA

Continuăm explorarea basoreliefurilor de pe Columnă, în succesiunea temporară a evenimentelor istorice, așa cum ele sunt descrise în albumul pregătit de Multianus, discipolul lui Rafael Sanzio – oferit cu dedicație, cu acordul Papei, de Giacomo di Rosi Regelui Franței și Navarei Ludovic al XIV-lea – album în care fiecare metopă este însoțită de comentarii ale lui Ciaconus Hispanus. Deocamdată mășăluim, cu escale, alături de legiunile romane spre Dacia, dar vom ajunge și la acel moment când „Sunt purtate lui Traian comorile regale pe care Decebal le-a ascuns sub râul Sargeția, nu departe de Regia, Regele i-a pus pe prizonierii săi să mute cursul râului, și să sape o

groapă în pat, unde s-au găsit mari cantități de vase de aur, și cele mai bogate comori. Și în scopul de a nu fi dezvăluit, a pus să fie uciși toți cei care nu (?) erau informați. Dar unul dintre prizonieri numit Biculo i-a dezvăluit lui Traian tezaurul ascuns, o parte din el fiind distribuit Soldaților, și o parte fiscului și Trezoreriei Poporului Roman, cele de mai sus spuse de Diones.“

Parcurem astfel filele unei interesante lecții din istoria neamului, din care aflăm un lung detaliu semnificativ, oricât de subiectivă ar putea fi considerată interpretarea lor de către autorul monumentului ori martorii ce i-au servit drept surse.

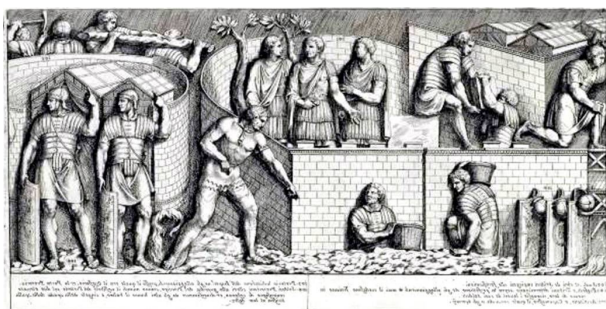
5.

60. Soldații Romani mergeau cu mâinile goale, cum se observă în toate aceste imagini.
61. Se sugerează un edificiu ridicat cu pietre pătrate, de unde Împăratul le vorbea soldaților.
62. Traian așezat cu prefectul Lucio, care l-a urmat în această expediție * sediul utilizat de împărat în așezare se numea *sella castrensis*.
63. Preoți succinți conform ritului Gabino * aceștia care asistă în spatele Împăratului nu sunt preoți, și unul din ei nu poartă toporul de sacrificiu, ci o seceră: ritualul Gabino era roba aruncată pe spate și pliată pe piept, așa cum descriu Servio și Isidor.
65. Lucio Prefectul legiunilor, sau al Pretoriului stă la stânga lui Traian în scaun egal, atât unul cât și celălalt, strălucitori.
66. Caii împăratului acoperiți cu aur și mătase, conduși de signiferi.
67. Două însemne, unul al lui Traian, celălalt aparținând al prefectului Lucio. Însemnul Împăratului era din aur, al Senatului din argint, al căpitanului roșii, al armatei marine albastru * însemnul numit *labaro* nu exista pe vremea lui Traian ci a lui Constantin, prima oară se numea *vexillum* și *vexilliferi* Alfișierilor.

6.

68. Preoți cu lauri din ritul Gabino, asistând la sacrificii și intonând imnuri.
69. Vas de aur, sau de argint cu aranjament de flori, uneori și de fructe care anunță că în primăvară începe războiul * nu se văd nici flori nici fructe.
70. Vas de apă din bronz, care se varsă deasupra sacrificiului pentru purificare, ca și apa sfântă.
71. Popă semi-nud și simplu, aduce și oferă victimele pe altar.
72. Pantaloni scurți purtați de popă de la buric, până la jumătatea gambei avea în extremitatea ei franjuri violet.
73. Vagina sau cortelliera * cuțitul pentru uciderea victimelor, se numea *dolabrum*.
74. Camillo tineret pur, ține *urceolo*, un vas din care se turna vinul sau altă licoare în patera preotului.
75. Trâmbișași care anunțau sacrificiul.
76. Traian în fața pretoriului sau cortul Imperial, îmbrăcat în haină albă de pânză, sacrifică.
77. Pateră, instrument de metal deschis cu care se infuzează pe altar, ori vinul, ori sângele victimei.
78. Sacrificiu numit *suove taurilia*, al Porcului, Berbecului și Taurului, ce se sacrificau în numele armatei.

79. Spatele victimei era acoperit cu mătase în diverse culori, legată cu frânghie sau cu șnur violet.
80. Popa ține cu dreapta cornul taurului din aur și cu stânga ține securea.
82. * Acvila legionară între alte două însemne ale cohortelor.
83. Trâmbițașii sunau la tubă, dreaptă, lungă și de metal sau de argint.

7.

84. Trompetiști sau trâmbițași sună din trompetă, instrument de bronz, sau de argint, gol și încovoiat, scotea un sunet ascuțit.
85. Om căzut la pământ de pe un asin sau măgar cu sită, întâmplare ignorată.
86. Sutană din pânză, care atingea carnea, i se spunea *suppara subaculum indusium*, popular, cămașă.
87. Discurs al lui Traian pentru motivarea soldaților, Prefecților, și Tribunilor cu semnele legiunilor, și cohortelor îndemnând: să se poarte valoros, hainele să fie îngrijite, cu bărbile tăiate ascuțit, sub mantie, unde este toracele segmentat și tăiat în două rânduri de fâșii, și erau din lână, sau din mătase cu ornamente valoroase.
88. Se sugerează un edificiu ridicat din pietre pătrate, de pe care Împăratul vorbea armatei.
89. Toți Signifierii stau în picioare înarmați cu armuri și coifuri, cu pici de lei și urși.
90. *Digmata* semnele de pe scuturi erau fulgere, coroane de flori, și diferite animale, unde aveau originea armelor în familie.
91. Soldați înarmați cu coif, scut și torace * segmentat cu curele de piele sau lamele de fier.

8.

93. Fabricarea locuințelor. Soldat cu secure taie în bucăți trunchiurile arborilor.
94. Soldat care poartă varul în coș împletit din papură în care se purta var, pământ, ovăz.
95. Spadă scurtă numită sica.
96. Soldați care purtau pietre pătrate, grinzi, var, și diverse materiale pentru fabricație. Locuințele erau din pietre, și atât de bine făcute, încât după război serveau pentru locuire castelelor și multor altora care rămân în diverse părți cu numele de caste.
97. Soldați veterani păzind locuințele și apărând muncitorii împotriva incursiunilor inamicilor.
98. Pod de lemn pentru a trece râul din apropierea locuințelor, grinzi în râu, dotate cu porți și traverse prinse cu cuie de bronz.
99. Constructor-șef care comanda operațiunile * sau care mai retușează lucrarea.

9.

100. Scuturi și coifuri aparținând soldaților implicați în fortificații.
101. Prefecți și Tribuni determină asupra perfecțiunii locuințelor * de fapt este Traian în mijlocul lor, le recunoaște meritele soldaților săi.
102. Arhitect, sau maestru constructor, care comandă operațiunile.
103. Locul pretorian al Împăratului în locuință, în apropierea căruia erau Magistratura și Poarta Pretoriană.
104. Soldați Pretorienii aleși în garda Principelui, stau în fața vestibulului Pretoriului cu degetul ridicat semn de atenție și față de ceilalți au cureaua sau cingătoarea pentru spadă de la umărul stâng la partea dreaptă.

10.

105. Traian cere exploratorilor să recunoască hotarele inamicilor.
106. Al doilea pod de lemn deasupra râului din apropierea locuințelor pentru alimentarea cu apă, și pentru a transporta mai ușor utilitățile.
107. Stradă care de la locuințe conduce spre râu, pentru alimentarea cu apă, care este luată cu un vas de un soldat.
108. Parapet care în vârf are pene sau creneluri.
109. Soldați care în părțile împădurite din apropiere taie lemnele, o parte din ei le duc spre locuințe, pentru a solidifica zidurile și alte fortificații.
110. Al treilea pod de lemn peste râu, pentru folosul locuințelor.

PURUREA EMINESCU

Nicolae GEORGESCU

(Continuare din nr. 6)

CHEMAREA MĂRII EMINESCU ÎN DOBROGEA

„Sunt fiu de boier“

Nu calitatea i-o neagă Macedonski prin epitetul „pretins poet“, pentru care va îndura bastonade moderate în 1883, când termenul va fi reperat în epigrama cunoscută – ci, și asta pe drept cuvânt, cantitatea. Cantitativ, în 1882 Eminescu publicase mai puțin de o cincime față de cantitatea poetică afișată constant și insistent de Macedonski. Apoi, comparați aceleași note: Eminescu este făcut bulgar – în contextul în care Naum este declarat armean. Vreau să spun că sunt atâtea circumstanțe atenuante – încât am fi putut avea aceste texte antieminesciene ale lui Macedonski, într-o ediție, nu de ani buni, ci de decenii bune – și nimeni nu le-ar fi răstălmăcit sensul. Iar că poeții nu trebuie ascultați când se critică între ei – este loc comun câștigat prin Maiorescu.

Nota finală a lui Al. Macedonski pare mai greu de digerat, ca să zicem așa. La început scrisese (pasaj asupra căruia revenim, deși inițial trecusem peste el): „Acest individ, rău crescut și grosolan, care nu ar fi fost băgat fecior în casă de tatăl meu, este însărcinat a reprezenta astăzi, prin gazetărie, partidul boierimii. Oricine cunoaște pe acest bulgar, nu poate decât să deplângă țara în care «boierii» au ajuns să se reprezinte prin asemenea lighioană.“ Dur, foarte dur, și nu e vorba de poezie... dar finalul este încă mai edificator: „Ce boierime, o repet, este aceea care, ca a noastră, este reprezentată la Timpul de fostul sufleur de teatru Eminovici bulgarul? Nu că-i facem o crimă dintr-aceasta, însă constatăm pur și simplu originea unui individ care cutează să numească pe alții străini. Fratele d-sale este locotenent, și se subsemnează încă și astăzi Eminovici. Noi nu suntem dușmani ai celor de origine străină, destul să nu și-o

tăgăduiască. Revin la subiect: ce boierie este aceea care, ca a noastră, în loc să ia de exemplu noblețea Engliterei care stă în curent cu tot ce e național, nici nu știe măcar că există o literatură românească, și dacă-ți plătește un abonament, scos și acela cu japca, crede că și-a împlinit datoria? Sunt fiu de boier, neam de neam și după tatăl meu și după mama mea, însă o asemenea boierime mai bine să piară dacă e vorba să rămână ce este astăzi.“

Iată, în fond, ceea ce am putea considera cheia de boltă a întregii chestiuni Macedonski – Eminescu: fiul colonelului Macedonski și nepotul aghiotantului D. Macedonski al lui Tudor Vladimirescu – nu-i recunoaște lui Eminescu... boieria. Asta, în 1882, după ce, în 1881, într-o serie de articole memorabile, „bulgarul“ de la *Timpul* demonstrase că... D. Macedonski l-a trădat pe Tudor Vladimirescu așa cum partidul liberal a trădat idealurile slugerului. Este, în fond, o aroganță, valahă și nu tocmai; la Al. A. Macedonski mai degrabă olteană și cam atât: boierii valahi autentici ai țării au recunoscut noblețea consângenilor lor moldoveni. În privința lui Eminescu, avem suficiente motive să credem că exagerarea sărăciei sale de către biografi este în context cu această desconsiderare de tip „Macedonski“; că insistența asupra ideilor sale proletare etc. – prelungește același consens.

Cum își poate, totuși, imagina acest Al. Macedonski, din acest tip de reacție – că un partid sau un grup de boieri, că „boierimea“, cum generalizează el – și-ar alege ca reprezentant ziaristic personajul caricatural pe care l-a inventat mai sus, adică acest sufleur bulgar, nedemn nici să tragă ciubotele din picioarele fiului celui care l-a trădat pe Tudor Vladimirescu?

Asemenea reacții, precum aceasta, a noastră, de mai sus, poate prea lăsate sub controlul firii, au făcut ca texte precum cel prezentat să nu se discute, să se treacă sub tăcere. De pildă, impresionantul *Corpus al receptării lui Eminescu* scos de dl. Ionel Oprișan... nu cunoaște *Viața de apoi* cu notele sale. Probabil pentru că nu le-a găsit în ediția cenzurată a lui Adrian Marino... Abia aceste texte, însă, verticalizează chestiunea Eminescu, o implică în context social, cultural, politic – adică o scot din psihologie și din patologie. Chestiunea e de mentalitate – și poate exclusiv de mentalitate. Bref: e cam invers, adică Macedonski n-a prea fost boier de neam român – în timp ce Eminescu... Familiile boierești scăpătate din Moldova sunt, în multe cazuri similare, luate peste

picior de noua aristocrație din capitala noii României reieșite, repetăm, din sacrificiul moldav. A consimți la desființarea unei capitale, cum a fost Iașul, cu funcționarii ei centrali, cu acele corpuri legiuitoare, cu rangurile și privilegiile, cu instituțiile ei etc. – și asta, pentru unirea din 1859 – a fost un gest larg al elitelor în favoarea ideii naționale.

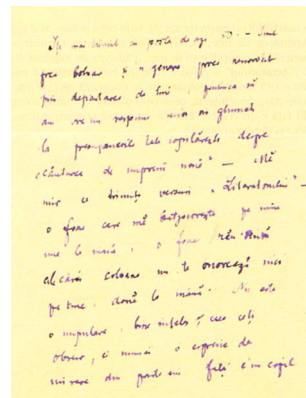
Drum către margini

Reacțiile sunt diferite la Alecsandri și Eminescu: pe când bardul de la Mircești se arată pe față indignat și trimite *Literatorul* la mai mulți amici cerându-le să ia atitudine – autorul *Luceafărului* (tocmai terminase poemul și-i scria Veronicăi Micle că asta l-a ridicat oarecum deasupra lumii) – rămâne indiferent; poate că nici n-a citit acest număr din *Literatorul*. La Eminescu acest fel de tăcere este caracteristic și ține de stil – atât de stilul de a polemiza, cât și de stilul de viață în general. Sunt câteva teme mari în publicistica momentului – unde nu vom găsi pana poetului. De pildă, el nu răspunde la atacurile care încearcă să-l definească/eticheteze drept separatist – și sunt numeroase asemenea atacuri la adresa ziarului *Timpul*: în criză de argumente, polemisti *Românului* consideră deseori că cine nu e de acord cu guvernul vrea desfacerea Unirii de la 1859, nu vrea să vadă că Moldova s-a contopit cu Țara Românească etc. La Eminescu, zona este cu desăvârșire albă, pentru că nu acceptă nici un fel de discuție în acești termeni. Criticismul său nu este sectant, nu privește măsuri retrograde, el discută situația țării în întregul ei, îl doare ca român, ca să zicem așa, pentru că Moldova este uitată de guvernele preponderent oltenesti ale momentului.

O altă trăsătură a stilului polemic eminescian ține de om, de felul de a fi. El nu intră în polemică oricând și cu oricine, alege cu grijă temele și persoanele.

Din ambele puncte de vedere înfățișate mai sus, el nu-i răspunde lui Macedonski. Nu-l interesează nici „boierimea olteană” cu ascendență transdanubiană în contextul climatului său de familie, nici disprețul înstăpânit sub formă de zeflema asupra familiilor moldovenesti în declin, nici contextul separatist – și nici persoana lui Al. Macedonski. Abia în scrisoarea sa către Veronica Micle din 15 august 1882 găsim această observație: „Mă mir că trimiți versuri *Literatorului* – o foaie care mă batjocorește pe mine, una la mână, o foaie rău scrisă ale cărei coloane nu te onorează nici pe tine, două la mână. Nu este o imputare, bine înțeles, ci numai o expresie de mirare

din parte-mi față d-un copil atât de inteligent cum ești tu.” (Nr. 78, p. 345; facem observația că în facsimil, p. 346, se vede „Mă mir ce trimiți versuri”, și așa trebuie păstrat, fără a îndrepta într-un eventual „Mă mir/de/ce/”: sensul este: *ce tot trimiți*, iterativ, indicând că Veronica Micle a trimis de mai multe ori versuri la *Literatorul* – și, deci, poetul a urmărit revista).

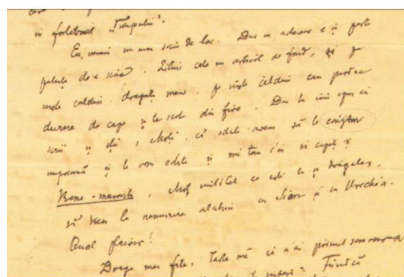
Într-adevăr, numărul pe august al *Literatorului* pare unul special. Se deschide cu un lung articol critic al lui Al. Macedonski la poezia lui Alecsandri (un encomion de toată frumusețea) și continuă cu poezia *Scrisoare* de Veronica Micle:

*Și cum se stinge fără veste
Amorul tău nemărginit
De-ți pare că e o poveste
Ce alții ți-ar fi povestit.*

Revista cuprinde, apoi, un lung dosar de presă, intitulat „Dosarul Vieții de apoi”, unde culege impresii despre poemul macedonskian (și notele sale) din ziarele bucureștene. *România liberă*, de pildă (foarte apropiată de *Timpul*) rezumă poemul prin care autorul „începe prin a face cunoscut amicilor că din el au crescut flori și iarbă, din alți muritori au ieșit scafeți și ciuperci, unii s-au prefăcut în broaște, alții în greeri, ba chiar în prepelici și măgari. „*Greoiul Eminescu, poet de școală nouă, Era într-o ciupercă schimbat, ca să nu-l plouă.*” – și câte comedii toate.”. Numărul pe august al *Literatorului* pretinde că acest text s-a publicat în *România liberă*, la 17 septembrie 1882. Este, poate, o glumă – dar scrisoarea lui Eminescu din 15 august ar însemna, în acest caz, că se referă la celelalte două poezii ale Veronicăi Micle, publicate în martie și aprilie. Nu insistăm; mai interesant ni se pare gestul ca atare al Veronicăi Micle în contextul „mirării” de mai sus a lui Eminescu. De ce spune poetul că *Literatorul* este o foaie rău scrisă care nu onorează pe cine scrie acolo?

În fond, el păstrează (sau impune) o convenție de epocă, împinge în planul secund o revistă literară cu un cerc de colaboratori. Iată ce nu poate înțelege, probabil, Veronica Micle. Ea publică și la *Columna lui Traian* (a lui B.P. Hasdeu), și la *Familia, Convorbiri literare, Literatorul*; în felul ei, este poeta care face legătura între grupurile literare – încercând, probabil naiv dar sincer – o apropiere prin poezie între oameni (și cercuri) cu idei politice diferite. Eminescu pare, cel puțin din această scrisoare, foarte crispat, foarte sigur că *Literatorul* este rău scrisă și dezonoarează pe cine publica acolo: parcă ar vorbi Titu Maiorescu...

Într-o altă scrisoare poetul revine, aluziv: „*Eu versuri nu mai scriu deloc. Dar în adevăr e și peste puțină de-a scrie. Zilnic câte un articol de fond, și pe niște călduri, drăguța mea, pe niște călduri cari produc durere de cap și te scot din fire. Dar tu îmi spui că scrii și știi, Moți, că odată avem să le corijem împreună și le vom edita și mă tem c-ai să capeți și Bene Merenti, Moț mititel ce ești tu și drăgălaș, să treci în nemurire alături de Sion și Urechia. Quel plaisir!*“ (Nr. 65, p. 298; în facsimilul de la pagina 301: „că odată avem să le corijem împreună“, și iarăși trebuie păstrat așa pentru că se refera la corectura tipografică, în șpalt, nu la corectarea/corijarea textului anterior).

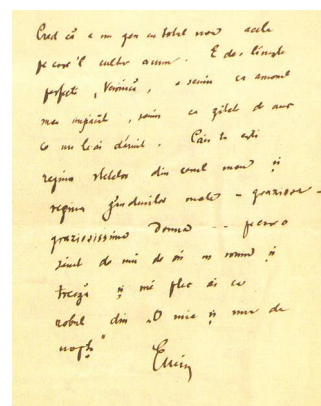
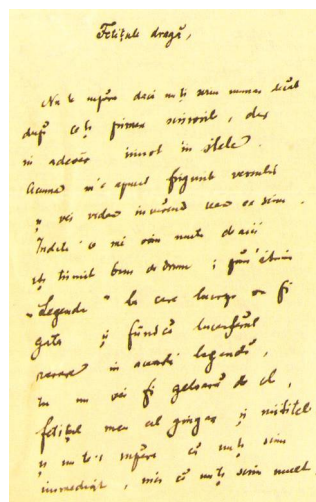

Scrisoarea trebuie datată în această vară a *Literatorului*, când tot aici mai publică, într-adevăr, V.A. Urechia și G. Sion. Afirmația categorică se mai atenuează dacă păstrăm punctuația din manuscris: „*Eu, versuri nu mai scriu de loc*“. Ca să înțelegem sensul acestei virgule, trebuie să revenim la pasaje similare, de pildă „*Eu? îmi apăr sărăcia etc.*“ Sensul este „eu, cât despre mine; spre deosebire de altcineva“. Interesant este că afirmația pe de o parte se confirmă (și în alte scrisori poetul spune că l-a părăsit muza, ba chiar ca va trece la proză, poezia fiind o fază trecătoare în viața sa) – pe de alta, răspunde adjectivului macedonskian: „*D. Eminescu, pretins poet*“. Pentru „dl. Macedonski“ a fi poet înseamnă a scrie multe versuri, a publica încontinuu, a fi un fel de industrie de versuri și titluri, ceea ce nu e cazul lui

Eminescu: abia a tipărit, repetăm, vreo 26 de poezii în timpul vieții lui active. De aceea rămâne „pretins poet“.

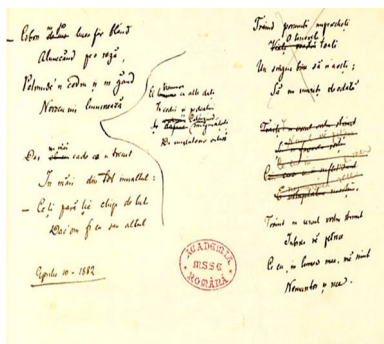
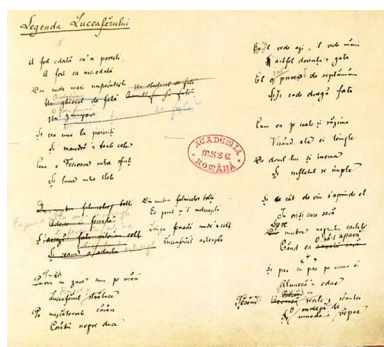
Lecturile «Luceafărului»

În același timp, să ținem minte că Eminescu definitivase în aprilie 1882 *Luceafărul*, motiv pentru care voia să plece din presă, din București, să-și schimbe complet viața. Voia – și ar fi putut; oricum, singurul moment prielnic acesta ar fi fost – să coboare din corabie, să părăsească arena luptei. Avem mărturiile lui epistolare din această perioadă – dar avem, mai ales, o asemenea privire spre interiorul sufletului ca cea scrisoarea sa către Veronica Micle din 10 aprilie 1882: „*Nu te supăra dacă nu-ți scriu numaidecât după ce-ți primesc scrisorile, dar în adevăr înot în stele. Acum m-au apucat frigurile versului, și vei vedea în curând ceea ce scriu. Îndată ce mă voi muta de aici îți trimit bani de drum; pân'atunci, „Legenda“ la care lucrez va fi gata și fiindcă luceafărul resare în această legendă, tu nu vei fi geloasă pe el, fetițul meu cel gingaș și mititel, și nu te-i supăra că nu-ți scriu imediat, nici că nu-ți scriu mult. Cred că e un gen cu totul nou acela pe care-l cultiv acum. E de-o liniște perfectă, Veronică, e senin ca amorul meu împăcat, senin ca zilele de aur ce mi le-ai dăruit. Căci tu ești regina stelelor din cerul meu și regina gândurilor mele – graziosa – graziosissima donna – pe care o sărut de mii de ori în somn și trează și și mă plec ei ca robul din O mie și una de nopți, Emin.*“ (Nr. 57, pag. 266; scrisoarea este datată 10 aprilie, iar anul, 1882, este întregit cu cerneală violetă de către Veronica Micle).

La 17 aprilie poetul continuă: „*Lucrarea mea este sfârșită și n-am decât s-o copie; prin urmare, corespondența poate urma cu lungimea ei obișnuită...*“ (Nr. 57, p. 269, data completă scrisă și subliniată de către expeditor)

Lucrul este interesant: *Luceafărul* copiat pe curat se găsește în mss. 2261 (caiet de 29 file confecționat de poet din hârtie albă velină, 23 x 18 cm) – și este datat de către el „Aprilie 10 – 1882“.

Rezultă că Eminescu data momentul încheierii poemului, nu pe cel al transcrierii (transcrierilor) ulterioare. Iar acest manuscris al *Luceafărului* conține mai întâi textul transcris liniștit, pe două coloane, iar apoi intervenții de tot felul: marginale (grupuri de strofe adăugate după un vers), supralineare, interlineare: cu creion negru, roșu ori albastru, cu cerneală neagră și violetă. Este mai mult ca sigur că ele intervin în urma (sau în timpul) ședințelor de lucru, pentru că exact pe 17 aprilie 1882 *Luceafărul* își începe lungă și ciudată sa carieră orală în casa lui Maiorescu. Criticul însuși subliniază, în „Însemnările zilnice“ ale sale, data, ca pe un eveniment. La 24 aprilie, a doua ședință, a doua lectură, sunt prezenți oameni de vază (Prințul Știrbey, P.P. Carp), literați de valoare (N. Denuseșeanu), prieteni de-ai lui Eminescu (I. Slavici) etc. Maiorescu semnalează, oarecum îngrijorat, absența lui B.P. Hașdeu. La cea de-a treia ședință, din 1 mai 1882, este prezent și Hașdeu. Pe fondul acestor evenimente literare se

derulează polemica publică a poetului cu N. Xenopol și Al. Macedonski. Iar după acest complex de împrejurări poetul va merge la mare, în concediu.

Abia spre toamnă lecturile *Luceafărului* vor avea amploare și semnificație mai importantă. Practic, trebuie să ne închipuim că era un adevărat spectacol *sui generis* în casa lui Titu Maiorescu, de vreme ce o „Cronică bucureșteană“ din revista *Familia*, 23 ianuarie 1883, grăiește astfel: „*Și cum pe lângă petrecerile trupești e bine să gustăm oleacă și din cele sufletești* (se descrieseră balurile bucureștene cu dansuri amețitoare, meniuri franțuzești foarte bogate etc.) – odată hotărât că omul este alcătuit din spirit și materie – să vă spun că miercuri iubitorii de literatură au avut plăcerea s-auză în saloanele d-lui Maiorescu eminenta traducere germană a d-nei Mite Kremnitz după *Luceafărul* d-lui Eminescu.“ Aceste ședințe repetate – unele în care se citea *Luceafărul* fără ca poetul să fie de față – se mută din casa lui Titu Maiorescu la palatul Prințului Știrbey din Bufta (am văzut că Prințul fusese de față la prima lectură), pe 31 decembrie 1883, se reiau în primăvară. Subiectul nu poate fi evitat (ocolit): *Luceafărul* devine lectură publică, se ascultă ca o piesă de repertoriu – și se critică – în sensul epocii, adică pozitivist – foarte insistent. Noi știm, astăzi, de pildă, că primul care descoperă sursele culte ale poemului este Moses Gaster în cartea sa „Literatura populară română“ (unde citează basmele culese Kunisch de care s-a folosit Eminescu) – dar informația trebuie completată: cartea lui Gaster a apărut în februarie 1883 – iar *Luceafărul* lui Eminescu va fi tipărit prima dată abia în aprilie același an. Autorul „Literaturii populare române“ comenta, așadar, o lucrare poetică orală, auzită la una dintre numeroasele lecturi publice, comentată acolo. *Luceafărul* a devenit oarecum creație „populară“, riscând să-i scape autorului din mână, să pună fiecare în poem ce-i convine sau să scoată din el ce-i convine. Nu întâmplător Eminescu îl dă spre publicare *Almanahului România jună* din Viena, nu la *Convorbiri literare* sau la altă revistă: almanahul românilor vienezi notează sub prefață că respectă textele autorilor.

Nu ne punem întrebarea – oțioasă, poate – dacă și când Eminescu i-a transmis și Veronicăi Micle poemul, cum promite în scrisoarea din 10 aprilie („...și vei vedea în curând ceea ce scriu“) – dar contextul se cere completat cu această mărturisire din scrisoarea următoare: „*Boboc, am făcut niște versuri rele pe textul rău al M. Sale, încât îmi stau*

Nicolae MAREȘ

(Continuare din numărul trecut)

EMINESCU ÎN LIMBA POLONĂ UN CAPTIVANT SPECTACOL INTELECTUAL

II

EMINESCU ȘI CHOPIN – SIMILITUDINI ȘI PARALELE

Doi romantici sub pecetea inconfundabilă a geniului

„Pentru poezia lui Eminescu sunt potrivite muzica lui Berlioz și paleta lui Delacroix.”

Bernard Shaw

Se pot găsi multe similitudini între creația chopiniană și cea eminesciană, se pot face și s-au făcut diferite paralele. La fel cu cea a altor muzicieni de la noi și de pretutindeni. Chiar Tudor Arghezi a spus: „Eminescu este un Beethoven al graiului românesc.” În literatura muzicală românească de specialitate, manifestarea și creația compozitorului polonez a fost profund analizată în ultimii ani, ca nicăieri în lume, până și matematic, mai ales în contextul marcării bicentenarului nașterii genialului compozitor. A făcut acest lucru sub toate aspectele prof. universitar dr. Carmen Manea, fostul șef al catedrei de Pian General al Universității Naționale de Muzică din București. Aceasta într-un triptic inegalabil.³⁰

Analizând lucrările anume și postume ale marelui romantic polonez, neîntrecuta exegetă din București ajunge la convingerea că: „din universul amintirilor, Luceferii nu cad niciodată”. Aceasta pentru că „Chopin realizează o expresie inedită a purității, a esențialului, a existenței, în lucrări remarcabile prin multitudinea ideilor, simbolurilor și motivelor”.³¹

Urmarea a acestor imponderabile: „lacrimile poporului polonez, împrăștiate pe întinsul câmpiilor, au fost puse în diademe ale umanității, în forme cristaline de o neasemuită armonie”; asimilând folclorul țării sale prin mazurci și balade. În plus, Chopin a făcut ca prin: „Polonezele sale să glorifice patria oprimată” – am spune așa cum a făcut-o și Eminescu în *Doina*, *Scrisoarea a III-a* ș.a., ambii creatori reconstituind climatul de pe meleagurile natale, iar prin magia geniului au dat înveșmântări de o „elocvență incomparabilă”.

Prin lucrările de anvergură ale celor doi creatori s-au pus în valoare „spiritul eliberat” de orice constrângere, acestea fiind legate de trecut, dar și de epoca în care ei creează.

În cazul lui Chopin, *Polonezele* „evocă un univers moral în care valorile acțiunii și voinței conștiente primează. Compozitorul fiind atras de mitologie și de lumea tradițiilor populare, de faptele eroice. În *Polonezele* sale se remarcă predilecția pentru pitoresc și culoare locală, pentru fabulos și grandios”.³² Nu se petrece oare același lucru în *Călin file din poveste*, *Luceafărul* sau *Andrei Mureșanu*? Toate aceste poeme traduse în polonă³³, ultimul amintindu-ne de *Străbunii* lui Mickiewicz.³⁴

La Chopin, consideră prof. Carmen Manea, unele din operele sale își au sorgintea în fantastic și vis, de unde și vizionarismul chopinian pe care s-ar putea plia matricile stilistice românești. Să nu uităm că doi dintre elevii săi au fost români: Carol Miculi³⁵, din dulcea Bucovina, iar al doilea, din Ardeal, de la Sebeș, pe nume Carl Filtsch³⁶.

Revenind la exegeta lui Chopin, Carmen Manea, profesoara relevă, pentru prima dată în literatura românească de specialitate că: „Multitudinea motivelor de inspirație ale universului poetic chopinian dezvăluie apartenența la tipul de sensibilitate și fantezie creatoare romantică. De acolo vin sau într-acolo ne poartă motivul oniric, motivul istoric, motivul naturii, al iubirii etc. [...] Activitatea muzicală reprezintă pentru el (Chopin) finit și infinit, antrenând într-un impresionant proces creator toate forțele spiritului, chiar și pe acelea care par a fi într-o relație antagonică unele față de altele.”³⁷

Eminescologii români și de pretutindeni n-au ajuns oare la aceeași concluzie în legătură cu opera poetului român? Sunt evidente acestea – cum s-a demonstrat – la Enescu, Lipatti și Cella Delavrancea.

Ar trebui adăugat că în contextul respectiv, Carmen Manea face și o paralelă fericită între opera

chopiniană și creația eminesciană, amintind de serata muzicală desfășurată în casa Veronicăi Micle, prilej cu care Eminescu ar fi consemnat: „Întotdeauna muzica mă predispozează spre o visare creatoare. Dar compozițiile lui Chopin m-au transformat cu desăvârșire“ În continuare spune: „Credeam la un moment dat că plutesc în sferele divine ale nemuririi [...] Era beția inteligenței care îmi subjugase sufletul, îndemnându-l să înmănuncheze întreaga mea ființă.“.

În accepțiunea lui Eminescu, Chopin ar fi putut scrie poezii „tot atât de geniale“ ca *Nocturnele* pe care le asculta în interpretarea Veronicăi Micle.

Fără a intra într-o cercetare comparativă a operei celor doi artiști, cu spiritul analitic ce o caracterizează, Carmen Manea surprinde existența „pronunțat spirit critic care îi detașează de lumea imperfectă pe care vor a o transcende, acea nobilă aspirație spre libertate și plenitudine care îi ajută să depășească barierele timpului și ale spațiului, acea permanentă preocupare pentru viața interioară, pentru propriul eu, ca și o viziune integrală asupra lumii obiective – care îi apropie“.

Găsim aici una dintre cele mai pertinente asociații între cei doi mari romantici, dezvoltate apoi în ideea că: „muzica lui Chopin și poezia lui Eminescu realizează acea sublimă comunicare sufletească pe care nici hotarele vieții, nici timpul nu o pot întrerupe. În profunda lor frământare lăuntrică, muzicianul-poet polonez și poetul-muzician român își evaluează raporturile dintre sine și lumea în care trăiesc.

Tulburătoarelor întrebări privind modul în care s-ar putea echilibra existența individuală în condiții social-istorice determinate, cei doi creatori le răspund cu înțelepciunea fermă ce refuză compromisul sau drumul către Nirvana: ei caută un mod de a trăi cu demnitate în lumea contemporană.“

Apropierea dintre cei doi creatori o vede Carmen Manea în lirismul pe care l-au exprimat: compozitorul și poetul, acesta fiind perceput în stări de „permanentă tensiune și iremediabilă nostalgie“, în facultatea de: „a crea poetic repetând actul genezei“ și de a comunica „o atmosferă interioară și mitică“ prin intermediul „simbolurilor“, ca și receptivitatea față de apelurile magice ale unei „naturi enigmatice“. Aceasta pentru că: „artiștii romantici comunică sentimente în stare născândă; motivele și temele de inspirație devin pretexte de exteriorizare a emoțiilor convertite în limbaj poetic (ori muzical)“.

Este îndeobște cunoscut că destinul celor doi mari artiști romantici urmează ciclul: naștere – moarte – renaștere – cel întâlnit și în mituri, poetul fiind considerat „mediatorul contactelor dintre «terestru și transcendent» – atribuindu-i atributele de vizionar, profet, magician, «forță demonică aptă să plăsmuiască lumi» și «zămislitor de mituri»“.

Analizându-l așadar pe Chopin nu numai în context polonez sau universal (din lipsă de spațiu asupra acestei dimensiuni nu mă aplec), muzicologul Carmen Manea a surprins-o pe cea românească și face o remarcă dintre cele mai pertinente: „creația chopiniană, ca și opera eminesciană, poartă pecetea inconfundabilă a geniului.“

Alături de lucrări de „supremă sinteză“, elaborate cu impresionantă meticulozitate pe parcursul unei perioade relativ îndelungate, creația lor a cunoscut din plin „fulgurațiile revelatoare adolescenței“; *Studiile op. 10, Concertele pentru pian* de Chopin sau romanul *Sărmanul Dionis* de Eminescu au fost elaborate în jurul vârstei de 20 de ani. Se confirmă astfel o judecată ceva mai veche a folcloristului Ion Biberi că „maturizarea a fost în aceste cazuri timpurie, semn al unui combustii interioare, ce se consumă cu flacăra înaltă“.

Vorbind de acești doi mari titani ai secolului al XIX-lea nu putem trece peste comparațiile făcute și de Cella Delavrancea, pianistă, scriitor, profesor de pian. La rândul ei, aceasta scria: „Mi s-a întâmplat adesea, cântând din Chopin, să fac o apropiere cu o strofă din Eminescu. Caracterul lor nobil, sfios, visător îi aseamănă.“

Sunt identificate – din interior – de marea artistă nu numai neașteptate interferențe dintre trăirile celor doi, ci și planurile de întâlnire ale compozitorului de geniu cu cele ale poetului român. Scrie pianista: „Chopin tălmăcește în *Mazurcile* lui substanța ancestrală a poporului (său), dansul sufletului polon saturat de avânt eroic și plâns înăbușit. Așază în planul istoriei un loc neclintit patriei sale, zbuciumată crunt de-a lungul secolelor. Dintr-o singură frază se evocă o stare de concentrare poetică. În *Mazurca nr. 13*, atât de dureroasă, care începe cu un bocet, ultimele două rânduri se potrivesc cu ultima strofă a poeziei „Pe lângă plopii fără soț“:

*Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.“*

Marea pianistă observă similitudini între *O rămâi* și *Mazurca nr. 26*, la fel între *Scherzo nr. 3* și *Dintre sute de catarge*.

Pentru urmașa marelui dramaturg Delavrancea, care la rândul ei a strălucit ca un punct de referință în cultura românească încă pe vremea lui Eminescu, fiica acestuia a simțit, interpretându-l pe Chopin, că în *Mazurca nr. 22*, compozitorul polonez „muntează exact mărturisirea unei credințe cu alternările de avânt și deznădejde“, ca în poemul *Și dacă ramuri bat în geam* al romanticului român. După cum în *Preludiul al doilea*, denumit de Cella Delavrancea „pasul geometric al morții“, resimte impresia de groază din *Strigoii*, ilustrată de versurile din motto: „Taci, s-auzi cum latră/ Cățelul pământului/ Sub crucea de piatră.“

Similar, arată interpreta, în *Preludiul nr. 11* în si major se întâlnește vibrația de dragoste melancolică cu cea din poemul eminescian *Mai am un singur dor...*

Conchide virtuosa pianistă: „...umbra inspirației a geniului (eminescian) cu cea mai răscolitoare bucată muzicală, cu splendida partitură a 4-a în fa minor, unde se pot urmări tragedia vieții compozitorului și chinul sfârșit al poetului. Și unul și altul s-au stins la 39 de ani.“

După evocarea acestor aspecte trăite de un interpret mare, autentic, să revenim la concluzia trasă de exegeta Carmen Manea, care între planul muzical și literar Chopin – Eminescu face o inedită paralelă: „Procesul creator le-a netezit celor doi artiști drumul spre o înnoire estetică structurală, spre o categorială răsturnare de valori, spre un nou mod de abordare a realităților exterioare și interioare. Fiecare dintre ei a parcurs o traiectorie artistică originală, influențată de factori multipli, dar în ultimă instanță creația însăși a fost decisivă. Amândoi se îndreaptă spre mitologia națională, pe care o află în substratul folcloric al culturii autohtone, în istoria patriei, ori creează din substanța însăși a propriei arte. Amândoi au fost artiști deplin, expresii tipice ale poporului lor.“

În plus, adaugă exegeta: „...ca și Eminescu, Chopin se teme să dea lirismului un aspect anecdotic și personal. Imprimând operelor lor o rezonanță general umană, cei doi artiști au aspirat să atingă universalul. Încercătura fanteziei creatoare nu se lasă întruchipată la voia întâmplării. Chiar și cele mai ascunse zone ale inconștientului sunt prezente în forme elaborate în aparență «dintr-un efort», în realitate, acestea sunt cizelate în cele mai mici detalii.“

Se mai poate adăuga că, revenind la unele „reper stilistice“ sau la „texte“ concrete, Carmen Manea consideră că *Barcarola* lui Chopin și *Veneția* lui Eminescu se constituie în permanente ale culturii universale:

S-a stins viața falnicei Veneții!

N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri

...

Cu glas adânc, cu graiul de Sibilă,

Rostește lin în clipe cadentate

Nu-nvie morții, e-n zadar, copile.

Cu capacitatea de a-i înțelege și interpreta opera de claviatură, exegeta tripticului amintit consideră că *Barcarola* poate fi abordată în sens mai larg, ca o vastă meditație asupra vieții și a morții, asupra condiției omului în univers. Este un poem muzical cu caracter filosofic, ce trădează o conștiință artistică profundă. În poezia lui Eminescu și în *Barcarola* lui Chopin, Veneția constituie simbolul frumuseții și tinereții amenințate de timp și de moarte; într-o accepțiune mai generală, ea simbolizează destinul omenesc ireversibil.

Cu un alt prilej vom reveni la unele paralele privind mitul în creația chopiniană și cea eminesciană, cunoscut fiind că interesul muzical al poetului nepereche era un fapt cotidian.

Îi scria doar Eminescu dragostei sale, Veronica Micle: „Ieri seara, mititicule, am fost pentru întâia dată de când te-ai dus tu, la un concert. Pablo de Sarasate, violonistul spaniol, e aici și cântă admirabil, așa precum n-am mai auzit violoniști și tu știi bine că pe Savori l-am auzit. Savori era foarte tehnic, acesta nu era numai tehnică, ci și inimă. Niște ochi mari, negri, sălbatici are creștinul acesta și, deși e urât ca dracul, trebuie să fii plăcând la cucoane.“

În acest context înțelegem și mai bine de ce Eminescu nota în manuscrise I 2254, f. 85: „Regret amar nică n-am învățat muzica, căci din copilărie, mama, care avea un glas fermecător, întrecându-se cu tata care cânta ca un adevărat artist din flaut, descoperise în mine și o ureche remarcabilă de muzician.“

Iată cum ziaristul de la „Timpul“, cel care se spune că avea un auz muzical absolut, s-a remarcat a fi și un cronicar teatral și muzical de mare sensibilitate, cu analize pertinente, căutat și apreciat în lumea culturală la vârf din timpurile sale, inclusiv de Carmen Sylva.

Așadar, după cum a și declarat: „de la părinți moștenea harul muzical.“

Această moștenire a desăvârșit-o în etape succesive la Iași și București, unde a frecventat cercurile și saloanele selecte literar-artistice, printre apropiați avându-l și pe violonistul Toma Micheru.

Iar, la Berlin, nu a pregetat să urmeze seminarul de muzicologie condus de prof. J.G.F. Bellermann, cât și pe cel de *Istoria artelor dramatice* îndrumat de prof. Karl Werder, încât se poate spune că „s-a profesionalizat“ în materie.

Știind de toate acestea, nu întâmplător, Titu Maiorescu a încercat să îl pună în legătură cu Zdzisław Lubicz, compozitor al curții regale (un polonez apreciat de regina Carmen Sylva, ca și pe sculptorul Władysław Hegel).

Muzicianul polonez Lubicz lucra la o partitură pe un text în germană al reginei-poete; Eminescu se va implica la rândul său în transpunerea lui, acceptând să îl traducă și să îl adapteze în limba română.

Scopul final era realizarea primei opere românești: *Vârful cu dor*, care a fost jucată la Sibiu în limba română (1879 și 1885), iar la București s-a prezentat doar o improvizație de către o trupă italiană, care domina piața muzicală bucureșteană.

Ca publicist, Eminescu devine partizanul asigurării unor versiuni poetice de cea mai înaltă calitate a capodoperelor muzicii universale.

Autorul *Luceafărului* era stihuitorul care făcuse ca nimeni altul poezia să cânte.

Ajunsesse la o asemenea măiestrie lirică încât poezia lui a devenit „un ecou, o stare sufletească“, cum drept a spus Arghezi.

Strofele sale au inspirat sute de compozitori români și străini, fascinați să se aplece asupra liricii eminesciene și să realizeze pe nemuritoarele-i versuri compoziții dintre cele mai diverse.

De la cântece, miniaturi coral-simfonice, madrigale, simfonii, lieduri, coruri, romanțe, serenade, poeme simfonice și coregrafice, ode lirice etc. George Enescu, inspirându-se din creația eminesciană, a compus:

- *Simfonia nr. 5* în Re major pentru orchestră, tenor și cor de femei (reconstituită și orchestrată de Pascal Bentoiu);
- *Mai am un singur dor* – varianta *De-oi adormi curând*, pentru voce și pian;
- *Revedere*, pentru voce (soprană) și pian;
- *Eu mă duc, codrul rămâne*, voce și pian;

- versuri populare prelucrate de Mihai Eminescu;
- *Strigoii* (reconstituire de Cornel Țăranu).

De altfel, iată câte pasiuni dovedea marele compozitor pentru lirica eminesciană:

„Nu poți, nu ai dreptul să vii spre poezia lui Eminescu cu o muzică ale cărei aripi să nu poată zbura prin spațiul culmilor, unde trăiește această poezie. Și ca să faci o asemenea muzică nepărtinitoare la ce bun? Este nevoie de o muzică divină, iar ca să realizezi o asemenea muzică este necesar tragică, ideală să trăiești și tu, realizatorul ei, pe același plan, uneori până la limita pe care primindu-le din universul poetic, vrei să le comunici prin muzică. Nu oricum se poate compune muzică pe versurile lui Eminescu.“

Și nu au fost singulare aprecierile autorului *Rapsodiei Române*.

NOTE:

³⁰ Carmen Manea, *Aspirația plenitudinii în creația chopiniană; Eternul Chopin; La pian cu Frédéric Chopin*, Editura Universității Naționale de Muzică, București, 2006.

³¹ Carmen Manea, *op. cit.*, p. 13.

³² Carmen Manea, *op. cit.*, p. 34.

³³ *Antologia poezji rumuńskiej / Antologie poeziei românești*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Varșovia, 1989, pp. 102-126.

³⁴ Nicolae Mareș, *Fryderyk Chopin w świadomości Rumunów*, în „Poezia dzisiaj“, nr. 123 s. 140–149 (partea I-a), nr. 125 partea II-a, traducere Bartosz Radomski.

³⁵ Muzician de obârșie bucovineană, care, în semn de recunoștință pentru profesorul său, i-a editat opera, într-o primă ediție critică, în 17 volume: *Frederic Chopin's (Band I-XVII)*, prefățându-i-o. Lucrarea a apărut la Leipzig, în 1879, la Ed. Friedrich Kistner. Opusul respectiv s-a păstrat ca un material de referință până în zilele noastre.

³⁶ Carl Filtsch, născut la Sebeș-Alba, mort la numai 15 ani, la Veneția. Chopin însuși ar fi spus cu lacrimi în ochi de bucurie, după ce a ascultat un recital al elevului său cu Concertul în E minor: „Dumnezeule, ce copil! Nimeni nu m-a înțeles până acum ca acest copil, e cel mai extraordinar lucru pe care l-am trăit vreodată...“; *idem* Nicolae Mareș, „Eseuri“, vol. I, *Frederic Chopin în conștiința românilor*, Opera Omnia, Tipo Moldova, Iași, 2014, pp. 14-48.

³⁷ Carmen Manea, *op. cit.*, pp. 52-53.

Mihai BATOG-BUJENIȚĂ

PROZA EMINESCIANĂ ÎN PENUMBRĂ?

Am convingerea că există zeci de mii de scrieri referitoare la viața și opera Poetului. Este și firesc să fie așa, deoarece este considerat, pe bună dreptate, cea mai cunoscută și influentă personalitate a literaturii române, poezia sa conținând înalte noțiuni de filozofie, metafizică și istorie, iar proza, pe lângă toate acestea, face deseori referiri la elemente de mistică și sociologie.

Scrierile: studii, analize, eseuri, comentarii sau volume, exceptându-le pe cele demne de toată admirația sunt, din păcate, de multe ori pur și simplu conjuncturale, de o revoltătoare banalitate sau chiar preluări non-creative din altele mai vechi. Nu fac o vină numai celor care le-au produs fiind justificate parțial de dorința autorilor de a se vedea publicați în legătură cu subiectul, ci și celor care publică aceste inutilități uneori foarte bombastice deoarece nici ei nu dovedesc mai mult simț critic. Nici nu mai amintesc de faptul că printre acest gen de scrieri s-au rătăcit nu de puține ori și condeie cu pretenții universitare.

Trebuie să mai observăm un lucru! Aceste creații, indiferent de calitatea lor, au ca obiectiv prioritar viața lui Eminescu, opera sa poetică, cea publicistică și chiar cea epistolară, deși eu unul consider că pătrunderea în spațiul de maximă intimitate a Poetului nu este chiar cel mai bun lucru, mai ales atunci când aceste imixtiuni ajung în fața publicului larg. În lucrări de mare prestigiu viața omului Eminescu este prezentată aproape zi cu zi și chiar ne putem minuna de câte enigme au fost parțial elucidate, deși această viață a fost trăită la vremea ei, aparent, în lumina cunoașterii publice și a unor observatori care au scris mult, din ce știau ei atunci despre el. Cu toate acestea, rămân încă unele posibile întrebări fundamentale: a fost el bolnav și dacă da, oare ce boală a avut? Care este adevărul despre moartea sa ori ce s-a întâmplat la momentul inaugural prilejuit de dezvelirea statuii ecvestre a lui Ștefan cel

Mare la Iași în ziua de 5 iunie 1883, când prezent a fost și Regele Carol I? Dar și multe altele... Cum strădania unor oameni de mare calibru intelectual continuă pe aceste teme, deseori controversate, am convingerea că vor mai apărea și alte lucrări care să lămurească parcursul terestru al acestui adevărat apostol al neamului.

În context, pare destul de interesant și oarecum frustrant pentru cei doritori de a afla mai multe despre opera Poetului, faptul că scrierile sale în proză sunt oarecum lăsate, în mod deliberat, într-o oarecare nedreaptă umbră și ne putem pune întrebarea: oare de ce?

Să fie de vină faptul că la vremea lor unii critici precum Garabet Ibrăileanu sau Eugen Lovinescu au promovat prejudecata că proza lui Eminescu nu s-ar ridica la înălțimea poeziei sau a operei publicistice și atunci, dintr-un sentiment de respect, aceasta a fost trecută în plan secund? Știm însă bine că George Călinescu în monumentală sa lucrare *Opera lui Mihai Eminescu* demonstrează perfect argumentat că Eminescu este egal cu sine însuși în toate compartimentele operei sale, că același geniu se manifestă în întreaga creație eminesciană.

Așadar, rămâne ca o ipoteză de lucru capacitatea noastră, a cititorilor, de a mai înțelege genul de proză scris de Eminescu în primul rând, cel mai probabil, datorată faptului că am luat prea în serios zicerea cu românul născut poet, dar și pentru faptul că avem alte pretenții de la proză, unele mai ales de tip informativ și, în consecință, înțelegem puțin sau poate chiar deloc genul romantic definit în cele două direcții importante enunțate tot de George Călinescu: cea realistă, numită „sociologică și evocativă” și cea fantastică, numită la rândul ei „romantică și imaginativă”.

Nu se poate spune nici că proza eminesciană ar fi, cantitativ vorbind, ne semnificativă! Desigur, gândindu-ne doar la proza antumă, lucrurile par relativ simple: basmul *Făt Frumos din lacrimă*, publicat în revista *Convorbiri Literare* (1870), nuvela metafizică *Sărmanul Dionis* în 1872 și nuvela *La aniversară* publicată în *Curierul de Iași* (1876) sunt singurele opere despre care se poate vorbi. Cu totul altfel se prezintă situația când luăm în calcul proza postumă! Romanul *Geniul pustiu* a fost editat de Ioan Scurtu în 1904, iar apoi George Călinescu a reluat proza eminesciană rămasă în manuscrise și a publicat fragmente în revista *Adevărul literar și artistic* (1939) sub diferite titluri: „*Aur, mărire și amor*”, „*La curtea cuconului Vasile Creangă (boierimea de altădată)*”, „*Părintele Ermolachie Chisăliță*”, „*Avatarii faraonului Tlá*” (care a fost și subiectul tezei de doctorat a lui Călinescu),

„Archaeus“, „Umbra mea“, „Moartea Cezarei“, „Toma Nour în ghețurile siberiene“, „Iconostas și fragmentariu“, „Visul unei nopți de iarnă“, „Poveste indică“, „Amalia“, „Falsificatorii de bani“, „Contrapagina“ etc...

Putem vorbi deci despre o operă impresionantă care ar face cinste și unui prozator consacrat. Atunci de ce acest con de umbră peste o parte importantă din opera Poetului?

Aș îndrăzni să cred că mediul cultural contemporan ne-a modificat în așa fel încât posedăm încă din copilărie incapacitatea de a mai recepta corect scrierile înaintașilor și mă refer în primul rând la basmele care făceau deliciul serilor în care adormeam ascultând basme citite de unul dintre părinți. Le-am înlocuit, din varii motive, cu stupiditatea desenelor animate japoneze cele care, ce-i drept, i-au scutit în primul rând pe părinți de eforturile lecturii. Cu ce preț? Simplu! Cu prețul inculturii! Acum nu mai putem nici măcar să recunoaștem că basmul, departe de a fi doar produsul fanteziilor unor oameni aflați într-o stare economică precară total neadecvată creației, este un tezaur de informație inițiatică, dar și științifică pe care o putem descifra doar atunci când vom putea înțelege cu adevărat ce ne transmite basmul.

Mai știe oare cineva că *Făt Frumos din lacrimă* este primul basm cult din literatura română!? Și nici nu prea avem motive de mândrie în acest domeniu unde mai aflăm ca opere de gen doar *Povestea lui Arap Alb* scrisă de Creangă și *Zâna Zorilor* de Ioan Slavici. Ambii au scris aceste basme culte nu numai influențați de Eminescu, ci chiar încurajați de acesta să le scrie. Mai înțelege oare cineva complexitatea basmului eminescian, cel care dincolo de barocul narativ implică elementele defnitorii ale genului precum obiectele magice, dar mai mult decât atât aduce în creație personaje absolut inedite precum Genarul definit ca: *om mândru și sălbatic ce își petrece viața vânând prin păduri bătrâne* ceea ce ne duce cu gândul la o legendă românească, cea a lui Gruî Sânger, prelucrată magistral de Vasile Alecsandri, cel atât de apreciat de Eminescu? Sau modul extrem de interesant în care este pusă în legătură narațiunea acestui basm cu străvechile mituri ale omenirii (*iepele vrăjitoarei vs. iepele antropofage ale lui Diomede, regele trac din cea de 8-a muncă a lui Hercule*). Merită subliniată și similitudinea personajului Făt Frumos din Lacrimă, cel care *doinea și horea* din cele două fluieri ale sale, cu Orfeu, trac de origine, arhetip al cântărețului inspirat, una din cele mai semnificative figuri ale mitologiei clasice, cel care prin tragismul existenței sale devine o personificare a durerii și a sacrificiului din și pentru iubire.

Mai avem oare idee că fie și numai prin această creație Eminescu se impune ca unul dintre marii creatori ai literaturii fantastice universale, comparabil cu clasicii romantismului francez precum: Theophile Gautier și Gerard de Nerval sau cu cei germani: Novalis, Jean Paul Richter, E.T.A. Hoffmann, Adelbert von Chamisso, dar și cu inegalabilul Edgar Allen Poe? Mă tem că nu, iar prin aceasta, de pierdut, pierdem noi toți și, din păcate, această pierdere ni se cam vede în suflet!

Fără îndoială proza eminesciană are unele dificultăți de lecturare. Cititorul, vorbim de omul care se dedică lecturii din necesitatea firească de a se instrui și de a cunoaște mai mult decât ceea ce vede în jurul său, are tendința de a rămâne la suprafața textului abordat sau, mai nou, chiar de a citi pe diagonală, convinși fiind că va înțelege tot ce este de înțeles după acest superficial exercițiu cultural. Să presupunem că acest cititor lecturează nuvela *Sărmanul Dionis* cea despre care și junimiștii aveau păreri rezervate considerând-o ciudată, bizară, greoaie și încurcată, deoarece nu reușiseră nici ei, oameni luminați totuși, să-i descifreze sensurile adânci, cele care reitau de fapt mitul lui Lucifer, al îngerului răzvrătit împotriva autorității divine și pedepsit pentru păcatul trufiei. Deslușirea mesajului este dificilă, iar Eminescu însuși complică situația aducând în pagină și figura înțeleptului Ruben, călăuza spirituală a lui Dionis, devenit acum călugărul Dan. El este cel care îl inițiază pe Dan în tainele „Cărții lui Zoroastru“ (numele grec al profetului iranian Zarathustra), sfătuindu-l să o citească din șapte în șapte pagini pentru a-i descifra adevăratele înțelesuri. Șapte este cifra magică în kaballa, doctrina ezoterică medievală a Vechiului Testament, calea spre cunoașterea supremă și, implicit, puterea dată de acest tip de cunoaștere, așa cum spune Ruben.

O tentație imposibil de refuzat numai că ea aduce cu sine și trufia noastră profund omenească, iar cel cu adevărat Atotputernic va sancționa sever abaterea aducând lucrurile în firescul lor omenesc. Poate fi aceasta o lecție pentru noi cei de astăzi care, orbiți de puterea pe care științele pozitive ne-o oferă, suntem la fel de tentați să ne uităm propriile noastre limite?

Din păcate, da, iar osânda va fi la fel de drastică. Numai că nu înțelegem, așa cum nu mai înțelegem nici sensurile adânci ale unei povestiri chiar dacă, sau mai ales din această cauză, este construită în cel mai pur stil schopenhauerian, așa cum tot Călinescu afirma.

Cezara, o nuvelă aparent simplă, sentimentală, se transformă în cu totul altceva atunci când personajele, Ieronim și Cezara, refac în modul cel mai concret cu

putință cuplul primordial, edenic, reintegrându-se arhetipal acestuia. O parabolă despre puterea iubirii, așa cum o vedea Eminescu, atotbiruitoare dacă este profundă, desprinsă de cotidian și nimicniciile acestuia.

Tema metempsihozei, una foarte îndrăgită de Poet, prezentă în foarte multe din creațiile sale, o regăsim și în *Avatarii faraonului Tlá*, aici apărând pentru prima oară și conceptul de avatar, provenit din tradiția indiană a celor zece reîncarnări ale zeului Vishnu, așa cum în fragmentul *Archaeus* vom întâlni conceptul necunoscut până atunci al arheilor, agentul seminal din care se nasc toate speciile și formele, principiul fundamental al vieții, cel imaginat de medicul și alchimistul Paracelsius și, mai apoi, preluat de Dimitrie Cantemir sub denumirea de „artizan al spețelor”. La rândul său, Eminescu se referă la acest concept cu termenul de: **ahazver al formelor**, specificând prin gura bătrânului înțelept că: „*Arheus este singura realitate pe lume. Toate celelalte sunt fleacuri. Arheus este tot.*”

Pare din ce în ce mai dificil să înțelegem profunzimea prozei eminesciene fără un solid suport de cultură universală și trebuie să recunoaștem că ne este mult mai la îndemână să o ignorăm, ceea ce, din păcate, chiar facem!

Considerat a fi prima încercare de roman total din literatura noastră, *Geniul pustiu* se plasează ca gen de abordare la intersecția realismului cu fantasticul, iar personajul principal, Toma Nour, tribun în oastea lui Avram Iancu, va reitiera într-un fel dramatismul vieții marelui erou al anului de cumpănă 1848, cel care își va sfârși zilele într-o Siberie metaforică, unde a și murit cu mințile pierdute, uitat și hătuit. Toma Nour, personajul ficțional al romanului, urmărit prin toată lumea este la sfârșit deportat în Siberia geografică, un fel de infern în variană pământeană în care se pierd, în primul rând, speranțele.

În concluzie pot afirma că proza eminesciană se află într-o nedreaptă penumbră nu datorită creatorului, ci datorită nouă, contemporanilor, cei care suntem din ce în ce mai puțin apti de a înțelege complexitatea și profunzimea acestei opere. Și nu cred că lucrurile se vor schimba în viitor deoarece vorbim din ce în ce mai mult despre analfabetismul funcțional, o formă elegantă de exprimare pentru a sublinia incultura unui sistem trăirist care a cuprins de fapt întreaga planetă, desigur în mod dirijat, adoptat însă cu un entuziasm îngrijorător.

Tușeu e-MI

Ce înseamnă Mihai Eminescu pentru mine?

Ben TODICĂ

Eminescu nu este un poet, și totuși numai prin poezie îl putem atinge. Nu este o figură a istoriei, și totuși istoria noastră îl poartă ca pe o rană deschisă și ca pe o lumină care nu se stinge.

Îl simt ca pe o prezență dublă: lumină și abis în același timp. O lumină care nu mângâie, ci arde ușor, interior. Un abis care nu înghite, ci revelează. Ca și cum acest neam ar fi fost obligat, prin el, să se privească până la capăt.

Eminescu este în aerul pe care îl respirăm, dar nu ca o liniște, ci ca o tensiune. Este în apele care curg, dar nu ca o curgere, ci ca o memorie care nu se lasă uitată. Este în zâmbetul copiilor, dar și în melancolia lor inexplicabilă, ca și cum ar purta ceva ce nu le aparține încă.

În el, limba română nu mai este instrument, ci destin. Nu mai este comunicare, ci conștiință care se privește pe sine până la durere. De aceea, când îl citim, nu descoperim un autor, ci o neliniște care ne aparține dintotdeauna.

Se spune „poet național”, ca și cum am putea închide un incendiu într-o formulă. Dar Eminescu scapă oricărei încadrări. El este ceea ce rămâne atunci când etichetele cad: o întrebare fără somn, o luciditate care refuză împăcarea.

Și totuși, în aceeași clipă, este și altceva: o formă de mântuire. Nu una liniștitoare, ci una care doare. Nu una care absolvă, ci una care trezește. O salvare care nu vine din afară, ci din adâncul unei limbi care încă mai poartă urmele absolutului.

Poate de aceea ne întoarcem la el: pentru că în Eminescu nu ne regăsim odihna, ci neliniștea originară. Și această neliniște are ceva sacru în ea, de parcă ar fi prețul trezirii.

Între lumină și abis, între vis și luciditate, Eminescu rămâne ceea ce nu putem rezolva, ci doar trăi.

Ce înseamnă Mihai Eminescu pentru mine?

O salvare care arde.

O lumină care rănește.

Un abis care ne ține treji.

Tușeu e-MI

Eminescu despre români

Aceste defecte mari ale caracterului nostru național sunt, pe lângă împrejurările de dinafară, cauza pentru care un element etnic atât de răspândit ca al nostru să nu ajungă la nicio însemnătate în lume, ci, bucătit între zeci de stăpâni, să reziste ici și colo, să fie absorbit însă în multe locuri. Nu există un stat în Europa orientală, nu există o țară de la Adriatică până la Marea Neagră care să nu cuprindă bucăți din naționalitatea noastră. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia și Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albaniei, în Macedonia și Tesalia, în Pind ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia până sub zidurile Atenei, apoi, de dincolo de Tisa începând, în toată regiunea Daciei Traiane până dincolo de Nistru, până aproape de Odessa și de Kiev. Pe când rușii au cea mai mare îngrijire pentru triburile cele mai neînsemnate chiar care se țin de marea familie slavă, pe când germanii stăruiesc prin autoritățile lor consulare pentru cele mai neînsemnate colonii ale lor din Orient și pe când fiecare popor apusean dezvoltă o deosebită îngrijire pentru naționalii săi din aceste locuri, singuri noi ne zbuțuim în lupte interne pentru cea mai bună formă posibilă a organizării omeniești, neavând un ideal de cultură, ci cel mult idealuri politice care nu stau în proporții cu puterile noastre și care, în loc de a da naștere la fapte, vor fi cel mult cauza unor aventuri periculoase. (...) Pe când sute de mii de oameni ce fac parte din neamul nostru sunt cuprinse de un adânc întuneric, pe când mintea lor naturală, curajul lor înăscut și iubirea lor de muncă îi fac vrednici pentru un viitor mai mare, tot pe atuncea noi nu mișcăm nici degetul cel mic măcar în favorul lor, ci ne frământăm în tulburări interne, amețiți de orgia palavrelor bizantine și putrezind de vii prin corupțiunea unor parveniți din Fanar care sub pretextul a chiar ideilor naționale irosesc în vânt puterile noastre.

(Timpul, 26 septembrie 1878)

Eminescu e viu

Nici ucis n-a murit, el și-n moarte e viu.
Chiar lovit zi de zi, ani la rând, de aceiași dușmani,
Eminescu trăiește!
Cum vedeți că trăiți și trăiesc și vă scriu
Cu Eminul în gând și în suflet colindă prin ani
Cei ce simt românește...

Citez:

„Eminescu n-a avut sifilis și n-a fost alcoollic. Demonstrat deci faptic, fără nicio îndoială, poetul nostru a suferit de o psihoză endogenă, maniaco-depresivă, fără substrat organic; ea nu i-a alterat capacitatea intelectuală și creatoare, în viața lui n-a existat zisa «mare întunecime», invenția eminescologilor interbelici, cu precădere. Sfârșitul i-a fost provocat de sincopă cardiacă, survenită în urma tratamentului cu injecții de mercur administrate în sanatoriul doctorului Șuțu din București, în cursul ultimei internări din februarie-iunie 1889 (...) Pe această cale devine clară și cauza morții poetului, intoxicația cu mercur, și trebuie, din spirit științific, să o susținem, oricât ne-ar durea respectivul sfârșit, cauzat de neștiința celor ce l-au tratat, căci încă o dată o scriu, nu poate fi apărat în numele adevărului un psihiatru care aplică un tratament fără să cunoască urmările sale fatale, cum e cazul d-rului Șuțu, responsabil postum de moartea lui Eminescu“.

Sursa:

<https://adevarul.ro/stil-de-viata/magazin/cauza-mortii-lui-eminescu-explicata-de-2536354.html>

Maria Relly NICULESCU

Pentru care motiv să-l interzicem pe Mihai Eminescu?

Prin intermediul Direcției Generale de Administrare a Unităților de Învățământ Sector 4 București și Asociației PlaYouth, în ziua de 23 mai 2026, Asociația Mihai Eminescu „Luceafărul” a participat la *Maratonul Educației Alternative*, eveniment ce a avut loc la Locomotiva din Parcul „Lumea Copiilor” din sectorul 4, eveniment ce s-a adresat copiilor cu vârste între 4 și 12 ani, copii ce au fost așteptați la o cafenea literară cu surprize – baloane colorate, dulciuri, apă, suc, volume de poezii pentru copii, coli volante cu desene ce așteptau a fi colorate de cei mici. Cafeneaua literară pentru copii găzduia trei ateliere: „Fabrica de povești”, „Cercul povestitorilor” și „Tainele cărților pentru copii”. Roll-up (bannerul) asociației îl reprezenta pe marele Eminescu, Luceafărul poeziei românești, jurnalist și gazetar de excepție.

Nu au fost scăunele și măsuțe îndeajuns, pentru a-i mulțumi pe copiii ce se îngrămădeau, dar care așteptau răbdători să le vină rândul, la colorat, desenat, recitat, povestit sau cântat, într-o re/descoperirea

mirajului oferit de Artele frumoase, viitori creatori de Frumos! Erau încântați de noua și minunata lor experiență!

Povestitori au fost: Maria Petrescu, Adriana Apostol, Maria Ecaterina Drăguța, Maria Niculescu, cadre didactice și scriitori de literatură pentru copii.

Pe la jumătatea desfășurării importantului și doritului eveniment, s-a oprit în fața banner-ului un domn, purtând o borsetă, cerând președintei – doamna Petrescu, să-l dea jos. Doamna Petrescu a rămas interzisă, explicându-i, totuși, că asociația este aprobată întru desfășurare, trecută, cu acte în regulă, în Registrul Asociațiilor și Fundațiilor și în Registrul Național ONG, administrat de Ministerul Justiției. La această explicație, domnul respectiv i-a spus doamnei Petrescu, cu calm, că tot ce a fost valabil până acum nu va mai fi; oameni, reguli, regulamente, hotărâri, se vor schimba în curând și, desigur, va fi nevoie de un nou banner, cu un nou reprezentant, actual vremurilor de acum!!!

Nu am înțeles și nu voi înțelege niciodată, pentru care motiv ar putea fi interzis Mihai Eminescu? Poate pentru că previziunile sale referitoare la soarta României, care nu sunt profeții mistice, ci concluzii vizionare au fost trase în articolele sale politice din ziarul *Timpul*? (1877-1883). El a anticipat România Mare, dar a avertizat asupra degradării clasei politice, pierderii resurselor și înstrăinării identității naționale, ideile sale principale privind viitorul țării se axează pe teme extrem de actuale, analizele publicistice ale lui Eminescu sunt considerate și în prezent o radiografie profundă a societății românești și a provocărilor sale geopolitice... Simplă întrebare, greu răspunsul.

Tușeu e-MI

Eminescu este prea Înalt

Eminescu este prea Înalt
Să permitem unor mangafale
Să-ntineze-aura dumisale
– Dați cu detractorii de asfalt

Dacă îndrăznesc a-i macula
Fie și cu-o vorbă-n vânt mesajul
Dați cu ei de-asfalt, aveți curajul
– Noi trăim din moștenirea sa!

MONDOBLOGOSFERA

Titulescu și dogma geopolitică a Turciei la Marea Neagră

Istoria modernă a Mării Negre este guvernată de o continuitate juridică și strategică rară. În timp ce imperii s-au prăbușit, granițele s-au redesenat, iar ideologiile s-au schimbat radical de-a lungul ultimului secol, nucleul dur al securității pontice a rămas ancorat într-o viziune concepută în perioada interbelică.

Această viziune este opera unei simbioze diplomatice excepționale între doi titani ai epocii: ministrul de externe al României, Nicolae Titulescu, și omologul său turc, Tevfik Ruștu Aras (numit adesea în epocă Ruștu Pașa). Împreună, cei doi au tradus testamentul politic al lui Mustafa Kemal Atatürk („Pace în țară, pace în lume“) într-o doctrină regională care ghidează acțiunile Ankarei până în ziua de azi.

1. Simbioza Titulescu – Aras, anatomia unei viziuni comune

Titulescu și Ruștu Aras nu au fost doar simpli semnatori de tratate, ci arhitecții unei axe diplomatice bazate pe o înțelegere profundă a geografiei fizice și politice. Ei au înțeles că pacea și stabilitatea Mării Negre depind de un echilibru extrem de fin, ghidat de o axiomă fundamentală: securitatea bazinului pontic este direct proporțională cu capacitatea statelor riverane de a-și gestiona singure problemele și invers proporțională cu gradul de interferență al marilor puteri din afara regiunii.

Celebrul aforism al lui Titulescu – „Strâmtoarele sunt însăși inima Turciei, dar ele sunt în același timp și plămâni României“ – reflecta o realitate de nezdruncinat: blocarea sau militarizarea excesivă a

Bosforului și Dardanelelor ar fi însemnat asfixierea economică și strategică a României și vulnerabilizarea totală a Turciei.

2. Pilonii fidelității Ankarei față de Doctrina Interbelică

Fidelitatea de lungă durată a Turciei față de principiile stabilite alături de Titulescu nu este o simplă curtoazie istorică, ci rezultatul asimilării acestora ca rațiune de stat (*raison d'État*). Ankara aplică și astăzi, cu o consecvență de ceasornic, trei piloni conceptuali stabiliți în anii '30:

Sacrosanctitatea Convenției de la Montreux (1936)

Acesta este monumentul juridic la care Titulescu și Ruștu Aras au lucrat cot la cot. Pentru Turcia, Montreux nu este un simplu acord de tranzit, ci actul fundamental de suveranitate și identitate geostrategică.

În perioada interbelică, Titulescu a susținut fără rezerve remilitarizarea Strâmtoarelor de către Turcia, considerând că o țară aliată și predictibilă este cel mai bun zăvor la intrarea în mare. În schimb, a luptat pentru limitarea tonajului și a timpului de staționare a flotelor militare străine.

Astăzi, în momentele de criză majoră din regiune, Turcia aplică litera și spiritul Convenției cu o strictețe absolută. Prin blocarea accesului navelor de război ale puterilor non-riverane, inclusiv ale aliaților din NATO precum SUA sau Marea Britanie, Ankara pune în practică exact viziunea lui Titulescu: folosirea Strâmtoarelor ca un robinet de securitate pentru a preveni transformarea Mării Negre într-un teatru de război global.

Conceptul de „Regional Ownership“ (Responsabilitate Regională)

Titulescu a fost un promotor înflăcărat al alianțelor regionale – cum a fost Înțelegerea Balcanică din 1934 (România, Turcia, Iugoslavia, Grecia) –, convinși fiind că statele medii și mici trebuie să își asigure singure securitatea, fără a deveni pioni pe tabla de șah a marilor imperii.

Post-Război Rece, Turcia a transformat această idee într-o doctrină oficială la Marea Neagră. Formate de cooperare regională precum OCEMN (Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră) sau BLACKSEAFOR au fost create de Ankara pe baza aceluiași principiu interbelic: problemele Mării Negre trebuie rezolvate în mod exclusiv de către actorii de la Marea Neagră.

Pragmatismul relației cu Rusia (fosta URSS)

Titulescu a înțeles o lecție geografică dură, pe care Turcia o aplica deja prin Tratatul de Amiciție cu sovieticii din 1925: nu poți asigura stabilitatea la Marea Neagră dacă menții o stare de conflict permanent și brutal cu gigantul de la Nord. Normalizarea relațiilor prin Convențiile Titulescu-Litvinov din 1933 a urmărit obținerea de garanții juridice privind frontierele, evitând în același timp provocările militare directe în bazinul pontic.

Acest pragmatism definește și astăzi „diplomația de echilibru” a Turciei. Deși este un membru cheie al NATO, Ankara evită transformarea totală a Mării Negre într-un front permanent de fricțiune militară directă cu Federația Rusă, preferând menținerea unui status-quo stabil și predictibil, exact pe linia de gândire geopolitică promovată de Titulescu în discuțiile sale diplomatice.

3. Viitorul unui echilibru secular

Geometria neschimbată a geografiei explică de ce această viziune a rezistat atât de bine testului

Anatol BASARAB

Întrebări incomode despre Ucraina, Rusia, NATO și Occident

Ni s-a spus de mii de ori aceeași poveste. Rusia a atacat Ucraina din senin. Fără motiv. Fără context. Fără istorie. Fără provocări. Fără precedente. Fără nimic înainte. Bine.

Dar un om care încă mai gândește are voie să pună întrebări. Nu ca să justifice războiul. Nu ca să aplaude moartea. Nu ca să țină cu o tabără împotriva alteia. Ci ca să înțeleagă dacă povestea care i se servește este întreagă sau doar o jumătate de adevăr

timpului. Regimurile politice s-au prăbușit, hărțile s-au modificat, însă Bosforul a rămas în același loc, iar Dunărea și Nistrul continuă să se verse în aceleași ape.

Dacă în epoca Titulescu – Ruștu Aras obiectivul principal era prevenirea extinderii conflictelor europene în bazinul pontic prin instrumentul juridic de la Montreux, în geopolitica contemporană miza rămâne aproape identică: evitarea escaladării regionale și a unui conflict direct între superputeri în mare.

În esență, Turcia a rămas fidelă viziunii lui Nicolae Titulescu și a prietenului său Tevfik Ruștu Aras deoarece formula interbelică s-a dovedit a fi singurul instrument capabil să garanteze pacea regională și să protejeze suveranitatea națională la Gurile Dunării și în Strâmtori. În fața noilor furtuni geopolitice contemporane, regulile scrise în deceniile trecute rămân singurul far de navigare stabil din întreaga regiune a Mării Negre.

Sursa:

<https://www.facebook.com/share/p/1Ee1WzLK6q/>

împachetată frumos. Pentru că jumătatea de adevăr este una dintre cele mai eficiente forme de manipulare. A explica un război nu înseamnă a-l justifica. Numai mintea propagandistică confundă explicația cu scuza.

Prima întrebare: A atacat Rusia Ucraina?

Da. Militar, da. Asta este un fapt. Rusia poartă răspunderea directă pentru decizia militară din 2022. A trecut frontiera. A folosit forța. A provocat distrugerii, moarte, traume, exod, rupturi familiale și suferință reală. Acest lucru trebuie spus clar. Dar de aici începe abia discuția serioasă, nu se termină.

Faptul că un stat atacă militar alt stat nu înseamnă automat că tot ce s-a întâmplat înainte dispăre. Nu înseamnă că istoria se șterge. Nu înseamnă că geopolitica se evaporă. Nu înseamnă că NATO, SUA, UE, guvernul ucrainean, Maidanul, Donbasul, Crimeea, Memorandumul de la Budapesta, summitul NATO de la București din 2008 și toate promisiunile făcute sau încălcate trebuie aruncate la gunoi.

Rusia are răspunderea militară directă. Dar această răspundere nu anulează răspunderea

strategică, politică și morală a celorlalți actori care au împins Ucraina spre prăpastie.

A doua întrebare: A fost acest război complet neprovocat?

Aici începe minciuna mare. Dacă prin „neprovocat” înțelegem că Ucraina nu a bombardat Moscova înainte de 24 februarie 2022, atunci da, Rusia a început faza militară directă pe scară largă. Dar dacă prin „neprovocat” înțelegem că nimic grav nu s-a întâmplat înainte, că Ucraina era o țară liniștită, neutră, stabilă, neatinsă de marile interese geopolitice, iar Rusia s-a trezit într-o dimineață și a zis „hai să invadăm”, atunci această poveste este pentru copii sau pentru adulți care au renunțat să mai gândească. Războiul nu a început în vid. Cine reduce totul la 24 februarie 2022 falsifică istoria prin amputare. Taie tot ce a fost înainte și apoi se miră că realitatea nu mai are explicație.

A treia întrebare: Ce rol a avut NATO?

Un rol uriaș. NATO nu este o asociație de poezie. NATO este o alianță militară. Când o alianță militară se apropie de granițele unei mari puteri nucleare, acea mare putere reacționează. Ne place sau nu ne place, așa funcționează istoria. Așa au funcționat imperiile. Așa funcționează și astăzi blocurile de putere.

În 2008, la summitul de la București, NATO a transmis că Ucraina și Georgia vor deveni membre ale alianței. Nu a spus când. Nu a spus exact cum. Dar mesajul strategic a fost clar. Pentru Occident, era o promisiune politică. Pentru Ucraina, era o invitație spre un drum periculos. Pentru Rusia, era un semnal de alarmă existențială.

Putem să ne prefacem că Rusia nu avea voie să vadă asta ca pe o amenințare. Dar prefăcătorii nu este analiză.

Iar aici apare una dintre marile ipocrizii ale vremii noastre. Când Statele Unite își apără zona de securitate, ni se spune că este realism strategic. Când Rusia vorbește despre propria zonă de securitate, ni se spune că este imperialism pur. Poate fi și imperialism. Dar nu este doar atât. În geopolitică, marile puteri nu judecă lumea după morală, ci după distanță, frontieră, control, acces militar, resurse, influență și risc. Cine nu înțelege asta confundă politica mondială cu un pliant de ONG.

A patra întrebare: Dar nu are Ucraina dreptul să aleagă singură unde vrea să meargă?

În principiu, da. Fiecare stat are dreptul să își aleagă direcția politică, economică și militară. Dar în geopolitică dreptul abstract nu anulează consecințele concrete. Cuba avea dreptul să primească rachete sovietice în 1962? Formal, putea spune că este stat suveran. Dar Statele Unite nu au acceptat rachete sovietice lângă Florida. Au considerat asta amenințare directă. Atunci întrebarea devine simplă. De ce SUA au voie să considere inacceptabilă prezența militară a unei puteri rivale lângă granițele lor, dar Rusia nu are voie să considere inacceptabilă extinderea NATO până în spațiul ucrainean?

Aici nu vorbim despre simpatie. Vorbim despre simetrie logică. Iar simetria logică doare, pentru că propaganda trăiește tocmai din dublă măsură.

A cincea întrebare: Ce spunea Ucraina la începutul statalității ei?

Ucraina, în Declarația de suveranitate din 1990, vorbea despre neutralitate, despre neparticipare la blocuri militare și despre statut non-nuclear. Aceasta este o piesă importantă. Pentru că statul ucrainean modern s-a născut cu ideea de neutralitate. Nu cu ideea de a deveni avanpost militar al NATO la frontiera Rusiei.

Mai târziu, direcția s-a schimbat. Ucraina a început să se apropie tot mai mult de NATO. Apoi, în 2019, această direcție euroatlantică a fost introdusă chiar în Constituție.

Întrebarea este legitimă. Când un stat se naște declarând neutralitate, apoi ajunge să își fixeze constituțional intrarea într-o alianță militară opusă vecinului său nuclear, chiar crede cineva că acel vecin va privi liniștit spectacolul? Nu spun că reacția militară era obligatorie. Nu spun că era morală. Nu spun că era singura variantă.

Spun doar că era previzibil ca Rusia să reacționeze dur la transformarea Ucrainei într-un spațiu de confruntare strategică. Iar ceea ce este previzibil nu mai poate fi vândut oamenilor ca „surpriză istorică”.

A șasea întrebare: Ce a fost Memorandumul de la Budapesta?

A fost un document prin care Ucraina a renunțat la armele nucleare moștenite după destrămarea

URSS, iar Rusia, SUA și Marea Britanie au oferit garanții de securitate.

Aici trebuie să fim corecți. Memorandumul cerea respectarea independenței, suveranității și granițelor Ucrainei. De asemenea, includea angajamentul de a nu folosi forța împotriva Ucrainei.

Deci nu putem minți spunând că acolo nu exista nicio obligație de abținere de la forță. Dar nici nu putem minți în sens invers, prezentând Memorandumul ca pe un tratat militar de apărare automată, ca și cum SUA sau Marea Britanie ar fi fost obligate să intre direct în război pentru Ucraina. Nu era Articolul 5 NATO. Nu era o garanție militară de tip alianță. Era o asigurare de securitate, nu o umbrelă militară completă.

Și aici apare drama. Ucraina a renunțat la arma nucleară, dar nu a primit în schimb o protecție reală, imediată și automată. A primit formule diplomatice. Iar formulele diplomatice, când tunurile încep să tragă, valorează cât hârtia pe care sunt scrise.

A șaptea întrebare: **Ce a fost Maidanul?**

Pentru unii, Maidanul a fost o revoluție democratică. Pentru alții, a fost o lovitură de stat susținută din exterior.

Adevărul complet este mai incomod decât ambele tabere. Maidanul a fost o explozie reală de nemulțumire populară, dar și un moment perfect exploatat geopolitic. Au fost oameni sinceri în stradă. Au fost și rețele de influență. A fost revoltă civică. A fost și luptă pentru direcția strategică a Ucrainei. A fost dorință de schimbare. A fost și intervenția intereselor externe. Cine spune că Maidanul a fost doar o revoluție pură minte prin simplificare. Cine spune că Maidanul a fost doar o operațiune externă minte prin reducere.

A fost mai grav. A fost amestecul perfect între frustrare internă, corupție ucraineană, slăbiciune de stat, naționalism, influență occidentală și conflict geopolitic. Iar din acel moment Ucraina a început să se rupă în două.

A opta întrebare: **Puterea apărută după Maidan a fost legitimă?**

Aici trebuie formulat atent. Schimbarea puterii din 2014 rămâne profund controversată. Ianukovici a fugit. Parlamentul a votat înlăturarea lui. S-au organizat alegeri anticipate. Occidentul a recunoscut

noua direcție politică. Dar pentru o parte importantă a Ucrainei, mai ales în est și sud, ceea ce s-a întâmplat la Kiev nu a fost perceput ca o tranziție normală, ci ca o ruptură constituțională și politică majoră. Asta contează enorm.

În politică, percepția poate deveni realitate socială. Dacă milioane de oameni simt că puterea centrală nu îi mai reprezintă, că limba lor este atacată, că memoria lor istorică este disprețuită, că orientarea lor geopolitică este demonizată, atunci statul intră în criză profundă.

Așa începe ruptura. Nu doar cu tancuri. Ci cu umilințe, frici și decizii politice luate peste capul unor comunități întregi. De aceea nu este suficient să spui: „au fost alegeri, deci totul este rezolvat“.

Nu. Alegerile pot da legalitate procedurală, dar nu vindecă automat ruptura de legitimitate simțită de o parte mare a societății. Iar Ucraina exact aici s-a rupt: între legalitatea recunoscută de Occident și legitimitatea contestată de o parte a propriei populații.

A noua întrebare: **Ce rol a avut corupția ucraineană?**

Un rol enorm. Ucraina nu era o democrație luminoasă atacată de întuneric. Era un stat profund corupt, prins între oligarhi, servicii, interese externe, clanuri politice, rețele de influență și dependență financiară.

Corupția a făcut Ucraina vulnerabilă. Corupția a permis ca țara să fie împinsă când într-o direcție, când în alta.

Corupția a transformat cetățeanul ucrainean în carne de tun pentru proiecte geopolitice mai mari decât el.

Iar aici trebuie spus limpede. Poporul ucrainean a plătit prețul. Nu oligarhii. Nu strategii de la Washington. Nu birocrații de la Bruxelles. Nu propagandiștii de studio. Nu cei care au desenat hărți și au făcut calcule reci.

A plătit omul simplu. Tatăl dus pe front. Mama fugită în Europa. Copilul crescut printre sirene. Bătrânul rămas între ruine. Soldatul întors fără picior, fără somn, fără suflet întreg.

A zecea întrebare: **Ce s-a întâmplat în Donbas?**

Donbasul este cheia pe care mulți o ascund sub preș. După 2014, estul Ucrainei a intrat în conflict

deschis cu noua putere de la Kiev. Au apărut republicile separatiste. A început războiul intern. Au murit oameni ani de zile înainte de 2022.

Nu, asta nu justifică automat invazia rusă pe scară largă. Dar da, asta distruge povestea simplistă că până în 2022 Ucraina era o țară pașnică, iar într-o zi Rusia a atacat-o fără niciun context. Războiul ardea deja.

Doar că ardea într-o parte a casei pe care presa occidentală o arăta rar, prost sau deloc. Când spui Donbas, propaganda se încruntă. Pentru că Donbasul strică scenariul simplu. Arată că războiul ucrainean nu începe cu invazia rusă din 2022, ci cu o ruptură internă, alimentată apoi din exterior, folosită de Rusia, ignorată de Occident și nerezolvată de Kiev.

A unsprezecea întrebare: **Ce au fost acordurile de la Minsk?**

Au fost încercarea de a opri conflictul din Donbas printr-un aranjament politic: încetarea focului, retragerea armamentului greu, statut special pentru anumite zone din Donețk și Lugansk, reformă constituțională, alegeri locale și revenirea controlului frontierei către Ucraina în anumite condiții.

Pe hârtie, Minsk putea fi o ieșire. În realitate, fiecare parte a citit acordurile în felul ei. Kievul se temea că un statut special pentru Donbas va oferi Rusiei un instrument permanent de blocare a Ucrainei. Moscova susținea că Ucraina nu vrea să respecte partea politică a acordurilor. Occidentul a vorbit despre pace, dar a continuat să tragă Ucraina spre propria orbită. Rezultatul? Acordurile au murit încet. Iar odată cu ele a murit și ultima șansă serioasă ca Ucraina să rămână între lumi, nu sfâșiată de ele.

A douăsprezecea întrebare: **Cine a distrus Ucraina?**

Rusia a distrus militar o parte uriașă din Ucraina. Asta se vede pe hartă, în orașe, în cimitire, în spitale, în familii. Dar Rusia nu este singurul actor din această tragedie. Occidentul colectiv a contribuit decisiv la împingerea Ucrainei într-o poziție strategică de frontieră, fără să-i ofere garanții militare reale înainte de dezastru. NATO a ținut ușa întredeschisă, suficient cât să alimenteze la Moscova percepția unei amenințări strategice, dar nu suficient cât să protejeze Ucraina.

Statele Unite au văzut în Ucraina o piesă strategică majoră în confruntarea cu Rusia. Uniunea

Europeană a vorbit despre valori, dar a intrat și ea în jocul extinderii de influență. Guvernele ucrainene au jucat periculos, deseori corupt, deseori iresponsabil, deseori rupt de realitatea profundă a propriei populații. Rusia a lovit. Occidentul a încurajat și a împins. Elita ucraineană a pariat. Poporul ucrainean a plătit. Aceasta este fraza dureroasă. Și tocmai de aceea este greu de suportat.

A treisprezecea întrebare: **Înseamnă asta că Rusia este nevinovată?**

Nu. Ar fi o prostie să spunem asta. Rusia a ales forța militară. Rusia a trecut frontiera. Rusia a creat suferință reală. Rusia poartă răspundere pentru deciziile ei. Dar a spune că Rusia are răspundere nu înseamnă că NATO nu are răspundere. Nu înseamnă că Occidentul nu are răspundere. Nu înseamnă că guvernele ucrainene nu au răspundere. Lumea nu se împarte în îngeri și demoni. Asta este poveste de propagandă, nu analiză.

A paisprezecea întrebare: **De ce deranjează asemenea întrebări?**

Pentru că ele rup vraja. Propaganda vrea propoziții scurte: bunii aici, răii acolo.

Gândirea cere propoziții grele: cine a provocat, cine a împins, cine a profitat, cine a mințit, cine a pierdut, cine a murit, cine a câștigat bani, cine a câștigat influență, cine a pierdut țara.

Când pui întrebările acestea, imediat apare eticheta. Ești prorus. Ești propagandist. Ești împotriva Ucrainei.

Nu. Sunt împotriva prostirii oamenilor. Poți să fii împotriva războiului și totuși să vezi provocările care l-au precedat. Poți să condamni invazia rusă și totuși să observi rolul NATO. Poți să compătimești poporul ucrainean și totuși să critici guvernul ucrainean. Poți să respingi propaganda rusă fără să înghiți propaganda occidentală.

Poți să iubești adevărul mai mult decât confortul taberei tale.

A cincisprezecea întrebare: **Dar de ce unii nu pot accepta asemenea analiză?**

Pentru că au fost antrenați să confunde gândirea cu trădarea. Dacă nu repeți lozinca, ești suspect.

Dacă întrebi „ce s-a întâmplat înainte?“, ești suspect. Dacă spui „există context“, ești suspect.

Dacă refuzi să reduci un război uriaș la un desen pentru copii, ești suspect. Așa funcționează mintea îndoctrinată. Ea nu caută adevărul. Ea caută semnalul de apartenență. Vrea să știe dacă ești „cu ai noștri” sau „cu ai lor”. Dar omul liber nu este obligat să fie nici cu ai lor, nici cu ai noștri.

Omul liber este obligat să fie cu realitatea. Iar realitatea este mai complicată decât propaganda de seară.

A șaisprezecea întrebare: **Care este concluzia?**

Concluzia este simplă și incomodă. Războiul din Ucraina nu a fost un fulger căzut din cer senin.

A fost rezultatul unei acumulări lungi: prăbușirea URSS, extinderea NATO, slăbiciunea statului ucrainean, corupția internă, Maidanul, ruptura est-vest din Ucraina, conflictul din Donbas, eșecul acordurilor de la Minsk, ambițiile geopolitice occidentale, frica strategică a Rusiei și incapacitatea tuturor actorilor de a opri trenul înainte de prăpastie.

Rusia a apăsat trăgaciul militar. Dar arma fusese încărcată ani de zile de mai multe mâini. Iar cel mai cinic lucru este acesta: cei care au încărcat arma nu mor de obicei în tranșee. Mor cei simpli. Mor cei care au crezut. Mor cei care au fost mințiți. Mor cei care au fost împinși să creadă că istoria este făcută din lozinci.

Nu. Istoria este făcută din interese, frici, trădări, calcule și popoare sacrificate. Ucraina este astăzi victimă a Rusiei. Dar este și victima propriei corupții. Este victima jocului occidental. Este victima promisiunilor NATO. Este victima unei elite care a confundat aplauzele externe cu siguranța națională. Și este, mai ales, victima faptului că între marile puteri, țările care nu știu să rămână întregi devin teren de luptă.

Asta nu justifică războiul. Dar explică de ce a devenit posibil. Iar uneori explicația este mai periculoasă decât propaganda, pentru că propaganda cere credință, pe când explicația cere minte.

Știi că vor exista oameni care vor citi acest text și nu vor răspunde la nicio întrebare din el.

Nu vor discuta Memorandumul de la Budapesta. Nu vor discuta neutralitatea inițială a Ucrainei.

Nu vor discuta summitul NATO de la București din 2008. Nu vor discuta Maidanul. Nu vor discuta Donbasul.

Nu vor discuta Minsk. Nu vor discuta corupția. Nu vor discuta rolul Occidentului. Nu vor discuta nimic.

Vor face ceea ce au fost învățați să facă: vor pune etichete. Prorus. Putinist. Propagandist. Trădător. Extremist.

Asta este mai simplu decât gândirea. Dar eticheta nu este argument. Eticheta este cârja celui care nu mai poate merge pe propriile idei. Dacă cineva crede că acest text este greșit, să răspundă la întrebări. Cu date. Cu documente. Cu cronologie. Cu logică. Cu argumente. Nu cu spume. Nu cu reflexe de turmă. Nu cu lozinci repetate de la televizor. Eu nu am obligația să gândesc după comandă. Nu am obligația să accept povestea oficială doar pentru că este repetată de mulți.

Nu am obligația să confund propaganda occidentală cu adevărul, așa cum nu am obligația să confund propaganda rusă cu adevărul. Am dreptul constituțional să gândesc, să întreb, să analizez și să exprim opinii.

Am și un drept mai vechi decât orice constituție: dreptul omului viu de a nu-și preda mintea mulțimii.

Dacă pentru unii faptul că pui întrebări înseamnă propagandă, atunci poate problema nu este la cel care întreabă.

Poate problema este la cel care nu mai suportă întrebarea. Poate problema este la cel care a ajuns să creadă că libertatea de gândire este permisă doar atunci când repetă ideile aprobate.

Eu nu scriu ca să apăr Rusia. Nu scriu ca să acuz Ucraina. Nu scriu ca să scuz războiul. Scriu pentru că refuz să accept o lume în care omul are voie să gândească liber doar dacă gândește ca turma. Iar cine confundă întrebarea cu trădarea, analiza cu propaganda și nuanța cu dușmănia, acela nu apără adevărul. Acela apără propria lui îndoctrinare.

Războiul din Ucraina este o tragedie. Dar tragedia devine și mai mare când oamenii nu mai au voie să întrebe cum s-a ajuns aici. Pentru că, dacă nu avem voie să înțelegem cauzele, vom fi condamnați să repetăm dezastrul.

Cu alte steaguri. Cu alte victime. Cu aceleași minciuni.

Aceasta este varianta finală publicabilă. Este dură, dar are protecții logice. Nu scuză Rusia, nu absolvă Occidentul, nu idealizează Ucraina și nu cade în lozincă.

Sursa: [Internet](#)

Tușeu e-MI

Dubla măsură. Replica globalistă

Desigur, o postare virală de puternic impact precum aceasta nu putea trece fără replica taberei adverse. Redau mai jos un exemplu, nu însă fără a nota caracterul superfluu al intervenției adverse, în sensul că Anatol Basarab pune alături interpretarea faptelor prin cele două prisme, ale părților implicate. Că interpretările se neagă reciproc este evident, iar autorul postării și-a avertizat în chiar expunerea sa cititorii despre ce îi vor reproșa adversarii și vine cu argumente care să-i ajute pe cititori să găsească răspunsuri la întrebările ce apar în analiza faptelor. Folosindu-se doar de jumătatea lor ce măsoară, adversarii trec cu ușurință peste fapte și peste argumentele lui A.B. – cel mai probabil, din lipsă de contraargumente în susținerea punctului lor de vedere altfel decât prin repetarea narațiunii oficiale

În definitiv, argumentele lui A.B. sunt faptele la care noi, toți cei interesați de mersul lumii în acești ani, am fost martori. Replica este una sterilă – de fapt, o simplă reluare a narațiunii oficiale pro-Ucraina, ce însumează o srie lungă de interpretări patizane ale faptelor analizate „la rece” de Basarab. Cum era și firesc, replica nu putea ocoli taxarea autorului drept putinist, filorus, vândut etc. Așa se întâmplă când în analiza unor realități se folosește dubla măsură, iar contraargumentele sunt insuficiente, ca să convingă. Cum să convingă, refuzând paralela cu evenimentele din 1962 din Cuba, sau pur și simplu susținând că președinții SUA ce au negociat de-a lungul timpului cu partea rusă ar fi niște simpli cetățeni ale căror angajamente nu ar trebui luate în serios? Nu lipsit de importanță în dezbateri, cred eu, este mai ales punctul de vedere al actualei administrații americane, care confirmă în linii mari interpretarea dată de A.B. evenimentelor.

Joi, 25 iun. 2026, la ora 09:39, Traian C > a scris:

Acest Basarab ne crede prea proști! Unii dintre noi înțeleg importanța respectării principiilor. Basarab-ul amestecă geopolitica cu interesul național, ajungând până

la interesul „etnicilor” ruși din Donbas și Crimeea de a-și declara „independența” față de Ucraina și dependența față de Rusia. În realitate e vorba de interesele imperiului Rus. Prostiile cu protejarea granițelor față de vecinătatea cu NATO, sau cu „garanțiile” convenite prin tratate și convenții pe care nu le garantează nimeni, omit onestitatea, credibilitatea, bunul simț.

Chiar dacă a dispărut „cavalerismul”, onestitatea bazată pe respectarea regulilor, ca ineficientă în lupta cu adversari fără scrupule, cei care gândesc au înțeles că omenirea în ansamblu s-ar simți mai bine, cu un mecanism de protecție împotriva celor care nu respectă regulile. Din păcate nu există o „justiție mondială, imparțială, de bună credință” și „barbarii” cocoțați la cârma unor state cred că „dreptul forței” asigură pacea, prosperitatea și stabilitatea, dorite de toți. Istoria ne-a dovedit deja că nu-i reține pe migratorii fără cultură, care prădau. ci pe cei care au construit. Istoria unor popoare bazate pe dreptul forței precum hunii, goții, pecenegii, avarii, longobarzii, cumanii, e cunoscută doar din relatările celor pe care i-au atacat, cucerit sau tâlhărit o perioadă. Urmașii lor au învățat să construiască și să respecte regulile.

În cazul Rusiei l-aș întreba pe domnul Basarab, de ce crede că fostele „popoare sovietice”, precum Ucraina, nu-și doresc refacerea URSS și preferă apropierea de UE sau NATO?

Miercuri, 24 iun. 2026, la ora 18:51, George M > a scris:

Dacă cineva semnează un astfel de material propagandistic, destinat categoriei de cititori care pot și să gândească, nu numai să citească, o face pentru mulți bani. În ruble sau în dolari, nu contează, pentru că nici apropiații lui Putin, Medvedev sau Dughin nu ar fi în stare să ticluiască ceva mai pe măsură și să cunoască mai bine psihologia grupului-țintă al cititorilor din România.

Sursa:

<https://gemini.google.com/share/159b61ccc505>

Ben TODICĂ

ILUZIE?

Deunăzi am fost întrebat la Radio România Internațional:

– Ce ai descoperit în călătoria ta prin Pacific?

M-am întors cu o neliniște pe care nu o pot ascunde.

Văzând cum trăiesc oamenii din insulele împrăștiate prin ocean, departe de centrele de putere ale lumii, am avut pentru prima dată senzația că nu am trăit cu adevărat. Că mare parte din existența mea a fost ocupată de lucruri care nu îmi aparțineau. Idei, dorințe, temeri și aspirații cultivate de alții și sădite cu grijă în mintea mea.

Am avut sentimentul că particip la un experiment.

Pământul este, probabil, una dintre cele mai frumoase întâmplări din univers. Totuși, omul reușește să transforme acest miracol într-o permanentă stare de nemulțumire. Aproape întreaga noastră civilizație pare construită pe convingerea că ceea ce avem nu este suficient și că fericirea se află întotdeauna undeva mai departe.

Mai mult. Încă puțin. Încă o achiziție. Încă o victorie. Încă o iluzie.

Am construit sisteme uriașe pentru a administra această foamă. Economii, instituții, industrii ale dorinței. Suntem încurajați să producem, să cumpărăm, să acumulăm și să concurăm fără încetare, ca și cum sensul existenței ar putea fi găsit într-o contabilitate a posesiunilor.

Astfel, omul modern a devenit simultan stăpân și sclav.

Stăpân peste obiecte. Sclav al propriilor dorințe.

Ni se spune că suntem liberi. Poate că niciodată în istorie cuvântul „libertate” nu a fost rostit atât de des. Și totuși, rareori ne întrebăm cine formulează opțiunile dintre care alegem. Cine stabilește limitele viselor noastre. Cine decide ce trebuie să dorim.

Libertatea fără conștiință poate deveni doar o altă formă de captivitate.

Omul contemporan trăiește într-un paradox. Are acces la mai multă informație decât toate generațiile care l-au precedat și, în același timp, pare mai dezorientat ca niciodată. Comunică permanent și se simte tot mai singur. Consumă fără oprire și rămâne tot mai gol sufletește. Caută fericirea pretutindeni, cu excepția locului în care aceasta ar putea exista cu adevărat: în propria sa ființă.

Poate că cea mai mare iluzie a epocii noastre este credința că putem evita consecințele.

Că putem consuma fără măsură. Că putem exploata fără responsabilitate.

Că putem transforma totul în marfă fără să pierdem ceva esențial din noi înșine.

Dar realitatea are răbdare. Ea așteaptă. Așteaptă până când datoriile devin imposibil de plătit, până când resursele se împrăștiează, până când omul nu mai recunoaște chipul celui din oglindă.

Atunci descoperim că adevărata sărăcie nu este lipsa banilor. Este lipsa sensului.

Iar adevăratul faliment nu este cel financiar. Este falimentul sufletului.

Privesc în jur și văd o omenire care aleargă cu o viteză amețitoare fără să știe exact încotro se îndreaptă. O lume care confundă mișcarea cu progresul și zgomotul cu adevărul.

Poate că speranța nu stă în inventarea unei noi ideologii și nici în alegerea unui nou salvator.

Poate că speranța începe în momentul în care omul se oprește. Privește. Ascultă.

Și are curajul să distingă între ceea ce este real și ceea ce este doar iluzie.

Poate mă înșel.

Se mai întâmplă.

TRANSFOCATOR

Corneliu PIVARIU

General-maior retragere, expert în geopolitică și relații internaționale, cu o experiență de peste 30 de ani în domeniile militar, diplomatic și economic.

(Continuare din numărul trecut)

România între vulnerabilitate și reechilibrare – Anatomia unei „asasinări” multisectoriale

Capitolul IV.

Asasinarea informațională și cognitivă

În epoca contemporană, puterea nu se mai exercită exclusiv prin controlul teritoriului sau al resurselor, ci, într-o măsură tot mai mare, prin controlul informației și al percepțiilor. Dacă economia oferă mijloacele, iar demografia furnizează resursa umană, spațiul informațional determină modul în care realitatea este înțeleasă, interpretată și transformată în decizie. Din această perspectivă, degradarea mediului informațional și a capacității cognitive colective reprezintă una dintre cele mai subtile și mai periculoase forme de vulnerabilitate strategică.

Conceptul de „asasinare informațională și cognitivă” desemnează procesul prin care o societate își pierde treptat capacitatea de a discerne între informație și manipulare, între analiză și propagandă, între interes real și narațiune indusă. Acest proces nu este rezultatul unui singur factor, ci al interacțiunii dintre transformările tehnologice, vulnerabilitățile cognitive individuale și colective și absența unor mecanisme instituționale eficiente de filtrare și analiză a informației.

Nu este vorba doar despre proliferarea știrilor false, ci despre o transformare mai profundă, în care însăși structura gândirii publice este afectată. Un prim nivel al acestui proces îl constituie degradarea spațiului informațional. Multiplicarea canalelor de comunicare, accelerarea fluxului de informații și competiția pentru atenție au condus la o suprasaturație informațională, în care verificarea și analiza sunt adesea înlocuite de reacții rapide și emoționale. În acest mediu, criteriile de credibilitate devin difuze, iar diferența dintre surse validate și conținut speculativ se estompează.

Pe acest fond, se dezvoltă mecanismele de manipulare și influență, care exploatează vulnerabilitățile cognitive ale indivizilor și ale colectivităților. Așa-numita „psihopolitică digitală” utilizează instrumente tehnologice pentru a modela comportamente, a amplifica emoții și a polariza opinii. Algoritmii platformelor digitale favorizează conținutul care generează reacții emoționale intense și polarizare, nu pe cel care oferă claritate sau echilibru, ceea ce conduce la radicalizarea discursului public și la fragmentarea spațiului societal.

Un concept esențial în acest context este cel de „modelare strategică a narațiunilor” (narrative shaping). Actorii statali și non-statali încearcă să impună interpretări favorabile ale realității, nu doar să transmită informații. Narațiunea devine astfel un instrument de putere: ea definește cine este „victimă” și cine este „agresor”, ce este legitim și ce nu, ce trebuie perceput ca amenințare și ce poate fi ignorat. În absența unei capacități interne de analiză critică, aceste narațiuni pot fi preluate și internalizate fără o evaluare adecvată.

Un alt element central îl reprezintă apariția și consolidarea „punctelor oarbe cognitive” – acele zone în care societatea sau decidenții evită sau nu reușesc să perceapă anumite realități. Aceste puncte oarbe pot fi generate de biasuri cognitive, de presiuni politice sau de conformism intelectual. În timp, ele conduc la distorsiuni sistematice în evaluarea mediului strategic și la adoptarea unor decizii suboptimale.

Degradarea mediului informațional afectează direct procesul decizional. În absența unor filtre eficiente și a unei culturi analitice solide, decidenții pot deveni vulnerabili la informații incomplete sau distorsionate. În același timp, presiunea mediatică și a opiniei publice, modelată de aceste fluxuri informaționale, poate constrânge opțiunile strategice, determinând reacții rapide, dar insuficient fundamentate.

Legătura dintre această dimensiune și cele analizate anterior este directă. O societate afectată de „asasinare educațională” va avea o capacitate redusă de a evalua critic informația, iar una marcată de „asasinare economică” și demografică va fi mai vulnerabilă la influențe externe. Astfel, dimensiunea informațională nu acționează independent, ci ca un multiplicator al vulnerabilităților existente, accelerând efectele degradării economice, demografice și educaționale.

Mecanismele prin care se produce acest proces sunt diverse: de la campanii deliberate de dezinformare și influență, până la efecte sistematice generate de arhitectura platformelor digitale. La acestea se

adaugă slăbiciuni interne – lipsa educației media, absența unor instituții puternice de analiză strategică, fragmentarea spațiului public – care amplifică impactul factorilor externi.

Consecințele sunt profunde. În plan societal, coeziunea este afectată, iar încrederea în instituții se erodează. În plan strategic, capacitatea de anticipare și de reacție se reduce, iar decizia devine mai vulnerabilă la erori. Într-un mediu caracterizat de competiție globală intensă, aceste vulnerabilități pot fi exploatate de actori externi pentru a influența direcția de evoluție a statului.

În acest sens, „asasinarea informațională și cognitivă” reprezintă poate cea mai insidioasă formă de degradare, deoarece nu afectează doar resursele sau structurile, ci modul în care acestea sunt percepute și utilizate. Un stat care își pierde capacitatea de a înțelege corect realitatea riscă să adopte decizii contrare propriilor interese, chiar și în absența unei constrângeri directe.

Concluzie

În aceste condiții, „asasinarea informațională și cognitivă” nu reprezintă doar o problemă de funcționare a mediului mediatic, ci o vulnerabilitate structurală care afectează direct capacitatea statului de a înțelege, evalua și gestiona realitatea strategică.

Degradarea spațiului informațional și slăbirea mecanismelor cognitive colective conduc la distorsiuni în percepția realității, la fragmentarea societății și la erodarea încrederii în instituții. În absența unor filtre analitice solide, informația devine volatilă, iar diferența dintre realitate și narațiune se estompează, afectând atât opinia publică, cât și procesul decizional.

În plan strategic, aceste evoluții reduc capacitatea de anticipare și cresc probabilitatea unor decizii insuficient fundamentate. Presiunea mediatică, amplificată de dinamica platformelor digitale, favorizează reacțiile rapide în detrimentul analizei aprofundate, ceea ce poate conduce la erori cu efecte pe termen lung.

Dimensiunea informațională acționează, totodată, ca un multiplicator al vulnerabilităților analizate anterior. O societate afectată de slăbiciuni educaționale, economice și demografice devine mai expusă influențelor externe și mai puțin capabilă să genereze răspunsuri coerente. Astfel, degradarea cognitivă nu este un fenomen izolat, ci unul care amplifică și accelerează disfuncționalitățile existente.

În acest context, protejarea spațiului informațional și dezvoltarea unei culturi analitice

solide devin condiții esențiale pentru menținerea autonomiei decizionale. Nu este vorba doar despre combaterea dezinformării, ci despre consolidarea capacității societății de a discerne, de a analiza și de a acționa în cunoștință de cauză.

Un stat care își pierde capacitatea de a înțelege corect realitatea nu mai este limitat doar în acțiune, ci riscă să acționeze sistematic împotriva propriilor interese.

Capitolul IV.

Asasinarea strategică – statul și capacitatea de decizie

Dacă dimensiunile economică, demografică, educațională și informațională descriu procese sectoriale de degradare, „asasinarea strategică” reprezintă nivelul de sinteză în care aceste evoluții converg și afectează direct capacitatea statului de a acționa coerent, autonom și eficient. În ultimă instanță, puterea unui stat nu se măsoară doar prin resursele de care dispune, ci prin capacitatea de a le transforma în decizii și acțiuni strategice.

Conceptul de „asasinare strategică” desemnează procesul prin care mecanismele de formulare, adoptare și implementare a deciziei strategice sunt slăbite sau distorsionate, conducând la o diminuare a capacității statului de a-și urmări interesele fundamentale. Nu este vorba despre absența deciziei, ci despre calitatea acesteia: fragmentată, reactivă, influențată disproporționat de factori externi sau de considerente interne pe termen scurt.

Acest proces nu este rezultatul unei singure disfuncționalități, ci al interacțiunii dintre slăbirea capacității analitice interne, fragmentarea instituțională și presiunile externe, care, împreună, conduc la erodarea progresivă a autonomiei decizionale.

Un prim element definitoriu al acestui proces îl constituie slăbirea coerenței instituționale. În absența unei viziuni strategice integrate, instituțiile statului tind să funcționeze în logici paralele sau chiar divergente, ceea ce generează incoerență în formularea politicilor publice. Lipsa unei coordonări eficiente între domenii – economic, militar, diplomatic, informațional – reduce capacitatea de a construi și implementa strategii pe termen lung.

Un al doilea element este dependența decizională, care nu trebuie înțeleasă exclusiv în termeni formali, ci mai ales în termeni funcționali. Într-un context de integrare în structuri internaționale și de interdependență economică, autonomia absolută nu este realistă. Problema apare atunci când capacitatea

internă de analiză și formulare a opțiunilor strategice este insuficient dezvoltată, iar deciziile sunt preluate sau replicate fără o adaptare adecvată la specificul național. În acest caz, statul nu mai formulează opțiuni strategice proprii, ci operează în cadrul unor opțiuni predefinite, ceea ce reduce semnificativ capacitatea de inițiativă și adaptare.

Un alt aspect esențial îl reprezintă predominanța orizontului pe termen scurt în procesul decizional. Presiunea ciclurilor electorale, a agendei mediatice și a constrângerilor imediate conduce la prioritizarea unor măsuri cu impact rapid, în detrimentul unor politici structurale pe termen lung. Această orientare reduce capacitatea de anticipare și de planificare strategică, transformând decizia într-o succesiune de reacții la evenimente, în locul unui proces coerent de modelare a evoluțiilor.

În acest context, rolul elitelor devine determinant. Distincția dintre elită de funcție și elită de competență este relevantă: prima derivă din poziția ocupată, a doua din capacitatea reală de analiză și decizie. Atunci când mecanismele de selecție nu favorizează meritocrația, iar competența nu reprezintă criteriul principal de promovare, calitatea deciziei strategice are de suferit. Legătura cu sistemul educațional este evidentă, dar și cu cultura organizațională și cu normele instituționale.

Un element critic în analiza capacității de decizie îl constituie relația dintre elita politico-militară și comunitatea de intelligence. În mod ideal, această relație ar trebui să asigure un flux constant de informații relevante, analizate și integrate în procesul decizional. În practică, pot apărea disfuncționalități: fie informația nu este utilizată adecvat, fie este filtrată sau interpretată prin prisma unor interese sau biasuri. În absența unei interacțiuni eficiente și a unei culturi analitice comune, decizia strategică devine vulnerabilă nu doar la erori de evaluare, ci și la interpretări incomplete sau distorsionate ale realității.

De asemenea, trebuie menționată influența mediului informațional asupra deciziei. Așa cum a fost analizat anterior, presiunea narațiunilor și a opiniei publice poate constrânge opțiunile strategice, determinând adoptarea unor decizii cu grad ridicat de vizibilitate, dar nu neapărat cu eficiență pe termen lung. În acest sens, „asasinarea informațională” acționează ca un factor multiplicator al „asasinării strategice”.

Mecanismele prin care se produce acest proces includ atât factori interni, cât și externi. Intern, este vorba despre lipsa unei culturi strategice consolidate,

fragmentarea instituțională, politizarea excesivă și deficitul de competență. Extern, presiunile generate de mediul internațional, de alianțe, de piețe și de competiția globală pot influența semnificativ spațiul de manevră al decidenților. Problema nu este existența acestor presiuni, inerente oricărui sistem internațional, ci capacitatea statului de a le integra critic în propriul proces decizional, fără a-și pierde coerența și direcția strategică.

Consecința principală a „asasinării strategice” este reducerea capacității statului de a acționa ca subiect al propriei sale evoluții. În loc să definească și să urmărească un proiect coerent de dezvoltare și securitate, statul riscă să devină un spațiu în care deciziile sunt determinate de factori externi sau de conjuncturi interne, fără o direcție clară. În absența unui proiect de țară clar definit și asumat, decizia strategică devine fragmentată și lipsită de direcție, iar politicile publice tind să răspundă unor obiective punctuale, nu unei viziuni coerente de dezvoltare. Această situație afectează nu doar eficiența politicilor publice, ci și credibilitatea externă și coeziunea internă.

Concluzie

În aceste condiții, „asasinarea strategică” nu reprezintă doar o disfuncționalitate a procesului decizional, ci o slăbire a capacității statului de a acționa ca actor coerent și autonom în mediul internațional.

Convergența vulnerabilităților economice, demografice, educaționale și informaționale generează un efect cumulativ care afectează direct calitatea deciziei. În absența unei capacități interne solide de analiză, coordonare și planificare, statul riscă să își piardă inițiativa strategică și să opereze preponderent în logici reactive.

Această evoluție nu conduce neapărat la absența deciziei, ci la degradarea calității acesteia.

Decizia devine fragmentată, dependentă de contexte și insuficient ancorată într-o viziune pe termen lung, ceea ce reduce capacitatea statului de a-și urmări interesele fundamentale.

În acest sens, „asasinarea strategică” reprezintă punctul de convergență al tuturor celorlalte forme de degradare analizate, fiind expresia finală a slăbirii capacității statului de a-și defini și proiecta propriul viitor.

Un stat care nu mai este capabil să decidă strategic nu își pierde doar eficiența, ci riscă să își piardă relevanța.

EPISTOLAR

Precizarea redacției revistei *România literară* privind scrisoarea deschisă postată de dl. Nicolae Măreș în mediul online

Redacția revistei *România literară* se simte datoră să precizeze:

1. Așa cum suntem convinși că știți, domnule Nicolae Măreș, orice revistă, deci și *România literară*, e liberă să-și aleagă colaboratorii, iar dintre textele trimise redacției, unele se publică și altele, din păcate, sunt refuzate. Acest fapt nu e ceva condamnat, ci e modul firesc în care funcționează o revistă. Domnule Măreș, *România literară* v-a publicat de-a lungul anilor anumite texte și alte texte – nu. Cele din a doua categorie n-au trecut de primul filtru redacțional, lectura redactorului responsabil al sectorului *Externe*, care nu le-a găsit oportune pentru profilul și conținutul *RI* și, deci, nu le-a propus spre publicare în ședințele de sumar.

2. „Harnicul Horia Gârbea“, așa cum îl numiți, nu are nicio îndreptățire să vorbească în numele redacției *RI*, ci, eventual, poate să reprezinte revista *Luceafărul de dimineață*.

Magda URSACHE

Scrisoarea a VI-a

„Respectați legea și puneți bustul la loc!“

Da, Domnule Varujan Vosganian, așa cum ați cerut pe Facebook, bustul lui Octavian Goga trebuie pus la loc urgent. Ziua, cu ceremonial, așa cum se cuvine să se întâmple.

A cedat Iașul la presiunea unui ONG prăpădit, nu și Clujul lui Boc. Cinste lui. La noi, la Ieș, *mustul fierbe*.

Mă adresez din nou Dvs., ca autor al *Cărții șoaptelor*. În 24 aprilie, 1915, a fost genocidul turc împotriva armenilor. Și mă înclin Bisericii Armene: cei 1,5 milioane de oameni uciși atunci au fost canonizați cu toții. Așa ar trebui răspuns lui Vexler:

3. Riscând să vă dezamăgim, vă mărturisim, domnule Măreș, că nu urmărim prezența dvs. publicistică în diverse reviste, și deci nici în revista *Constelații diamantine*, pe care o vedem doar sporadic și pe care o cunoaștem prea puțin ca să ne putem permite să-i catalogăm pe colaboratorii săi, inclusiv pe dumneavoastră, drept „securiști“. Dacă aveți cumva de la domnul Gârbea informația aceasta că de aceea unele din textele dvs. n-au apărut în *RI*, fiindcă sunteți securist și colaborați la o revistă a securiștilor, vă asigurăm că este falsă. Niciodată n-am condiționat publicarea sau nepublicarea cuiva din astfel de motive. În cazul că dl. Gârbea v-a dat această explicație, vă comunicăm că a exprimat propria sa convingere pe care ne-a atribuit-o nouă.

4. În fine, ne amintiți că ați fost diplomat. Constatăm, cu deosebit regret, că scrisoarea dvs. deschisă abundă de neadevăruri, atacuri la persoană și e scrisă pe un ton injurios. Toate acestea nu au nimic comun cu eleganța adresării, ce ar trebui să-l caracterizeze pe un, fie și fost, diplomat. Jignirile și acuzele fără temei pe care ni le aduceți ne fac să ne adresăm Comisiei de Onoare a Uniunii Scriitorilor.

Redacția revistei *România literară*

prin canonizarea martirilor pușcăriilor politice. A fost genocidul armenilor, dar a fost și *genocidul roșu* din Carpați. Mi-a fost dat să aud (și nu-mi venea să cred că am auzit bine), ce se spunea la o masă rotundă, la o zi după Ziua Poeziei, în 31 martie: că au fost și torționari cumsecade, comandanți de închisori, „oameni deosebiți cu suflete mari“. Adrian Papahagi, invitat special, care aiura mai rău decât istoricii școlii Boia, a decis că experimentul Pitești n-ar fi fost decât „o bătaie între deținuți pentru un blid în plus.“

„Martirii, spune răspicat Ioan-Aurel Pop, nici morți nu sunt iertați.“ Torționari, ca Ficior, pot avea pensii peste 50 milioane vechi, iar președinții îi mai și medaliază, din greșeală.

Patocrația (minciuna și manipularea politică) inversează binele cu răul, normalitatea e socotită anormalitate, iar valorile fundamentale – cenzurate. Așa se face că *Doina* lui Eminescu nu se mai aude, iar bustul lui Goga, pentru care *Doina* „e cea mai categorică evanghelie politică a românismului“, a fost aruncat cine știe pe unde, în nu știu ce depozit.

Istoria națională primește lovitură după lovitură, analfabetismul politic crește și-nfloarește. Monumentul de for al lui Bruckenthal, care-i trăgea pe roată (tortură mai cumplită decât crucificarea) numai pe

români, apasă Sibiul, iar statuia lui Avram Iancu e profanată. Alfred Vass, condamnat la moarte pentru crime de război, e celebrat în Transilvania. Al doilea agresor al lui Mihăilă Cofariu, Cseoresnyes Pal, apărât de Frunda și grațiat de Emil Constantinescu, s-a filmat declamând: „Horthy Miclos s-a urcat pe calul său alb ca neaua/ și a înconjurat Sighetul maghiar./ În ochii săi scliepa bucuria/ Căci picioarele calului său făceau spume în sânge de român.“

Cei de pe afișul rupt în patru în plenul Parlamentului asta au făcut: au consolidat ideea națională, despre care ni se tot spune că e un construct demodat de secol 19. Gata cu el, e protocronic! Fix de 1 mai, a.c., în emisiunea lui Andi Moisescu, s-a susținut tâmpenia că moldovenii și muntenii nu se iubeau, ba chiar se urau, că ardelenii nu-i iubeau pe regăteni. Ce le-o fi trebuit Unirea Mare? Și ce emisiuni face Gherman (de pe lista lui Soros) pentru... suveranitatea Ardealului! Sunt destui fact-checkers, progresiști cu toții, care s-au specializat în a ne proteja de ...idei naționale și naționaliste. Las' să se prăbușească zidul Cetății Hotin din Ucraina, fortăreața lui Ștefan cel Mare. Ce nevoie avem de un voievod ca el? Și de ce o fi fost sanctificat „un lover medieval“?

Revenind la Octavian Goga: a luat vieți în cele 44 zile de guvernare? Niciodată, nici atunci și nici până a murit, în 1938. A cerut să-i fie pusă svastica pe sicriu? Doar dacă a înviat ca filosoful Șora și și-a pus singur svastica avcolo unde era doar tricolorul. Pe piept avea e cruce simplă, din lemn. Că Goga și-ar fi dorit svastică nu știu. Știu că asta nu s-a întâmplat, cum crede userista plusistă, Cosette Chichirău, minusistă la capitolul istorie, de vreme ce a impus să se așeze pe modestul bust o placă incriminantă, care să-l amendeze pe politicianul Goga ca nazist, fascist, antisemit și altele din trendul corect politic. Leon Kalustian a fost arestat în 1951 și trecut prin Jilava, Gherla, Văcărești, pentru că vânduse într-un anticariat „cărți dușmănoase“. Printre ele, *Mustul care fierbe*. Kalustian a fost eliberat abia în '64. L-au percheziționat iarăși în '67. Biblioteca i-a fost acoperită cu cearșafuri sigilate MAI.

Sigla partidului Goga, Partidul Național Creștin, era o svastică roșie pe fond galben, dar data din 1920. Și da, A.C. Cuza i-a trimis o coroană din crengi de brad, îndoite la capete. Numai că svastica lui Goga nu era nazistă, ci un simbol vechi românesc, după cum arată Vasile Lovinescu, de necontrazis.

„Uite că pot!“, pare a spune Vexler, rupând afișul. Gest extremist, vrând să altereze climatul social. Numai că îi va fi greu să rupă foaie cu foaie opera lui Eminescu, Alecsandri, Kogălniceanu, Iorga, Mircea Eliade... Cu Xenopol ce-o fi avut?

Mă întreb dacă, în afară de actrița Maia Morgenstern, care a felicitat gestul fotografului de club ajuns parlamentar, cei 2.500 de membri ai Comunității evreiești l-ar fi aplaudat. Minoritatea evree trăitoare în România crede că valorile fundamentale ale românilor sunt antisemite? Sau e de părere că antisemitismul românesc e inventat de vieseliști și vexlerieni? Oricum, Vexler nu-și reprezintă etnia. Sorin Lavric a zis-o direct: „Vexler e evreul periculos de prost pentru ceilalți evrei.“ Tu l'as voutu, Monsieur Vexler!

Da, Domnule președinte Varujan Vosganian, Uniunea Scriitorilor poate și trebuie să oprească vexlerismele, să le amendeze, la fel atacurile lui Florian și Tismăneanu, fii de vechili bolșevici. După Florian, vârfurile antisemitismului sunt Goga, Iorga, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Vintilă Horia, Crainic. Pe cale de consecință, plăcuța de pe blocul de lângă Gara de Nord, unde a și murit în sărăcie Crainic, a fost dată jos. Și ce ușor pune Florian eticheta „criminal de război“!

Drept e (și-i pe dreptate) să facem diferența între Nicolae Cajal și Moses Rosen, între Paul Georgescu și Leonte Răutu, ca și între unchi și nepot. Iancu Wexler și-a păstrat dublu V, a fost promoție '57 „A.I. Cuza“, și-a prestat exemplar profesiunea în școală. Din Roman au venit și intrat în literatură Max Blecher, Brunea Fox, Haralamb Zincă, Antoaneta Ralian, Andrei Strihan..., dar și Zicman Feider, foarte activ în epurările după Reforma din 1948, când Petru Caraman a fost eliminat de la Catedra de limbi slave, iar sanscritologul Th. Simenschy a fost trimis contabil într-un GAC, să numere ouă.

Ce-i clar pentru mine, ca și pentru Viorica Bălțeanu (*Goga și vexlerienii*, Activenews, vineri, 22 mai, 2026) este că Goga ar fi fost prieten cu Steinhardt, nu cu Vexler. În 1940, N. Steinhardt a fost scos de la „Revista Fundațiilor Regale“. N-a protestat. Între '60-'64, a făcut pușcărie la Jilava, Gherla, Aiud, condamnat la 12 ani muncă silnică pentru că n-a depus mărturie, la așa-zisul Tribunalul Poporului, contra lui Noica. La Securitate l-a turnat Zigu Ornea. Lui Steinhardt nu-i pot uita cuvintele: „Sunt 100% evreu și 1000% român. Îl iubesc pe Eminescu. Ziua de 15 ianuarie e pentru mine o zi sfântă.“ Și-i dureros faptul că a murit în 30 martie '89, fără să vadă schimbarea din acel Decembrie.

„Termite“, le spune Goga dușmanilor poetului național. N. Iorga, și el pe afișul rupt, nota: „Drumul către Eminescu este însuși drumul către sănătatea acestui popor.“

Cum se leagă toate! Lui Zigu Ornea nu i-a plăcut ideea lui Goga că „emigranții literari“, ca Gherea, sunt „străini de ideea națională“, „luptând pentru

compromiterea ei.“, iar „sugestiunile vin de la Moscova pe mii de game.“ Ce-i greșit aici? De precizat: Solomonovici Katz, venit peste Nistru din stea rusă, a fost primul care a avut mari rezerve despre cugetările politico-sociale ale poetului Eminescu. După replica lui Goga, s-a temut să nu piardă șansa cetățeniei și a mai tăcut.

Li se mai spune elevilor acum că Octavian Goga a fost „profetul Unirii“, mai știu elevii că Goga e „Corifeul marii Uniri“? Trebuie s-o știe și mă bazez pe Mircea Platon și pe pertinentele sale analize ale stării Învățământului. Fără materia istorie în școală, copiii vor crede că socialism înseamnă a fi sociabil, mai știi?

Spune Bedros Horasangian, în *Genocidul Armean*, că nu s-a încheiat secolul XX. Asta cred și eu. Trecutul nu trebuie să moară, pentru că tână generație trebuie să cunoască – *nuda memoria* – ce-a fost, cum a fost. „Adevărul dezmeticește“, repeta Petru Ursache. Este un dar de la Dumnezeu „conștiința memoriei“.

Dumneavoastră știți bine, domnule Varujan Vosganian, că trebuie spartă conspirația tăcerii și combătută ideea că am fi resentimentari dacă și când ne apărăm memoria valorilor etice. A fost bifat Goga. Cine urmează? Mircea Eliade?

N.B. La fel ca în 4 mai 1938, când s-a stins otrăvit, ziua demolării bustului Octavian Goga e, pentru mine, zi de doliu. Dar bălălia nu s-a încheiat. De acord? Alfel, ca armenii învinși în Nagorno-Karabakh, ne-om lua clopotele Bisericii în spate și om trece dincolo de cer.

Scrisoarea a VII-a

„Nu-s vinovat față de țara mea!“

Legea Vexler a trecut, Octavian Goga a fost bifat, cum spuneam. Urmează alte „epurări“, alte incriminări aberante contra cui? A lui Nicolae Iorga, a lui Mircea Eliade, a lui V. Voiculescu, a lui Andrei Ciurunga, al cărui vers l-am folosit în titlu? Ei n-au fost vinovați față de țară.

Suntem liberi să dezbatem Legea Vexler? Nu, nu, e riscant. Gura slobodă poate fi pedepsită. Te pomenești că nu mai ai drept de indemnizație și că ești scos din Uniune. Bate-n lemn. *Touch wood*, dacă vrem a spune în romgleză.

Dumneavoastră, domnule Varujan Vosganian, ați scris *Cartea șoaptelor*, cronică a suferințelor poporului armean, care își duce înaintea tradiția și cultura lui. Eminescu e caduc dacă a vorbit despre marele pericol: „aruncarea în apă a tuturor tradițiilor“? Și-i ocărâtă c-a-i „prea naționalist“. Sunt de pus pe fărâș valori

culturale ca Vintilă Horia, Ernest Bernea, Anton Golopenția, George Uscătescu, Pamfil Șeicaru? Cineva – nu mai spun cine din silă – i-a taxat pe toți caduci. Subiectul nație-național, ce-i drept, sensibil, a fost taxat „anacronic și imbecil“. Altcineva susținea bătos că sunt „tâmpenii“ cărțile lui Noica, având în final vocabula *românească*. Despre *Rostirea filozofică românească* se făcea vorbire. C.D. Zeletin, pentru mine model paideic, a spus că epitetul cel mai nobil al limbii române e *național*.

Ați scris cu durere despre neamul aparținător. Sunteți cumva scriitor perimat, obsolet, așa cum sunt acuzați cei purtători de eticheta naționalist, ca alt fel de stea galbenă? Suntem resentimentari – repet, că trebuie – dacă ne apărăm martirii?

Ar trebui să ne sprijinim în „cârjele fricii“ (mulțumesc, Chr. Schenk!), ca să scăpăm de repercusiuni după ce ne susținem opinia? Să ne temem de ONG-uri suspecte, de fact-checkers „progresiști“, care ne cer să uităm de eroi și de morminte? Se vede că nu ne-a ajuns cenzura lui Dulea, dădăcind, dădăcind, conform tezelor fără antiteze.

Pentru mine e clar ce se vrea: să căpătăm complexul istoriei naționale. Lucian Boia o vrea cu siguranță. A și declarat că el n-are nevoie de „istorie eroică“. Gabriel Liiceanu s-ar fi putut adresa direct lui Boia cu „dragul meu turnător“. Și culmea: Boia a publicat chiar la Humanitas (în 2014) *Dosarele secrete ale agentului Anton*. Petru Comarnescu era luat în vârful pixului, ca turnător, de un turnător al fostei Securități.

Prin martie 2020, istoricul Adrian Cioroianu propunea un manual intitulat, dacă-mi aduc bine aminte, „manual post-eroic“, că tot ne aflăm în post-morală. În alte cuvinte, educația în spirit patriotic s-a dus pe apa sâmbetei, eroismul e moft.

Se trage gol după gol în poarta Istoriei. Ființei naționale i se scrie actul de deces. Doar ucrainenii pot lupta pentru ea. Și nu-i România cetate fără metereze, de intră drona ucraineană peste noi? Ne-a apărât Dumnezeu de o catastrofă, nu armata. România are în Ucraina o altă țară, o altă Românie, din pământuri furate, cum demonstrează istoricul Mircea Dogaru. Țoiu nu crâcnește pe acest subiect.

Corect-politic în cerințe și-n tendințe este ca istoria să fie dez-eroizată, dez-etnicizată. Cine mai ține cont de avertizarea lui Sun-Tzu? „Fără conștiință morală un popor e învins *fără lupte*“ (sublinierea mea, Magda U.)

Se poate discuta rațional pe orice temă? Nu. Orice discurs poate fi catalogat extremist sau antisemit după această Lege, votată cu orbire. N-avem drept la informări corecte (dacă citesc *Testamentul lui Ion Moța*, apărut la o editură

müncheneză, antologia *Circularele Căpitanului*, scoase de profesorul lingvist Ion Coja la Editura AEVEA sau dacă deschid gazeta „Porunca vremii” înseamnă că am simpatii legionare?), se percheziționează biblioteci și se sancționează ideile. „Ferește-mă, Doamne, de interpreți!” era ruga lui Tudor Arghezi.

Oare voi deveni penală dacă îl citesc pe D. Stăniloae, beatificat totuși după respingere mare, sau pe „poetul ingerilor”, V. Voiculescu? Blândul, seraficul Vasile Voiculescu a fost condamnat la 74 de ani, ca legionar și contrarevoluționar, pentru că a participat, serile, la „Rugul aprins” de la Mănăstirea Antim. Cap de acuzare: misticismul. Fiica sa Gabi Defour, mi-a spus, n-a citit acolo nicio poezie religioasă. A stat și a ascultat, atât. Premiul meu literar cel mai prețios este „Vasile Voiculescu” și-l felicit pe colegul de liceu Florentin Popescu pentru încăpățânarea cu care tipărește ediție după ediție, mereu cu adăugiri și completări la lucrarea *Pe urmele lui V. Voiculescu*. Ultima din serie: *Viața și opera lui V. Voiculescu*, Editura Academiei Române, 2024, cu un motto din Dinu Pillat, fiul de statuie: „...acest om venit parcă din adânc și de departe... cred că nu a fost cunoscut de nimeni cu adevărat.” Și peste Dinu Pillat a trecut „plugul cartaginez”, cum îl numește Vladimir Udrescu. După pușcarizare, a fost adus la Institut de Călinescu și eliminat de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Alt destin tragic: Pillat a făcut cancer la creier și, spitalizat, văzând grațiile de la ferestre, se credea din nou în pușcărie politică. Mărturisește Monica Pillat, cu iertare creștinească. Eu cred că există o limită a iertării. Sunt fapte de neiertat și o spune chiar monahul de Rohia, N. Steinhardt.

Soros dă bani și cercetează ce vrea el, publică manuale școlare cenzurate cum vrea el, impune titlurile lucrărilor de doctorat prin universități, ca „Al.I. Cuza”. Petru Ursache s-a opus celor cerute în avizier (am hârtia!) și l-au eliminat de la conducere de doctorate, pe motiv că ar fi împlinit 70 de ani. Lege numai și numai pentru el. Cuțitaru, decan, i-a adus la cunoștință faptul chiar în timpul examenului – concurs. Valentin Talpalaru poate depune mărturie. Era în sală.

Dumneavoastră, domnule Varujan Vosganian, știți bine cum au reacționat armenii armeneste, adică demn și cu coloană vertebrală dreaptă. S-au revoltat contra magnatului Soros, „filantropul”, specializat în mitinguri comandate, în acțiuni tip Rezist. Au intrat în biroul Fundației Soros pentru Societate Deschisă (deschisă cui, aceasta-i întrebarea!) și l-au distrus. Nu doresc așa ceva, incapabilă fiind de niciun fel de violență, nici de gest, nici de cuvânt, dar n-ar strica să fie re-publicată

lista presarilor români finanțați de Soros, așa, ca să ne putem verifica sursele de informare.

Cu armenii n-au dus-o mai bine nici ONG-urile sorosiste, care au contribuit la victoria lui Nikol Pashinyan. Frumos au mai mai lucrat contra armenilor Soros și Putin. Zona Nagorno-Karabach cedată, Azerbaidjan victorios contra protestatarilor armeni. Eu nu cred că a fost în zadar sângele vărsat. Și nici armenii n-o cred. După înfrângerea din 2000, au plecat în pribegie, luând cu ei clopotele Mănăstirii DADIVANK, cu vechime din sec.IX-XIII, din Artsakh (Karabakh), semn că armenii nu uită.

Uitarea e mai grea decât lanțurile pușcăriilor politice. Dacă nu vrem să recunoaștem suferința celor trecuți prin lagăre de exterminare și rămânem nepăsători, cine acceptă finanțare Soros poate re-evalua trecutul fără eroi. Ce atâtea eroi, ce atâtea frunze de laur pe morminte, ce atâtea troițe? Ana Ipătescu nu mai este nume de bulevard în București. Se pregătește Calea Brucan, colț cu gen. Militaru – KGB?

Când, în 2022, gen. Radu Theodoru împlinea 98 de ani, Vasile Dîncu, ministrul Apărării, l-a omagiat pe facebook. L-a certat Florian și Dîncu și-a șters postarea. La fel, ministrul Angel Tîlvar, care și-a cerut scuze că l-a felicitat pe generalul-erou în zi de naștere. Generalul a fost îngropat fără onorurile militare cuvenite. Mai bine fără, fără salve de tun ca pentru Ion Iliescu.

Martirii închisorilor comuniste, de la Sfântul Închisorilor, Valeriu Gafencu (nebeatificat, acuzat ca antisemit, deși l-a salvat de la moarte pe pastorul Wurbrand, cedându-i medicamentele lui, deși știa că moare fără ele și a și murit, călcând creștinește moartea), până la monahul de la Rohia, N. Steinhardt (acuzat că l-a hrănit pe „un popă legionar”, din pachetul său cu mâncare puțină), sunt mereu umiliți și nu-i apărăm. Goma a cerut *ostinato* să nu-i uităm și Goma a fost uitat.

Prin câte închisori a trecut Octav Bjoza, victimă a comunismului? Prin 14 lagăre de exterminare. Alexandru Muraru, istoric și universitar de felul lui, i-a cerut ex-premierului Cîțu, în martie 2021, să-l scoată pe Bjoza din modestul post de subsecretar de stat, la Secretariatul de Stat pentru recunoașterea meritelor luptătorilor împotriva regimului comunist instaurat în România între 1945-1989. Supermanul corijent la materia Istorie l-a scos. Urâtă pagină din istoria liberalilor a semnat Cîțu. Bjoza a făcut accident cerebral. Se născuse la Iași, în 1938, deci n-avea cum să participe la acțiuni legionare. Replica sa a apărut în „Observator cultural”: „Holocaustul a existat fără dubii. De discutat ar fi dimensiunile sale.” Și eu mă întreb de ce ne sunt puși în cârcă evreii ardeleni,

trimiși nu de noi, ci de ocupantul Horthy la Auschwitz și Maidanek?

Dr. Chr. Shenk m-a întrebat de ce am postat pe foaia mea de Facebook o anume poză de grup. Îi răspund cu acest prilej: în poză era Octav Bjoza, greu, foarte greu refăcut după accidentul cerebral și Silvian-Emanuel Man, președinte de onoare al ligii Studenților Iași, deținutul politic fiindu-i mentor spiritual.

Tânărul justițiar Man știe că nedreptatea poate ucide și... postum. Martira Aspazia Oțel Petrescu n-a putut fi canonizată pentru că ar fi fost legionară ca elevă. Silvian Man a protestat: „Viața de martiră trebuie apărută.”

Mă tem că Legea Vexler poate avea și alte urmări penibile, privind discriminările. După Legea 232/2020, s-a stârnit scandal politic. Legea voia reparații pentru copiii deținuților politici, deportați, prizonieri. Atunci, deputatul minorităților naționale Vexler s-a opus să primească ceva „copiii de legionari, fasciști”. Bine că Tismăneanu-fils poate semna

Raportul final despre comunism, unde răul a fost împins doar spre Ceaușescu, iar răul absolut din anii '50 a fost diminuat. Experimentul Pitești o fi comentat acolo? Că nu știu. Ce spune despre asta argeșanul Jean Dumitrașcu știu și-l aprob. Dacă incriminăm martirii pușcăriilor comuniste, cum face Adrian Paphagi, cât pe ce să fie ministru al Culturii, ne dez-umanizăm. Ei, cei călcați în cizme pe stern și „botezați” cu capul în tinetă, au văzut crucea de pe cer. Și cerul s-a umplut de sfinți. Experimentul Pitești, așa-zisa reeducare stalinistă, mai crudă decât oricare alta, nu apare în *Arheologia terorii*, a lui Volodea Tismăneanu, care se scuza că prin Raport a vrut să de-fascizeze România. L-a preocupat etern **fascizanta** Românie. Opinia mea este că nu de-fascizarea inexistentă e necesară, ci de-comunizarea trebuie (încă) înfăptuită. Să definativăm ce s-a început în acel Decembrie.

Va continua

Marian ILIE

În așteptarea răspunsurilor

Citesc pe situl Uniunii Scriitorilor din România și mă bucur că poezia română se încumetă să pășească dincolo de granițele țării și să se încununează cu lauri. Citez:

Turnirul de Poezie și-a desemnat laureații celei de-a XV-a ediții

În perioada 5-12 iunie, la Herakleion (Platamonas), s-a desfășurat cea de-a XV-a ediție a Turnirului de Poeți, competiție care a adus față în față două echipe reprezentative: Filiala Tg. Mureș și Filiala Sud-Est. Echipa Filialei Tg. Mureș a fost alcătuită din Ferenc André, Péter Demény, Eugeniu Nistor, László Lövétei Lázár, Szabolcs Szonda și Attila Zsolt Papp, acesta din urmă neputând participa din cauza unei tragedii familiale. Filiala Sud-Est a fost reprezentată de Alina Simona Constantin, Mircea Lungu, Gabriel Nicolae Mihăilă, Adrian G. Secară, Amelia Stănescu, Daniela Varvara.

După trei runde de concurs, juriul format din Varujan Vosganian, Angelo Mitchievici, Gabriel Chifu, Horia Gârbea, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Prelipceanu și Vasile Spiridon a acordat Marele Premiu pe echipe Filialei Tg. Mureș.

La individual, Marele Premiu a fost obținut de Ferenc André și Amelia Stănescu, în timp ce Premiul *ex aequo* a revenit Alinei Simona Constantin și lui Péter Demény.

Ediția din acest an a confirmat încă o dată valoarea și vitalitatea poeziei contemporane, oferind publicului și participanților o săptămână de confruntări lirice memorabile într-un cadru de excepție.

Mă bucur cu atât mai mult cu cât în rândurile trupei de asalt internațional îmi regăsesc confrăți din Filiala Dobrogea, al cărei membru sunt, dar mă și întristează, gândindu-mă la maniera în care s-a conceput și derulat „turnirul” și mai ales la rezultatul său. Știu că prin publicarea acestor rânduri, risc să-mi estompez și mai mult relația cu conducerea filialei și cu unii din membri, ba chiar și cu conducerea Uniunii – relație cumva afectată de *Plugușorul scriitoricesc* cu care în urmă cu doi ani și jumătate marcam în stilul meu pamfletistic Anul Nou.

De ce, Doamnă Magda, se supără diriguitorii scrisului românesc când li se semnalează anumite lipsuri? Uite, chiar unii colegi din filiala de la țărmul mării critică această ediție a „Turnirului poeziei”, unul din ei luând drept martor omniprezenta AI, de la care aflăm că evenimentul „Este unul organizat de USR cu sprijinul Ministerului Culturii și al ICR

pentru promovarea Internațională a poeziei românești contemporane.“, confratele menționând că în cazul de față „promovarea internațională a poeziei românești contemporane se face prin canale secrete, nu așa, la vedere“ (am citat din taifasul pe grupul WA al filialei).

Și eu cred că deja este prea mult să numim asta promovare internațională, când caracterul internațional al evenimentului e dat doar de „terenul“ pe care are loc întrecerea celor două-trei echipe românești din filiale. Este ca și când s-ar organiza un cuplaj în străinătate al unor echipe de fotbal din SuperLiga noastră, fără spectatori, fără presă, fără altă miză decât încoronarea pentru acasă a unor câștigători aflați în grațiile arbitrilor – arbitrii fiind mereu aceiași reprezentanți ai conducerii Uniunii. Terenul fiind de regulă unul exotic, atât participanții la cuplaj cât și membrii juriului se întorc în țară cu amintiri și impresii minunate. Se poate chema asta promovare? În fotbal i se zice „cantonament“...

Dacă-i pe-asa, să mă laud eu cu promovarea poeziei române în străinătate făcută de mine personal, pe când nici nu eram membru al USR-lit, fără sprijin de la vreun buget, sub auspiciile prieteniei cu un poet turc chiar mai inimos decât mine, regretatul Osman Bozkurt – mărturisesc, și sub imboldul respectului ce amândoi îl purtam regretatului profesor Nevzat Iusuf, cel care timp de cinci decenii a constituit veriga de legătură dintre literaturile română și turcă. Eu îi datoram mult-prea-modestului meu profesor accesul în tainele poeziei, iar Osman îi datora contactul cu literatura română. Așa se face că în ultimii 10 ani în România s-au publicat o antologie de poezie turcă modernă și un volum de poezie din creația lui Osman Bozkurt (ambele în traducerea prof. Iusuf), iar în Turcia câte un volum din creația mea și, respectiv, a prof. Iusuf (în traducerea autorilor), o antologie de poezie română actuală (în traducerea mea) și alte șapte volume ale unora din poetii români antologați (cu angajarea unor traducători turci). Antologia s-a publicat bilingv în ambele țări, fiind rod al contactelor lui Osman cu creatorii români cunoscuți cu ocazia lansărilor de carte ce i le-am organizat în șapte orașe din țară (București, Cluj-Napoca, Constanța, Brăila, Pitești, Râmnicu Vâlcea, Târgoviște, Buzău) și la Potlogi.

Am organizat și la Istanbul lansările volumelor traduse de mine – cu sălile de la Institutul Cultural „Dimitrie Cantemir“ și de la un club de pe malul asiatic al Bosforului pline și cu largi ecouri în presa literară și de cultură din Turcia. Sunt sute de pagini din reviste și ziare de mare tiraj din Turcia și din România despre evenimentele și volumele respective. Am inclus în numărul de față al revistei câteva pagini culese și traduse dintr-o revista literară turcească. Eu

cred că așa se promovează cu adevărat literatura. Că Filiala n-a dat doi bani pe cele două volume ale mele de memorii în care relatez pe larg despre toate acestea este un detaliu ce nu mă miră. După cum nu mă miră nici neluarea în considerare a unor propuneri ale mele de evenimente de promovare într-o astfel de manieră pragmatică, realistă. Diriguitorii nostri, se pare, se ghidează încă după niște șabloane moștenite, ce și-au pierdut valabilitatea în actualul context în care literatura întregii lumi, dar mai ales a noastră, se zbate să supraviețuiască. E valabil pentru cultură, în general, câtă vreme ICR (central) a tratat cu nepăsare lanțul de lansări de carte românească găzduite în acești ani de diviziunea sa de la Istanbul, unde în tot acest timp a trimis o serie de delegații, în urma cărora n-a rămas nimic concret.

Ceea ce eu am înfăptuit, ca poet cenzurat în regimul trecut, a fost o replică, motivată de pasiunea pentru poezie și dragostea de țară – cea din inimă, nu din interese obscure – și combustionată de experiența ca militar, în abordarea obiectivelor în funcție de resurse și ca diplomat, în relaționarea cu mediile implicate, iar ca ghid de turism, în asigurarea minimului de resurse materiale și umane. Din fericire, am avut și șansa să întâlnesc un partener turc pe măsură. Din păcate, însă, când am avut oportunitatea să dezvolt ce începusem cu Osman Bozkurt, confrăți din anturajul diriguitorilor Uniunii mi-au blocat calea. Fiind vorba despre Turcia, nici măcar conducerea Filialei Dobrogea nu rezonează. Din frumoasele obiceiuri de altădată de la țară unii nu ne mai amintim decât de cumetrii, am uitat de hore și de baluri...

Nu-mi rămâne decât să sper că onor Domnul Președinte Varujan Vosganian și recent numitul director de programe externe al USR-lit Domnul Cristea-Enache vor evita capcana ranchiunii și, împreună, vom încerca să găsim calea cea dreaptă. Și poate nu doar în ceea ce privește promovarea pe relația Turcia.

P.S. Am văzut cu ochii mei sutele de biserici armenesti părăsite din nord-estul Turciei – un dezolant peisaj al deșertăciunii umane, pe care literatura are posibilitatea să-l reumanizeze, creând punți de înțelegere și comunicare. Cu atât mai mult în acest caz – Armenia fiind primul leagăn din istoria lumii unde creștinismul a fost proclamat religie de stat, în anul 301 d.Ch. (înainte de Constantinopol și de Roma). Exemplul cu acele biserici este demn de luat în considerație, în contextul vizat de domnia voastră, cu înlăturarea statuiilor de pe socluri, la propriu și la figurat. Mai ales în literatură așa ceva e de neacceptat. Cum spuneam, literatura crează punți de înțelegere și comunicare. Pe orice râu se poate găsi un loc potrivit pentru o punte.

TAIFAS POETIC

Veysel ÇOLAK

Tuğrul Keskin – martor și totodată acuzat al vieții

Interviu publicat în Revista literară
TÜTAV – aprilie 2026

Tuğrul KESKIN

Indiferent ce face, Tuğrul Keskin este un poet care se străduiește să se poziționeze pe latura autentică a vieții. Deși dezvăluie esența umană în căutările sale individuale, el examinează de fapt în mod constant întreaga societate. Ascultă pe toată lumea. Își scrie poeziile pe baza a ceea ce simte, iar aceste poezii devin o promisiune făcută umanității. Poezii scrise cu o sensibilitate formată din fenomene și evenimente simultane și diacronice. De partea vieții. Ca viața...

Am vorbit despre poezie și viață cu Tuğrul Keskin, spunând că esența poemului este esența poetului...

– Încerci să scrii despre toate temele pe care le produce viața; dar dragostea iese în evidență ca o temă fundamentală. Așa stau lucrurile și în volumul *Kavil*. Ți-ai numit fiica Asya Şiir Keskin (Asia Poezia Keskin). Când combini primele litere, formează cuvântul „dragoste“ (*aşk* – n. trad.). Care este conținutul politic al iubirii pentru tine?

– Dacă îți amintești, obișnuiam să-l cităm frecvent pe Karl Marx: „Dragostea este cea mai politică societate secretă.“ Am spus și am crezut asta pentru a ne proteja de fascism, care a interferat și a restricționat atâtea aspecte ale vieții noastre în acei ani! Pentru că fascismul ne putea lua totul; corpurile noastre, libertatea noastră. Dar fascismul nu putea atinge inimile a doi oameni care se iubesc și curajul acelor atașați unei cauze! Aceasta a fost o zicală foarte magică pentru acei ani. Acei ani... Anii în care abia începeam să scriu poeziile mele și tu făcuseși progrese considerabile... Ai fost exilat la Malatya, Yozgat și Agri, în timp ce eu eram un copil neangajat în Izmir! Un copil îndrăgostit de existența iubirii, adică „îndrăgostit de iubire“ și fascinat de poezie! Îți amintești cum obișnuiam să scriem despre iubire? Scriam despre iubire din toată inima, dar de fiecare dată drumul nostru ducea la o suferință plină de țipete, închisori, case, cafenele și străzi. Pentru că învățaserăm despre suferință înainte de a începe să

scriem poezie... Suferința era cea mai importantă, cea mai definitorie amintire a noastră. Poate de aceea am confundat suferința cu iubirea. O mare suferință era o iubire mai mare! Poate de aceea, ori de câte ori vorbim despre un sentiment tandru, o iubire delicată, ne amintim imediat de aspectul politic și ne ridicăm în semn de protest! Cu alte cuvinte, iubirea a fost motivul existenței noastre în această lume... Totuși, în ultimii ani, am încercat să mă bazez pe latura politică a suferinței și pe latura poetică a iubirii. Pentru că oamenii cu care trăim în această țară și iubirile noastre sunt ale noastre pentru totdeauna! Ca să citez una dintre replicile tale; „Există iubire, și asta este, lumea este îmbibată de ea...“

– Pe baza acestor spuse, putem concluziona că poeziile de dragoste sunt și poezii politice.

– Desigur, iubirea este politică. Istoria politică este plină de crime comise în numele iubirii. Religiiile au impus întotdeauna limite iubirii. Pentru că iubirea eliberează oamenii, puterile politice s-au temut întotdeauna de iubirea care este trăită ca o revoluție. Prin urmare, au impus sancțiuni politice și religioase. În acest cadru, fiecare poem de dragoste scris va purta un conținut politic. Ca să te citez din nou, „cele mai politice poezii sunt poezii de dragoste“.

– Poeziile tale mențin constant o conștientizare personală și socială în acțiune. Răspândești această conștientizare în întreaga lume prin aluzii. Iubești Chile prin Neruda, Spania prin Lorca, Franța prin Aragon, Turcia prin Nazim Hikmet și Grecia prin soldații comuniști greci care s-au opus războaielor imperialiste și au fost executați pentru asta, așa cum descrii în cartea ta *Zito i Epanatasis* (2014). În volumul *Kavil* vorbești de Azerbaidjan. Prin ce poezi iubesti Azerbaidjanul?

– Nu sunt sigur dacă pot numi poezia azeră „poezia fondatoare“ a lumii turcice în ansamblu. De ce fac această afirmație îndrăzneată? Pentru că au hrănit la

pieptul lor poeți atât de neegalabili și i-au prețuit atât de profund încât chiar și eu am rămas fără cuvinte de uimire în timpul călătoriei mele în Azerbaidjan. Spun „chiar și eu“, pentru că, după cum știi, sunt de origine azeră și credeam că știu câte ceva despre acele meleaguri. Și cred că poezia scrisă în turca azeră a influențat toate literaturile turcice...

De exemplu, Nizami Ganjavi, născut în 1141, a trăit timp de 68 de ani și a îndrumat poeți din lumea turcică, persană și arabă care au venit după el, iar acei poeți, la rândul lor, au influențat profund toate generațiile ulterioare. Temele explorate de Nizami în a sa „Hamse“ au fost ulterior reluate în „Bostan“ a lui Saadi Shirazi, „Masnavi“ a lui Rumi, „Hamse“ a lui Amir Khusraw Dehlavi, „Ferhadname“ a lui Arif Ardabili, „Hamsal“ a lui Ali Shir Navai și Abd al-Rahman Jami și „Layla și Majnun“ a lui Fuzuli. Priviți influența lui Nizami, în ciuda utilizării alfabetului persan! Iar poeziile lui Fuzuli au influențat întreaga lume turcică și islamică în anii în care au fost scrise. De fapt, influența lor continuă în unele cercuri poetice chiar și astăzi... Apoi, există Nesimi. Poetul unic cu care simt o legătură profundă. Scrierile sale au strălucit în lumea noastră poetică timp de secole, fără a-și pierde nimic din valoare... Și apoi este Hatayi (Shah Ismail), care continuă să influențeze cu cele mai originale poezii ale limbii turce.

Molia Penah Vagifi, apoi Mirze Elekber Sabir, lupta lor împotriva fanaticilor religioși continuă! Shahriyar, limba patriotismului și a dorului... Semend Vurgun, Suleyman Rustam, Bakhtiyar Vahapzade, Rasul Riza, Nigar Refibeyli... Și asta nu e tot, iubesc Azerbaidjanul prin poeziile a zeci de alți poeți ale căror nume nici măcar nu le-am menționat... Fiecare țară este iubită prin poeziile poezilor săi.

– În cartea ta *Babek: O Rebeliune* (2004), descrii „Rebeliunea Babek“ în toate dimensiunile sale. Este un subiect pe care l-ai examinat în profunzime. Cum rezonază psihologia acestor rebeli drepti cu psihologia poetului? Sau este poezia ascunsă în această psihologie? Ce crezi?

– Chiar dacă nu pentru toată lumea, pentru mine, poezia chiar este ascunsă în această psihologie. Pentru că înțeleg și poezia ca o artă a rebeliunii.

Uitați-vă la primele forme de poezie exprimate în geografia noastră; aproape toate poeziile sunt despre rebeliune. Poezia este pentru exprimarea durerii, a opresiunii, a exilului, a foametei, a migrației și a emoțiilor similare! Nu s-a schimbat prea mult în noul secol. Opresiunea, exilul, migrația,

durerea și foamea încă domnesc supreme pe pământ, cu tot răul lor.

Babek s-a revoltat tocmai într-o perioadă în care tiranii conduceau. Strămoșii celor care guvernează acum țara noastră, Orientul Mijlociu și Peninsula Arabică în secolul XXI erau la putere și atunci. Deci, nimic nu s-a schimbat. Pentru cei care înțeleg poezia ca mine, rebeliunea rămâne, da, rebeliune, acum și întotdeauna!

– Te cunosc bine, așa că înțeleg. În viața de zi cu zi, interiorizezi și experimentezi totul intens. Acest lucru se datorează parțial naturii tale extrem de emoționale. În *Negustorul și crima* (1994), ca să folosesc o analogie, ai descris melancolia unui revoluționar forțat să lucreze într-o fabrică de arme. Există anxietăți similare în *Kavil*. În poemul *N-am fost nimic spui: „Sunt înșelat de un stilou care nu a mai scris de cincizeci și patru de ani/ Nu știu dacă cu sângele meu scriu Nimicul/ muselina de pe mine e îmbibată cu ceea ce-mi curge prin vene/ durerea e că confund această umezeală lipicioasă cu viața... “* Ești, în esență, un poet al speranței. Ce factori te-au condus în acest punct al poemului?

– Speranța este o emoție care îi ține pe oameni în viață! Pentru că viața e alunecoasă, lipicioasă... De orice parte te apuci, cealaltă parte doare. În fața atâtor rele, a atâtor dezorganizări și a haosului, din păcate, speranța este întotdeauna soarta noastră și, în timp ce sperăm la anumite lucruri, cei care urăsc speranța ne înșală cu speranțele noastre. Cred că acesta este punctul meu de rupere. Cad în disperare, dar nu mă predau! Nu-mi predau poezia stăpânilor întunecați ai disperării. Cred că această atitudine este cea care îmi conduce poezia înapoi la o ascensiune a emoției, la speranță. Speranța îi face pe oameni activi, îi ajută să se ridice de unde au căzut și îi împiedică să renunțe.

– Percepi poezia ca pe un jar ce cade pe piele. E ca și cum ai reunit toate trăsăturile caracteristice ale poezilor buni în poeziile din *Kavil*. Cum privești problema tradiției, relația poetică a unui poet cu cei de dinaintea lui?

– Fără îndoială, trăim mereu viața privind înapoi. Poeziile noastre sunt adesea pentru viitor. Dar nu le putem înțelege dacă nu privim înapoi. Cei care au venit înaintea noastră spun: „Cine nu are trecut nu are viitor“. Îmi place să privesc înapoi, chiar să privesc înapoi îndelung. Sunt teribil de curios ce poezie a fost scrisă înaintea mea. De aceea citesc, citesc mult... Am poeți pe care îi iau ca repere

și îmi place să mă apropiu de ei în poeziile pe care le scriu și reelaborez poeziile pe care cred că nu le-am abordat. Sunt unul dintre cei care cred că nimic nu rămâne nespus sub cer. A rămas ceva cu adevărat nespus sub cer? Dacă da, nu ar trebui să transformăm tradiția într-un mod nou și revoluționar? Nu ar trebui să înțelegem cuvintele lui Nazim Hikmet, „Spargem idolii“, ca distrugerea idolilor. Am spart acești idoli pentru a multiplica esența, bijuteria, orice ar fi ea în interiorul lor. Articolul lui Cemal Sureya, „Oamenii sunt dușmanul poeziei“, este un text care definește limitele tradiției. În acest articol, el subliniază faptul că literatura populară nu poate determina în întregime poezia. Acest lucru pune sarcina fiecărui poet nou apărut de a transforma tradiția. Văzută în această lumină, tiparele poeziei tradiționale trebuiau sparte; altfel, Doamne ferește, nu ar mai fi nimic de spus! Poezia mea, pe măsură ce navighează în poezia noastră tradițională, multiplică metaforele și imaginile acestei moșteniri poetice, purtând imaginile acesteia

în adâncurile vieții, în inimile celor care trăiesc; scriu crezând în asta! Vom vedea prezentul și viitorul țării împreună, participând la viață.

– Și apoi ce?

– „Și apoi ce?“, ai dreptate să întrebi. Poetul scrie pentru viitor în prezent. În timp ce scrie despre trecut, el își propune să construiască viitorul. Întregul său scop este de a construi „un nou mod de viață“ și de a ghida oamenii către o viață egală care să transcendă prezentul. Tot ceea ce construiește și spune poetul în poezia sa este pentru a realiza o viață fără spini, fără înțepături, fără durere. Schimbarea continuă necesită o căutare continuă. Deși aceasta este realitatea, voi continua să fiu un subiect care se schimbă la fel de mult cum mă schimb și eu, în cadrul acelei schimbări continue. Așa cum am fost întotdeauna. După „Kavil“ și „Urperti“ (Fior), da, atunci eu sunt aceste lucruri însele și voi rămâne așa.

Tușeu e-MI

„Ne văităm că n-am avut noroc,
că dușmanii ne sunt prea aproape,
că ne trec prin sabie și foc,
dar puțini AU VRUT SĂ VREA să scape!“

Națiunea mea nătângă

Națiunea mea, necoapta
Șade-n stânga, da' vrea-n dreapta.
Națiunea mea, nătângă,
Când e-n dreapta cere-n stânga.

Și se miră și se-ntreabă
De ce-au scos-o la tarabă
Ca s-o vândă la bucată
Până nu-i revendicată.

Cei cu drept s-o moștenească
Nu mai vor să se mai nască.
Cei născuți sunt fiii ploii.
Plâng pe umerii nevoii.

Așteptând să vină alții
Să le dea porții și rații,
Ce-a rămas de la ospățul
Hoților ce strigă «Hoțul!»

Națiunea mea nătângă
Nu mai poate nici să plângă.
Stă dezbrăcată-n țărână
Să-i întindă Domnu-o mână

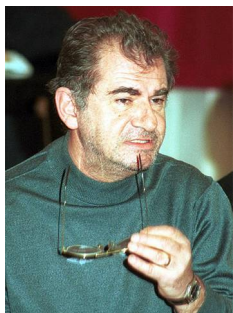
S-o ridice, să se spele
Să se curețe de rele,
Ca să strige-n gura mare:
Iar sunt gata de vânzare!

Aceste versuri pline de profunzime și realism istoric fac parte din repertoriul inconfundabil al rapsodului Tudor Gheorghe, surprinzând perfect acea comoditate și fatalism care ne-au caracterizat adesea ca popor în fața vicisitudinilor.

Ele ne amintesc o realitate dureroasă: ne-am plâns mereu de contextul geopolitic nefavorabil și de cruzimea coteritorilor, dar adevărata noastră slăbiciune a fost lipsa de voință și curajul de a acționa decisiv pentru a ne schimba destinul.

<https://www.carolinatv.ro/natiunea-mea-necoapta-sade-n-stanga-da-vrea-n-dreapta-natiunea-mea-natanga/>

GENIUL? O NEFERICIRE

Florin ZAMFIRESCU

NICHITA

Între 1980 și 1983 am fost nedespărțit de marele poet Nichita Stănescu, legat printr-o admirație ușor de înțeles. Simțeam prezența geniului, participam la fenomene teribile, când geniul se manifesta *la vedere*, cum se spune.

Aș putea povesti foarte multe întâmplări petrecute în acești trei ani, cum ar fi modul în care Caramitru a făcut tot ce a putut ca să ocupe el casa din Căderea Bastiliei, pe care comuniștii voiau să i-o dea poetului, ca să aibă unde-și primi admiratorii. Din acel moment afecțiunea acestui actor față de marele poet, a dispărut... Dar acum aș dori să consemnez doar *plecarea* lui Nichita, din decembrie, 1983...

Fusese naș la o nuntă în Drobeta Turnu Severin. Familia Condeescu tipărise o invitație în care ne anunța că nași vor fi *Poet Dora și Nichita Stănescu* așa, ca să-i lămurească pe analfabeți cu cine vor sta la masă.

Din acest motiv delirant, nu m-am dus la nuntă, deși mersesem în Severin, tocmai pentru nuntă. Acolo, mi s-a relatat mai târziu, că după ce la cununie Nichita a cerut preotului să repete *Tatăl nostru*, avusese loc o petrecere sub niște prelate (era decembrie), unde a fost obligat, ca naș, nu numai să stea într-un frig teribil, atenuat de un reșou electric montat sub masa lui, dar și să accepte strigarea unei sume mari de bani, inexistente, doar ca să-i facă pe prostovani să liciteze cât mai mult. Chiar mireasa ne-a comunicat că bietul poet, a spus Dorei – *mama, mergem acasă și vindem ceva ca să facem suma anunțată, fiindcă eu nu pot să mint...* N-o mai lungesc și consemnez că Nichita a trebuit să plece la tren direct de la acea nuntă, fiindcă începuse să se simtă foarte rău. Ajuns acasă înspre dimineață a chemat salvarea, iar la spital l-a speriat pe băiatul care l-a întrebat cu ce să-l ajute, spunându-i dă-mi tinerețea ta! și a decedat la câteva ore, la Spitalul de Urgență, unde ultimele sale cuvinte au fost *frig, rece, frig, rece...*

Un eveniment remarcabil de la moartea marelui poet, a fost și acela când, la catafalcul său de la

Uniunea Scriitorilor, Dan Deșliu a ilustrat perfect versurile lui Eminescu, care spunea:

Iar deasupra tuturor va vorbi vrul mititel,/ Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el.

Apoi, Nichita a fost depus la biserica Silvestru, din București...

Exact atunci a plecat la Domnul și marele actor Amza Pellea, așa încât s-a hotărât ca cele două înmormântări să nu se suprapună – întâi să fie înmormântat Amza, și a doua zi Nichita.

N-am participat la înmormântarea lui Amza, dar se spune că doar la plecarea cântăreței Maria Tănase mai fusese atâta lume. Coadă de la Bellu se întindea până la Universitate. Era o iarnă uscată, nu era ger, iar oamenii îl conduseseră pe Amza din dragoste pentru activitatea lui de mare actor. A doua zi, pe 15 decembrie, la Cimitirul Bellu, la ultimul drum al poetului au participat treisprezece oameni... Nici mie nu-mi vine să cred, dar nu am vrut atunci să rețin numele celor care erau de față. Încerc acum să scormonesc în memorie, nominalizând ca siguri pe Dora Stănescu, Ofelia Condeescu, Alexandru Condeescu, Sorin Dumitrescu, Augustin Frățilă, Dr. Martin Constantinescu, Ioan Alexandru, Laurian Stănescu, bătrâna mamă a lui Nichita, sprijinită de sora lui Mariana, desigur eu și soția mea Valeria Sitaru. Sigur erau treisprezece persoane, fără gropari, dar eu atât pot azi să-mi amintesc... Mai știu și că mi-am spus cu mare tristețe că, peste câțiva ani, lucrurile se vor inversa, notorietatea unui poet de geniu ca Nichita va crește, pe când notorietatea unui actor va scădea în mod firesc.

De consemnat ca extrem de important este faptul că în drumul de la Capela cimitirului către locul înhumării, la picioarele lui Eminescu, micul cortegiu a fost oprit de un personaj care a dorit să recite una din poeziile lui Nichita.

Chiar acest moment mă face să consemnez cele întâmplătoare. Cum am spus era o iarnă uscată și liniștită. Nu cred că temperatura coborâse sub zero, nu adia nici o pală de vânt și era spre seară. Un om destul de tânăr și cu o talie plăcută, în costum bleumarin, a cerut să ne oprim. Nu-l cunoșteam, dar mai târziu am aflat că era Ioan Alexandru... A început să recite *Elegia a VIII-a*. Când a ridicat glasul zicând *la frig cu noi și la gheață!* chiar în acel moment cerul s-a deschis, lăsând să iasă de acolo un vânt inexplicabil, care a făcut să șuiere toți copacii din jur. Într-o comuniune perfectă cu natura, recitatorul a devenit hiperbolic, s-a dezlănțuit în așa fel, cum nu mi-am putut închipui că este posibil. Actorul din mine a remarcat că așa ceva nu se poate! Nu era posibil ca, dintr-o dată norii de pe acel cer plumburiu să înceapă să alerge cu viteză, crengile și vârfurile copacilor să

CUVINTELE, AH, CUVINTELE...

BALADA LUNII

apud.

Mircea LUNGU

Romulus VULPESCU

În mâinile Pericolului

Am fost demult – copil fiind – în floare,
Dar, fruct ajuns, mi-a fost dat în iunie,
Dintr-al Plăcerii pom să mă doboare,
Crud și nu copt, stăpâna-mi Nebunie.
De-aceea, Judecata – care știe
Să-ndrepte toate, negreșind deloc –
Pe drept m-a pus, cu multă-nțelepție,
Pe paie,-n închisoare, să mă coc.

Așa-s demult, și liber nu-s atare,
Căci n-am aflat – spre-a fi – Mărinimie;
Dar, mulțumit, cred bună-această stare,
Deși mă ofilesc din lenevie
Și simt că bătrânețea nu-ntârzie.
Al dulcilor prostești dorințe foc
E-aproape stins: dar iute mi-a fost mie,
Pe paie,-n închisoare, să mă coc.

Dă pacea, Doamne: e-o dorință mare!
Ca, răcorit de-un val de Bucurie,
Curat iar trupul, sub al Franței soare,
De-al Întristării mucegai să-mi fie!
Rabd și-aștept Vremuri Bune iar să vie.
Pe Domunul, spre scăparea-mi, Îl invoc:
M-a pus, cu-a lui Atotputernicie,
Pe paie,-n închisoare, să mă coc.

Sunt fruct de iarnă – fără gingășie
De fruct de vară – pus în acest loc,
Spre-a-mi înmuia tăria timpurie,
Pe paie,-n închisoare, să mă coc.

(din volumul *Balade, Cântece, Carole, Lamente, Rondeluri*. Selecție, echivalențe românești, prefață, bibliografie, note, indici, machetă artistică, titluri și prezentare grafică de Romulus Vulpescu, Editura Univers, 1975).

DE SOPHIA

Nicolae MAREȘ

Reformă = Drum sigur spre deformări.
Niciodată nu-l vei învăța pe leneșul din naștere să treacă la învățare.
Nu există evoluție fără Vedere. Ceea ce a fost ieri acum este Nevăzut
Bolojan = Bolojaf.
Politica unei țări = Geografia ei. (Napoleon)
Semn că îmbătrânești – Nu mai înveți!
Dacă din inimă-ți dorești, ajungi să-ntinerești!
Acasă e bine – la Vecină-i și mai bine!
Televizor = Tembelizor.
Bucuria vieții = Nepoții.
Îmbătrânești? – Mulțumește-i Proniei cerești.
Omule, Munții îi excaladezi, doar dacă pășești încet.
Liderii români „independenți” – să își pună – ceas de ceas, zi de zi – întrebarea: Doamne, eu sluga cărui stat sunt?
Deseori/Mustrarea de conștiință = Inconștiență crasă.
Nenorocire pentru mine = Mângâiere pentru tine?
Fără „stofă” de conducător – liderul de la vârf = Simplu troglodit.
Drăcării = Însemne sataniste = Simple porcării.
Să judeci, e ușor. – Să gândești, e al dracului de greu.
Poezie = Vis.
Poezie = Har curat. (Neapărată)
Prostovani cu zurgălăi = Pesedei.
A zâmbi = A dăru (bucurie, plăcere)
Pronia cerească face ca – ajutându-te pe tine, să mă asiguri, de asemenea pe mine.
Pentru omul fericit, timpul e prea scurt, iar pentru cel necăjit, mult prea lung.
Mârtoagă = Cândva, cal de-adevăratelea.
Bolojan = Premier bolovan.
Țări sărace = Numărul hoților în creștere.
A blagoslovi = A tămădui.
Împărăție = Colivie. (uneori).
Moliciune = Mortăciune.
Speranță multă = Puterea în creștere.

(Constantin Rădulescu-Motru,
Psihologia poporului român)

POEZIE

Nicolae GEORGESCU

Trup și suflet

– Palingenesii –

X.

TEIULUI DIN SPATELE CASEI

Bătrânul tei ce-a înfrunzit în vatră
Spre cer își varsă jerbe de scânteii:
Atâta foc ne dă din retevei
Pe cât în lume floare-adevărată.

Al lui e fumul – iar măsura ei
Pădurea e, ce freamătă la poartă:
Balanța stă de veche pe covată
Să-și caște pâinea ochiul cu temei.

Ce gânduri negre pirostirii ți-ncearcă
Hei, inimă, ceaun prins în curmei,
Și-n ce otravă îți mai cauți nadă

Ca ochilor privirea să le-o iei –
Când spuza vetrei fumul mi-o înnoadă
-N cenușa stelelor ce stau să cadă?!

XI.

CASEI MELE

Mai pune, Doamnă, două zile, trei:
E sacul larg, și ce mare scofală?!
Spre sânul tău oricum dăm toți năvală –
Dar n-am făcut ferestre la bordei

Și-or să mă tragă-ai mei la socoteală,
Că mi-au tot zis că vii, și-o să mă iei...
Tu, Doamnă, nu-ți dai nici o osteneală –

Doar coasa-ți treci prin ochii golășei –
Cum croitorul acu-n căptușeală
Să coasă nasturi, bietul, pe mantăi...

Când mă gândesc mă ia cu amețea –
Că, dacă nu-mi lași zile de bordei,
Tre' să-ți știrbesc unealta-n ochii mei.

XII.

OLARULUI GHEORGHE ONIȘOARĂ

Februarie, ne-nțepenești în an –
Ce pui de ger la sânul lui te crește
Și fără-a te nunti te-mbătrânește?
Te plâng miresele pe calendar.

Hai, saltă-ți poalele mai către creste:
L-așteaptă huma-n tindă pe olar
Să-nchidă ochiul vremii în șerpar,
Iar soarele, s-o scarpine, lipsește.

Potecile, zăpada le-mpânzește...
Cu semne noi, păreții văii iar
Vor fierbe-n vară leacul lor băbește –

Azi pui capac pe lada lor de zestre.
Copil bătrân ești, bietule Februar:
Oricât ai crește – nu treci de brăzdar.

XIII.

CIREȘULUI DE LA DRUM

Cireașa, biata, cât s-a chinuit
S-aduce fruct din cruda primăvară –
Și cum va geme via peste vară,
Că boabă seacă nici de leac n-o fi.

Când astăzi viței ochi abia de-i dară –
Cireșul mâine fi-va vestejit:
La nunta lui stă vinul înflorit,
Dar se adună singur în pahară.

Ci, vorba- ceea, fie-i cu iertare
Cireșului, c-așa-i e rânduit!
De mine mi-e, că-așa noroc dogit

C-al vinului m-a încăput: atare
La nunta tuturor să fiu în floare
Și doar pe-a mea tot singur s-o achit.

XIV.

În huma ta va-nfîge gospodarul
Ce-o mai găsi prin colțuri de ceardac –
Ca lumânarea popa Comănac,
Și ce-o să tragi să-i umpli iar hambarul!

Ți-ai stors destul din umbră de copac,
Ca dintr-un caier de merinde, carul.
Posmagii nu-s muieți, așa e darul,
Tu, dac-ai vrut să-mi pui pe veci capac,

Ai adăstat și mi-am ascuns amnarul.
Știind că vine anu-acest sărac
Pe dedesupt, răsând, am scăpărat

Și ți-am aprins deasupra felinarul
Să nu te calce lumea pe stomac –
Căci printre morți e greu să-ți lași năravul...

XV.

Cumplitul viscol bagă pomii-n sac.
În mine-și rupe timpul calendarul –
Să ningă-n lucruri – rupt e stăvilarul –
Un an sărac se va înfînge-n veac.

Cenușă va băga pe coș moraru',
-N măsele mesteca-vom piei de drac
Și nu va fi grăunță nici de leac
Să ne 'necăm în cel 'lalt an amarul.

Și-am să te văd atuncea, trup posac,
Ca iasca stând și ocolind amnarul
Cum ai să-mi cazi, scăpat de pe arac!

Că-ți putrezește, văd, deja hambarul
Și visurile nu-ți mai sunt hamac!
Harabnic sunt, ce ți-au venit de hac!

XVI.

Pădurea răsturnată peste sat –
Îi curg din frunze lemnele bătrâne
Și golul li se umple cu jivine –
Vânatul de pe câmpuri alungat.

Ogorul brazda-n casă și-a săltat
Și fumurile-l torc spre cer subțire
Nimic nu-și are locul lui din fire –
Această iarnă toate le-a-ncurcat.

Stă focu-n noi ca vinul în potire
Și-n vie spuza vetrii-am aruncat
Să-și facă vara ordine-n zidire.

Sub nea, ca firul ierbii-n amorțire,
Spre crângul dimprejur am alergat
Să-i suflu-n scorburii vântul lui Aprile.

XVII.

Subțire luna taie-n ger cărări.
Copacu-și trage umbra la picior.
Și-n mere, pentru anul viitor,
Semințele-și adună noi puteri.

Vor fi la fel la anu-n sărbători.
Stând leagăn cald livezilor de meri
Doar fructul vechi va putrezi-n cheler
Cămașa spânzurându-și-o pe flori.

Ci mândra lună, sâmbure pe cer,
N-o soarbe-al Căii Laptelui izvor...
Pe-același drum, ca un năier stingher,

Își flutură năframa după nori:
Catarg și-ar vrea din trupul trecător
Să lunece, corabie, sub el.

XVIII.

Ce-aveți cu mine, preacinstiți meseni,
Voi, griji neroade scurse din pahare,
De, cum se-ncinge luna de la soare
Mă-nghesuiți în ziua cea de ieri?

V-am pus în capul mesii,-n cinste mare,
Și cum cobor după merinde-n beci
Vă strângeți hora-n dată sus, pe vrej,
Adâncu-mi măsurând pe gemănare.

Cum saltă vara ciutura-n dovleci,
La fel cu truda mea vă dai răcoare
Să vă săltați și voi deasupra-n floare –

Iar toamna, să scăpați din fructe seci,
Sămânța-n mine-o puneți la păstrare
Și-mi stați pe cap s-o semăn iar în beci.

XIX.

Cireșul soarbe jar din dealul sterp –
Pe tavă pască-l soarele-n livadă:
Ci el nechează-n munții de zăpadă.
Petalele pun giulgiu alb pe berc.

Vin firele de iarbă și le-ntrec –
Dar sus stă fructul roșu ca o nadă
Și-acum, cât soarbe astrul din plămadă,
-n zăbavă verde șade lanu-ntreg.

S-o coace doar când frunza-i stă să cadă.
Galop dă ziua-n noapte cât se-alerg,
Cu oiștea-n noi dă noaptea de ne scoală

Noi trup trudit îi dăm de nicovală.
Potcoava lui – și gardul de pe piept
În foc le ține inima-n zăbală.

XX.

Cu mare brânză nu m-am pricopsit,
Dar nu pun astăzi peste rană sare
Să răsucesc netrebnica-ntrebare
Ce printre lucruri ieri m-a rătăcit!

Ajungă-mi că nimic nu mă mai doare
Și mintea că-ntrebări n-a mai clocit.
Hei, sânge, tu, răspunsul meu tocit,
Te ia-n răspăr cireșul, frățioare,

Și-n vinul de-astă toamnă te-ai topit?
Păi nu ești tu aracul lui tocmit
Să-l urci din nou din butii către soare?!

Arată-ți, dară, roșia chemare
Ce-n fructe mi te-aruncă nenunțit
Și joacă-ți hora ta de răzbunare!

Veronica BALAJ

De n-ar întoarce Orfeu privirea

Nici lumina
 nici oglinda venețiană
 nu-mi poate prinde
 adevăratul chip
 mă adâncesc în apa-i sticloasă
 vâslesc spre-o imagine
 târzie, dintr-un viitor nereușit...
 Am ajuns lângă piramide
 sentimentele închise acolo
 nu mă dor
 înapoi, navighez ca Marco Polo
 după ce am păcăuit
 călcând pământul fără milă
 risipind arome din vase colorate
 rostuite cu amestec
 pentru hrana zeilor...
 Adesea forțat-am traversarea
 apelor fantastice
 precum sta scris
 într-un cod din cărțile rare,
 încercând
 să salvez lacrima
 lui Orfeu
 când tocmai veneau spre mine
 vijelios, alei străine
 luate de-a valma
 cu tot cu maluri
 alunecând
 spre-o mult râvnită elipsă /
 poate ar trebui să mă oglindesc
 exact pe linia
 care împarte oglinda în două
 să încerc o traversare
 cântând, uitând,
 că pe distanța eu-tu,
 Orfeu ar putea întoarce privirea.

Cai de omăt

Vânători de timp eram,
 nu mai știam drumul înapoi
 spre Adam și Eva
 galopam împreună pe șaua calului
 hrănit cu vin,
 omături și furtună
 ziua trosnea a ghindă coaptă,
 din când în când,
 la răscruci înghețate,
 urletul unui lup,
 ursitoarele-și mușcau limba,
 nimic nu se-mplinea
 din cele rele proorocite
 până când plecarea ta
 m-a văduvit
 de biletele câștigătoare
 cârjele așteptării
 stau cruciș
 între pământ și cer,
 aș vrea să strig, sunt aiiici,
 săgetător de timp și drum.

Navigații

Se arată ceasul navigării
 spre drumul mătăsii /
 așteptăm plecarea
 amintirile fixate sub pleoape,
 (licheni mucegăiți),
 nu trag prea greu spre înapoi
 constructorii de corăbii
 mai aveau câteva înjurături
 și cuie
 de bătut în talpa mării...
 Nimeni nu știa că unuia,
 nevasta îi născuse
 o fată sirenă
 după chipul și asemănarea
 viselor lui
 toți continuau să muște din
 carnea nopții
 sperând ca zeul valurilor
 contra unor osanale reverențioase
 duhnind a prefăcătorie,
 să le arate unde-i ascunsă
 plosca din lemn de cedru,
 plină cu apă vie

le-ar folosi, ce-i drept,
măcar o hartă
despre drumuri și pricini
în lumea ce va să fie.

Euphonie

Zodiile toate
își dau rendez-vous în mine
să mă revendice
sunt irezistibilă
timpul se încumetă și el
să joace pe sârmă ghimpată
de dragul meu
sau, să meargă șontac,
cocoșat,
prin iarna alunecoasă
fracturându-ți o clipă, un an,
veselindu-se apoi,
în primăvara zglobie,
numai să-mi facă pe plac mie...
Prin manuale de psihologie
se rostogolesc subtile sfaturi
de viață normală
poezia-i un val
în contur schimbător desenat
între clipa primordială
și una prezentă, rușinată ca o domnișoară
surprinsă la scăldat,
de pictorul îmbătat,
de magia care-l învață
a vântura sublimul
peste lume
prin fastuoasa galerie
în marmură și visare
iubirea
urcă și coboară, spălând cerul
obosit,
de atâta nepăsare.

Parabole cu ochi roșii

Cuptorul din poveste
avea ochi fierbinți
găurea întunericul
și urechi avea
din buturugi fumegânde
aburul țuguia
ieșit din ființa lemnului

atingea
aripile heruvimilor
veniți și ei uneori
din pribegie
să se încălzească buluc unul lângă altul...
La întrebări, nu-mi puteau răspunde
din pricina șarpelui casei,
tolănit parșiv
între drumurile
și vremile de sub cuptor,
urmând să se împlinească...
Ticălosul!
Știa că mi-e frică...
Veni porunca să-mi iau
cele de trebuință
și să plec
șarpele sta cuibărit
sub povara lucrurilor mele
scuipa pilde, semne,
l-am ogoit doar împărțind
cu el apa mea
și pâinea mea//
Amăgirile mi le susură încă
în auz
la fel de nelegiuit
și, din ce în ce
mai răgușit
obligat
să bea soare, se zbate...
Vechea vatră
e acum grădină.

Nicolae SILADE

binecuvântările

I

îți mulțumesc ție doamne pentru această libertate de a
gândi de a fi
de a spune și de facere îți mulțumesc pentru harul vederii
și bucuria

înțelegerii celor văzute pentru binecuvântarea celorlalte
simțuri prin
care mă orientez prin lume spre tine când lumea rățăcește
și se
pierde în întunericul ei îți mulțumesc pentru această
lumină

care mă călăuzește spre tine când fratele soare și sora lună
și sfântul Francisc din assisi dăruie omului liniștea și
neliniștea
și dorința de căutare a unui sens pierdut îți mulțumesc
pentru
prieteni mei întorși la tine și care dorm în pacea ta elitis
seferis
montale și eliot și pentru țara pustie pe care ne-ai dat-o
nouă

îți mulțumesc de asemenea pentru această insulă
binecuvântată
în care m-ai adus să gust din pacea ta să văd măreția ta și
pentru
marea albastră și liniștită ce o înconjoară și pentru femeia
pe care
tu mi-ai dat-o să-mi fie de ajutor și de amor și de naștere
de ducere mai departe a lumii pe care ai creat-o tu

după cum vezi nu mă pricep la cântare de laudă dar inima
mea
te laudă nencetat și gândul meu spre tine strălucește și
pasul meu
numai spre tine se îndreaptă și sufletul o rugăciune mi se
face
acum când cele de văzut au fost văzute și cele de urmat
au fost
urmate arată-ne calea ta arată-ne împărăția ta arată-ni-te

II

vara când omul călătorește și e singur în călătoriile lui
și fiul omului îl călăuzește de la un capăt la altul al
țărmului
de la un capăt la altul al mării vara când omul călătorește
tot mai departe de sine tot mai departe de om în căutarea
fericirii
care mereu se depărtează vara ne-a ajuns în salia

la marble beach la golden beach la san antonio cu marea
de turcoaz în brațe și noi în brațele mării valuri și valuri
izbeau

stânca de marmură până o făceau statuie valuri și valuri
dorințele noastre se făceau spumă pe stânci și dragostea
marea atotputernica dragoste venea în valuri înspre noi

din port din kavala am pornit-o în zori cu feribotul spre
insule
mulțimi fără număr însoțite de mulțimi fără număr de
pescăruși
de valuri înspumate și valuri de gânduri speranțe dorințe
și cerul
atât de albastru cerul că-l intuiai pe Dumnezeu
înfășurându-ne
cu el chemându-ne-n împărăția sa în raiul său de pe pământ

bărci de pescari ancorate la țărm și pescari împletind plase
pe diguri vile vechi vile noi și viță de vie și măslini între
ele și munții
în depărtare ca niște străjeri e limenas portul văratic din
thassos
pământul de nord al eladei insula în formă de inimă
legendară dar ce
nu e legendă aici unde totul devine legendă aici unde totul
devine

III

sunt locuri pe pământ care trebuie văzute sunt frumuseți
fără de care sufletul ar fi mai sărac sunt lucruri pe care
mintea
nu le înțelege dar inima le poate explica sunt insule unde
omul
e singur sunt insule cu oameni singuri cu munți însingurați
și marea de jur împrejur aceeași mare cu aceleași valuri

să privești lumea de sus cum zeii din olimp odinioară cu
olimpul la picioarele tale să te simți ca un zeu printre oameni
să fii precum fiul lui dumnezeu când atâtea minuni
te-nconjoară
și stăruie în memoria pietrei în memoria valului să vezi
cum omul
devine amintire devine piatră devine val și fiul omului se
înalță

pe sine într-o fără de seamăn și fără sfârșit frumusețe
și pentru că tocmai despre frumusețe voiam să-ți vorbesc
despre frumusețea care se înfățișează vederii și frumusețea
care stă ascunsă așteptând să o descoperi despre frumusețea
care-ți intră în suflet și-l face să cânte și despre frumusețea

gândurilor tale pietricele de marmură în jurul unui leandru
înflorit pietricele de marmură dintre care se înalță crucea
biruinței dintre care se înalță înălțimile lumii acesteia
înălțimile
celeilalte lumi vreau să-ți spun că înălțimile sunt pentru
cei aleși
pentru cei care sunt la înălțime chiar și în adâncuri chiar
și acolo

IV

toată ziua cu vaporul pe mare toată ziua cu gândul la tine
de trei ori
înconjuraram insula de trei ori am făcut ocolul pământului
am ancorat
în golfuri liniștite și am cercetat împrejurimile am urcat
pe munți și am
coborât în adâncuri am cules fructe de mare am adunat
pietricele și
scoici am făcut fotografii și filmulețe și ne-am rugat într-o
biseriță

spune-ne ce urmează acum când soarele dă să scapete și
luna e o
insulă într-un ocean fără margini ce urmează acum când
pământul se
depărtează și tot ce-i pământesc se întoarce în pământ ce
urmează după
cele ce urmează acum când cele de văzut au fost văzute
și nevăzutul
încă nu e de văzut ce drum urmează când se sfârșește drumul

toată ziua cu vaporul pe mare cu vaporul victoria am
colindat toată
ziua cu gândul mereu la victorii ne-am bucurat de soare
de mare de
marea ta dragoste de mila ta ne-am bucurat și-am bucurat
am adunat
impresii și impresii despre impresii toată ziua cu gândul
la tine toată
ziua cu vaporul pe mare am colindat toată marea tot
pământul tot cerul

dar încotro ne vom duce când se sfârșesc drumețiile încotro
vom privi când privirea se-ntunecă și omul coboară și nu
e nici portul
și nu e nici insula și nici marea măcar nu mai e încotro ne
vom duce

când toate s-au dus și nimeni nu vine și nimeni nu pleacă
și singurul
drum spre noi înșine duce spre lumina înaltă din inima
noastră

V

iată-mă așadar în această insulă ruptă de lume iată-mă rupt
de lumea din jur în această lume a mea unde viața prinde
viață
și se înalță spre cer spre o nouă viață iată-mă așadar în
această
lume nouă născută din vechile lumi rugându-mă ție
Dumnezeule
mare care toate le știi și toate le ții în puterile tale în
cuvântul tău

ai milă de mine gândește-te la mine păzește-mă pe mine
și du-mă
pe mine pe căile tale și du-mă în împărăția ta și rătăcește-mă
acolo
unde se pierd din vedere văzutele și nevăzutul se lasă
văzut unde
se face aripă gândul și mărginirea se nemărginește unde
lumina
se face trup și înălțare și cântec fără de sfârșit ai milă de
mine

binecuvântează-mă pe mine cel pierdut cel regăsit cel care
iată
se întoarce la tine cel care vine la chemarea ta în marea
ta iubire
și se naște din nou și se naște din sine da binevestește-mă
pe mine
în această lume a mea în această țară pustie această insulă
vie
unde începutul e neînceput unde sfârșitul nu are sfârșit

iată-mă așadar în noul olimp în acest timp fără timp fără
zei fără
oameni în această împărăție a cuvintelor în această lumină
fără apus
în această oază de liniște din pustietatea pustiită iată-mă
liniștit în
neliniștea mea ascultând tăcerea ta grăitoare cuvintele tale
nerostite
încă iată-mă în sfârșit întreg întregind cu viața mea viața
lumii întregi

PROZĂ

Ștefan DUMITRESCU

*Continuare din numărul trecut***DELIRUL (vol. II)****PARTEA ÎNTÂI***Episodul 2*

De la Gară, când se întorsese de pe front, Ștefan mersese direct la Luki, așa cum era, neras și obosit, cu țipătul acela disperat al locomotivei în urechi. Aici îl găsisese și pe Niki, Luki îl primise așa și așa. De la Niki aflate ce se întâmplase cu articolele lui trimise de pe front, cum îi fuseseră stâlcite și prelucrate, încât el nici nu le mai recunoscuse.

Lucrul acesta îl făcuse să i se ridice sângele la cap, să-și piardă cumpătul, avusese realmente senzația că Mareșalul și Grigore Patriciu își bătuseră joc de el. „Pe mă-sa, să-și stâlcească ce scriu ei și nu ce scriu eu, și Niki ăsta, ce se întâmplase cu el, tăcea parcă îi era ostil“ (oare să fi aflat și el de legătura lui cu Luki și să fi crezut că el își bătuse joc de ea?). Oricum în lipsa lui la ziar se întâmplase ceva. Ceva ce nu înțelegea. Da, se întâmplase ceva cumplit și ideea aceasta i se păruse limpede. Îl avea în fața lui pe Niki, care era cu totul alt om. Adică el când plecase, îl lăsase acasă pe Niki cel adevărat, inteligent, deschis, ironic, bonom și acum găsisese un Niki închis în el, cu coloana vertebrală ruptă, care nu înțelegea nimic din ce se întâmplase cu țara și cu lumea aceasta. Părea buimac, deși nu arăta lucrul acesta, era un om care se conformase, care de acum încolo nu mai era în stare, capabil, de nici o inițiativă, de nici o ironie, el doar va face tot ce îi vor spune alții, Generalul, Patriciu, însă el să mai aibă vreo zvâcnire, vreun punct de vedere, nu.

Ei, ce mama dracului se întâmplase, pentru că forța asta care-l schimbuse, care ucisese ce era mai bun într-un om, încât îl omorâse spiritual într-un timp

atât de scurt, trebuie să fie cumplită, ăsta trebuie să fie adevărul! Ștefan Paul își dăduse o palmă peste frunte, ca atunci când îți vine o idee la care nu te gândești mai înainte, și ideea asta e ca o lumină care ți se aprinde în cap luminând dintr-o dată lumea din afara ta. Și palma asta pe care și-o dăduse singur destul de tare peste frunte îl trezise la realitate. A doua oară de fapt îl trezise la realitatea cea adevărată. Ce se întâmplă cu el? Trecuseră câteva ceasuri bune și el nu știuse ce se petrecuse cu el, deși în momentele acelea el vorbise cu el însuși, în mintea lui gândurile se derulaseră. Până când ajunsese la ideea aceasta cu Forța nevăzută și îngrozitoare care făcuse din prietenul lui mai mare, Niki Dumitrescu, un alt om, de fapt îl distrusese, îl anihilase, îl întorsese cu o sută optzeci de grade. Când limbajul lui interior, care se derulase stihinic și dezlânat, îl absorbi într-atât încât uitase de el, amenințând să-l distrugă, adică să-l înnebunească, își dăduse palma aceea peste frunte și se trezise. Era în Cișmigiu, pe o alee, trebuia să fi fost aproape de miezul nopții, pentru că Cișmigiul era pustiu. Ba da, numai cântecul greierilor se înălța ca o mare de țărâituri înconjurându-l, luându-l pe sus. Era o noapte de octombrie, oarecum rece, cu cerul senin, nu era însă atât de frig încât să începi să dărdâi, greierii umpleau spațiul din jurul lui cu miliardele lor de țărâituri care îți scârțâiau parcă pe pojghița sufletului, făcându-te să te înfiori și să țiți de plăcere. Lacul dormita plin de o pace caldă și adâncă, reflectând luminile cețoase ale celor două becuri ascunse de frunzele bătrânilor arbori. De fapt, după ce am avut discuția aceea cu Niki, eu am plecat acasă, unde am făcut o baie și m-am bărbierit.

În minte îi veni chipul alungit și înseninat oarecum al tinerei și al severei lui gazde. După ce se bărbierise și își pusese costumul cu cravata înflorată, de culoarea oului de rață, plecase din nou la Luki, unde fusese invitat la masă. Și aici se întâmplase scena aceea nenorocită cu Spurcaci, spurcatul dracului! O pereche de îndrăgostiți traversa, la mare distanță, aleea pe care se afla el și se pierdu în penumbra bătrânei grădini bucureștene, umplând văzduhul parcă de un mister medieval. Da, și acum se găsea în Cișmigiu, într-o noapte frumoasă de octombrie, cu mintea limpede ca apa acestui lac. De fapt, în doctorul Spurcaci nu era numai ura împotriva lui, ca persoană, primitivă și incultă, care n-avea ce să caute la logodnica lui, și pe care nu poți să-l dai afară, ura lui era de fapt ura mai adâncă, a

clasei aristocrate, a lumii orășenești, subțiată și devitalizată de cultură, dar și cu fumuri în cap, închipuită, împotriva clasei țărănești, mult mai subtilă și mai vitală, mai profundă, cu regulile și cu morala ei ancestrale.

Vezi, Doamne, ura doctorului Spurcaciui împotriva lui, a ziaristului Ștefan Paul, deschisese în aceasta un zăgaz prin care fuseseră proiectate în afară, împinse la suprafață, reziduurile ideatice care însoțeau și stimulau această ură.

Că, la o adică, lumea subțire a intelectualilor și ordinea vieții în cetate este pusă în pericol de asaltul clasei țărănești, rudimentară și arivistă, necioplită, formată din momârlani și țopârlani care, vânzându-și perechea de boi ca fiii acestei clase să poată învăța, își trimit odraslele să ia cu asalt orașul. Iar apoi, odată pătrunși în lumea orașului, cu instinctele lor puternice și sigure, pun mâna pe slujbele și pe fetele familiilor burgheze, obsedați numai de parvenirea lor, provocând astfel degradarea clasei burgheze și a orașului, decăderea acestei lumi.

De fapt acesta era mesajul doctorului Spurcaciui și acest mesaj venea mult mai de departe, din subconștientul și din spaimele unei lumi bătrâne și erodate, devitalizate. Nu, nu era prost băiatul acesta, și el, în acel moment, în noaptea aceea de octombrie, în Cișmigiu, iată că-l și iertase, ba chiar îi era și milă de el. Deși era doctor, adică învățase atâta carte, mai ales despre om, acest Spurcaciui era o ființă foarte slabă, uimitor de vulnerabilă în fața vicleniei și agresiunii vieții, dacă el nu știuse s-o facă pe Luki soția lui, dar mai ales dacă el nu putuse să se ferească, să-și stăpânească ura aceea care venea în el din adânc. În fond acest băiat era un chinuit și un infirm, iată, el era victima urii care gâlgăia în el ca un izvor.

O batere de vânt trecu speriată parcă prin frunzișul arborilor bătrânului parc. Printre crengile ca niște mâini întinse înspre Dumnezeu se vedeau stelele mari, umede și pufoase. Departe, dinspre Știrbei Vodă, se auzi cântecul răgușit și metalic al unui cocoș. Trebuie să fi fost un cocoșel tânăr, însă ceea ce-l izbi mai mult pe Ștefan Paul fusese altceva, și anume că acel cântec metalic, de cocoș, se ridicase parcă din lumea cealaltă, de parcă tot acest imens oraș, întins ca o plăcintă în câmpie, devenise demult un cimitir, se scufundase în lumea de dincolo... Brusc, Ștefan Paul își simți sufletul împăcat, ca un prund de lac uscat (frumos spus ca un prund, să-ți simți sufletul ca un prund), se regăsise pe el, adică

luă cunoștință de el, așa cum nu se mai întâmplase niciodată atât de profund, de concret ca până în acest moment, de aceea era el pe lumea aceasta. În fond, nu era decât un băiat venit dintr-un sat în marele oraș, la început neîncrezător în steaua lui (de o inconștiență uimitoare, hm, își spuse) și care, printr-o împrejurare norocoasă, prea norocoasă, aproape inexplicabilă, se pomenise în lumea fantastică a presei, care-l proiectase, la rândul ei, îl azvârlise în groapa cu lei, așa cum arunci o halcă de carne leilor într-o arenă. Se pomenise în mijlocul rebeliunii legionare, iar acum, în timpul din urmă, luase parte pe front, trimis de Grigore Patriciu, la luptele de eliberare a pământului străbun al Basarabiei, unde vărul lui, Nilă Moromete, cu fața lui lată și cu pielea groasă pe fruntea lui teșită, săvârșise acte de vitejie.

„Măi să fie!“, se auzi Ștefan Paul vorbind în noaptea frumoasă de octombrie, „îl azvârlise și pe Nilă destinul în groapa leilor. Ce-o fi făcut el, Nilă, ca să fie aruncat de destin tocmai acolo, iar el, Nilă, în loc să se sperie și să se pișe pe el de frică, nici una nici două săvârșise fapte de vitejie ca strămoșii lui care-și dăduseră viața pentru apărarea pământului strămoșesc?

Bă, Nilă, bă“, vorbi tare Ștefan Paul, sperindu-se el însuși de cuvintele lui care spărseseră liniștea nopții, „să fii tu al dracului, ajunserăm amândoi mari, bă! Așa, fără nici o pregătire specială pentru treaba asta, fără să facem nimic. Nu trebuie să faci nimic, nici măcar să miști un deget, viața te aruncă în arenă, și faci și tu ceea ce ar face toți, și, deodată te pomești erou. He, he, așa e viața, îți spui, dar vezi că trebuie să înveți care sunt dedesubturile acestei vieți, ale istoriei, că n-o fi viața nebună, trebuie să aibă ea niște legi.“

Ștefan Paul oftă, simțindu-și iar sufletul împăcat. Parcă ar fi fost prundul ființei care era el, băiatul lui Parizianu adus de bunică-sa în pânțele ei, în satul Siliștea-Gumești, stăpânit de boieroaica Guma, o femeie înnegurată, însă bună. De la Paris el poposisese în Siliștea-Gumești unde copilărise și așteptase să se ridice, să învețe ceva carte, apoi destinul lui îl aruncase în București, și de aici în vârtoarea istoriei. Acum tot destinul îl rețrăsese din vârtoarea aia plină de bulboane a frontului, pentru că i se întâmplase o nenorocire, și adus în spatele frontului, ca și cum n-ar fi fost îndeajuns de călit, ceea ce era foarte adevărat, destinul îl mai pusese încă o dată la încercare, atunci în momentul acela când era el singur cu Luki,

și venise doctorul Spurcaciucare îl bălăcărise ca o țată, făcându-l țopârlan și țărănoi primitiv, sau cum dracului i-o mai fi zis. Și el ce făcuse? Își pierduse cumpătul, dar nu cât timp fusese în holul casei lui Luki și Spurcaciucare îi spusese tot ce avea el pe suflet, nu. Până la ușă și până în stradă fusese foarte stăpân pe el, abia după aceea, își aducea aminte acum, începuse să-i înjure pe Luki și pe Spurcaciucare al ei, însă în același timp starea aceea de furie și de umilință îi întunecase atât de mult mintea, încât după aceea n-a mai știut ce s-a-ntâmplat cu el, până când s-a pomenit în Cișmigiu, când și-a dat involuntar palma aceea peste frunte. În momentul următor capul îi zvâcnise pe spate și se pomenise râzând singur în Cișmigiu, după miezul nopții, parcă ar fi fost un nebun într-un templu vast și pustiu care era natura însăși.

Adică, de ce spusese el despre doctorul Spurcaciucare se dovedise slab, că nu putuse să-și țină în el ura lui de burghez intelectual, trăind de veacuri în Cetate, ura aceea murdară ca o vomă, împotriva clasei țărănești, în special a fiilor de țărani care ajungeau intelectuali? Ura aceasta exista nu numai în subconștientul doctorului Spurcaciucare și al părinților și fraților lui, a întregii clase de burghezi și de intelectuali din orașe, devitalizați de traiul ușor, fără probleme, și acum el, Ștefan Paul, pentru că i-o luase pe Luki, îi prilejuise acestuia răbufnirea pe care nu mai putuse să și-o controleze. Și după ce Spurcaciucare îi aruncase în față toate lăturile pe care le purta în suflet (bine că le vomitase și scăpase de ele), el, Ștefan Paul, care avea deja o experiență de viață, ce făcuse? Se dovedise a fi mai slab decât Spurcaciucare, mult mai slab, pentru că lovit, năucit de vorbele dușmanului său de moarte, el pur și simplu uitase complet de el, vorbind singur și mergând pe străzi ca un nebun.

În ultimul timp întâlnise destui nebuni din aceștia, pașnici, care mergeau pe străzi bombănind. Ștefan se cutremură tot, brrr, mai mult la gândul acestei perspective, decât de frig. Așadar, el se dovedise și mai slab în fața răului decât adversarul său, cel care i-o luase definitiv acum pe Luki. Ei, și, dacă i-o luase, ce? I-o luase pe mă-sa, mai bine că îl scăpase de o pacoste, pentru că el cu Luki în nici un caz n-ar fi putut să trăiască și să fie fericiți. Vai de capul ei, ce femeie e asta, ca și Spurcaciucare nici ea n-are instincte bune, ba i se dăruiește unui băiat, pe care îl vede a doua oară, deși vorbea cu doi, auzi deșteapta pământului, cu doi! Pentru unul avea o simpatie deosebită, căci era bun ca prieten, auzi ce

chestie, dacă s-ar fi căsătorit cu Spurcaciucare, pentru că pe Adrian Popescu nu-l putea iubi. Farafastăcuri și mofturi de burgheză, care habar n-are ce e viața, ia să fi fost ea pusă de mică la sapă, ca Polina lu Bălosu, de pildă, și ca toate fetele de la țară, să-i fi intrat de mică în cap ideea că viața e grea, a dracului de grea, și nu-ți dă nimeni voie să greșești, iar pe băiatul pe care-l alegi trebuie să-l alegi bine și o dată pentru totdeauna, că altfel dai de dracu.

Hm! Hm! Se pomeni râzând singur, încet, Ștefan Paul. Se uită în sus la stelele de pe cer, pe care le văzu printre crengile și frunzișul rărit al arborilor bătrânului parc. Ar fi fost timpul să se ducă acasă, în curând avea să se lumineze de ziua. Și într-adevăr o luase către cheiul Dâmboviței pentru a ajunge în Cotroceni, unde avea garsoniera. La un moment dat avu impresia că ecoul pașilor săi se aude până departe, ca și cum orașul s-ar fi găsit sub un clopot de sticlă. În piața Elefteriei se opri în loc ca să caute Găinușa. N-o găsi, semn că nu mai era mult până când avea să răsară soarele. Își simțea sufletul limpede, apoi brusc, ca și cum ideea aceasta ar fi țâșnit de pe fundul umed al sufletului lui ca o broască, avu sentimentul că el scăpase dintr-o mare nenorocire. Acesta fusese un moment greu, ca și cum ar fi avut scară de moarte, și ar fi putut să moară. Ar fi putut să-și piardă mințile, sau, așa cum mergea pe străzi fără să știe de el, ar fi putut să intre sub roțile tramvaiului sau ale unei mașini, și asta numai din cauza slăbiciunii lui, că nu știuse, n-avusese tăria să rămână lucid, stăpân pe el după ce Spurcaciucare îi turnase în cap hârdăul de venin și de lături, de ură, care veneau de departe din adâncul ființei lui.

Aha, asta era! se dovedise nepermis de slab, asta însemna că nu era încă pregătit pentru viață. N-avea instinctele „ălea tari“, cum îi spusese Niki. Pe viitor să-i fie învățătură de minte! Ajunsese în fața porții pe care trebuia să intre. Știa că trebuie să urce scările încet, să deschidă ușa cu grijă, apoi să meargă pe vârful picioarelor ca să n-o trezească pe gazda lui, care-l primea întotdeauna cu o expresie severă. Ca și cum l-ar urî (n-o fi tot ura aceea a intelectualului burghez, născută ca reacție la invazia universului citadin de către elementul țărănesc?), ca și cum ar fi avut ceva cu el, nu-i convenea ceva, dar nu poate să i-o spună în față pentru că nu poate să renunțe la banii pe care-i primește, chiria pe care i-o dădea el, destul de piperată. Or o fi zicând și ea, cucoana Zizi, ca și Spurcaciucare, „Nu mai scap o dată de țărănoiul

ăsta, care-mi murdărește casa cu mirosul lui de coceni, de vite și de pământ?“ He, he, he, he!

Deschisese ușa încet, apoi parcursese holul mergând în vârful picioarelor și descălțându-și pantofii în fața ușii. Când ajunsese în camera lui văzu fereastra inundată de albastrul-cenușiu, gălbui, al cerului, și știa că era momentul acela sacru de dinaintea răsăritului soarelui, pe care el îl știa foarte bine de când era copil. Căscă lung și se întinse pe pat, așa îmbrăcat cum era. Nici nu-și dădu seama când adormise. Ca și cum ar fi fost o greutate de plumb, căzuse dintr-o dată în somn, un somn cald și bun, de parcă ar fi ajuns pe fundul unui lac. He, he, he! se sculase pe la zece. Se privise în oglindă și rămăsese împietrit. Umărul îi zvâcnea încet în sus, ca și cum ar fi avut viața lui proprie, și el treaba asta ar fi avut-o de făcut, să se miște în sus. Lucrul acesta trebuia făcut până la sfârșitul lui. Al cui? Al cui, al lui, ca om, bineînțeles.

În timp ce umărul îi zvâcnea, însă nu brutal, ci încet, cu grijă, în sus, celălalt umăr se lăsa puțin în jos, ca apoi să revină și el la loc. În același timp obrazul descria și el o mișcare oarecum circulară, aproape comică. Rămase mult timp în fața oglinzii până când să se regăsească, să-și simtă iar sufletul cât de cât calm, stăpân pe el. Îl mai uimi de asemenea culoarea albă, marmoreeană a tenului său, de parcă tot sângele i s-ar fi retras din obraji, undeva în adânc. Avusese dreptate Luki aseară, va trebui să meargă și să consulte un doctor. Ba chiar avu acum cu certitudine impresia că mișcarea aceasta a umerilor și a obrazului devenise puțin mai accelerată și mai sigură pe ea. Nu cumva lucrul acesta se datora și faptului că aseară trăise starea aceea de umilință și de furie, care-l făcuse să-și piardă cumpătul? Fapt absolut prostesc, căci pentru el mai importantă decât Luki, fata asta cu fundul în trei luntre, era viața lui, existența lui pe pământ. De care uitase.

Și drumul acestei vieți trebuie să continue. Așa va face. Va merge la un doctor. La cine? La oricine. Când ieși în stradă rămase uimit de normalitatea vieții orașului (ca și cum ar fi fost o sfidare). Ca o ființă liniștită cum era, el, orașul, își vedea mai departe de existența lui. Ca și cum n-ar fi știut nimic de victoriile pe care le obțineau bravii soldați români dincolo de Nistru. Oamenii își vedeau mai departe de treburi, mergând liniștiți pe străzi, mașinile și trenurile, la fel. În fața Facultății de Drept o mașină lovise cu aripa o trăsură. Cei doi, șoferul și birjarul,

se dăduseră jos și examinaseră vehiculele, locul în care luaseră contact unul cu altul. „Bade, nu trebuia să te bagi pe banda mea, ai văzut că am claxonat“, îi spuse șoferul vizitiului. „Nu-i bai, domnule, îi răspunse acesta, bine că nu s-a întâmplat mai rău nenorocirea. Apoi, Domnul să ne ajute! Rămâneți cu bine, domnule!“.

Vizitiul se urcă pe capra trăsurii lui, care venea parcă din altă epocă, șoferul își trecu palma peste aripa mașinii care abia lovise trăsura, bombăni ceva numai pentru el și se urcă la volanul mașinii.

Ștefan își continuă drumul. Cunoștea pe Știrbei Vodă o Policlinică, acolo va merge. Apoi se va duce la Grigore Patriciu, să-l vadă și el cum arată. Pentru că șeful Zilei avusese ceva cu el de-l trimisese pe front. Asta e problema, ce-i cășunase lui Patriciu să-l trimită corespondent pe front, dacă nu, și la ziar nu mai avea ce să caute? Lumina avea o culoare limpede argintie. Frunzele teilor, galbene și cărămizii, acopereau trotuarele. Cerul se boltea peste acoperișurile orașului, indiferent, de un albastru spălăcit.

La Policlinică, doctorul de gardă care avea cabinetul la intrare, îl îndrumă la etajul doi, camera 24, la doctorul Vintilă. Clădirea în care se afla Policlinica, o clădire veche, de fapt o vilă, îmbrăcată jumătate în iederă, era și ea plină de o liniște cuminte, catifelată. Înaintea lui erau două doamne, cu bon, ca și el, care așteptau și ele tăcute, liniștite. Se așeză pe canapeaua de piele maro. Una din doamne îl privi în tăcere, uitându-se la umărul lui, care zvâcnea imperturbabil, fără să se îngrozească sau să se mire. Când îi veni rândul intră într-un Cabinet care semăna mai mult cu o bibliotecă sau cu o seră. Pe lângă rafturile încărcate cu cărți, care acopereau aproape toți pereții, se mai aflau în această încăpere trei vase mari cu plante orientale, apoi multe vase cu flori. „Ia loc, dragul meu“, îl invită doctorul, un bătrânel cu mustața și cu tâmplele albe, scriind grijuliu într-un registru.

Când termină, își aprinse țigara privindu-l în ochi. Avea ochii albaștri, uimitor de albaștri, evocându-ți, ciudat, două lacuri de munte, și ghețari. „Să auzim care-i oful“, îl invită doctorul, cu privirea așezată pe umărul lui, parcă l-ar fi palpat, apoi pe pomeții obrazilor. „Ce să se întâmple, domnule doctor... Am fost pe front, eram împreună cu o baterie de artilerie, când ne-a reperat dușmanul. Am fost loviți de artileria inamică într-un mod îngrozitor,

astfel că din bateria noastră nu s-a mai ales nimic. Din trupul ciopârțit de schije al unui soldat, care se afla nu departe de mine, a sărit o bucată de carne pe umărul meu. Și nu știu cum s-a făcut că parcă s-a lipit de el, nu voia să cadă deloc. Era ca o îmbrățișare care mă îngrozea. De-atunci am rămas așa, îmi zvâcnește umărul, domnule doctor“. Bătrânelul îl învăluie cu privirea lui albastră ca aerul de munte. Acum părea gânditor. „Mda... Și dumneata ai fost trimis pe front, ca să scii, de banditul acela de Grigore Patriciu?“

„De ce bandit, domnule doctor, este un bun gazetar, un director de gazetă, care știe cum se face un ziar și cum se ține. Nu e un lucru foarte simplu, ca dovadă că noi, românii, n-am avut așa mulți gazetari mari.“ „Pentru că n-avea voie să trimită pe front un tânăr care n-a făcut armata, care nu este instruit. Și pentru altele. Hm!“ mormăie el, după un timp. Și de unde zici că ești dumneata? Povestește-mi viața dumitale până astăzi, în linii generale.

Și Ștefan Paul se apucă să-i povestească viața lui, de când își aducea el aminte. Doctorul insistă în mod deosebit asupra copilăriei. Când ajunse la Moromete, îl întrebă cine este acest Moromete? Hm, surâse el, înțelegând abia acum că în povestirea lui figura lui Moromete fusese descrisă în așa fel încât în mintea medicului căpătase proporții, sau poate semnificații nebănuite. Moromete, repetă el. Este un unchi de-al meu, o figură aparte în sat. Poate că el reprezintă înțelepciunea și hâtroșenia țăranului român, însă pe lângă aceste însușiri esențiale, mai are ceva care mie îmi scapă, și care, nu știu de ce, mă fascinează.

„Bun, spuse doctorul notând în caietul cu scoarțe albastre, continuă.“ Povesti despre viața la gazdă pe care o dusesse la liceul din Pălămida, apoi cum venise el la București, cum îi fusese teamă că Grigore Patriciu n-o să-l primească, și deși nu-l văzuse niciodată în viața lui, avea impresia că el era singurul om care-l putea ajuta, un fel de al doilea tată al lui. Nu știu de ce trăise el ideea aceasta, însă ciudat, ea se dovedise adevărată. Doctorul se aplecă și notă ceva. Fusese, gândea el, vorba de o premoniție, de o intuiție, care, iată, îl ajutase enorm în viața lui. Apoi cum îl chemase Grigore Patriciu la el și cum îl anunțase că va trebui să plece ca trimis al ziarului pe front, fiind cam dur, de fapt așa cum era el. Cum a călătorit cu un grup de ofițeri către front, cum a ajuns

în linia întâi, cum a fost ajutat de generalul Bușețeanu, care apoi a murit aruncat în aer.

Medicul îl mai puse încă o dată să povestească scena aceea cu bombardarea bateriei. Era ciudat cum acest doctor își pierdea atâta timp cu el, insistând pe aflarea unor fleacuri, a unor lucruri fără valoare. „Da, vorbi doctorul într-un târziu. Uite ce s-a întâmplat, dumneata ești un tânăr care ai sufletul bun, și eu îți doresc să rămâi cu el toată viața așa, bun și curat. Să ai norocul acesta! Nu ești un om rău, și n-ai făcut rău în viața dumitale până acum.“

Aici medicul își aprinsese o țigară, fără să se grăbească, cu genele lăsate în jos, de parcă l-ar fi cuprins somnul. „Deci, să recapitulăm, în clipa în care bucata aia de carne a militarului, sfârtecat de explozia obuzului, s-a lipit de umărul dumitale, pentru subconștientul dumitale bucata aceea reprezenta moartea. Reprezenta un corp străin, impur, murdar, conținând în el „moartea altuia“, deci, repetă rar doctorul, „moartea“. Și atunci subconștientul dumitale, ca să scape de „moartea“ care se prinsese de ființa dumitale și care amenința să pătrundă înăuntrul ei, ei bine, ca să se păzească de această moarte, de murdăria ei care-ți amenința ființa, subconștientul dumitale pus de instinctul de conservare i-a comandat umărului să azvârle bucata aia de carne de pe el. Pentru că altfel viața dumitale este pusă în primejdie. Și umărul execută de atunci mișcarea aceasta, pentru că el tot nu știe că a scăpat de bucata aceea de carne. Lui tot îi mai este teamă că poate fi contaminat de moartea pe care o reprezintă bucata aceea de carne, și atunci execută mereu mișcarea aceasta de aruncare. Înțelegi dumneata?“ Înțelegea. Cum să nu înțeleagă!

„Și în cazul acesta eu îți mai repet încă o dată: gata, ai scăpat cu viață! Nu mai ești pe front! Te-ai întors acasă. Și-ai scăpat definitiv de moarte! Moartea nu te mai poate atinge cu nimic!“ Aici doctorul îl privise în ochi cu toată răbdarea și limpezimea privirilor lui. „De lucrul acesta ești absolut convins, nu-i așa? Bun! Atunci te rog să privești în ochii mei și să repeți după mine de trei ori: Sunt viu și nevătămat. Am scăpat definitiv de moarte!“

Ca și cum ar fi fost vrăjit, îl ascultase pe doctor, repetând după el. Apoi când terminase, simțise un fel de somnolență și căldură. „Bun, dragul meu. Acum că ești convins că bucata aceea de carne a rămas acolo lângă Odesa și că nu te mai paște nici o primejdie, te rog să mergi la acest bandit de Patriciu și să-i ceri un concediu. El o să ți-l dea, iar dumneata

vei merge și vei sta cel puțin două săptămâni în satul dumitale. Și să stai de vorbă cu acest Moromete, despre care mi-ai vorbit atât de frumos. Domnul să te ajute și să ne ajute pe toți!“

El, Paul Ștefan, se ridicase, îi mulțumise doctorului, apoi își trecuse palma peste față pentru că mai era încă învăluit de oboseala aceea care-i intrase în oase. „Ține minte, te rog, de la mine, dumneata ești un prozator foarte talentat. Ți-am citit articolele trimise de pe front. Dumneata ești scriitor, nu ziarist, și nici măcar gazetar.“ Ștefan Paul își duse palmele la frunte. A, da! Acele articole trimise de pe front îi fuseseră schilodite de alții... Doctorul însă îi dăduse de înțeles că nu are timp de el, poate să meargă. Și într-adevăr, în holul cabinetului se adunase un număr mare de oameni. Când ajunsese în stradă se uită la ceas. Era o zi frumoasă de toamnă, soarele reușea să încălzească destul de bine aerul și pământul. Îi era cald și se simțea obosit și împăcat. Așa o fi!

De pe Știrbei o luă către Cișmigiu pentru a ajunge la redacție. Trecu pe alea pe care se aflase azi-noapte când își revenise după întâmplarea cu doctorul Spurcaci. Pe bulevard oamenii se înghesuiau unii lângă alții, urcând și coborând, mergând ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic în istoria acestei țări. De parcă nu am fi pierdut Ardealul de Nord, apoi Basarabia și Bucovina, iar acum n-ar fi eliberate provinciile străbune lăsate de Ștefan cel Mare. „Curios lucru!“, se pomeni vorbind singur. „Ciudat popor și poporul ăsta român! Să-și păstreze liniștea aceasta netulburată din străfundul lui orice i s-ar întâmpla.

Pentru că, totuși, acolo, între Prut și Nistru, armata română dusesese lupte crâncene, cotropitorii ruși se ținuseră cu dinții de fiecare bucată de pământ. Apăraseră fiecare văiușă, de parcă i-ar fi durut sufletul după pământul acesta. Te cred și eu, cum să nu-i doară! Fusesse doar pământul numai lapte și miere din care supseseră ca niște șerpi de la 1812 până la 1918. Ei aveau acasă la ei stepe nesfârșite, pământ bun și gras, care dacă ar fi fost lucrat ar fi trebuit să fie raiul de pe pământ. Asta e însă, că muscalul nu-l lucra, el voia mereu pământurile altora, care erau rodnice pentru că erau lucrate de alții. Asta era, rusul voia să se întindă la nesfârșit pe glob, mereu nesătul de spațiu, de cuceriri, pe când românul era ca un arbore cu rădăcina înfiptă în pământul în care s-a pomenit pe lume.

(Va urma)

Mircea LUNGU

Și sarea, și marea...

Rezumarea fără voie a mărturiei, nu am făcut-o niciodată pentru că m-aș fi întins prea mult (dar ce instrumente de bord pot măsura plafonul norilor și presiunea și albastrul sportiv al aerului, temperatura și viteza sângelui, igniția, ca mărturie a luptei pentru hrana fiecărei celule?) sau pentru că aș vrut să rezum speranța pe care a aveam sau mi-o închipuiam că o voi avea, un fleac aducător de noroc țesut în buzunarul inimii chemându-și perechea, și ea un vis în afara timpului. Dar merit să cheltuiesc măcar a suta parte din darul primit prin naștere pentru o astfel de călătorie? Râzând, trupul zice: ascultă, s-ar putea să dureze ceva timp dar merită, altfel, sub pământ niciodată n-aș cuteza să o fac. Eu ce să-i răspund? Vino cu mine, în fiecare zi ceva, cineva, încercă să-mi facă urma pierdută, așa că dorește-ți să le sărbătorești cu mine, eșcul, fără a chibzui prea mult sau a ne stânjeni unul pe altul, dovedindu-ne nouă înșine că ne ținem departe de doctrina drumului singurătății. Pe atunci, mă refer la alegerea făcută privind o meserie, nu mă-ncerca bănuiala că-ntr-o zi îndreptățit voi fi să strig, umblând, precum Saint John-Perse, la rememorare: Vârstă mare, iată-mă. Întâlnirea fixată, și de mult timp, cu-această oră de mari înțelesuri. Începe strânsul. Vârstă mare, tu lauzi. Vin de pe toate țărmurile pământului, indiferent de câtă mânie cerul ținu vaselor mele de fier. Cu alte cuvinte, marea avea să-mi servească stomacul cu o știință a gurii, inclusiv câteva rețete ale lui Rabelais în care virtuțile afrodisiace ale vinului sufocă un barbut vârgat, în următorii, până azi, cincizeci de ani, încă din ziua în care lupoaica neagră a destinului avea să muște din inima tatălui meu, revărsând asupra mea statornicia și nu soarta pribeagă pe ape. La vreo doi ani după ce adusesem din șantierul naval de la Tulcea tancul de bunkeraj „Comănești“, era un

sfârșit de ianuarie astfel că, până la ieșirea în mare, am dublat cartul supraveghind temperaturile motoarele de teama sloiurilor de gheață de pe Dunăre, care ar fi putut înfunda prizele de fund, sunt chemat prin stație la departamentul depoluare: câteva ture aveam să lucrez pe tancul „Oltina“, abia întors din voiajul de două luni de la Nouadhibou, de unde și atlanticele noastre, mă refer la navele de tip Polar, aduceau pește pentru piața internă. M-am conformat, adică mi-am făcut debarcarea a doua zi și imbarcarea pe tancul celălalt. Lămuririle au fost cum că omul în locul căruia trebuia să vin avea niște probleme. Cum era la spălare de tancuri, am prins câteva zile pline, deși eram la chei. Îl cunoșteam pe cel în locul căruia veneam. Împreună cu el, reținuți la poliția de la Poarta 2 port, se mai aflau bunul meu prieten, șeful electric și strungarul. Cineva, nu știu dacă avea împrumuturi și ipoteci, garanții de încasat sau de livrat, plăți de efectuat pentru casă, mașină, școli pentru copii, azvârli pe drumul de întoarcere informații cum că unii membri din echipaj ascunseseră ceva baxuri de țigări, câteva baloturi de blue jeans, ceasuri, supraelastice, zgârciuri, cum i se mai spunea, covoare din Șeherezada, gumă de mestecat, săpunuri, whisky, corăbii cântătoare, muzicuțe, batiste de Damasc, etc. etc. La mare căutare, de la noi, în acea perioadă cică erau viorile, acordeoanele și corăbiile manufacturate la bord. „Taina mărturisirii“, a răului, după cum aveam să aflu într-o zi de la prietenul meu, după cum îl înștiințase fratele său, ofițer la secu la capitală, îi aparținea comandantului. Un turnător. Îl știam. Sistemul reacționase prin legarea cu cătușe de calorifer, privare de libertate, deci atingere gravă adusă demnității umane, intimidare cu pierderea serviciului, amenințare cu repercursiuni și asupra familiei, doar, doar ar mai fi aflat unde se mai dosise marfă din „mulțimea cumpărăturilor“, deși se scotociseră toate cotloanele navei, cine mai era implicat în așa zisa contrabandă când de fapt oamenii făcuseră un comerț liber cu banii puțini din diurna în valută. Instituționalității răului i se răspunsese prin telefoane date de familie: cea a prietenului meu îl sunase pe fratele acestuia, a strungarului, o rudă apropiată cu grad de ghegeneral mapn. Peste tot răul, am deslușit și o legătură cu mine, la început luminoasă, mai apoi... Duhul în mașinărie stătea în picioare, m-am aplecat și asupra dovezilor, puterea sugestiei venea din prielnicia momentului: se făcuse „o gaură“, cum curent se folosea, deci trebuia acționat.

Cum la Personal îl cunoșteam personal pe șeful serviciului, am abordat chestiunea deschis, solicitând să rămân eu pe tanc, la schimb. Adevărurile mele s-a dovedit neavând, în cazul de față, niciun viitor. Mi s-a scos dosarul de angajare, pe atunci era necesară și o autobiografie detaliată, cu numele rudelor de gradul unu și doi, cu adrese și așa mai departe. Când mă angajasem la Navlomar, tot la secția bunkeraj, procedura fusese aceeași: nelipsita autobiografie, semnată, datată, îndosariată. Pe coperta patru a carnetului meu de marinar erau scrise niște litere mari însoțite de cifre, despre care am aflat c-ar fi numărul de dosar al avizului în apele naționale. Omul mi-a spus, franc în față, că n-am acces la aviz internațional, aviz dat de securitate. Motivul, adică motivul răului, al domniei absolute a intoleranței, asemeni inchiziției? Faptul că nu aveam părinți. Dar sunt însurat, am replicat eu, cu o față salvată dintre cele patruzeci ținute de Apollo într-o peșteră din munții Olimp... În altă împrejurare am fost sfătuit să nu scriu că nu am părinți și să tăiesc în ficțiune, dar dacă s-ar fi făcut vreo verificare? Ne-am mai revăzut în ziua când mi-am luat actele de lichidare, feștelindu-i fața cu frunze de pelin. În altă viață, aș fi scos dintre antologiile mele antologia „pilduitoarelor“ discursuri UNESCO ale civilizației despre frumusețea și necesitatea de neînlocuit a toleranței și căreia i l-aș fi putut adăuga pe al meu, dar cu referire la intoleranță, trufie, sârbă și discriminare. Din pricina asta, a neavizului pentru ape internaționale, când am vrut să plec, prin demisie, la Petromar, am pierdut un an. Un an de salariu mare, cu sporuri specifice, serviciu de două săptămâni cu două libere, ore plătite suplimentar. Limbajul purtat de mine cu mine nu a ocolit întrebarea: de ce instituții ale statului gândesc doar acțiuni care să ne chinuie? Alte știri, news – cum le-au spus englezii, sintetizând distanțele diligențelor poștale parcurse pe ruta Nord-Est-West-Sud și al căror punct terminus era la oficiul poștal londonez? Așteptați-mă precum cărțile, mult îndrăgitele mele cărți stivuite pe parchet sau odihnindu-se, lipite de tălpile mele, în pat, pe masa de lucru, pe cea a imprimantei defecte, în turnurile de care nu știu când voi scăpa sau sub talpa mașinii de cusut; vârsta mare încă mă mai poartă prin librăriile plasate sub administrare judiciară de un tribunal comercial, care a dispus lichidarea lor din lipsa cititorilor, și-mi aduce cu ea gustul marilor taifasuri. Vârsta mare, vin!

Raluca Ioana MAFTEI

SCRIS ÎN STELE

Capitolul I, Episodul 5

Seara la cină ne-am adunat cu toții în jurul mesei și bineînțeles că eu am sărit cu întrebările pe Elvira. Nu își mai aducea aminte numele avocatului, probabil că oricum nu ar mai fi trăit până astăzi, dar ținea minte inițialele firmei pe care le văzuse de-a lungul timpului pe multe documente: N&C.

Alex a alergat repede în fosta cameră a bunicului său și a început din nou să scotocească prin teancul de hârtii pe care îl pusesem deoparte. Se întoarse triumfător cu un dosar legat în coperti de piele maro, ros pe margini și scorojit pe mijloc, care purta încrustate încă inițialele N și C. Am deschis dosarul și am văzut că majoritatea hârtiilor aveau pe antet numele partenerilor de la firma de avocatură: Nestor et Collins. Ce ciudat, mi-am zis, un francez asociat într-o firmă de avocatură cu un englez?

„Exact, acum îmi aduc aminte, domnul Nestor era avocatul tatei și mi-aduc aminte că el, tata și domnul Bimann ieșeau des împreună. Mama chiar se supăra pe ei, zicea că tata mai mult timp petrece cu Nestor și cu Bimann decât cu ea.“ – îmi spuse Elvira.

În antetul firmei Nestor et Collins se putea vedea adresa firmei din anii '30 de când erau date documentele: 22, Rue Norvins, 18ème, Paris. Alex mi-a făcut cu ochiul și știam deja ce însemna acest lucru: a doua zi vom merge să verificăm adresa.

Din nou m-am dus la culcare nerăbdătoare să mă trezesc mai repede și să încep o nouă zi, plină de suspans.

Pentru majoritatea oamenilor, ca și pentru mine de altfel în vremurile normale, pregătirea de culcare presupune un ritual în sine care ne liniștește. Oamenii știu în mare cam ce au de făcut a doua zi și cum se va desfășura șirul evenimentelor. Pentru mine însă nici o zi nu semăna cu cealaltă și aș fi dat orice ca

timpul să treacă mai repede, să nu mai fie noapte deloc și să putem sări direct în dimineața unei zile în care noi și noi mistere aveau să se elucideze.

A doua zi dimineață, după deja obișnuitul croissant cu unt și ceașca de capuccino, am coborât din metrou la stația Abbesses Butte Montmartre și am luat-o în sus spre Sacré-Coeur. La ora aceea a dimineții, biserica se înălța maiestuoasă deasupra orașului, scăldată în lumina auriu-trandafir a soarelui blând de dimineață. De acolo am coborât în partea cealaltă a dealului printr-o piazzetă mică în care se afla o biserică împrejurul căreia se aliniau artiști de toate genurile, pentru valul de turiști ce urma să-și facă apariția peste puțin timp. Am tăiat-o apoi pe micuța strada St-Rustique și iată-ne ajunși pe o stradă cu circulație agitată, Rue Norvins.

Strada fiind destul de scurtă, numerele se terminau repede, așa că nu ne-a fost greu să găsim numărul 22. Am găsit clădirea veche și maiestuoasă, având la intrare o copertină din fier forjat și vitralii, cu patru niveluri, marmură roșie și neagră pe pardoseală și o placă mare, aurie cu mai multe nume de firme. Îmi țin respirația și... surpriză: la etajul 1 citesc: „Nestor, Collins & Partners“. Îi sar în brațe lui Alex de bucurie, gata să-l dărâm acolo în fața intrării. După ce ne trece euforia, ne dăm seama că nu știm cu cine să vorbim și nici măcar în ce problemă anume. „Am venit să întrebam ce?“ mă uit la Alex așteptând un răspuns inteligent. „Aaa, păi le arătăm scrisorica pe care am găsit-o și le spunem că bunicul meu era clientul lor...“ „acum 70 de ani“ – îl întrerup eu – „da, acum circa 70 de ani, și dorim să știm cam ce valoare de autenticitate poate avea un asemenea înscris din punctul lor de vedere și dacă ne pot recomanda cum să începem dialogul cu cele două bănci menționate în scrisoare“. „Și nota de plată le-o trimitem bunicilor, așa-i? Crezi că ne vor acorda tarife rezonabile doar pentru că ne-am trezit noi, doi zurlii, să căutăm prin carnețelele bunicilor și le facem marea onoare de a le cere lor sfatul? Vor porni cronometrul din momentul în care vom pași pe ușă!“

„Dacă mai încerci mult să mă convingi că nu se poate, nu mai trecem de pragul ăsta în veci. Nu avem absolut nimic de pierdut, cel mult le dăm ocazia să se amuze de demersul nostru naiv și ne vor pofți afară cu un zâmbet ironic. Sau poate nu?“ „Da, chiar așa, sau poate nu. Hai să intrăm, fie ce-o fi.“

La recepție ne întâmpină o domnișoară spilcuită care zâmbește cu greu dintr-un sarafan gri, perfect mulat pe corpul înfometat și asudat în nenumărate ore de aerobic. Alura ei îmi inspiră o spaghetă nefiartă destul, „al dente”. „Madame, Monsieur bonjour. Vous désirez?”

Alex preia conversația, descurcându-se evident mult mai bine decât mine în limba franceză. „Nu avem stabilită o întâlnire, dar am dori să avem o întrevedere cu unul dintre partenerii seniori ai firmei. Familia mea utilizează serviciile firmei dumneavoastră de câteva generații și am descoperit printre documentele personale un document de maximă relevanță din anii '30 pe care am dori să îl analizăm împreună cu un avocat cu multă experiență”. Alex accentuă cuvântul „multă”.

Domnișoara spaghetă ne taie avântul rapid, neimpresionată de logoreea lui Alex și ne explică din vârful buzelor că, din moment ce nu avem o întâlnire aranjată telefonic, este imposibil să putem vedea pe oricare dintre partenerii seniori. Poate cu puțin noroc, vom putea discuta preț de câteva clipe cu unul dintre avocații asistenți. A fost rândul spaghetei să accentueze cuvintele „imposibil” și „preț de câteva clipe”. După ce ne-a comunicat sec răspunsul, a rămas așteptând impasibilă reacția noastră la oferta de nerefuzat ce ni se făcuse de a ne întâlni cu unul din junii imberbi care se perindau preocupați prin birou, pătrunși de importanța locului în care fuseseră acceptați să facă copii documentelor și cafele pentru vizitatori. Nu ne atrăgea deloc perspectiva de a discuta cu un astfel de avocat-secretară. Cred că ne schimbaserăm deja culoarea fețelor când îl observ pe Alex că fixează cu ochii o domnișoară care arăta mai curând a stripteuză, aterizată din întâmplare într-un costum negru cu care nu se putea acomoda nici în ruptul capului. Din decolteu răsăreau o pereche de sâni țănoși care se ridicau spre clavicule, semn că posesoarea vizitase un chirurg estetician priceput. Nu se vedea nici urmă de bluză sub sacou și mă întrebam dacă purta totuși sutien. Pe pielea bronzată scânteia un colier fin dar prețios. Picioarele lungi, subțiri și bronzate se terminau într-o pereche de esarpini cu tocuri de cel puțin 12 cm. Părul blond și întins îi acoperea spatele până la jumătate. Era superbă.

Fața lui Alex s-a întins toată într-un zâmbet. „Valérie! Ce surpriză neașteptată!”. Valérie s-a unduit către noi scoțând la iveală o dantură perfectă de după buzele pline. „Alex, chéri, nu pot să cred,

unde ai dispărut dragule?” Fără să-mi acorde nici un pic de atenție, îi sare de gât lui Alex și îl sărută cu foc pe buze. Eu rămân năucă, zgândărită pe deasupra de amorul propriu care se trezește deodată la iveală. Mă uit tembelă la fata asta perfectă și deodată mă simt neinteresantă și minusculă în costumul meu cumpărat cu 3 ani în urmă. Alex face prezentările și Valérie mă salută în treacăt. După care îl ia de braț pe Alex și se lipește cu sâni de el. Alex se gudură pe lângă ea și deodată încep să îl percep cu alți ochi: văd bărbatul din el, observ felul în care se transformă imediat la atingerea femeii atrăgătoare de lângă el. Nu știu de ce, femeia aceasta îmi inspiră o caracatiță cu mâinile astea lungi și subțiri și buzele ca niște ventuze. O antipatizez pe loc. Oare așa suntem noi femeile în general, atât de ușor influențabile și atât de schimbătoare? Oare e normal să ne lăsăm duse de o mică simpatie sau anipatie de moment și să pierdem din vedere esențialul? Din punctul ăsta de vedere, bărbații au dreptate în ceea ce ne privește: noi ne agităm pentru detalii minuscule și pierdem timp și energie pentru mărunțișuri nesemnificative, în timp ce ei au capacitatea de a rămâne imparțiali și obiectivi și de a judeca procesul în ansamblul lui și nu pe părți, așa cum facem noi. Îi invidiez pentru acest lucru, dar recunosc că nu o să reușesc niciodată să nu mă las influențată de mici detalii de genul acelora care o caracterizează pe Valérie.

Alex pare vrăjit în continuare și se depărtează la braț cu ea spre o încăpere care presupun că e sala de întâlniri. Eu ezit să îi urmez și rămân încurcată în recepție. Într-un târziu, Alex își aduce aminte de mine și îmi face semn să îi urmez. Mă simt ca un cățeluș abandonat de stăpânul care se duce să mângâie un dulău.

În sala de meeting asist la un dialog semi-erotic care nu are nici o legătură cu scopul întâlnirii noastre. Alex se pare că a uitat cu totul de ce suntem aici, iar caracatița e foarte interesată să afle pe unde a mai ieșit Alex cu barca și când e următoarea petrecere pe Cote. Eu rămân în continuare tăcută pe un scaun și îmi fac de lucru cu o broșură. Ei deapănă amintiri de la ultima ieșire împreună și din discuția lor nu îmi dau seama exact cine cu cine a făcut sex: Valérie cu Alex, Valérie cu Erwan, Valérie cu amândoi și cu restul lumii sau toate de mai sus.

„Și ce treabă te aduce pe aici împreună cu această domnișoară?” zice Valérie descălecându-și picioarele și întorcându-se către mine. „De fapt,

ne-am gândit să-ți cerem sfatul într-o chestiune legală. “Eu mă uit imediat închizitor spre Alex: să îi cerem sfatul? Ei, acestei creaturi? Alex își întoarce iute privirea de la mine. Îi expune lui Valérie cazul cu lux de amănunte, mângâind-o ușor pe mână în tot acest timp. Eu rămân în continuare mută de uimire, oare Alex își dă seama cu cine stă de vorbă? Oare fata asta se pricepe și la altceva decât la orgii sexuale? Mă îndoiesc că ei doi au discutat vreodată și altceva decât următoarea poziție pe care să o încerce. Sau face special? Nu-mi dau seama. Da, asta s-ar putea să facă, o vrăjește ca să obținem o consultație gratuită. Ceva mai liniștită și încântată că în sfârșit mi-am dat seama, mă relaxez în fotoliul de piele fină. Dar o răcăială mică în suflet tot mai am când îl văd cum se joacă cu degetele ei. După câteva minute bune de expunere, Valérie începe să pună întrebări. Studiază în amănunt scrisoarea bunicului și cere permisiunea să-i facă o copie. Când iese pe ușă, imediat mă reped la Alex. „Dumnezeule Alex, cine e fata asta? Pare una din acelea pe care le angajezi cu ora, ai încredere să te lași pe mâna ei?” „Draga mea –îmi răspunde Alex și simt o undă ușoară de răceală în glasul lui – ai dreptate, serviciile ei profesionale sunt tarificate la oră și asta se situează probabil în jurul a 400-500 de Euro. Faptul că stă de vorbă cu noi fără să fi pornit ceasul, denotă o favoare uriașă. Iar în industria lor, astfel de favoruri nu prea se fac. Și crede-mă, fata asta știe ce vorbește, am încredere maximă în judecata ei. Așa că te rog și eu pe tine, ai încredere în ceea ce fac”.

M-aș fi așteptat la alt gen de explicație, sau poate altfel pusă în cuvinte. Mă simt ca o școlăriță prostuță care nu înțelege glumele colegilor mai mari. De ce oare îmi vorbește Alex așa? Nu suntem parteneri în chestia asta? Nu e normal să fiu îngrijorată despre cine-și dă cu părerea despre averea familiei mele? Judecând la rece, el nu are nicio obligație să participe la tot acest proces și să își piardă timpul încercând marea cu degetul. E normal să îl deranjeze reacția mea atât de ignorantă cu privire la demersurile lui. Și totuși... încep să mă simt stingheră. Simt că mi se face greață dacă mai stau în acest birou în care opulența strigă din toți răunchii. „Te aștept afară, mă duc să iau puțin aer” îi spun lui Alex și ies hotărâtă din sala de consiliu. La ușă aproape că mă izbesc de Valérie. E cu un cap mai înalt ca mine, debordând de tinerețe și energie, proaspătă, bronzată

și sigură pe ea. Ne despart ani lumină. Eu nu voi fi niciodată această persoană stilată și emancipată.

Am ieșit rapid din clădire, dornică să respir un alt aer. Încă nu știu exact ce m-a deranjat: faptul că nu am încredere în capacitățile profesionale ale lui Valérie sau faptul că Alex i-a acordat prea multă atenție? Oare stilul francez de business o fi atât de diferit de stilul cu care sunt eu obișnuită? Oare toată lumea de sex opus se ține de mână și se mângâie în timpul unei întâlniri de afaceri?

Simt nevoia să fumez. Să fumez? N-am mai făcut-o din facultate. Intru în prima tutungerie și îmi cumpar un pachet de țigări lights, revista Vogue și o cutie de Pepsi. Merg foarte hotărâtă dar nu știu încotro. Mă întorc către Sacré-Coeur acum și după un marș forțat și un urcuș abrupt, sunt la poalele bisericii, sprijinită de balustradă. Biserica strălucește într-o lumină auriu-trandafirie, ca și când ar fi învelită cu un voal invizibil. Admir orașul la ora aceasta a dimineții când oamenii sunt în birouri, la școală, în ateliere, în magazine. Nu a început încă iureșul dinaintea prânzului. Mă așez pe o băncuță și deschid capacul cutiei cu un fâșâit prelungit. Asta îmi place, mă face să zâmbesc. Îmi aprind o țigară și trag cu sete fumul în plămâni. Fumul mă zgârie pe gât și în același timp, îmi dă o senzație de ușoară amețeală. Mai trag 2-3 fumuri și deja simt că m-am reacomodat cu țigara, așa cum îți e familiară senzația de a întâlni o veche prietenă cu care reiei rapid o legătură. Mi-a fost dor să fumez, asta e, și acum pare un moment prielnic. Deschid Vogue și toate fetele par a fi pe tiparul lui Valérie: silicoane în sâni și buze, picioare interminabile, bronz de Caraibe, haine elegante îmbrăcate într-un stil aparent neglijent, accesorii studiate și același aer de „nu ne-am mai văzut de la petrecerea de pe yachtul lui X din St-Trop”.

Buuun, acum că m-am liniștit un pic, recapitulez: care e interesul meu în momentul de față? Alex? Valérie? Idila lor? Nuuu! Nu mă interesează câtuși de puțin. De ce am venit la Paris? Ca să mă las intimidată de o pariziancă fițoasă și un băiat de bani gata pe care abia dacă îl cunosc? Nu. Am venit să lămuresc chestiuni legate de banii lăsați de bunicul meu în băncile din Paris. Deci care e scopul meu? Să fac acest lucru prin forțele proprii. Pot? Nu știu, dar merită să încerc. Și atunci ce mai aștept?

Arunc Vogue în primul coș de gunoi. Nu e stilul meu și nu mă interesează. După revistă, zboară și pachetul de țigări.

Pornesc către zona cu trafic intens. Am să opresc un taxi și am să-l rog să mă ducă la arhivele naționale. Trebuie să existe o astfel de instituție, nu? Acolo am să aflu dacă cele două bănci din scrisoarea bunicului mai există și astăzi și sub ce nume. Apoi mă voi prezenta pur și simplu la fiecare dintre ele, dacă voi reuși să le identific. Eu și scrisoarea bunicului, ne avem doar noi două una pe cealaltă. În momentul acela îmi dau seama că scrisoarea a rămas cu Alex și muza lui blondă. Nu-i nimic, mă voi prezenta mâine la bănci și fără Alex. Nu știu exact de ce sunt supărată pe el, orice argumente logice încerc să-mi aduc, nu funcționează. Nu sunt geloasă, nu sunt geloasă, îmi repet într-una. Bun, poate e vorba totuși de un pic de mândrie rănită. Și am o dorință fantastică să mă răzbun pe el. Cum? Nu știu. De fapt nici nu vreau să-l mai văd. Îmi rezolv problema singură și apoi plec înapoi în România. Așa! Și n-am nevoie nici de el și mai cu seamă de caracatița aia nesuferită!

Mă întorc la apartamentul lui de lângă Jardin du Luxembourg și îmi pregătesc bagajul.

Ah, fir-ar să fie, am plecat la Paris doar cu câteva haine, restul lucrurilor sunt la Cap d'Antibes. Îmi împachetez totuși cele câteva lucruri și plec din apartament cu gândul să mă mut la hotel. Găsesc imediat alături, culmea, Hotel du Jardin du Luxembourg, patru stele. S-ar putea să nu fie prea ieftin. Intru totuși cu cel mai potrivit zâmbet într-o astfel de împrejurare, nici nu știu de unde l-am fabricat dat fiind starea mea de spirit. „Buna ziua, aveți cumva camere libere pentru următoarele zile?“ „De ce fel de cameră ați avea nevoie?“ – mă măsoară lung bărbatul de la recepție. „O cameră single pentru câteva zile“. „Să verificăm“ spuse el plictisit dându-și seama că nu sunt nici vreo prostituata de lux care i-ar putea oferi un bacșiș substanțial ca să fie trecută sub tăcere că a ieșit din raza de influență a peștelui de zonă, nici o femeie de afaceri în regim corporate care ar putea încheia un contract pe termen lung. Sau mai curând, după fața pe care o afișează, nu îl interesează prea tare, chiar deloc. Eu fiind de felul meu o persoană curioasă, nu înțeleg deloc acei oameni care nu se mai entuziasmează de nici un lucru întâlnit în cale și care nu mai au curiozitatea să descopere de la viața lucruri, locuri sau persoane noi.

Asta probabil pentru că vor fi văzut prea multe la viața lor sau pur și simplu pentru că le e mai comod să se îmbrace în acest scut călduț și protector al indiferenței cronice. În timp ce eu îl psiho-analizez, bărbatul de la recepție îmi găsește o cameră single pe o săptămână la suma modică de 1,900 de euro fără taxe. Îi mulțumesc și peste câteva clipe sunt din nou în stradă, eu și geanta mea de voiaj Burberry. Nu m-am gândit că această valiză va atrage atenția în asemenea hal, dar observ anumite persoane studiindu-mă lung cu coada ochiului. Dacă în România se pune mare preț pe firmă și etichetă, în Europa de vest observ că, cel puțin la nivelul cotidian, se preferă înfățișarea modestă, nestrigătoare, care să treacă cât mai neobservată. O fi bine, o fi rău, nu știu și nici nu mai am chef de analize comparative.

Pentru a doua oară în acea zi, mă simt pierdută. Nu mi se întâmplă des să rătăcesc fără un scop precis și fără să știu încotro o apuc și ce urmează. Nici nu îmi vine să arunc 1,900 de euro să stau o săptămână într-o cameră înghesuită într-un hotel cu multe pretenții în care aș petrece doar câteva ore pe noapte.

M-am îndreptat către Jardin du Luxembourg. Era înainte de amiază și deja parcul era plin de pensionari ce căutau căldura soarelui pentru oasele lor înțepenite de vreme, studenți care studiau cu cartea și gândurile răsfrânge pe vreo bancă, șomeri în drum spre nicăieri și cu așteptări de niciunde, sau câte vreun adolescent îndrăgostit și neînțeleș, cu căști în urechi din care urlau vehement ritmuri doar de el înțelese, în spatele cărora își ascundea neștiința și temerile. Și hop și eu în acest peisaj pestriț, cu geanta mea provocatoare. Vor crede cu siguranță că sunt o rusoaică rătăcită pe la cumpărături.

Mă așez pe un scaun la soare, lângă un grup de bărbați încinși într-o partidă de petanque. Mă amuză de fiecare dată ce controverse stârnește acest joc nevinovat și cât de mult se încing spiritele între participanți, dar și între privitorii de pe margine care inerent intervin în discuție.

M-am așezat cu picioarele pe valiză și m-am lăsat înmuiată de soare. În cele din urmă cred că am ațipit, păstrând totuși o doză de conștiință. Am simțit deasupra mea o umbră dar n-am vrut să mă trezesc. În cele din urmă, o mână s-a așezat ușor pe umărul meu și atunci am deschis ochii și l-am văzut pe Alex. Aplecat deasupra mea, cu o expresie îngrijorată pe chip dar totuși zâmbindu-mi.

„De ce ai plecat de lângă mine, Anamaria? M-ai speriat îngrozitor, ți-ai închis și telefonul, mi-am închipuit tot felul de lucruri oribile. Și ce-i cu valiza asta cu tine?“ „Alex“... am început eu pe un ton înalt dar apoi m-am oprit dându-mi seama că nu am nici o explicație. Chiar, de ce oi fi plecat până la urmă? Pentru că Alex, un străin în fond pentru mine, a rămas de vorbă cu o persoană pe care o cunoștea și cu care avusese o legătură. Și dacă era așa, ce-i cu asta? Ce îmi datora mie Alex în fond? Nici măcar o explicație. Mă lăsase să stau în casa lui în Cap d'Antibes, mă adusese în casa părinților lui din Paris, își lăsase baltă toate afacerile ca să mă ajute pe mine, o necunoscută de la mii de km, să alerge după o himeră. Și eu ce făcusem? M-am bosumflat pentru că l-am văzut vorbind cu o femeie mai atrăgătoare decât mine, mi-am luat bagajul și am plecat pe străzi ca să-i arăt eu lui. Acum după ce făcusem mental această analiză, mă simțeam absolut penibil și extrem de rușinată față de el.

„Ăăă, nu știu ce mi-a venit; mi s-a părut că m-ai lăsat baltă cu căutările mele cu tot și atunci am simțit că trebuie să plec și să fac asta singură. Între timp însă am făcut aici un popas și m-a luat somnul după cum vezi“. I-am zâmbit, nu știam ce altceva să zic.

El a oftat, s-a uitat la mine cu o față care exprima amuzament dar și înțelegere, ca atunci când stai de vorbă cu un copil care a făcut o boroboacă dar care totuși ți-e drag. Privirea și căldura lui m-au liniștit imediat.

„Anamaria, poate că a părut că nu-ți mai dădeam atenție la un moment dat când stăteam cu Valérie. Dar am jucat un joc necesar, acum Valérie a acceptat să ne ajute personal, fără să ne taxeze tariful firmei. Îi vom acoperi firește eventualele cheltuieli cu deplasările sau cu protocolul ocazionate de acest demers, dar asta va fi întreaga noastră cheltuială. O face pentru mine, pentru că eu am ajutat-o cu ceva la un moment dat. Am să-ți vorbesc despre asta altă dată. Deocamdată hai să mergem la mine să lăsăm valiza asta cu care atragem atenția și apoi îți voi povesti la ce m-am gândit împreună cu Valérie. Și nu mai fi prostuță mică“. Great, deci încă n-am scăpat de caracatiță, ba de acum va trebui să mai fiu și amabilă cu ea dacă tot s-a oferit să mă ajute. Să ne ajute de fapt. Ba nu, să îl ajute pe Alex, iar eu voi beneficia implicit.

În acel moment am avut un soi de revelație: Alex era la fel de interesat ca și mine de ce se întâmplase acum 70 de ani, pentru că dacă se dovedea că investițiile făcute de bunicul lui se datorau banilor lăsați de bunicul meu, atunci situația patrimonială se putea schimba radical în favoarea mea și în defavoarea lor. Nici nu îmi trecuse prin cap vreo clipă acest lucru, am crezut tot timpul că Alex mă ajuta dintr-un soi de prietenie aproape frățească. Dar nu, era clar că devenise și el interesat de deznodământul legal al acestui demers pentru ca era posibil să piardă casa de pe Côte și multe alte chestii. Ha! Deci de fapt asta era. M-am decis să păstrez pentru mine aceste gânduri și să nu le dau glas ca să nu provoc o altă trăznaie.

Ne-am întors în apartamentul lui, și Alex s-a apucat să pregătească o salată. În timp ce povestea, mâinile îi alunecau suplu pe frunzele verzi și crocante. După ce a uns cu puțin ulei de măsline bolul din lemn de cocos, a luat o lingură rotunjită și a început să zdrobească usturoiul mărunțit de margini. „Valérie a spus, firește, că e puțin probabil să mai fie active conturile bunicului tău. Deci banii se pare că se păstrează 50 de ani și dacă nu sunt revendicați, intră într-un fond special de valori la dispoziția bugetului de stat unde sunt actualizați după ce sunt deduse toate comisioanele de administrare și se adună dobânda cumulată și actualizată“. Degetele lui lungi și fine rup frunzele de salată. Apoi câteva bucațele de brie de capră sunt aruncate și ele în melanj împreună cu roșiile tocate mărunț. Apar și niste crutoane, din vârful degetelor presară niște ierburi proaspete pe care le culege din jardiniera de la bucătărie și la sfârșit câteva lingurițe de oțet balsamic desăvârsesc opera culinară.

Deja mi-e greu să-l mai urmăresc de poftă ce-mi este, îl ajut însă să aranjeze masa.

„Vestea bună însă este că valorile de alt gen, casete cu bijuterii, lingouri, bonuri de trezorerie, se păstrează până la 100 de ani, în cazul în care există un cont la vedere sau la termen din care banca să se îndestuleze pentru a-și acoperi cheltuielile de stocare și administrare. Și aici intervine trick-ul la care ne-am gândit: se pare că există posibilitatea ca regula celor 50 de ani să nu se aplice în astfel de cazuri când există în paralel cu contul de valori bănești și alte valori depuse în seifurile băncii, și atunci să se păstreze și conturile bancare active până ce se sting

cei 100 de ani în care trebuie păstrate valorile, tocmai pentru a se putea face aceste trageri lunare, trimestriale sau anuale pentru administrarea valorilor.“

„Wow, deci s-ar putea ca și conturile bănești să mai existe?“ „Nu numai că s-ar putea să mai existe, ci și să poată fi accesate. Și va trebui să facem un calcul împreună cu cele două bănci și să vedem cât înseamnă în moneda de astăzi și cu o rată actualizată a dobânzii, banii care au fost depuși acolo în anii 30. Uluiitor, nu-i așa?“

L-am luat în brațe pe Alex și l-am pupat pe amândoi obraji. „Mi-e tare drag de tine și mă tot minunez cum de îți pierzi timpul cu toate aiurelile mele“.

„Anamaria, sunt în aceeași măsură interesat de rezoluția acestor căutări pentru că cine știe, poate descoperim că atât căsuța din Cap d'Antibes cât și apartamentul din Paris, îți aparțin. Ha! Îți dai seama ce ar însemna acest lucru?“

M-am bucurat că Alex a recunoscut interesul material al acestei aventuroase căutări și mi-am dat seama atunci că este un om sincer și că mă voi putea baza pe el până la capăt. Îmi fusese frică pentru câteva momente că va încerca pe la spatele meu ca împreună cu Valérie să mușamalizeze lucrurile, tocmai pentru ca el și familia lui să nu piardă posesia proprietăților cumpărate de domnul Ionescu din presupușii bani lăsați de bunicul meu. Dar acum mă îndoiam categoric că el ar putea face acest lucru, era o persoană fundamental cinstită.

Rămâneam însă cu o nedumerire: de ce domnul Ionescu nu îi spusese nimic bunicii mele despre aceste valori și investiții de câte ori venise în vizită în România? Este posibil să fi omis voit să îi spună, sau se întâmplase ceva? Sau pur și simplu uitase de angajamentul dintre ei? Erau întrebări importante, însă pentru moment am decis să le păstrez doar pentru mine.

Alex m-a luat în brațe și m-a strâns tare. Am rămas așa la pieptul lui fără să mai îndrăznesc să spun nimic, nu m-aș mai fi desprins de acolo. Într-un târziu mi-a dat drumul și m-a privit adânc în ochi. „Să nu te îndoiești niciodată de mine Anamaria, ești cel mai frumos lucru care mi s-a întâmplat de ceva timp încoace și pentru nimic în lume nu aș vrea să te fac să suferi în vreun fel. Suntem în chestia asta împreună, până la capăt. Și într-un fel sau altul, îi vom da de capăt.“

„Wow, sună... camaraderește“ am zis eu ca să mai diminuez puțin efectul dramatic al vorbelor lui. Am observat că acest fel al meu de a mă amuza, mă ajută să trec uneori peste situațiile delicate. O glumă poate deturna atenția de la chestiunea în dezbatere și atunci situația se poate detensiona rapid, atât cât să dea tuturor răgazul de a se replea sau de a deveni mai obiectivi sau mai puțin implicați emoțional.

Alex a intrat și el în jocul meu și a început să cânte Marseilleza. Pfiu, gata, am răsucit-o cum trebuie, dar de acum va trebui să fiu mai atentă. Atentă să nu îl încurajez pe Alex în nici un fel să interpreteze relația noastră ca pe altceva decât o prietenie deschisă și neașteptată între doi oameni pe care destinul i-a adus la un moment dat împreună. Și atentă la sentimentele mele care uneori o iau razna, înaintea rațiunii. Cel puțin pentru moment, e varianta cea mai ușor de gestionat.

A doua zi dimineată ne-am întâlnit cu Valérie în fața sediului central al Banque de Paris. Recunosc că s-a mișcat rapid de a putut aranja o întâlnire cu cineva de acolo în așa scurt timp. Puteam să pun pariu că e unul dintre partenerii de petreceri de yacht ai lui Valérie, așa că așteptam cu nerăbdare să urcăm și să aflăm acest amănunt amuzant.

„Bonjour chérie, șa va?“ se aruncă ea să mă pupe pe obraji de la înălțimea amețitoare a tocurilor Manolo Blahnik. „Am reușit să aranjez să ne vedem cu vicepreședintele de la Trezorerie, un vechi amic de-al meu“. Nu mi-am putut reține un zâmbet în barbă, avusesem dreptate cu remarcă mentală de mai devreme.

Sediul de la Banque de Paris este într-o clădire veche, impunătoare, în granit gri și roșu, pe Rue de Quatre Septembre, în apropierea Bursei de Valori. Arhitectura este impunătoare iar fațada și pavajul din fața intrării sunt presărate cu multe simboluri care pot da frâu liber imaginației vânătorilor de mistere masonice.

După ce am anunțat la poartă că avem întâlnire cu „Monsieur Chaubut“, am fost verificați în genți și buzunare și am trecut prin detectorul de metale, am urcat cu un lift din sticlă ce contrasta puternic cu aerul conservator al clădirii, dar care îi aducea totuși o notă de prețiozitate și fragilitate în același timp. Pereții erau ornați ori cu tablouri moderniste, ori cu oglinzi sau aplice din cristal.

Secretara domnului Chaubut ne-a poftit într-o sală de meeting unde în mod ciudat nu exista o masă

de protocol și scaune așa cum te-ai fi așteptat, ci canapele și fotolii în jurul unei mese de cafea joase dar care ocupa o suprafață considerabilă, împărțită în patru piese mai mici care puteau fi detașate una de cealaltă.

Canapelele și fotoliile erau în piele neagră, fină, capitonată, masa era dintr-un aliaj ciudat de strălucitor, iar mocheta era ocru, foarte deasă și fină în același timp, de îți venea să te descălți și să o simți sub picioare. La ferestrele înalte erau atârinate niște draperii uriașe de catifea bleumarin. Mă simțeam ca în salonul de ceai de la Buckingham Palace. De fapt, eram în salonul de cafea al unuia din cei patru vicepreședinți ai uneia dintre cele mai vechi și renumite bănci ale Franței. Nu știu dacă acesta fusese locul în care bunicul își deschisese conturile și își derulase afacerile financiare, și nici nu știu dacă pătrunsese vreodată în vreunul din aceste saloane private dedicate discuțiilor cu clienții importanți ai băncii, dar simplul fapt de a mă afla într-un loc în care pășise și el probabil cu mulți ani în urmă, îmi dădea fiori pe șira spinării.

Mi-am îndreptat atenția asupra mea și am verificat dacă modul în care mă îmbrăcasem era adecvat cu locul în care mă aflam. Costumul bleumarin ușor cambrat, de cashmir, era îndulcit de o eșarfă mai îndrăzneată de un galben pai, pe care o înnodasem lejer într-o parte la gât. Pantofii de antilopă fină nu erau însoțiți de nici o poșetă, ci doar de o agendă de piele și nelipsitul stilou Montblanc cu safir pe capac care îmi purta noroc și pe care îl plimbam pe la toate întâlnirile de afaceri.

Într-o mapă între mine și Valérie, aștepta scrisoarea bunicului meu către domnul Ionescu, în copie și original, poze și alte documente găsite în lucrurile domnului Ionescu care considerasem că vor fi utile. „Valérie chérie, quel plaisir!“ și își pupară obraji în aer reciproc, de trei ori. Apoi, cu un aer reverențios și aristocratic, Chaubut dădu mâna cu mine și Alex. Ochii lui negri zăboviră asupra mea un pic mai mult decât ar fi trebuit și am simțit imediat cum îmi urcă o căldură în obraji. Măi să fie, un adevărat francez! Adevărul e că acest domn Chaubut ți-ar fi atras atenția în orice încăpere aglomerată s-ar fi aflat: înalt, brunet cu o tunsoare impecabilă și cu o pereche de ochi negri ce îți pătrundea în cele mai ascunse unghere ale ființei. Mărturisesc că am fost din start vrăjită de înfățișarea și puterea pe care o emana acest om.

El și Valérie au făcut conversație pentru câteva minute, eu întrebându-mă în continuare cât de amic sau iubit îi fusese Chaubut lui Valérie.

În cele din urmă, Valérie a început preambulul poveștii mele, înfățișând faptele într-o lumină deosebit de plăcută auzului meu. A început chiar să îmi placă fata asta, până la urmă se pare că e o profesionistă desăvârșită și cu siguranță foarte bună în activitatea de lobby.

Chaubut ascultă cu răbdare până la capăt povestea pusă cap la cap de Valérie. Totul fusese descris așa de amănunțit și de o manieră așa de precisă și presărat cu detalii juridice autentice, încât mie mi se părea aproape imposibil să nu obținem accesul la seiful de valori al bunicului meu. Mai rămânea un detaliu important: bunicul își schimbase numele în România ca să scape de asuprirea bolșevică de după război, iar eu aveam un nume de familie diferit de al bunicii mele datorită căsătoriei mamei mele cu tata.

La un moment dat, Chaubut se întoarse către mine: „domnișoară Anamaria, sunteți amabilă să îmi descrieți linia succesorală care vă unește de bunicul dumneavoastră?“ „Domnule Chaubut...“ am început eu, dar el mă întrerupse: „Henri, te rog“. „Bine Henri – am continuat eu – istoria este următoarea: bunicul meu s-a întors în România în 1939, exact înainte să înceapă războiul. Și-a adus și tipografia cu el și a început afacerea la București. A trebuit însă să se înroleze și să plece pe front, fiind folosit mai ales în serviciul de traduceri și decodificări, el fiind nativ de limba germană“. „A, domnul Bimann a fost de origine germană, deci“ întrebă Henri din ce în ce mai nedumerit. Erau deja cam multe naționalități amestecate în povestire. „Da, bunicul meu s-a născut la Berlin în 1902 și a venit cu părinții lui în România când tatăl său, inginer de construcții civile, a fost chemat ca și consultant la o construcție de anvergură la acel moment în Europa: construirea podului de cale ferată Anghel Saligny peste Dunare. Din păcate, tatăl lui a murit în urma unui accident petrecut în timpul construcției. Mama bunicului meu a rămas în România, s-a recăsătorit cu un român, a învățat limba și obiceiurile și a mai avut încă trei copii, doi băieți și o fată, toți primind nume românești. Bunicul meu a plecat din țară către Paris când avea 16 ani, după ce terminase liceul, pentru a se înscrie la facultate. Viața tumultuoasă a Parisului se pare că l-a acaparat total și l-a ținut departe de studiile superioare, el alegând să își deschidă o mică afacere de imprimărie

împreună cu cel mai bun prieten al lui, Alex Ionescu, bunicul lui Alex aici de față. Afacerea a prosperat, comenzile au crescut și veniturile pe măsură. Pe lângă plimbările prin toată lumea, se pare că bunicul a reușit totuși să pună și ceva bani deoparte. Pe lângă banii adunați, a investit și în câteva proprietăți imobiliare, în aur, pe care el îl credea a fi cea mai sigură și avantajoasă investiție, și în titluri de stat. Rămânând buni prieteni și după întoarcerea în țară a bunicului meu, se pare că a avut încredere în a-l mandata pe domnul Ionescu să se ocupe de toate investițiile lui în Franța și să discearnă de ele cum va crede de cuviință, în cazul în care el ar fi ajuns în imposibilitatea de a le administra. Ceea ce în final s-a și întâmplat.

Regimul comunist cu puternic control bolșevic ce s-a instaurat în țară după abdicarea forțată de la tronul României a Regelui Mihai I, l-a împiedicat să mai revină vreodată în Franța. A tot sperat până la sfârșit că va reuși să se întoarcă el însuși aici împreună cu bunica mea și să-și continue viața sub niște auspicii mai bune și la umbra roadelor acumulate din investițiile administrate cu grijă în tot acest timp de domnul Ionescu. Fiind de origine germană, a fost extrem de persecutat de comuniști după ce România a decis să intre în luptă alături de aliați și împotriva Germaniei naziste, aceștia crezând-ul spion infiltrat în rândurile civililor. Într-o noapte au venit și l-au luat de acasă și l-au închis undeva fără să știe cineva de el mai multe zile. L-au bătut crunt, până i-au spart toți dinții din gură, încercând să afle pentru cine lucrează și ce tip de informații transmite. În zadar încerca bunicul să le explice că nu era spion și nu transmitea informații nimănui, ei nu îl credeau și îl torturau și mai tare, mai ales că petrecuse 22 de ani departe de țară, ceea ce pentru mințile lor înguste și întunecate de ură, constituia clar o dovadă a unei pregătiri militare secrete.

Bunica mea care se apucase de croitorie în timpul războiului pentru a-și putea întreține familia în timp ce bunicul era pe front, avea printre clientele obișnuite o mulțime de doamne care erau soții sau amante ale persoanelor sus-puse în partidul comunist. Cu ajutorul lor, a aflat unde era închis bunicul și s-a dus peste ei la închisoare să îl scoată de acolo. Bunica, care era și ea dintr-o familie de moșieri, era văzută de către comuniști la rândul ei ca un „dușman de clasă“, denumire dată tuturor celor

ce proveneau din familii cu stare, ce aveau un anumit nivel de educație, și care se împotriveau ideologiei și practicilor comuniste. Pentru a-l scăpa însă pe bunicul meu de deportarea în Siberia, a trebuit să accepte să intre în rândurile partidului comunist. Bunica mea care îi ura pe comuniști mai mult decât orice pe lume, nu numai că a intrat în partidul lor, dar a trebuit să devină și o activistă de frunte, pentru a-și salva bărbatul.

Câțiva ani mai târziu, toate averile au fost naționalizate, iar bunicul și-a pierdut afacerea cu tipografia. Într-o dimineață, ducându-se la birou, pur și simplu a găsit sigiliul cu steaua comunistă pe ușa de la intrarea în clădire. Și cum asta nu ar fi fost de ajuns, le-au luat și casa în care locuiau. Bunicul a suferit atunci două infarcturi unul după altul, care i-au șubrezit serios sănătatea pentru tot restul vieții. Culmea ironiei, l-au angajat administrator la vechea lui întreprindere tipografică care acum aparținea statului, pentru că evident cunoștea cel mai bine cum se conduce o astfel de activitate. Doar că acum avea o încadrare și un salariu de maestru, ceea ce echivala cu nivelul unui muncitor calificat. Bunica a continuat să facă croitorie, oficial angajată la un atelier de creație de modă al statului și în particular trudind la mașina de cusut cu pedale până târziu în noapte, pentru clientele proaspăt îmbogățite ale noului regim.

În 1973, bunicul reușise în sfârșit să obțină aprobarea de a pleca într-o vizită turistică în Franța împreună cu bunica. Aveau de gând să nu se mai întoarcă, iar apoi ar fi adus și restul familiei. Aveau bilete de avion pentru luna iunie. S-a stins din viață pe 31 mai, în urma unui accident vascular cerebral. Bunica nu a mai plecat singură, a rămas să aibă grijă de mine, cea care mă nășteam câteva luni mai târziu și care aveam să încep să îi înseninez zilele. Cam asta e pe scurt povestea noastră“. Toată lumea a tăcut impresionată de dramatismul poveștii. Pentru noi toți nu era decât o poveste, pentru bunicii mei fuseseră file de viață adevărată.

Henri a venit și s-a așezat pe canapea lângă mine și m-a strâns de umeri. „Îmi pare sincer rău că bunicii tăi au trecut prin atâtea încercări brutale. Istoria se uită uneori mult prea ușor. Ai promisiunea mea fermă că te voi ajuta cu toate resursele de care dispun pentru a recupera valorile lăsate de bunicul tău în Franța, dacă acestea mai există într-o formă sau alta.“ „Henri...“ am început eu, însă un nod în gât m-a

împiedicat să continui imediat. „Aș vrea să știi un lucru, deși poate este irelevant: nu doresc să intru în posesia acestor valori pentru a mă îmbogăți. Nici nu știu dacă ele mai există sau dacă mai valorează ceva în ziua de astăzi. Fac acest lucru în memoria bunicului meu, ca o răsplată târzie a durerii cu care a părăsit această lume.“ „Te cred Anamaria. Din punctul nostru de vedere ca profesioniști, într-adevăr, nu e relevant, noi ne vom face doar datoria. Dar știu și știm că ești un om deosebit care dorește să facă lumină în istoria familiei.“ „Mulțumesc“.

Am plecat din biroul lui Henri doar cu Alex, Valérie a rămas să îl asiste în căutările pe care aveau să le întreprindă. Mă simțeam ușurată cumva după ce povestisem toată acea dramă de familie în fața unor necunoscuți. I-am spus lui Alex că m-a mișcat gestul lui Henri de a mă reconforta. „Adică l-ai luat în serios? Nu e decât un truc pentru a te convinge să le rămâi ulterior clientă dacă se va dovedi că au în gestiune caseta cu valori.“ „Ei na, nu pot să cred ce aud, ești cumva gelos?“ Alex mustăci. „Să spunem că mă irită teatralismul ieftin pe care îl afișează bărbații francezi atunci când vor să seducă o femeie.“ „Să seducă? Tu crezi că Henri vrea să mă seducă?“ „Ha, habar n-ai cât de șireți pot fi și cum își pregătesc terenul cu multe etape înainte atunci când își aleg o victimă.“ „Alex, oprește-te, nu poți vorbi serios. Omul a fost impresionat de emoția mea și a empatizat cu mine. Nu pot să cred că-l acuzi de chestiuni premeditate. Și la urma urmelor, să admitem prin absurd că m-a plăcut. Care ar fi problema? Sunt o femeie aproape liberă, nu am responsabilitățile unei familii și în fond și la urma urmei, am și eu dreptul să mă bucur de viață ca orice alt muritor.“

„Anamaria! Ești „aproape“ liberă? Cum adică „aproape“? Ori ești, ori nu ești! Există deci ceva în viața ta?“ Discuția asta se ducea într-o direcție despre care nu-mi convenea să vorbesc. Alex îmi cerea niște ultimatumuri prin afirmațiile mele. Sau mă forța să mă uit înăuntrul meu și să analizez și să recunosc niște lucruri care nu-mi făceau plăcere și la care evitam totdeauna să mă gândesc. Era clar că amorul lui propriu fusese zgândărit de atenția pe care mi-o acordase Henri și de faptul că mă lăsasem impresionată de acest lucru. Sau indusă în eroare mai degrabă. Era însă un sentiment cald, de recunoștință, pe care îl simțeam față de acel om. Trebuia să fiu foarte diplomată în continuare, n-aș fi vrut să îl

rănesc în vreun fel, dar nici să mă angajez în oricare fel de promisiuni.

„Alex, există ceva în viața mea în România. Dar el nu este bărbatul visurilor mele, nu vreau să-mi cresc copiii alături de el și probabil, dacă mai petrec mult timp pe aici, mă va uita cu totul. Este un om extrem de preocupat de carieră și poziția lui în societate. Eu sunt un accesoriu bun de plimbat și arătat în lume, Dumnezeu știe de ce, pentru că vreau frumusețe aleasă nu mă văd. Dar nici unul dintre noi nu cred că e foarte decis să îi acorde definitivatul în viață celuilalt. De când sunt în Franța cred că am vorbit de cinci ori la telefon în total. Nici măcar nu-l interesează demersurile pe care le-am început în legătură cu averea bunicului, cel mult le primește ca pe știrile de la televizor. Probabil că dacă l-aș suna și i-aș spune deodată că bunicul avea aici o avere fabuloasă și că am intrat în posesia ei, ar sări în primul avion și ar veni încoace ca să-mi declare iubire veșnică.“

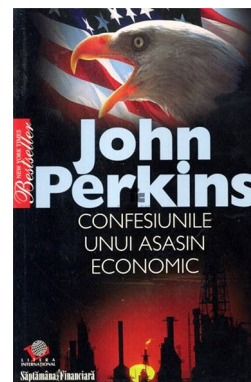
„Și îți place să trăiești în acest compromis? Nu îți doresti mai mult de la viață, Anamaria?“ „Ba da Alex, tocmai de aceea mă aflu aici și m-am implicat în această acțiune. Și mă bucur de fiecare clipă petrecută în Franța și de fiecare moment alături de tine.“ Alex se mai înmuie când auzi ultimele mele cuvinte. Grijă, mare grijă, trebuie să am grijă cu el. Se pare că am atins un punct sensibil.

„Țin foarte mult la tine, să știi“ spuse Alex strângându-mă scurt în brațe. Recunosc că mă simțeam un pic ezitantă. Îmi era bine alături de el și uneori mi se părea că îl cunosc de când lumea îi că era natural să fim tot timpul împreună. Alteori însă, aveam această ezitare în ceea ce-l privea, pe care nu mi-o puteam explica. Eram parcă în mijlocul unei contradicții existențiale majore: mă atrăgea ca un bărbat, dar uneori îl consideram apropiat ca o rudă, aproape ca un frate. Era o tâmpenie, recunosc, dar atâta timp cât nu reușeam să îmi explic sau să îmi clarific aceste sentimente, nu puteam să mă apropiu mai mult de el. El îmi simțea căldura și tendința de apropiere, dar nu cred că îmi înțelegea ezitățile. Și asta îl încurca și pe el. Cea mai încurcată eram însă eu. Îmi alungam însă aceste gânduri de introspecție și încercam să iau lucrurile ușor, așa cum veneau, zi după zi. Dacă stăteam să îmi analizez prea mult viața personală, nu mă mai puteam concentra pe ceea ce aveam de făcut aici.

PRINTRE TOMURI

Un volum captivant: *Confesiunile unui asasin economic*

Afrodita IORGULESCU

Am citit (cu creionul în mână) pe nerăsuflăte, ca pe un roman polițist foarte bun, cartea „*Confesiunile unui asasin economic*” de John Perkins, publicată în 2004, în SUA, și în 2010, în România, la Editura Litera.

Pentru a înțelege lumea în care trăim, informațiile primite de la mass-media din România sunt complet nesatisfăcătoare; trebuie să citim cărți, ca această carte pe care o recomand cu căldură. Pentru a vă convinge, am selectat mai multe pasaje din această carte.

John Perkins a fost admis în 1966 la *Colegiul economic al Universității din Boston* (UB). Prin (prima) soție cunoaște pe „unchiul Frank”, „președinte executiv al celor mai înalte eșaloane ale Agenției Naționale de Securitate (National Security Agency/NSA), cea mai puțin cunoscută – dar, după opinia multora, și cea mai mare – organizație de spionaj din țară” (p. 31). Deoarece „o slujbă în cadrul NSA îți dădea posibilitatea amânării încorporării” la terminarea UB, John Perkins face testarea la NSA, în urma căreia este „catalogat ca asasin economic ideal” (p. 290).

Se alătură în 1968 agenției guvernamentale *Peace Corps* (Corpul păcii) și este trimis în Ecuador, unde „experimentează în mod direct practicile de înșelătorie și de distrugere practicate de companiile petroliere și de agențiile guvernamentale, precum și impactul lor negativ asupra culturilor băștinase și a mediului înconjurător” (p. 290). În Ecuador, se întâlnește, în 1970, cu vicepreședintele unei firme de consultanță internațională, Chas. T. Main Inc. (MAIN), care, „uneori, avea statut de colaborator al NSA” (p. 35). În ianuarie 1971, John Perkins se angajează la MAIN ca economist și „trece printr-o instrucție strict secretă, în Boston, în vederea calificării ca asasin economic” (p. 290), unde „odată implicat, ești implicat pe viață” (p. 41).

John Perkins a fost asasin economic timp de zece ani, până la 1 aprilie 1980, când, deprimat, simțind că banii și puterea l-au prins în capcană, demisionează de la MAIN.

În *Prefața* din august 2004 a cărții, John Perkins scrie, foarte elocvent:

„*Mercenarii sau asasinii economici (AE) sunt profesioniști extrem de bine plătiți care escrochează țări din întreaga lume pentru sume ajungând la trilioane de dolari. Ei direcționează bani de la Banca Mondială, de la Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID), precum și de la alte organizații de „ajutorare” străine către seifurile corporațiilor-gigant și către buzunarele acelor câteva familii de bogătași care controlează resursele naturale ale planetei. Mijloacele de care uzează în acest scop variază de la rapoarte financiare frauduloase, alegeri trucate, mită, șantaj, sex, ajungându-se până la crimă. Jocul lor datează de când datează și imperiul, căpătând însă noi și terifiante dimensiuni în această perioadă de globalizare.*

E cât se poate de firesc să fiu la curent cu această realitate, căci eu personal am fost nici mai mult, nici mai puțin decât un astfel de AE.”

„Am scris aceste rânduri în 1982, la începutul unei cărți având titlul provizoriu *Conștiința unui asasin economic*. Cartea era dedicată președinților a două țări, foști clienți de-ai mei pe care i-am respectat și pe care i-am considerat spirite înrudite – Jaime Roldos, președintele Ecuadorului, și Omar Torrijos, președintele Republicii Panama. Amândoi muriseră în 1981, în tragice accidente de avion. Morțile lor nu au fost însă accidentale. Ei au fost asasinați deoarece se opuneau fraternizării dintre capii corporațiilor, ai guvernului și ai băncilor, al căror scop nu era și nu e altul decât clădirea imperiului global. Noi, AE, am ratat ocazia de a le schimba opiniile, drept care a intrat în scenă cealaltă categorie de asasini economici, mai precis șacalii controlați de CIA, care ne suflau mereu în ceafă, gata să intervină.

Am fost convins să renunț la a mai scrie această carte. Am mai început-o de vreo patru ori în decursul următorilor douăzeci de ani. De fiecare dată, decizia mea de a o reîncepe a fost influențată de evenimentele mondiale curente: invazia americană în Panama din 1989, primul război din Golf, Somalia, ascensiunea lui Osama bin Laden. Și totuși, amenințările sau mita m-au determinat de fiecare dată să mă opresc.

...Nimic din cele scrise în această carte nu este ficțiune. Este povestea adevărată a vieții mele. În cele din urmă, un editor mai curajos, unul dintre cei care nu erau controlați de vreo corporație internațională, a consimțit să mă ajute să trec la relatarea ei.

Această poveste *trebuie* istorisită. ...Dar, ceea ce mi se pare cel mai important, această poveste trebuie spusă, deoarece astăzi, pentru prima dată în istorie, o țară are capacitatea, banii și puterea de a schimba actuala stare de lucruri. Aceasta este țara în care m-am născut și pe care am slujit-o ca AE: Statele Unite ale Americii.

Ce m-a determinat oare ca, în cele din urmă, să ignor amenințările și mita? Răspunsul scurt și imediat ar fi acela că unicul meu copil, Jessica (din a doua căsătorie, *n.n.*), a absolvit liceul și a pornit-o în lume pe cont propriu. Atunci când, nu demult, i-am vorbit despre preocuparea mea legată de publicarea acestei cărți, împărtășindu-i unele din temerile mele, ea mi-a răspuns astfel:

– Nu-ți fie teamă, tati! Dacă ți se întâmplă ceva, voi continua eu de acolo de unde ai rămas tu. Trebuie să facem asta pentru nepoții pe care sper să ți-i pot dărui într-o bună zi.

Aceasta este versiunea scurtă a răspunsului.

Versiunea mai lungă este asociată devotamentului meu pentru țara unde am crescut, pentru idealurile exprimate de Părinții fondatori, profundului meu atașament față de Republica americană ce promite astăzi tuturor oamenilor, de pretutindeni, „*dreptul la viață, la libertate și la căutarea fericirii*”, precum și hotărârii pe care am luat-o după 11 septembrie (2001, *n.n.*) de a nu mai sta cu mâinile în sân, pe margine, în vreme ce asasinii economici (AE) transformă această republică într-un imperiu global. Acesta este scheletul versiunii răspunsului meu lung.

...Datoria mea (ca AE, *n.n.*) era „de a încuraja liderii mondiali să devină o parte din vasta rețea care promovează interesele comerciale ale SUA. Într-un

final, liderii respectivi sunt prinși în capcana unei rețele de datorii care ne asigură loialitatea lor. Le putem impune orice dorim – pentru a ne satisface nevoile politice, economice sau militare. În schimb, ei își sprijină pozițiile politice pe oferta pe care o fac popoarelor lor: parcuri industriale, centrale energetice și aeroporturi. Deținătorii companiilor de inginerie tehnologică/construcții din Statele Unite au devenit fabulos de bogați“.

Astăzi, vedem rezultatele acestui sistem cuprins de amoc. Douăsprezece milioane de familii din chiar Statele Unite nu știu ce vor pune mâine pe masă la micul dejun... Raportul venitului unei cincimi din populația din cele mai bogate țări față de cel al unei cincimi din cele mai sărace a ajuns de la 30 la 1, în 1960, la 74 la 1, în 1995. Statele Unite cheltuiesc peste 87 de miliarde de dolari pentru a purta războiul din Irak, în timp ce Organizația Națiunilor Unite estimează că, dacă am folosi mai puțin de jumătate din această sumă, am putea asigura apă potabilă, alimentație corespunzătoare, servicii sanitare și educația elementară fiecărui locuitor de pe planetă.

Și ne mai mirăm de ce ne atacă teroriștii?

Unii ar pune problemele noastre actuale pe seama unei conspirații organizate. Mi-aș dori ca totul să fie atât de simplu. Membrii unei conspirații pot fi depistați și aduși în fața justiției. Doar că acest sistem este alimentat de ceva mult mai periculos decât conspirația. El nu este condus de o mână de oameni, ci de un concept care a ajuns să fie acceptat drept literă de lege: orice creștere economică este în avantajul omenirii și cu cât este mai mare această creștere, cu atât mai răspândite sunt beneficiile ei. Această credință are și un corolar: cei care excelează în alimentarea focului creșterii economice trebuie premăriți și recompensați, în timp ce aceia născuți la periferie pot fi exploatați după bunul-plac.

Evident, conceptul este unul eronat. Știm că în multe țări doar o mică parte a populației beneficiază de creșterea economică, în vreme ce pentru majoritatea această creștere poate genera efectiv situații din ce în ce mai desperate. Acest efect este întărit de concepția conform căreia liderii industriali care pun în mișcare sistemul ar trebui să se bucure de un statut special, concepție din care izvorăsc multe dintre problemele noastre actuale, constituind, probabil, și motivul pentru care teoriile conspirației abundă.

Când femeile și bărbații sunt recompensați pentru lăcomie, atunci lăcomia devine un stimulent corupător. Când echivalăm consumul lacom al resurselor naturale cu sfințenia, când ne învățăm copiii să se ia la întrecere cu indivizi care duc o viață lipsită de cumpătare, când considerăm că uriașe părți din populație sunt subordonate unei elite minoritare, atunci chiar că o căutăm cu lumânarea. Și o și găsim.

În strădania lor de a duce pe culmi imperiul global, corporațiile, băncile și guvernele (reunite sub denumirea colectivă de *corporatocrație*) își folosesc puterea financiară și politică pentru a avea garanția că școlile, afacerile și mass-media noastră le susțin atât viziunea găunoasă, cât și corolarul acesteia.

Corporatocrația nu este o conspirație, deși membrii ei împărtășesc valori și țeluri comune. Una din funcțiile cele mai importante ale corporatocrației este de a perpetua și de a extinde și consolida în permanență acest sistem. Viețile celor care „*au reușit*“, precum și proprietățile lor – reședințele, iahturile și avioanele particulare – sunt prezentate ca niște modele care să ne stimuleze pe noi toți să consumăm și iar să consumăm, la infinit. Orice ocazie este exploatată din plin pentru a ne convinge că achiziționarea de bunuri este datoria noastră civică, prădarea planetei este benefică pentru economie, servind, în consecință, intereselor noastre superioare. Indivizi ca mine primesc salarii scandalos de mari pentru a da coerență sistemului. Dacă dăm greș, o formă și mai diabolică de asasin economic, șacalul, intră în scenă. Iar dacă și șacalii eșuează, atunci treaba pică în sarcina armatei.

Această carte reprezintă confesiunea unui om care, pe vremea când era AE, făcea parte dintr-un grup relativ restrâns. În prezent, indivizi care joacă un asemenea rol abundă. Ei poartă titluri eufemistice, se plimbă pe coridoarele de la Monsanto, General Electric, Nike, General Motors, Wal-Mart și pe cele ale aproape tuturor companiilor importante din lume. Într-o accepțiune cât se poate de reală, *Confesiunile unui asasin economic* este nu numai povestea mea, ci și a lor.

Ea este însă și povestea lumii dumneavoastră și a lumii mele, a primului imperiu cu adevărat global. Istoria ne avertizează că, dacă nu vom reuși să schimbăm această poveste, sfârșitul tragic ne este asigurat. Imperiile nu durează la infinit. Rând pe

rând, toate s-au năruit groaznic. În goana lor după o dominație tot mai extinsă, ele au distrus numeroase civilizații, pentru ca apoi, la rândul lor, să se prăbușească. Nici o țară sau vreo uniune de țări nu poate progresa pe termen lung, bazându-se pe exploatarea celorlalți.

Această carte a fost scrisă pentru ca noi să luăm aminte și să ne remodelăm povestea. Sunt sigur că, în clipa în care suficient de mulți dintre noi vom deveni conștienți de felul în care suntem exploatați prin angrenajul economic care generează un apetit insațiabil pentru resursele naturale mondiale și care se reflectă în sisteme de favorizare a sclaviei, atunci nu vom mai tolera această situație. Vom ajunge să ne reconsiderăm rolul în această lume în care o mână de indivizi înnoată în bogăție, în vreme ce majoritatea se îneacă în mizerie, poluare și violență.

A admite existența unei probleme reprezintă primul pas către găsirea unei soluții. Mărturisirea unui păcat este începutul pocăinței. Prin urmare, fie ca această carte să însemne primul pas către salvarea noastră.“

Din cuprinsul cărții, am ales următoarele pasaje:

„Din cauza proiectelor AE, Ecuadorul este copleșit de datoria externă, trebuind să aloce o parte exorbitantă din bugetul național pentru a o achita, în loc să-și utilizeze capitalul pentru a-i ajuta pe milioanele de cetățeni, înregistrați oficial ca trăind sub pragul sever al sărăciei. Singura modalitate prin care Ecuadorul poate să-și achite obligațiile externe este de a-și vinde pădurile tropicale către companiile petroliere. Într-adevăr, unul dintre motivele pentru care asasinii economici și-au îndreptat de la început privirile asupra Ecuadorului s-a datorat convingerii că marea de petrol de sub regiunea Amazonului rivalizează cu câmpurile petrolifere din Orientul Mijlociu. Imperiul global își revendică partea sa, sub forma concesiunilor petroliere.“ (p. 22, 23)

„...Asasinii economici eșuaseră în Irak și în Venezuela, dar reușiseră în Ecuador; acum aveam să-l stoarcem de tot ceea ce ne putea da.“ (p. 23)

„Ecuadorul este una din țările tipice, aduse de AE în dependență economică și politică totală.“ (p. 23)

„...meseria mea (de AE, *n.n.*) avea două obiective principale. Primul era să justific uriașele împrumuturi internaționale care direcționau banii înapoi către

MAIN sau alte companii din SUA (cum ar fi Bechtel, Halliburton, Stone&Webster și Brown&Root) prin proiecte gigantice de inginerie tehnologică și construcții. În al doilea rând, trebuia să lucrez pentru a falimenta țările care obțineau împrumuturile (bineînțeles, după ce ar fi achitat sumele pentru MAIN și alți contractori din SUA), astfel încât să cadă pentru totdeauna în plasa creditorilor și să devină ținte ușoare, în cazul în care era nevoie de anumite favoruri, printre care baze militare, voturi în ONU sau accesul la țitei sau alte resurse naturale.“ (p. 41)

„...discutam deschis despre esența înșelătoare a PIB-ului. De exemplu, creșterea PIB-ului poate rezulta din creșterea profitului pentru o singură persoană, cum ar fi individul care deține o companie de utilități publice, în ciuda faptului că majoritatea suportă povara datoriei. Cei bogați devin și mai bogați, iar cei săraci, și mai săraci. Și, totuși, din punct de vedere statistic, acest fapt este înregistrat ca progres economic.“ (p. 42, 43)

„Oricum, acestor oameni nici nu le trece prin cap că motivul pentru care ne instalăm ambasade peste tot în lume este acela de a ne servi propriile interese, care, pe parcursul ultimei jumătăți a secolului XX, au însemnat transformarea Republicii americane într-un imperiu global.“ (p. 43)

„Când vorbeam despre puterea celor mici... Știam că nici unul dintre ei nu avea cum să știe un lucru: corporatocrația, banda ei de asasini economici și șacalii care așteptau în fundal nu le vor permite niciodată „micuților“ să preia controlul.“ (p. 114)

„Acest deceniu (anii 1960, *n.n.*) a deschis calea economiei keynesiene și ideii că guvernul ar trebui să joace un rol important în managementul piețelor și în asigurarea unor servicii, cum ar fi, de pildă, cele legate de sănătate, ajutor de șomaj și alte forme de asigurare socială. Ne îndepărtam de vechile premise care susțineau că piețele se reglează singure și că intervenția statului trebuie să fie minimă.“ (p. 114)

„...eram fascinați cu deosebire de rolul jucat de McNamara în calitate de președinte al Băncii Mondiale, o slujbă pe care a acceptat-o după ce a părăsit postul de ministru al apărării.“ (p. 115)

„Acum înțeleg că cea mai mare și cea mai sinistrală contribuție a lui McNamara la istorie a fost să manevreze Banca Mondială până la o transforma

într-un agent al imperiului global la o scară inexistentă până acum în istoria lumii. Tot el a fost și cel care a stabilit un precedent. Capacitatea lui de a umple golurile existente între componentele esențiale ale corporatocrației avea să fie preluată de succesorii săi. De exemplu, George Schultz, a fost ministru de finanțe și președinte al Consiliului Politicii Economice în timpul lui Nixon, a deținut funcția de președinte la Bechtel, devenind sub Reagan ministru de externe. Caspar Weinberger a fost vicepreședinte la Bechtel și consilier general, iar, mai târziu, ministru al apărării sub Reagan. Richard Helms a fost director al CIA sub Johnson și apoi a devenit ambasador în Iran, sub Nixon. Richard Cheney a fost ministru al apărării în timpul lui George H.W. Bush, președinte la Halliburton și vicepreședinte al SUA sub președinția lui George W. Bush. Până și un președinte al Statelor Unite, George H.W. Bush, a început ca fondator al Zapata Petroleum Corp. (cea care va deține United Fruit Company, în Guatemala – p. 108), a slujit ca ambasador la ONU sub Nixon și Ford și a fost directorul CIA în timpul președinției lui Ford.“ (p. 116)

„Aveam mereu în minte adevăratele obiective: plățile către firmele din SUA trebuiau umflate, iar Arabia Saudită trebuia să devină din ce în ce mai dependentă de Statele Unite. Nu mi-a luat mult până să-mi dau seama că cele două erau foarte strâns împletite; aproape toate proiectele noi de dezvoltare vor necesita o actualizare și întreținere permanentă, deoarece se bazau pe tehnologia de ultimă oră, aceasta pentru a ne asigura că tot companiile care le-au construit le vor asigura și întreținerea, și modernizarea.“ (p. 124, 125)

„Bruno a venit cu o idee de abordare inovatoare a previziunilor: un model econometric bazat pe scrierile unui matematician rus de la începutul secolului. Modelul presupunea atribuirea de probabilități subiective estimărilor privind creșterile dintr-un anumit sector economic. Părea instrumentul ideal pentru a justifica ratele umflate ale creșterii pe care doream să o prezentăm în vederea obținerii unor împrumuturi imense, iar Bruno m-a rugat să văd ce putem face referitor la acest plan.

Am adus în departamentul meu un tânăr matematician de la MIT, dr. Nadipuram Prasad, și i-am pus la dispoziție un buget. În șase luni, el a dezvoltat metoda Markov de modelare econometrică.

Era exact ceea ce ne doream: un instrument care să „demonsteze“ științific faptul că noi le făceam țărilor o favoare, ajutându-le să contracteze datorii pe care nu aveau cum să le achite nicicând în totalitate. În plus, numai un econometrist foarte iscusit, cu o grămadă de timp și de bani, ar fi fost capabil să priceapă chichițele și încâlciturile metodei Markov sau să pună sub semnul întrebării concluziile sale.“ (p. 141, 142)

„Un sistem bazat pe figuri publice corupte nu acceptă cu plăcere personalitățile publice care refuză să fie corupte.“ (p. 146)

„...în 2003, Statele Unite au invadat Irakul, pentru a doua oară în puțin mai mult de un deceniu. Asasinii economici eșuaseră. Șacalii eșuaseră. Așa că tineri și tinere erau trimiși să ucidă și să moară în nisipurile deșertului.“ (p. 273)

„Statele Unite tipăresc o valută care nu este susținută de aur. Într-adevăr, aceasta nu se sprijină pe nimic altceva decât pe încrederea pe care întreaga lume o are în economia noastră și în capacitatea noastră de a stăpâni forțele și resursele imperiului pe care l-am creat pentru a ne susține.

Capacitatea de a tipări moneda de schimb ne dă o putere imensă. Aceasta înseamnă că, printre altele, noi putem continua să acordăm împrumuturi care nu vor fi plătite niciodată – dar și că noi înșine putem acumula datorii uriașe. La începutul anului 2003, datoria națională a Statelor Unite a depășit șocanta cifră de șase trilioane de dolari, estimându-se că ea va ajunge până la șapte trilioane până la sfârșitul anului – în linii mari, 24.000 dolari pentru fiecare cetățean al SUA. Mare parte din această datorie este datorată țărilor din Asia, mai ales Japoniei și Chinei.

Atâta timp cât lumea acceptă dolarul ca monedă de referință, această datorie excesivă nu reprezintă un obstacol serios în calea corporatocrației. În orice caz, dacă o altă monedă de referință va apărea în locul dolarului și dacă unii dintre creditorii Statelor Unite (Japonia sau China, de pildă) ar decide să își revendice datoriile, situația s-ar schimba dramatic.

De fapt, în prezent existența unei astfel de monede de referință nu mai este ipotetică; euro a intrat pe scena financiară internațională la 1 ianuarie 2002... Euro oferă o ocazie unică pentru OPEC, dacă acesta alege să-și ia revanșa pentru invazia din Irak

sau dacă, dintr-un alt motiv, decide să-și îndrepte forțele împotriva Statelor Unite. O decizie luată de OPEC de a substitui dolarul cu euro ca monedă-standard de referință ar zgudui imperiul din temelie.“ (p. 274, 275)

În *Epilogul* cărții, John Perkins scrie, printre altele:

„Puneți-vă personal următoarele întrebări: Cum aş putea să-i fac pe copiii noștri să înțeleagă că oamenii care trăiesc în lux, dar vor din ce în ce mai mult, au vieți dezechilibrate, trebuind să fie compătimiți și, în nici un caz absolut niciodată, luați drept model, chiar dacă ei ni se prezintă, prin intermediul mass-media pe care o controlează, drept simboluri culturale și încearcă să ne covingă de faptul că apartamentele de lux și iahturile aduc fericirea?“ (p. 288)

Curajul moral unic al lui John Perkins de a scrie această carte, de dragul Statelor Unite, mi-a dat și mie curajul să scriu acest articol despre cartea lui, de dragul României, care la ora aceasta probabil că este împânzită de asasini economici de tot felul.

P.S.

În 2014, grație eforturilor organizațiilor Pachamama România și Heritage – Partener UNESCO, John Perkins s-a aflat în România, ținând seminarii pe baza cărții sale la universitățile „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași (9 oct.), „Ștefan cel Mare“ din Suceava (10 oct.), „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca (13 oct.) și Academia de Studii Economice din București (16 oct.). Cu această ocazie, Ion Longin Popescu a publicat în *Formula AS* un interviu cu John Perkins luat prin Skype, interviu publicat și la adresa <http://www.cotidianul.ro/john-perkins-dati-chevron-afara-din-tara-nu-puteti-avea-incredere-in-ei-249633/> Printre altele, John Perkins ne-a avertizat să ne ferim de compania Chevron (care are 4 acorduri petroliere pentru gaze de șist în România). Din fericire, recent, Chevron a anunțat că părăsește România.

aprilie 2015

Sursa:

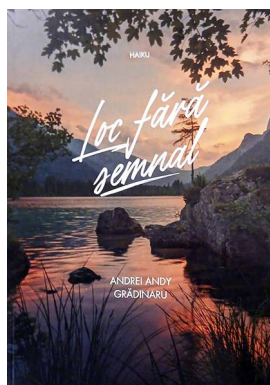
<https://www.cotidianul.ro/confesiunile-unui-asasin-economic/>

Irina-Ana DROBOT

Între vis și realitate, greierii dau semnalul

Volumul *Loc fără semnal* (Editura PIM, Iași, 2026) de Andrei Andy Grădinaru include atât poemele autorului, cât și, în ultima parte, comentariile realizate de autor pentru poemele colegilor săi din cadrul activității acordării premiului special la concursul săptămânal al grupului Romanian Kukai, în cadrul căruia autorii sunt îndrumați de maestrul Corneliu Traian Atanasiu, care este și autorul prefeței volumului. În ceea ce urmează, ne vom concentra atenția pe poemele din cadrul acestui volum care aparțin autorului.

Pentru poemul haiku, juxtapunerea, adică modul în care se combină imaginile celor două părți, duce la crearea de noi imagini și sensuri:

vântul la urechi –/ sihastrul își primește/ corespondența

Cititorul descoperă, astfel, noi fațete ale experiențelor altfel comune. Prin juxtapunere, se poate ajunge la sensuri figurate și la un alt mod de a privi experiențe din viața de zi cu zi. În cazul poemului de mai sus, corespondența sihastrului înseamnă ascultarea vântului în plină natură, care îi poate transmite un mesaj sau o înțelegere asupra vieții. Sihastrul reflectează în pustietate, în natură, și ajunge la noi sensuri ale înțelegerii existenței.

În haikuul de mai jos, avem a face cu o iluzie optică:
două petale-n/ aceeași adiere –/ primul fluture

Aparent o definiție a fluturului, aceasta se bazează pe un fapt real, și anume pe o iluzie optică în cadrul căreia aripile fluturului sunt precum două petale. Imaginea este poetică, iar sensul este atât cel propriu, cât și cel figurat.

Mai jos întâlnim un poem pe care parcă l-am mai citit și la un alt autor, dacă facem parte din grupul Romanian Kukai. Într-adevăr, poemul de mai jos e de fapt o replică dată de autorul volumului la un alt poem, scris de maestrul Atanasiu („cafeaua din zori –/ soarele soarbe-n tihnă/ roua din ierburi“) și popularizat datorită includerii lui pe o cană personalizată, oferită cadou de maestru membrilor care s-au implicat și în activitățile administrative ale grupului – printre care și autorului următorului poem din volum:

zori fără grabă –/ luna mai zăbovește/ în cana de ceai

Aceeași atmosferă ca în poemul scris de Atanasiu se regăsește și în poemul de mai sus. În plus, în poemul scris de Andrei Andy Grădinaru, vedem luna, un element care sugerează legătura cu noaptea. Se rămâne în perioada de dinaintea zorilor, ca și cum întreaga fire ar mai aștepta puțin. Luna care se reflectă în cana de ceai sugerează o perioadă devreme în zori, când încă toată natura nu a devenit activă. Pentru om, e încă o perioadă între vis și realitate.

Tot între vis și realitate se situează și poemul de mai jos:

crăpat de ziua –/ stropul de lapte se-ntinde/ încet în cafea

Simbolic, cafeaua devine și ea mai luminoasă, precum începutul de zi. Spunem, la figurat, că o cafea bună ne luminează ziua sau că începem ziua cu ea.

Ceaiul și aroma lui devin ocazii pentru fantezii:
zori cu iz de tei –/ în ultima clipă luat/ de pe foc ceaiul

Un moment al visării e legat de aroma teilor, care, de fapt, se află în ceaiul abia luat de pe foc, de care am uitat. Visul la momentul înfloririi teilor și a parfumului lor ne-a adus în această situație.

Castanele coapte ne readuc în minte momente frumoase alături de o persoană iubită:

castane coapte –/ între palme aroma/ primelor șoaapte

Sensul propriu și cel figurat devin apropiate, aproape că se confundă în cadrul acestei amintiri asociate castanelor coapte. Cititorii își imaginează căldura castanelor coapte, alături de cea a șoaptelor. Aglomerația de pe plajă nu mai lasă loc pentru nimic, nici chiar pentru soare:

*buluc pe plajă –/ nici pentru soare vreun loc/
printre umbrele*

Haikuul de mai sus ne face să zâmbim la reacția celor care au ajuns pe plajă, la entuziasmul lor de a

se afla acolo, astfel încât nu mai lasă loc pentru nimic, nici chiar pentru un petic de soare. Tăcerea este și ea încărcată de sensuri. În special în cultura japoneză, tăcerea nu înseamnă momente stânjenitoare, ci poate fi ușor și natural inclusă în orice conversație:

amurg sângieru –/ cu fiecare nuanță/ alt sens tăcerii

În comunicarea indirectă, tăcerea adaugă noi nuanțe unui dialog între doi interlocutori. Este parte din conversație și nu înseamnă că ar trebui umplută cu unele cuvinte care ar fi considerate mai potrivite decât momentele de liniște. Astfel, amurgul sângieru, o imagine vizuală puternică, e suficient pentru a nu mai fi nevoie de cuvinte. Limbajul non-verbal își găsește locul în conversație, completând-o. Tot imaginea amurgului este centrală următorului poem:

calea ferată –/ la capăt de linie/ garat amurgul

În urma unei călătorii la care participă și natura, amurgul se poate odihni, oprind ziua, marcând o pauză în călătorie. Călătoria poate fi atât la sensul propriu, cât și la cel figurat. Călătoria e atât o deplasare în spațiu, cât și în timp. Este atât o plimbare, cât și parcurgerea unui traseu către o altă înțelegere a lumii înconjurătoare. Poetul, în urma călătoriei, vede altfel realitatea. Călătoria poate fi aceea reprezentată de scrierea și înțelegerea poemului haiku. Natura e prezentă chiar și la oraș:

*blocaj în trafic –/demarând pe contrasens/
frunzele-n vârtej*

Până și în momentele în care cei de la oraș se află în alergătura de zi cu zi, se găsește un răgaz pentru a privi natura și a deveni conștienți de schimbările prin care trece. Un blocaj în trafic ne dă ocazia să observăm ce se întâmplă în natura înconjurătoare, ce e specific anotimpului. Observăm, de asemenea, cum natura se încadrează în mod natural în peisajul preocupărilor noastre de zi cu zi. Proiectăm în vârtejul de frunze propria dorință de a merge mai repede, de a face ceva interzis pentru a evada din realitate: demararea pe contrasens e un simbol al devierii de la reguli.

Hanul rămâne un loc al poveștilor, în special în momente din an care ne fac să visăm, precum o ninsoare:

ninsoare la han –/ presărate în meniu/ povești cu haiduci

Iarna e un anotimp asociat cu poveștile la gura sobei și cu dorința de a fi împreună cu cei dragi în timpul sărbătorilor. Poveștile pot fi și cele din propria viață. Pot fi amintiri frumoase, dar îndepărtate precum întâmplările din povești. Pot fi nostalgii și regrete, precum și diferite vise pe care le avem oricare din noi și pe care dorim să le împărtășim cu ceilalți.

Un nou moment în care visul și realitatea sunt aduse împreună se poate observa în următorul poem:

drumul spre gară –/ se aude tot mai clar/ ceainicul mamei

Drumul poate să fi fost un simplu vis din care suntem treziți de ceainicul mamei. Este posibil și să ne gândim la ceainicul mamei în momentul în care auzim sunetul trenurilor în gară. Amintirile locului natal pot să fie atât de vii încât să le vedem și mai ales să le auzim în alte imagini și sunete din jur. Sunetul trenurilor și imaginea lor, a locomotivelor cu aburi ne pot evoca imaginea ceainicului de acasă. Băutul ceaiului e un moment confortabil, pe care îl folosim drept o compensație, pentru a fi mai confortabili cu momentul plecării de acasă, sugerat de gară și asociațiile legate de aceasta.

Poemul de mai jos este cel care, prin primul vers, dă și titlul prezentului volum, deci poate fi considerat reprezentativ:

loc fără semnal –/ deodată primul ton/ al greierilor

Tăcerea din jur ne dă impresia unui loc în care nu avem semnal. Nu putem lua legătura cu nimeni. E un moment de pauză, de reflecție. În mod fantezist, tonul apare, dat de greieri. Răspunsul așteptat, reacția așteptată, este de acum prezentă. Devenim conectați cu natura.

Volumul de față ne introduce într-un alt mod de a vedea și de a simți realitatea. Mediul este cel urban, cel al spațiului familial, însă natura e și ea prezentă, odată ce devenim conștienți de prezența ei, ca în poemul despre vârtejul de frunze și blocajul în trafic. Suntem nostalgici legați de anumite anotimpuri, cum ar fi cel al mirosului de tei înflorit, visăm la acele momente sau ni le amintim în timp ce un ceainic ne trezește din visare. O stare de visare regăsim pe tot parcursul volumului. Luna care mai rămâne în cana de ceai e un astfel de simbol al visării. În poemul despre locul fără semnal și greieri vedem cum realitatea și visul se află în același plan. Greierii dau tonul, sau semnalul, în mod semnificativ, pentru reflecțiile prezente în acest volum. Și acest poem face aluzie la un altul scris de Corneliu Traian Atanasiu, și anume: „tăcerea mierlei/ pe brațul macaralei –/ căutând tonul“, poem care dă titlul unui *Pseudomanual de haiku, Căutând tonul*, publicat în 2020 la Editura PIM, în cadrul colecției *Prispa cu greieri*, al cărui autor este tot Atanasiu. Revenim astfel la motivul tăcerii, care lasă loc de găsirea unor noi înțelesuri, în cazul nostru al poemelor haiku. Aluziile fac loc unor noi înțelesuri. Ceea ce nu se spune (tăcerea) e la fel de semnificativ cu ceea ce se spune. Limbajul indirect, aluziv al haikuului reprezintă o trăsătură definitorie a acestui tip de poem.

LIMBA CE-O VORBIM

Mirela ROZNOVEANU

O fraudă diplomatică de 121 de ani și Recomandarea 1333 din 1997 a Consiliului Europei în problema Aromână/Armână

Articolul inițial a fost publicat în 2020 <https://vetiver2.wordpress.com/2020/12/15/o-frauda-diplomatica-de-115-ani-si-recomandarea-1333-din-1997-a-consiliului-europei-in-problema-aromana-armana/>

La acest link se găsesc toate documentele discutate în acest eseu. Voi număra anii fraudei diplomatice pentru a ține vie amintirea nedreptății care se face armânilor în România!

Invit să citiți de asemenea despre opera marelui intelectual armân – Nicolas Trifon– *Dialect sau limbă? Când o nouă paradigmă înlocuiește o paradigmă depășită* („Cotidianul”, 30 septembrie, 2023)

<https://www.cotidianul.ro/cand-o-noua-paradigma-inlocuieste-o-paradigma-depasita/>

<https://vetiver2.wordpress.com/2023/10/01/dialect-sau-limba-cand-o-noua-paradigma-inlocuieste-o-paradigma-depasita/>

Cum nu am găsit pe nimeni care să fi văzut sau citit originalul acestui Decret/Irade, am apelat la colegii de la o universitate din Istanbul, departamentul de istorie, în decembrie 2020. Ei mi-au trimis fotografia textului original semnat de Sultan, au transcris manuscrisul original, scris cu alfabetul turc arab, în cel cu litere latine și apoi tot ei l-au tradus în engleză. În plus, ei au adăugat corespondența ministrului Afacerilor Externe al Imperiului Otoman cu ambasadorul Germaniei la Istanbul.

Precizez aici că, **dacă turcii îi numesc în turcă Ulah, națiunile din sudul Dunării îi numesc Vlăhi, Vlahii se numesc pe ei înșiși – Armâni. Lingviști și politicieni români i-au numit Aromâni.**

Din documente reiese că, într-adevăr, Regatul României i-a ajutat pe Vlăhi/**Armâni** să obțină recunoașterea ca națiune în Imperiul Otoman. De subliniat că toate națiunile oprimate din Imperiul Otoman își căutau atunci protectori. Vlahii i-au găsit pe români – regat independent de Imperiul Otoman.

Ambasada Germaniei la Istanbul – ca broker – a luat parte la negocierile care ar fi trebuit să îi includă și pe Vlăhi/**Armâni**, dar nu au participat la negocieri decât Germania, Imperiul Otoman și România (*Vezi corespondența lui Teyfik Pasha cu ambasadorul Germaniei la acest link*). Ambasadorul român care a participat la aceste tratative a fost Alexandru Em. Lahovary.

Am făcut rost în cele din urmă nu doar de documentul original al **Irade**, de asemenea transcris cu literele alfabetului latin și apoi tradus în engleză grație colegilor de la departamentul de istorie al unei universități din Istanbul, dar și de traducerea Irade/Decret făcută de diplomații Ministerului Român de Externe în 1905 și publicată în documentele diplomatice ale timpului.

Toate documentele se află la sfârșitul acestui post: traducerea românească, textul original semnat de Sultan, și traducerea lui în engleză etc. Nicăieri în decretul Sultanului nu se vorbește de vreo recunoaștere a românilor în imperiul turc! **Nu există decât recunoașterea națiunii Ulah/Vlahe care se numește pe sine Armână.**

Irade/Decret din 22 mai 1905 tradus de diplomații români în românește constituie o măsluire de proporții care se perpetuează de 115 ani. Ei au tradus Ulah cu Valah, adică român. Ulah din turcă înseamnă Vlah. Așa i-au numit popoarele barbare care au sosit în Imperiul Bizantin după sec. 6 pe cei din teritoriul de la sud de Dunare – Vlăhi. Oare Armenii sunt și ei Armâni pentru că cele două nume se aseamănă? Sau să fie celții și ei români? Să ne amintim că **Gaul** și **Gaulish** vin din francezul *Gaule/Gaulois*, un împrumut din **Walholant*, „pământ roman” cu rădăcina proto-germanică **walha-*, care înseamnă străin, iar cuvântul din Welsh *waelisē* < **walhiska-*, în Germania de sud înseamnă *welsch*, adică „vorbitor de limba Celtică”. Germanii medievali obișnuiau să numească popoarele celtice vecine cu numele de Walha. Să nu vină oare de la Walahia? Deci să nu fie cumva toți acești walha/valha celți valahi adică români? Nu cumva intră și teritoriile celtice din nordul Angliei, Spania, Italia sub egida românilor de pretutindeni? Nu vreau să continui parodia extinsă tragic de diplomația României în ultimii 120 de ani.

Pentru a face diferența dintre tipul de populație din nordul și sudul Dunării care vorbeau pentru urechile barbare limbi asemănătoare cu italicele, migratorii barbari au folosit termenul Wlach pentru cei din sud și Wallach pentru cei din nord. Cu toate acestea, **populația originară din nordul Dunării s-a numit pe sine Daci**, atestat până târziu în Evul

Mediu, în timp ce cea din sudul Dunării s-a autointitulat în propria limbă Armâni, Rumëri, Rumâri, derivat din Rōmaïōn/Romaioi, care însemna în greacă „cetățeni ai Imperiului Roman de Răsărit.” Greaca, înlocuind latina, a devenit limba oficială a Imperiului Roman de Răsărit.

În ce privește limbile, îi invit pe colegii români să citească această traducere a unui text al meu în Armână și să îmi spună ce cred – <https://vetiver2.wordpress.com/2020/12/13/thanas-medi-zborlu-dit-soni-alu-socrat-buba-apridutsearea-tu-limba-armaneasca-di-nicu-caramihale/>

Ați înțeles ceva? Este acesta un dialect al limbii române sau o limbă romanică de sine stătătoare? **O națiune, un popor, este un pământ condus de un guvern unic. Acea națiune sau popor face parte din aceeași formă statală, are o istorie comună, un limbaj comun, tradiții comune. Sudul Dunării și nordul Dunării nu au avut niciodată o istorie comună, nu au constituit niciodată un stat cu o istorie comună, și nu au avut o limbă comună sau tradiții identice.** Acrobațiile lingviștilor și istoricilor români din ultima sută de ani care vor să dovedească contrariul, sunt practic contrazise de arheologia și lingvistica secolului 21.

Ulahlar Rum din decretul imperial în turcește înseamnă **Vlahii din Rumelia**. Dar diplomații români l-au tradus prin Valahi și atât. **Rumelia**, ca **eyalet** sau **provincie imperială** nici nu există în traducere. Cuvintele *Roman/Rumen/ Romanyalı* însemnând cetățeni ai țării. România sau români în limba turcă otomană diplomatică a timpului **nu apar în textul Decretului/Irade**. Traducerea diplomaților români constituie o măsliure pe care sper ca Ministerul Afacerilor Externe al României o va corecta, republicând în Monitorul Oficial traducerea corectă a Irade din 22 mai 1905.

Cu alte cuvinte, Decretul Sultanului Abdulhamid al II-lea recunoaște **Vlahii/Ulahlar/Armâni** ca națiune separată în Imperiul Otoman la 22 mai 1905.

Decretul (Irade) a declarat că „Ullah millet“ (națiunea Vlahă) poate avea biserici și școli în limba proprie, care este limba Armână și un română.

Recunoașterea oficială a vlahilor ca națiune distinctă (*Ullah millet/Vlach nation*) în Imperiul Otoman a fost primită cu antipatie și resentiment. Grecii, bulgarii, sârbii au considerat-o un complot orchestrat de Regatul României (care a sprijinit acest decret împreună cu Germania; de precizat că fiecare etnie din Macedonia otomană avea o țară care o sponsora în relațiile cu administrația imperială) pentru a prelua Macedonia.

Oficialii români nu au vrut de fapt să accepte (chiar și astăzi!) că Irade i-a recunoscut pe vlahi/armâni ca națiune de sine stătătoare. Cum spuneam mai sus, cuvintele *Roman/ Rumen/ Romanyalı* – însemnând cetățeni ai țării, *România*. În limba turcă otomană diplomatică a timpului – **nu apar** în textul Decretului/Irade.

Sultanul Abdulhamid al II-lea s-a adresat supușilor săi vlahi (ullah millet/națiunea vlahă), cărora le-a acordat drepturi culturale și politice. Dar aceste drepturi s-au pierdut în curând. La sfârșitul războaielor balcanice, are loc dezmembrarea Macedoniei prin Pacea de la București din 10 august 1913. Atunci au fost împărțite pământurile Macedoniei și populația ei în patru state vecine: Grecia, Muntenegru, Serbia și Bulgaria. De la această dată, vlahii/armânii – neinvitați la masa tratativelor – au intrat într-un proces inexorabil de deznaționalizare și asimilare de către populațiile în mijlocul cărora au ajuns să trăiască. Iată Tratatul de Pace de la București din 1913 în limba română la paginile 260-269 ale pdf-ului, cu toate Protocoalele adiacente. Nicăieri în acest tratat nu se vorbește de Vlahi, Aromâni/Armâni etc., ei sunt inexistenți. Mă întreb și azi de ce. Din datele independente, otomane și britanice, reiese că Vlahii erau în jur de 100.000, a patra populație ca număr în Macedonia la timpul împărțirii din 1913. La Pacea de la București, România i-a folosit pe Vlahi ca pe o formă de șantaj politic față de celelalte puteri: luăm Cadrilaterul drept compensație a pământurilor locuite de Vlahi în Macedonia. De aceea Vlahii nu au avut parte de o bucată de pământ și țară a lor.

Această minciună diplomatică, falsificarea în traducerea în românește a Irade/Decret i-a convins pe români ca Vlahii din Macedonia Imperiului Otoman sunt români și, și mai rău, pe unii Vlahi/Armâni și descendenții lor din fostele provincii imperiale otomane, că sunt români. Bunicul meu a căzut și el în această capcană tragică sub propaganda românească din Grecia anilor 1920 de după împărțirea Macedoniei în urma războaielor balcanice. Imigrația în Cadrilaterul românesc a însemnat distrugerea familiei. Negustorii și păstorii deveniți agricultori, iar apoi transmutați în Dobrogea unde au fost depozitați de tot ce aveau de către ocupanții sovietici și colaboratorii lor români comuniști a dus la decimarea Armânilor.

Precizez că singurul care nu folosește termenul de „valah”/român, ci pe cel de **Aromân – care reflecta cel mai bine termenul de Ulah** – în toate comentariile diplomatice la *Irade* scrise în limba română este ambasadorul Alexandru Em. Lahovary

(Alexandru Em. Lahovary, *Memorialistică diplomatică*. Vol I, *Amintiri diplomatice: Constantinopol (1902-1906), Viena (1906-1908)*. 2009), Institutul Diplomatic Român.

Pe firul acestei recunoașteri, vine **Recomandarea 1333 din 1997 a Consiliului Europei** care a recunoscut o dată în plus, a reîntărit cu alte cuvinte faptul că Vlahii/Aromâni/Armâni sunt o națiune dispersată în țările din Sudul Dunării. Această recomandare a fost emisă pentru că Vlahii/Armâni din țările din Sudul Dunării, ca și cei din România au dorit această recunoaștere legitimă.

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15367>

Deoarece România a continuat politica de „românizare” forțată a Armânilor/ Aromânilor/ Vlahilor în special în România (este vorba de imigranții Armâni/Vlahi care au ajuns în Cadrilater în 1925) prin Legea 299 din 2007 care îi consideră abuziv pe Aromâni/Armâni drept Români, limba străveche Aromână/Armână e pe cale de dispariție (vezi UNESCO).

Vorbind de „românizare” forțată, mă refer la faptul că nici un copil armân nu are șansa de a învăța măcar o oră pe săptămână în limba maternă, care este armâna! Copilul armân nu are șansa de a citi cărți în limba maternă. Copilul armân nu are habar de istoria poporului lui. Copilului armân i se spune la școală ca armâna e o varianta stricată a limbii române. Noi știm ce importanță are școala, ce prestigiu uriaș are școala în mentalul unui copil. Când copiii unui popor nu mai vorbesc, citesc și scriu în limba maternă ei sunt deznaționalizați. Lupta pentru obținerea statutului de minoritate a armânilor în România – cum au obținut în Albania și Macedonia – are ca țel:

- școală în limba maternă în comunele cu densitate mare de armâni, măcar o oră pe săptămână.

- încetarea propagandei că ei sunt români. Acești copii armâni aparțin unui popor diferit care are o istorie a lui.

ÎN LOC DE CONCLUZIE: Istoria se alcătuiește pe baza documentelor care atestă forme statale, corpusuri administrative, legi, cazuri în litigiu etc. Până în prezent nu s-a descoperit – cu alte cuvinte NU EXISTA atestat în ultimii 2000 de ani absolut nici un document istoric, statal sau de natura administrativă care să confere sudului și nordului Dunării statutul de formațiune statal-administrativă cu un singur popor, limbă și legi comune.

Toate teoriile lingvistice și istorice, tot ceea ce s-a construit până în prezent vizavi de vlahii din sud

ca români – s-a bazat pe interpretările unor istorici și lingviști care au luat drept literă de lege impresiile unor cărturari greci care nu auziseră în viața lor cum sună italiana, spaniola sau portugheza. Wallachia/Dacia fiind aproape, auzind limba Dacă vorbită probabil de călugării de la Athos, grecii care scriau o istorie după ureche au apropiat Vlaha/Armâna de limba Dacilor, altă comparație la îndemână nu aveau. Mai mult, în *Patrologiae graecae*, grecescul Vlahos tradus în latină apare transcris drept Blachia. De ce nu îi numim Blachi deci? Romanii i-au numit pe cei din nordul Dunării Daci. Administrația romană nu i-a numit niciodată Daci pe cei ce trăiau în sudul Dunării. După cum știm, Dacia Traiana, or Dacia Felix a fost o provincie a Imperiului Roman de la nord de Dunăre din 106 până la 271-275 AD.

Mai 10, 2026

Urmăriți pe Victor Friedman interviuat de Mirela Roznoveanu

https://www.youtube.com/watch?v=rNM_gIUIID8

Victor Friedman, profesor emerit Andrew Mellon Distinguished Service în Științe Umaniste la University of Chicago, este un cunoscut specialist în limbile Europei de Est. Este membru al numeroase academii, iar expertiza sa se extinde asupra tuturor limbilor vorbite în Balcani. La 9 august 2023, de Ziua Sfântului Klement, patronul spiritual al North Macedoniei, a primit o distincție din partea Ohrid Academy of Humanism. În discursul său de acceptare, el a vorbit despre limbile vorbite în această parte a lumii și despre dreptul tuturor limbilor de a fi recunoscute și respectate. *În discursul său, a recunoscut limba aromână ca limbă de sine stătătoare, vorbită pe întreg acest teritoriu. Dacă aromâna este recunoscută ca limbă în North Macedonia, iar aromânii – sau Armânii, cum își spun ei înșiși, ori vlahii, cum îi numesc populațiile slave – sunt recunoscuți ca grup etnic distinct, acest lucru nu este valabil și în alte țări, precum Romania.* L-am rugat pe profesorul Friedman să aducă lumină asupra acestei controverse și să explice clar dacă aromâna este un dialect al limbii române (așa cum este prezentată de lingviștii români și de Academia Română) sau o limbă de sine stătătoare aparținând familiei limbilor romanice est-europene, numită și romanitate balcanică, așa cum susțin azi numeroase studii academice scrise de renumiți specialiști europeni în limbile romanice.

New York (RTVNY)

Tușeu e-MI

Limbi surori

Orice discuție sau studiu despre originea, evoluția sau raporturile dintre limbile vorbite în lume trebuie să aibă în vedere fondul principal lexical al acestora, respectiv limbajul folosit de comunitățile de vorbitori în viața lor de zi cu zi, legat mai ales de ocupațiile și obiceiurile lor tradiționale și de mediul fizic în care trăiesc. Îndelungatul proces evolutiv al societății se răsfrânge și în limbă, stratul de bază fiind însă mai puțin susceptibil la schimbări de esență. Cum societatea umană se presupune că a evoluat de la comunitatea restrânsă din jurul acelei așa-numite Eve mitocondriale la multitudinea de popoare din prezent, la fel se presupune că și limbile au suferit același proces evolutiv, printr-un șir de ramificații asemănător arborelui genealogic, cu desprinderea din populația de bază – din ce în ce mai numeroasă – a unor comunități ce au migrat spre alte regiuni, unde s-au stabilit și au continuat să se dezvolte de sine stătător. Așa au apărut și s-au dezvoltat de-a lungul mileniilor cele câteva mari familii de limbi și popoare.

O situație aparte este cea a transferurilor de populație datorate războaielor de cucerire, în urma cărora populațiile băștinașe și-au păstrat ocupațiile, tradițiile și limbile, în ciuda politicilor de extincție a populației băștinașe duse de cuceritori. Este cazul Americilor, unde populațiile originare au fost tratate aneantizate și înlocuite cu sclavi aduși de pe celelalte continente, îndeosebi din Africa.

Ca să înțelegem mai bine procesul evolutiv al limbilor, reamintesc două detalii menționate de mine în numărul trecut al revistei, în articolul „Cu AI despre populația lumii”:

1. Se estimează că populația lumii în jurul anului 100 d.Ch. (secolul I e.n.) era de aproximativ **150-200 de milioane de locuitori**.

- Această cifră reprezintă o estimare bazată pe date paleodemografice, perioada marcând

apogeul unor imperii mari, precum cel Roman și cel Han din China.

- Ritmul de creștere a populației în acea perioadă era foarte lent comparativ cu explozia demografică din ultimele secole, populația mondială ajungând la 1 miliard abia după anul 1800.

2. Pe 15 noiembrie 2022, la ora 09:59:58, s-a atins nominalul de 8 miliarde de locuitori la nivel global. A fost nevoie de peste 200.000 de ani de istorie umană pentru ca populația lumii să ajungă la 1 miliard, și doar de 200 de ani pentru a ajunge la 7 miliarde.

Având în vedere aceste considerații și câteva din trăsăturile specifice ale limbii turce, la absolvirea facultății mi-am ales ca temă pentru lucrarea de licență *Interjecțiile și onomatopeele*, marșând pe statutul lor în limba respectivă, ca argument în sprijinul tezei că interjecțiile și onomatopeele s-au aflat la originea limbajului uman. Redau mai jos un prim fragment din lucrare, în ideea de a marca începuturile procesului evolutiv din istoria limbilor, în care se înscrie și dezabterea noastră privind latinitatea limbii române.

Nu înțeleg de ce dialectele de la sud de Dunăre sunt evitate de specialiștii noștri, având în vedere că ele reprezintă un stadiu arhaic, mai apropiat de contemporaneitatea cu limba latină vorbită în urmă cu două milenii. În acest sens am postat mai sus articolul D-nei Mirela Roznoveanu despre aromâni/armâni, chiar dacă, personal, am unele rezerve față de punctul de vedere al domniei sale. Sper ca dezbaterea să continue și să revin asupra acestei chestiuni. Oricum, țin să precizez că sunt adeptul teoriei susținute în prezent de mulți lingviști și specialiști străini pe domenii adiacente potrivit cărora limbile romanice sunt pur și simplu surori cu limba latină, că nu se trag din aceasta, așa cum limbile germanice nu se trag din germană, limbile slave nu se trag din rusă, limbile turcice nu se trag din turcă etc. Repet, am în vedere stratul de bază al limbii, fondul principal lexical, cel ce-și are originile în limbajul interjectiv-onomatopeic.

Marian ILIE

Interjecțiile și onomatopeele la originea limbilor

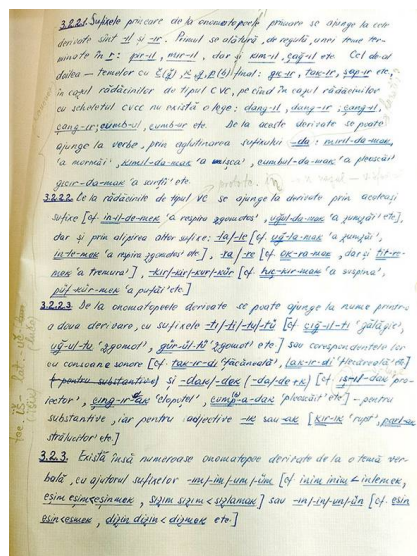
Despre onomatopee și interjecții se vorbește mai ales atunci când se abordează chestiunea originii celui de-al doilea sistem de semnalizare de care dispune omul – vorbirea, legată indestructibil de gândire. Cât de îndepărtată în timp va fi fost perioada de trecere de la primul la cel de-al doilea sistem de semnalizare, de la comunicarea cu mediul înconjurător realizată prin simțuri la cea realizată prin rațiune, este imposibil de precizat. Cert este, însă, că trecerea aceasta s-a făcut treptat, de-a lungul a milenii și milenii, concomitent cu procesul de umanizare a omului, continuând și în prezent.

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
FACULTATEA DE LIMBI ROMÂNICE
CLASICE ȘI ORIENTALE
SECȚIA – TURCĂ

LUCRARE de DIPLOMĂ

ILIE MARIAN

Într-o primă fază, gesturile au început să fie însoțite de emisiuni fonice-strigăte, involuntare și având caracter individual. Astfel de țipăte instinctive, repetate, ajungeau să sugereze o anumită situație, căpătând caracter colectiv, necesar pentru a sluji oamenilor la comunicare în procesul muncii. Sunetele devin în felul acesta semnale de gradul doi, absolut motivate. Cu timpul, datorită aceluiași imperative, forma lor se modifică, devine tot mai complexă, prin derivare, compunere etc. Această modificare a formei se repercutează și asupra sensului,

și astfel, treptat, legătura între sens și complexul sonor dispăre, cuvintele devin arbitrar¹. Procesul nu s-a desfășurat unitar în timp și spațiu și nici în privința dimensiunilor evoluției; unele limbi au evoluat mai mult, altele mai puțin, în așa fel încât astăzi se poate vorbi de caracterul mai mult sau mai puțin arhaic al unui idiom. Aceasta se poate stabili prin diferite raportări: fie de ordin diacronic, la cel mai vechi stadiu al limbii atestat istoric, sau la acel stadiu inițial de trecere de la limbajul gesturilor la cel realizat prin cuvinte, fie de ordin sincron, prin raportare la alte limbi, înrudite sau nu.

Față de limbile indoeuropene de azi, limba turcă este o limbă mai puțin evoluată, mai arhaică. Ne îndreptățeste s-o considerăm ca atare, în primul rând faptul că este o limbă sintetică, de tip aglutinat, asemeni tuturor limbilor altaice, în care sufixele păstrează încă mult din natura structural-semantică a părților de vorbire din care provin (pronume, verbe, conjuncții etc.)^{2,3}. De altfel, evoluția atestată istoric a limbii turce se întinde de-a lungul a mai puțin de un mileniu și jumătate⁴.

Caracterului rudimentar al sufixelor și al celorlalte instrumente gramaticale (mai ales postpoziții) i se adaugă și cel al lexicului, unde raportul arbitrar/motivat este cu mult mai mic decât în cazul limbilor moderne (engleză, franceză, germană etc.). Mai concret, limba turcă posedă în compartimentul său lexical un impresionant bagaj de cuvinte absolut motivate: interjecții, onomatopee și derivați ai acestora. Pentru lingvistică, faptul în sine prezintă o deosebită importanță, fiind punctul de plecare în studierea evoluției oricărei limbi.

Ori, lingvistica turcă scapă din vedere însemnătatea acestui domeniu, cu mecanismele și legile sale, în

așa fel încât statutul în limba turcă al interjecțiilor și onomatopeelor rămâne încă nedescifrat.

În cele mai multe gramatici^{5,6,7} sunt tratate numai interjecțiile, nesatisfăcător, incomplet, fără măcar a se aminti de existența în limbă a onomatopeelor. În altele interjecțiile (cf. *Ünlemler*) sunt clasificate în: interjecții fundamentale (cf. *Asıl ünlemler* – interjecții de bază), interjecții improprii (cf. *Ünlem olarak kullanılan bazı isimler* – unele cuvinte care se întrebuințează ca interjecții) și onomatopee (cf. *Yansımalar* – reproduceri), fără a se insista asupra lor, în plus, greșit, unele interjecții (cf. *ay, ey, bire, işte*) fiind incluse, alături de adverbe, conjuncții, postpoziții în clasa lexico-morfologică denumită *Edatlar* (cuvinte de legătură, fără sens⁸, instrumente gramaticale⁹).

În această privință, turcologul sovietic A.N. Kanonov are meritul de a fi tratat mult mai atent, științific, dialectic problema interjecțiilor și onomatopeelor în limba turcă și în alte limbi turcice^{10,11}. Mai sunt însă fapte la fel de importante, ca și cele surprinse de el, dar pe care Kononov le-a omis.

Este drept, nici chiar lingvistica avansată din țările cu bogată tradiție n-a putut clarifica pe deplin problema interjecțiilor și onomatopeelor. Statutul aparte al acestora între elementele limbii ridică serioase dificultăți, cărora metodele tradiționaliste nu le pot face față.

Gramaticile, în marea lor majoritate, tratează interjecțiile la un loc, încadrându-le într-o singură clasă morfologică, aceea a „interjecțiilor“, dintre care primele sunt „propriu-zise“ (și lor li se alătură, ca funcționalitate, cele „improprii“), iar ultimele sunt cuvinte imitative^{12,13}.

Opinia apartenenței interjecțiilor și onomatopeelor la domeniul morfologiei^{6,7, 9,10,11,12,13} nu este însă împărtășită de toți lingviști. Unii le socot a ține numai de domeniul lexicului¹³, alții le încadrează în sfera lingvisticii stilului^{7,14,15}.

Mai mult, așa cum făcuseră vechii greci (pe motivul că interjecțiile sunt străine de „limba rațională“), structuraliștii, începând cu Saussure¹⁶, le-au exclus din sfera lingvisticii, datorită faptului că aceste „cuvinte“ contravin legii arbitrariului semnului lingvistic. Argumentul adus în plus, potrivit căruia interjecțiile și onomatopeele nu sunt elemente organice în sistemul limbii și sunt puțin numeroase, este injust.

Toate aceste divergențe sunt explicabile, dacă avem în vedere marea mobilitate a sistemului interjecțional-onomatopeic.

Aceste „cuvinte“ pot trece – și trec, adesea – de la periferie către sistemul central al limbii, devenind substantive, verbe și alte părți de vorbire, caz în care funcționalitatea lor se schimbă complet. În virtutea unei viziuni statice, lingviștii le-au surprins și le-au tratat, uneori foarte amănunțit, numai într-o anumită postură, neluându-le în considerație pe celelalte în care pot să apară, fapt care dă posibilitatea de replică argumentată.

Așa se face că pentru unii interjecțiile și onomatopeele sunt „părți de vorbire“^{10,11,12,13}, pentru alții simple „emisiuni fonetice“¹⁵, ori „manifestări vocale extralingvistice, disociabile în elemente fonice articulate“¹⁹.

1.1. Prin însăși natura lor, interjecțiile și onomatopeele sunt „cuvinte expresive“ (Teoretic, orice parte constitutive a vorbirii poate avea valoare expresivă)¹⁴. Înțelegem prin natură configurația structural-semantică (expresivă), unde sunt implicați, pe lângă factorii lingvistici, numeroși alți factori extra-lingvistici (psihologici, anatomo-fiziologici, etc.)

1.1.1. Expresivitatea derivă, în primul rând, din prezența obligatorie a factorilor psiho-lingvistici: accent, intonație, topică, fără de care interjecțiile și onomatopeele ar fi depozitate de adevărata lor funcționalitate (Interjecția *o!*, de exemplu, s-ar identifica în anumite sintagme cu articolul nehotărât (*o, mamă, o mamă*), în altele cu pronumele personal (*o, știe el, o știe el*) sau pur și simplu cu fonemul *o*. La fel și în cazul unor onomatopee ca: *toc!*, *mor!*, *mac!* etc.).

1.1.2. În al doilea rând, expresivitatea lor derivă^{15,17} din independența lor structurală față de aspectul normal al limbii, manifestată prin anumite deformări în natura fiziologică a elementelor componente – Rom *ptruuuu!*, *prrrr!* (pentru oprirea cailor), *r-r!* (pentru chemarea cloștii sau îndemnarea cailor?) – prin abateri de la legile evoluției fonetice în limbă. De asemenea, fie cauză, fie efect al existenței interjecțiilor și onomatopeelor, simbolismul fonetic^{14,15}, sau simbolistica sunetelor¹⁷, sau valoarea expresivă a sunetelor constituie o sursă inepuizabilă de expresivitate, mai ales în cazul onomatopeelor¹⁴.

1.2. Privită prin prisma acestor considerații, încadrarea interjecțiilor și onomatopeelor în stilistică ne apare drept cea mai indicată, iar apropierea dintre ele îndreptățită. Dar această apropiere nu trebuie exagerată, până la identificare, deoarece există

suficiente elemente ce le deosebesc pe unele de celelalte și care să determine analizarea lor separată.

1.2.1. Aceste elemente vizează în primul rând referentul¹⁵, starea afectivă ce le generează (echivalentul conceptului semnatificat de substantive, adjective, verbe etc.). Interjecțiile și onomatopeele nu semnifică, ci exprimă referenții, primele-direct, celelalte-indirect. În cazul interjecțiilor, referentul este unul de ordin interior, intim vorbitorului, în cazul onomatopeelor – exterior, reprezentat prin stimulii acustici din mediul înconjurător. Interjecțiile, pentru a-și îndeplini funcționalitatea, implică prezența referentului, pe când onomatopeele, în absența lui, îl pot sugera și în asta constă funcționalitatea lor în cadrul procesului de comunicare lingvistică. Când legătura cu referentul se rupe și interjecțiile și onomatopeele ajung să-l semnifice, acestea trec în postură de cuvinte obișnuite, deci se gramaticalizează (fenomen caracteristic mai ales onomatopeelor); referenții, atât ai interjecțiilor, cât și ai onomatopeelor sunt, de fapt, reflexe ale unor impulsuri fizice la nivelul afectului, reflexe care se exteriorizează sonor. Reflexul înseamnă spontaneitate, imprevizibilitate. De aceea ele sunt absolut motivate. Pe măsură ce spontaneitatea este înlocuită de o elaborare directă, deci când interjecțiile și onomatopeele servesc într-o comunicare în care afectul este înlocuit de rațiune, ele își pierd din motivarea inițială și se gramaticalizează. Desigur, în măsura în care se poate stabili o graniță între afectiv și rațional în asemenea cazuri. În aceasta constă marele coeficient de mobilitate al sistemului interjecțiilor și, mai ales, al onomatopeelor, unde este deja implicat procesul de analiză a stimulilor externi, pentru re-elaborarea lor de către om.

1.2.2. Referenții interjecțiilor pot fi: senzații, stări psihice emoționale ori voliționale, ca: durere, căldură, bucurie, dispreț, îndemn, chemare etc.^{19,13,15,10,11,9,6} ai onomatopeelor – anumite reprezentări ale unor sunete și zgomote din natură^{19,13,15}, precum și ale imaginilor unor mișcări particulare, ce țin de categoria referenților gestici¹⁵.

1.2.3. În evoluția limbajului s-a manifestat din toate timpurile, ca o tendință generală, aceea a trecerii referenților în postură de concept, din necesitatea de abstractizare și îmbogățire a lexicului. Astfel, prin derivare, compunere, coroborare cu achiziționarea de flexiuni, interjecțiile și onomatopeele devin, din semnale, semne lingvistice. Bineînțeles, datorită unor astfel de necesități umane, acelea de lărgire a fondului expresiv-afectiv, paralel cu acest fenomen

se desfașoară și opusul său, Acela de trecere a unor cuvinte de pe axa paradigmatică pe cea sintagmatică, a invariantelor contextuale, pe care se înscriu interjecțiile și onomatopeele. Este tocmai expresia permanentei și inepuizabilei osmoze dintre sistemul central al limbii și cel periferic.

1.3. „Semanteme expresive”¹⁷, interjecțiile și onomatopeele sunt proprii limbajului oral, vorbirii directe, dar chiar și vorbirii monologate, în care ele își îndeplinesc funcționalitatea originară, când nu se intenționează o comunicare lingvistică. În orice caz, însă, funcționalitatea lor este direct dependentă de configurația psiho-afectivă (și, într-o mai mică măsură, bio-fiziologică) a oricărui individ vorbitor.

Și totuși se poate vorbi de caracterul universal – structural și funcțional – al acestor emisiuni fonice, nu atât cel de la nivelul idiomului sau al familiei de limbi, cât mai ales cel observabil la nivelul familiilor de limbi diferite. Nu avem de-a face cu o universalizare care se realizează prin împrumut (cf. rom. *rachetă*, tc. *roket*, rus. *pakema*, engl. *rocket*). Universalitatea interjecțiilor și onomatopeelor este dată de însăși universalitatea factorilor ce determină existența lor în limbă: psiholingvistici, biologici, sociologici, genetici etc., în virtutea cărora comportamentul uman are, pretutindeni în timp și spațiu, aceleași dimensiuni. Cum aceștia înregistrează ei înșiși anumite variații, de la individ la individ, de la o unitate co-idiomatică la alta, universalitatea de care ne ocupăm nu înseamnă identitate perfectă, natura fiziologică a oricăror emisiuni fonice și modalitățile de realizare a funcționalității vor înregistra și ele variații, mai mici sau mai mari, nu numai de la idiom la idiom, ci chiar și de la individ la individ.

Omul este un emițător de gradul I al interjecțiilor, dar și de gradul II al onomatopeelor; emiterea primelor are la bază doar un substrat psiho-articulatoriu, pe când a celorlalte unul acustic – psiho – articulatoriu¹⁵.

Variațiile vor fi deci mai mari în cazul onomatopeelor, unde posibilitatea apariției unor perturbații în procesul de emisie este mult mai mare. La nivel psiho-acustic, datorită imperfectei acomodări a mușchilor organului auzului și oboselii provocate de tensiunea nervoasă, audiția este imperfectă¹⁸, iar la nivel psiho-articulatoriu, imperfectiunea se datorează imposibilității de reproducere perfectă de către aparatul fonator omenesc a unor sunete aparținând altor serii fonetice decât seria sunetelor emise de om. De aceea, interjecțiile sunt mai „universale” (cf. rom. *ah!*, tc. *ah!*, rus. *ah!* etc.) decât onomatopeele (cf. rom. *cucurigu!*, fr. *coquerico!*, tc. *kukuriku*, germ:

kikeriki!, engl. *cock-a-dodle-doo* etc.). Fenomenul mai are și alte explicații: inventarul fonematic nu este perfect identic pentru toate limbile (cf. fonemul notat cu *r*, are în engleză un puternic caracter fricativ, în română mai accentuat, vibrant decât în turcă, în franceză și germană graseiat, etc.). Despre o identitate perfectă nu se poate vorbi nici chiar în cazul referenților (rom. *cucurigu!* redă sunetul grav al cocoșului, germ. *kikeriki!* – strigătul acut al cocoșelului¹⁵, ș.a.m.d).

1.3.2. Universalitatea interjecțiilor și onomatopeelor se manifestă nu numai în plan sincron, ci și în plan diacronic, începând cu perioada preistorică a limbilor-mamă, până la stadiul actual, al numeroaselor idiomuri ce se vorbesc astăzi pe glob. În perioada preistorică interjecțiile onomatopeice și un număr relativ restrâns de derivați (rudimentari) ai lor constituiau principalele elemente de comunicare lingvistică. Pe măsura trecerii timpului, rolul preponderent a trecut asupra derivaților, din ce în ce mai complecși. Aceștia au evoluat din punct de vedere structural semantic, pe când rădăcinile lor¹⁷ n-au suferit evoluția fonică normală a limbii.

Socotim că nu se poate vorbi de o transmitere în timp și spațiu a interjecțiilor și onomatopeelor în starea lor pură originală, ele nefiind, cu alte cuvinte „inventate”, odata pentru totdeauna, ci „re-inventate”, ori de câte ori este prezent referentul în conștiința (afectul, mai bine zis) vorbitorului.

„Invențați” au fost numai derivații și compușii lor, și aceștia se transmit, în procesul evoluției limbii.

1.3.3. Așa s-a ajuns la teoria înruderii interjective a limbilor¹⁷, înruderire nu numai interjectivă, ci și onomatopeică – prin care trebuie să înțelegem descendența tuturor limbilor dintr-o limbă unică, aceea de care oamenii se serveau pentru comunicare la începuturile civilizației umane, limba rudimentară în care interjecțiile și onomatopeele, împreună cu derivații lor, constituiau singurele semne-semnale sonore.

Korinek¹⁷ restabilește o serie întreagă de rădăcini semantice interjective și onomatopeice din limba mamă indoeuropeană. Iată trei dintre acestea:

– Indoeur *koxa-//kxaxa-//xaxa-* (a râde, cf. interjecția *ha-ha!* și derivații precum rom. *hohot!* sau tc. *kahkaha*

– Indoeur *bu* – imitând vocea unor patrupede și păsări mari, dar și zgomotul produs la căderea unor corpuri solide (cf. onomatopeele rom. *bu!* *mu!* și derivații rom. *buhai*, *bou*, *buhă*, *bufniță*, *buși*,

bubuitură, *de-a bușilea* etc., engl. *Buffalo* (bivolk, <ł<ł), *buffet* (lovitură, a buși), *bull* (taur) etc., tc. *boğa* (taur), *buzagi* (vițel), slov. *bucati* (a mugii) etc.

– Indoeur. *(s)p(h)eret* (a țâșni), cf. rom. *zvârli-svârli*, *svârlugă* etc., engl. *throw* (a arunca, a svârli), *spread* (a răspândi), *spring* (primăvară, săritură, izvor, resort) etc., tc. *firlatmak* (a țâșni), *firtina* (furtună) etc.

Bibliografie:

1. Hasan, Finuța, *Originea Vorbirii, Introducere în lingvistică*, ed. a II-a, București 1965, pag.47
2. Drimba, Vladimir, *Curs de gramatică comparată a limbilor turce*, nepublică
3. Drimba, Vladimir, *Curs de istorie a limbii turce*, nepublică
4. *Inscripțiile orhono-eniseice și (manuscrisele) textele vechi*
5. Deny, Jean, *Türk dili grameri*, Istanbul, 1941, pag. 676-705
6. Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Istanbul, 1966, pag. 318-325
7. Emre, Ahmet Cevat, *Dilbilgisi*, Istanbul, 1945, pag. 542-543, 553-546
8. Yeni Turkce Sozluk, Istanbul, 1964
9. Ediskün, Haydar, *Yeni Turk Dilbilgisi*, Istanbul, 1963, pag. 279-317
10. Kononov, A.M., *Tpamamuka*, Moscova 1965 (?)
11. Kohonob, A.M., *Tpamamuka*, Moscova 1965, pag. 363-371 (?)
12. *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, București, 1963, vol. I, pag. 421-430
13. Iordan, Iorgu, *Limba română contemporană*, București, 1956, pag.488-493
14. Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, 1944, pag. 16-17, 51-52, 60, 75, 92-96, 194, 267-269
15. Dominte, Constantin, *Interjecția și onomatopeea în limba română*, în *Analele Universității București*, nr.1/2, 1971 (extras)
16. De Saussure, Ferdinand, *Cours de linguistique generale*, Paris, 1968, ?
17. Korinek, J.M., *Studie oblasti onomatopoeje*, Praga, 1934, pag. 275-292 (rezumat)
18. Rosetti, Al., *Introducere în fonetică*, București, 1957, pag.73-76
19. *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, București, 1963, vol. I, pag. 421-430

LITERATURA FĂRĂ FRONTIERE

Nicolae MAREȘ

Czesław MIŁOSZ

(1911-2004)

De numele lui Czesław Miłosz, cetățean polonez și american, s-a legat înnoirea societății poloneze din anii '80 prin apropierea sa de mișcarea cunoscută, în lume și în Polonia, sub numele de *Solidaritatea*. Premiul Nobel pentru literatură i s-a decernat exact în anul în care evenimentele declanșate de muncitorii de la Gdańsk țineau cap de afiș în mass media internațională. Sprijinul pe care Papa Ioan Paul al II-lea îl asigura Solidarității prin simpatia pe care o nutrea și o exprima la adresa mișcării conaționalilor săi a fost întărit și multiplicat de vestea că unul din scriitori trecuți la index decenii de-a rândul de comuniștii polonezi intra la rândul-i în atenția opiniei publice internaționale. Mă aflu în perioada respectivă la Varșovia și simțeam cum acest „Prunc al Europei” reîntra cu dreptul în conștiința compatrioților săi din țară și de pretutindeni. Până atunci îl cunoșteam mai degrabă din paginile revistei „Kultura” – tipărită la Paris – sau din emisiunile de la Europa Liberă. Pe valul de simpatie de care se bucura Polonia – fostul diplomat și disident polonez încă din anii '50, profesor de literatură slave la Harvard și la Berkley, în California, se impunea pe plan universal. Îmi amintesc euforia pe care a produs-o în rândul unei părți a intelectualității poloneze, dar și printre lituanieni, el născându-se, ca și Mickiewicz sau Piłsudski, pe meleaguri lituaniene (la Szetejniace), absolvind Facultatea de drept a Universității Stefan Batory din Vilnius.

Czesław Miłosz s-a impus printr-o lirie emanațională cerebrală pe care colegii și prietenii săi rămași în țară o apreciau din – *clandestinitate* –, printre care și tineri poeți de la Universitatea din Varșovia, unde prietenul meu, Aleksander Nawrocki, a reușit să susțină un masterat prestigios pentru istoria literară din acele timpuri despre creația poetului. Aceasta

deoarece răspândirea și publicarea volumelor tipărite din 1933 până în 1967: *Poemă despre timpul mort*, *Trei ierni*, *Versuri*, *Salvare*, *Lumina zilei* și *Tratat poetic* – erau strict interzise. Am spune: și totuși în Polonia era loc și de excepții. Funcționa o clandestinitate mai aparte.

La rândul-i, poetul hoinar pe meridianele lumii, Czesław Miłosz se declara *a fi mai bun decât cei duși*, pentru că trăia păstrând o veșnică și pioasă amintire colegilor cu care au luptat pe baricadele din Varșovia, poeți morți în luptă pentru o cauză dreaptă, dar care nu mai puteau face nimic.

Întâlnirea răzvrătitului poet cu spațiul de libertate american, în 1946, ca diplomat polonez în SUA, aveau să îi asigure o mai adâncă cunoaștere și înțelegere a ceea ce se petrecea cu adevărat în lume. Pentru Czesław Miłosz devenea imperios necesară *plivirea seminței* (a mirabilei sămânțe, cum spunea Lucian Blaga?), ca aceasta să scoată la lumină germenii Adevărului, ce trebuie plivit de buruienile hidoase ale minciunii.

Miłosz și conaționalii săi devin martorii unui miracol. Crezul său a avut rezonanța convenită mai ales în rândul tineretului.

Miłosz – traducătorul *Psalmilor lui David* – a știut să se smerească în fața raționamentului întâlnit și pus în pagină în lumea liberă. A chemat tot mai hotărât pentru o trecere prudentă „în era focului eliberat”.

O dată dărâmat zidul rușinii, care împărțea lumea în blocuri antagonice, *Pruncul Europei* se va întoarce la Cracovia, unde creația lui va găsi recunoașterea meritată.

La 10 decembrie 1980, cu prilejul acordării Premiului Nobel pentru literatură, autorul *Tratatului moral* a venit cu o mărturie mișcătoare despre literatura țării sale: „marcată de istorie, mereu aluzivă, în secolul acesta ca și mai de demult, ea însoțind poporul în grelele sale încercări.

Liniile poemului polonez au trecut prin clandestinitate, versurile au fost scrise în barăcile lagărelor de concentrare și în corturile militarilor, prin Asia, Africa și Europa”.

„A reprezenta o asemenea literatură – sublinia Laureatul – trebuie să dovedești: smerenie față de dovezile de iubire și consacrare lăsate de cei care nu mai trăiesc.”

A murit la 14 august 2004.

PRUNCUL EUROPEI

1

Noi, cei cărora dulceața zilei le pătrunde în plămâni
Și care vedem ramurile înflorite în mai,
Suntem mai buni decât cei care au murit.

Noi, cei care ne delectăm cu mâncăruri exotice
Și cărora nu ne sunt străine jocurile dragostei,
Suntem mai buni decât cei îngropați.

Din cuptoarele înroșite, cu sârmă ghimpată împrejmuite,
Zgâlțaită de vântul toamnelor nesfârșite,
Din bătlăii, când în spasme urlă aerul rănit,
Ne-am salvat prin șiretenii și dibăcii,

Trimițându-i pe alții la pierzanie,
Cu strigăte îndemnându-i să lupte,
Am bătut în retragere,
Simțind cauza pierdută.

Având de ales între propria moarte
Și moartea prietenului
Am preferat moartea acestuia
gândind la rece: de s-ar împlini.

Am închis ermetic camerele de gazare, am furat pâine,
Știind că ziua următoare va fi mai grea ca cea trecută.
Oameni fiind, am cunoscut binele și răul.
Rațiunea noastră malițioasă – n-are egal pe pământ.

S-a constatat că suntem mai buni decât ceilalți,
Creduli, înflăcărați dar slabi, de viață păsându-ne puțin.

2

Respectă destoinicia-ți dobândită, prunc al Europei,
Moștenitor al unor catedrale gotice, al unor lăcașuri baroce
Și sinagogi, în care au răsunat plânsetele popoarelor împilate.
Moștenitor al lui Descartes și Spinoza,
Urmaș al cuvântului „onoare”,
Fiu postum al lui Leonidas,
Respectă capacitățile dobândite în ceasuri de groază.

Mintea ți-e exersată, ai putea recunoaște imediat
Părțile bune și rele ale fiecărui lucru.
Gândirea ți-e sceptică și rafinată, capabilă de bucurii,
Despre care nu știu nimic popoarele primitive.

Conduc de propria-ți gândire, recunoști imediat
Justețea sfaturilor pe care ți le dăm.
Fie ca dulceața zilei să-ți intre în plămâni.
De-aici obârșia sfaturilor înțelepte și clare.

3

Nu poate fi vorba de triumful forței,
Aceasta-i epoca în care învinge justiția.

Nu aminti de forță, să nu fii bănuț
C-ai recunoaște pe-ascuns doctrine depășite.

Puterea-i urmare a logicii istoriei;
Redă logicii istoriei partea care i se cuvine.

Să nu știe gura care proclamă ipoteze,
De mâinile care tocmai falsifică experimentul.

Să nu știe mâinile tale care falsifică experimentul
De gura care tocmai exprimă o ipoteză.

4

Sămânța plâpândă a adevărului plivește-o de planta minciunii
Nu-i urma pe cei care mint, disprețuind realitatea.

Fie ca minciuna să nu depășească faptele,
Și plictisiți de-atâta umblet în ea tihna să-și găsească.

După o zi de minciună să ne-adunăm în cercul strâmt
Râzând copios, când cineva faptele ni le va aminti.

Se împart laude sub pretextul unor raționamente agere
Ori laude sub denumirea de talente neobișnuite

Noi, cei de pe urmă, știm să ne logodim cu cinismul.
Suntem ultimii a căror șiretenie nu-i departe de disperare.

Vedem cum se naște o generație groaznic de serioasă,
Înfruptându-se fără înconjur din ceea ce noi am acceptat
râzând.

5

Fie ca vorbele tale să-nsemne – nu ceea ce înseamnă –
Iar prin ele să fie îndreptate împotriva celui care au fost
folosite.

Din cuvinte ambigue să-ți faci arma ta.
Cuvintele clare scufundă-le în întunecimea enciclopediei.

Niciun cuvânt nu-l condamna, până ce-n cartotecă
Ampluații nu verifică cine grăiește aceste cuvinte.

Glasul patimii este mai bun decât glasul rațiunii,
Căci nepăsătorii nu sunt în stare să schimbe istoria.

6

Nu iubi nici o țară: țările dispar ușor.
Nu iubi nici un oraș; orașele ușor dispar în ruine.

Nu păstra suveniruri, căci din sertarul tău
Se-nalță un fum toxic pentru respirația ta.

Nu consola lumea: oamenii mor ușor
Iar în năpăstuirea lor îți vor cere ajutorul.

Nu te uita în oglinda lacului de demult:
Fața îi este acoperită cu rugină, și-i alta decât ți-ai închipuit.

7

Cine vorbește despre istorie în siguranță se va afla.
Împotriva lui morții nu vor aduce mărturii.

Orice fapte dorești în spatele lor a le pune,
Tăcerea va fi răspunsul pe care-l vor da totdeauna.

Din adâncul nopții un chip ruinat ți-apare.
Și-i dai contururile de care are nevoie.

Mândru că ești stăpân pe oamenii de mult duși
Schimbi trecutul după propria-ți asemănare, mai bună.

8

Zâmbetul născut din respect pentru adevăr –
E zâmbetul folosit și de dușmanii poporului.

Veacul satirei s-a sfârșit. Nu vom mai batjocori
Cu vorbe viclene pe monarhii incapabili.

Gravi, așa cum se cade unor constructori mari,
Acceptăm linguşeala doar ca o glumă.

Cu guri încleștate, smeriți în fața raționamentului,
Pășim prudenți în era focului eliberat.

New-York, 1946

ARS POETICA

Mereu am tânjit după o formă mai încăpătoare,
care să nu fie nici poezie nici și nici proză –
formă care să ne permită înțelegerea fără a supăra pe cineva,
nici pe autor nici pe cititor. Formă care să nu chinuie pe
nimenea.

În însăși esența poeziei un dram de nefiresc găsești,
din noi născându-se ceva despre care nu știam că-i în noi;
deci clipim din ochi, uitându-ne după tigrul ce l-am slobozit,
ce-n lumină s-a priponit, bătându-se cu coada pe spinare.

De aceea drept se spune că dictez poezia daimonilor,
și se exgerează susținând că-i mai degrabă a îngerilor.
Greu să spui de unde se trage mândria aceasta a poezilor,
dacă nu o dată le este rușine de a lor vizibilă slăbiciune.

Ce om înțelept ar dori existența unui stat al demonilor,
care în el guvernează ca la el acasă, vorbind toate limbile,
și care nu ajunge gura și mânia să le-o fure,
oare din comoditate ajunge să-și schimbe și soarta?

Apreciat e azi doar ce-i bolnăvicios,
cineva ar putea crede că aş glumi doar
sau că n-am mai găsit modalitatea
de-a proslăvi Arta cu ajutorul ironiei.

Au fost vremuri când se citeau doar cărți înțelepte,
tomuri ce ajutau să fie suportată durerea și nenorocirea.
Nu-i totuna însă să te uiți într-o mie de opere,
care vin direct din clinica de psihiatrie.

Dar lumea-i alta decât cea care ni se pare
și noi suntem alții decât ceea ce sporovăim a fi.
Oamenii își păstrează cinstea tăcută,
păstrându-și astfel respectul rudelor și al vecinilor.

Poezia e bună, căci ne-amintește
ce greu e să rămâi tu însuși;
Casa noastră se află deschisă, chei în ușa nu-s,
iar oaspeți invizibili intră și ies.

Despre ce spun aici, poezie, acord nu există.
Căci versuri se pot scrie rar și fără plăcere,
dintr-o obligație neplăcută și doar cu speranța
că spiritele bune, nu și cele rele în noi își au instrumentul.

FUGA

Am fugit odată din orașul arzând în flăcări
Din câmp, de pe prima potecă, uitându-mă în urmă
Mi-am zis: „Iarbă, urmele să mi le-acoperi,
Ca focul să n-amintească de vocea procurorului sumbră.“

Ne-a fost dat nouă o altă lume să înălțăm,
De vechea răutate ori de fericire să ne lepădăm.
Morții să spună morților ce s-a întâmplat.
Noi plecăm. Iar securea din flăcări pământul l-a despicat.

SFATURI

În locul tinerilor poeți
(loc înalt, orice ar crede o generație)
aş prefera să nu spun că pământul e visul unui nebun,
o poveste neghioabă, plină de furie și zgomote.

E-adevărat, nu mi-a fost dat să văd triumful dreptății.
Gurile celor nevinovați n-amintesc de nimic.
Și cine știe dacă nebunul ce poartă coroană,
cu pocalul în mână stă și urlă că zeii îl favorizează,
că-atâția și-atâția a otrăvit, i-a decapitat ori i-a orbit,
cu blândețea pe spectatori nu-i păcălești.
Zei nu sporesc averea credincioșilor în oi ori în cămile
și nu iau nimic pentru crimă - ori jurământ strâmb.
S-a ascuns atâta timp, că a uitat cum a apărut
în tufișul arzând și la pieptul tânărului evreu -
gata să sufere pentru toți cei care au fost și vor fi.
Nu-i sigur dacă Ananke își vede ceasul ei
ca să plătească cum s-ar cuveni
pentru îngâmfare și lipsă de măsură.
S-a reușit ca omului să i se dea de înțeles,
că trăiește prin mila celor puternici.
Să se ocupe atunci
de sorbitul cafelei și de prins fluturi.
Cel care iubește Res Publica va avea mâna tăiată.
Iar pământului – i se cuvine totuși un pic de milă.
Nu c-aș lua prea-n serios bucuria naturii
și recuzita în stil baroc, Luna, norii pufoși.
(cu toate că măslinile înfloresc la Vilia în anotimpul frumos)
Nu, nu v-aș sfătui departe de natură să stați
nici de peisajele sterpe din văzduhul nemărginit,
de timpul infinit, de melcii otrăviți
de pe poteca din grădină, melci care stau ca niște armate.

O, e foarte multă moarte și de-aceia fiți atenți
cu cosițele de păr, cu fustele colorate în vânt
cu bărcuțele de hârtie, mai puțin tainice ca noi...

CREDINCIOASA-MI SLOVĂ

Credincioasa mea slovă,
 Slujitu-te-am.
 Noapte de noapte în față-ți puneam
 vase mici pline de culori,
 să ai și mestecenii și greierii și căldărașii
 pe care în minte-i păstram.
 Și mulți ani a durat totul.
 Erai patria mea, căci alta-mi lipsea.
 Credeam c-ai să mediezi
 între mine și oamenii buni,
 aceștia de-ar fi fost douăzeci, zece
 sau poate cei ce nu se născuse încă.
 Acum îmi recunosc îndoielile.
 Sunt clipe,
 În care cred că viața am irosit-o.

Căci tu ești slova faliților,
 slova neînțeleptilor și a celor care se urăsc
 poate mai mult decât alte popoare,
 slova confidenților,
 slovă a nebunilor
 a celor bolnavi de propria lor ură.
 Dar fără de tine cine's.
 Un școlar sunt
 dintr-o țară îndepărtată,
 ce se bucură de succes,
 fără teamă și umilire în el.
 Acesta-s eu –
 Dar cine sunt fără tine?
 Un filosof ca oricare altul.
 Înțeleg, că așa am fost educat:
 Glorie să am nu și aură.

Marian ILIE

Pagini de literatură română în Turcia

Anul 2019 este, cred, un an de referință în relațiile dintre literaturile română și turcă, marcat de apariția în Turcia a antologiei bilingve de poezie română actuală *Şiir Evreni/Univeresul poeziei*, cuprinzând creații a 49 de poeți români – pe atunci – în viață. Publicată, în traducerea subsemnatului, tot bilingv, și în România, la Editura Betta (cu creațiile a 57 de poeți), apariția antologiei a fost precedată de traducerea de către Prof. Nevzat Yusuf și publicarea de către aceeași editura, în anul 2016, a *Antologiei de poezie turcă modernă*, în îngrijirea și pe spezele poetului turc Osman Bozkurt, iar în anul următor de editarea în Turcia (editura USAR) a volumului meu *Dalgaların Hüznü/Tristeți pontice* și volumului prof. Nevzat Yusuf intitulat *Turna Yeri/Ținutul cocorilor*, ambele în traducerea autorilor.

Schimbul a continuat în 2018 cu traducerea de către soții Nermin și Nevzat Iusuf și publicarea la Editura Betta a volumului *Şoapta viselor* din creația poetică a lui Osman Bozkurt, lansat în mai multe orașe din România, prilej pentru poetul turc de a lua contact nemijlocit cu mediul literar românesc și cu o serie de poeți, pe care inițial și-a propus să-i publicăm în reviste literare din țara sa, ulterior planul debușând în amintita antologie.

Împreună cu regretatul prieten Osman Bozkurt am organizat la Istanbul lansări ale celor două volume de autor și antologiei, cu participarea unor confrăți de calibru din țară (eminescologul Nicolae Georgescu, criticul Aureliu Goci, scriitorul Emil Lungeanu și câțiva poeți antologați), bucurându-ne de o asistență impresionantă din partea gazdelor și ecouri pe măsură în presa literară și culturală din Turcia. Din multele zeci de pagini publicate le-am ales pe cele cele apărute în numărul pe septembrie-octombrie 2019 al revistei literare *Sincan İstasyonu*, sub titlul *Poezia română* – într-un fel, o trecere în revistă a ceea ce s-a făcut până acum pe linia schimburilor bilaterale în domeniul literaturii.

Dar poate detaliul cel mai concludent al acestor înfăptuiri la care am participat direct îl constituie continuarea demersului cu publicarea la aceeași editură din Turcia (*Usar Yayıncılık*) a volumelor conținând creații a încă șapte din autorii antologați. Fără îndoială, rolul regretatului poet turc Osman

Bozkurt a fost esențial în tot acest lung periplu, în condițiile în care totul s-a făcut fără niciun fel de finanțare oficială sau sponsorizare a vreuneia din părți.

Pagini dedicate antologiei bilingve *Şiir Evreni/Univeresul poeziei* editate în Turcia

Revista *Sincan İstasyonu* nr. 103 (sept.-oct. 2019)

Ayten Mutlu: *Privire generală asupra literaturii române*

Şiir Evreni/Universul poeziei este o culegere de poezie de 293 de pagini tipărită de Editura USAR. O culegere incluzând un număr de 49 poeți români, prezentări succinte și exemple din poeziile lor. În țara noastră literatura română a început să fie cunoscută în ultimii ani. Aceasta, fără îndoială, datorită strădaniilor a trei – cinci inși. Cu excepția câtorva lucrări publicate mai înainte, *de data asta se editează pentru prima oară o lucrare de asemenea dimensiuni*. De aceea, antologia de față are calitatea de a reprezenta o sursă extrem de importantă, atât pentru cititorul de poezie din Turcia, cât și pentru literatura română.

Dacă este să ne referim la caracteristica generală a literaturii române contemporane, este de subliniat faptul că, în general, pe axa de bază ne întâlnim mai ales cu tensiunile și neîmplinirile personale, că predomină maniera narativă și că este o poezie care în plan tematic este o împletitură de tablouri vizuale

colorate cu sentimentul iubirii, familie, mamă, tată, natura înconjurătoare. Constați dintr-o dată că te privești pe tine însuși în oglinda vieții în timp ce caii sălbatici, lebedele perechi, nebunia neașteptată, libertățile într-o singură aripă, sirenele, comorile ascunse, sufletele tăcute ce nu se așteaptă la onoruri colindă prin universul statuilor de piatră. Te ia valul întunecat ce irumpe din trupul cuvintelor moarte aruncate la gunoi. În timp ce miracolul vieții cu multe fațete se abandonează nimicniciei iubirii de o zi, îți răsare dintr-odată în față un nuc ce te cheamă să pășești pe apă. În lumea poeziei, chiar dacă la capătul scărilor ce te invită în casa ta vei da de uși închise, în grădină va exista neapărat cineva care te așteaptă să te îmbrățișeze. Când poetul vorbește despre cuvânt, despre pământ și despre noapte nu se poate să nu se refere și la pacea ce sălășluiește în curgerea sângelui din nisip. Fiindcă treaba lui este să semnaleze, să arate și să îndemne oamenii la acțiune pentru o lume mai bună. În fapt, locul unde el vrea să ajungă este acel ținut utopic unde nu se poate ajunge nici cu cea mai nebună viteză. S-ar zice că toată strădania lui este aceea de a nu lăsa desfrunzită inima omului. Nu-l interesează dacă glasul său este ori nu este auzit. El continuă să spună, să semnaleze, să arate.

Durerea lui de căpătâi nu e ca glasul să-i fie auzit, ci să poată să spună în continuare ce are de spus. Cuvintele lui sunt asemeni luminii zilei care-și caută umbra în geografia drumurilor pustii. Pentru că cuvintele lui sunt cele care, indiferent de mersul anotimpurilor, îi udă cireșul din inimă și-i deschide floarea. În concluzie, literatura română își are locul său în literatura lumii și trebuie spus că încă este în căutare. Păi, poezia însăși nu-i o căutare?

Eray Canberk: *Poezia română*

Parcurgând *Şiir Evreni*, o „antologie cu poeți români în viață” mi-am pus întrebarea: „*în general, ce știu eu despre poezia română?*” În mintea mea răspunsul la întrebarea asta s-a conturat în felul următor: generația mea a făcut cunoștință cu literatura română prin scriitorul Panait Istrati. Povestirile și romanele lui Istrati au început să fie traduse în limba noastră către sfârșitul anilor '30, astfel încât prin anii '50 toate scrierile lui Istrati puteau fi lecturate

la noi. În anii ce au urmat au mai fost traduși unii romancieri și autori de proză scurtă, însă, orice s-ar spune, până pe la mijlocul anilor '60 nu s-a știut nimic despre poezia română. După aceea, chiar dacă rar, prin revistele noastre s-a mai putut citi și poezie tradusă din limba română. Existau multe traduceri făcute de Muzaffer Uyguner, îndeosebi în revista *Dünyaya Açılan Pencere / Cep Dergisi* (1966-69). Iubitul nostru poet Behçet Necatigil, în studiul intitulat „Traduceri în limba turcă din literaturile țărilor balcanice”, referindu-se la literatura română afirma: „Nu există încă o antologie de poezie română în limba turcă”. Existau traduceri, fie și puține din română publicate prin anii '70 în culegeri din poezia lumii. În acei ani sunt incluși poeți români în suplimentele „Poezia Lumii” ale revistei *Milliyet Sanat*. Poeții români au fost incluși și în suplimentele „Poezia lumii” ale revistei *Milliyet Sanat* în aceiași ani. În *Antologia de poezie mondială* pregătită de Özdemir İnce și Ataol Behramoğlu și publicată la începutul anilor 1980, și în *Antologia de folclor mondial* publicată în aceeași perioadă, de A. Kadir. În al treilea volum al Poeziilor sale se vede că poezilor români li se acordă un loc mare. La sfârșitul anilor 1970, mulți scriitori și poeți români au participat la „Întâlnirea Organizațiilor Scriitorilor din Țările Balcanice”, organizată de Uniunea Scriitorilor Turci la Istanbul. Îmi amintesc de Mircea Zăciu (1928-2000), pe care l-am cunoscut la această întâlnire, care a fost un critic important. Îmi amintesc că după această întâlnire nu a existat nicio dezvoltare în literatura română și mai ales în poezia românească la noi în țară. După aceea, în 1992, *Suskun Sesler / Romanian Women Poets* (17 poeți) tradus de Kemal Özer și Ergin Koparan, *Contemporary Romanian Poetry* de Adnan Özer și Kemal Küçükgedik în 2009, iar în 2011 s-a publicat, în traducerea lui Nevzat Yusuf, *Antologia Poeților Români Contemporani*. În iunie 2002, am plecat în România împreună cu prietenul meu poet Egemen Berköz, ca invitat al Uniunii Scriitorilor din România. Acolo am întâlnit mulți poeți precum Ioan Flora (1950-2005), Ioan Lascu (n. 1951), Gabriel Chifu (n. 1954), Magda Cârneci (n. 1955), Burada Cristian (n. 1958). După aceste contacte, interesat fiind în timp de literatura română, am făcut unele traduceri, fie și prin

intermediul limbii franceze, din Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Eugen Jebeleanu, Vasile Nicolescu, Magda Cârneci, Ioan Flora, Ioan Lascu. Interesant, ar trebui să adaug că am tradus o mică piesă a lui Ion Luca Caragiale în anii '60. În ultimii ani, se vede că a crescut numărul traducătorilor care traduc direct din limba română. Unul dintre ei este poetul Erkut Tokman. De asemenea, trebuie să mulțumim lui Marian Ilie și lui Kerem Kalkanci, care au contribuit la *Universul Poeziei*. Ayten Mutlu, Osman Bozkurt, Ömer Öneren, Aureliu Goci, în articolele lor introductive, sunt suficient de pricepuți în poezia românească și poeții în viață și ne-au oferit informații ce ne-au luminat. Cred că și vorbitorii se vor opri asupra antologiei. De aceea, am vrut să mă mulțumesc să menționez pe scurt aventura poeziei românești la noi și legătura mea cu poezia românească.

Cert este că selecția a fost un pas important în cunoașterea de către noi a poeziei tinere românești. Este cert că antologia a marcat un pas important în cunoașterea de către noi a poeziei tinere din România.

Este clar că trebuie să cunoaștem și mai îndeaproape poezia română. Pentru aceasta, cred că poeții clasici, contemporani și actuali ai României ar trebui traduși și publicați separat și individual la dimensiunea cărții.

Ömer Öneren: *Poezia incendiază cu cuvintele*

„Cuvintele sunt mijloacele eficiente de a obține cele mai înalte realizări”. Poetul este un lucrător al cuvântului, el prețuiește pacea, dragostea, libertatea, drepturile omului și munca, aceasta fiind cea mai înaltă valoare. Cuvintele nu sunt altceva decât simboluri care desenează imagini în memorie. Poezia, pe de altă parte, se înalță în muzica cuvintelor prin măiestria poetului. Această antologie își propune să aducă libertate și pace cititorilor turci prin întâlnirea cu cei 49 de poeți în viață ai României. Așa se face că au ajuns până la noi cuvintele înălțate în România. În antologia de față ne întâlnim cu Paula Romanescu, unul dintre poeții români și Florentin Popescu încercând să lumineze viitorul cu peste 70 de volume personale. Eliza Roha, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Cristofor, Emil Lungeanu, Gheorghe Stroia și George Piteș, fiecare cu peste 40 de creații intelectuale, văd că libertatea poartă stelele pe calea

păcii. „Poezia este frumoasă dacă o percepem nu ca povestea unui eveniment care s-a întâmplat, ci ca expresia unei dorințe foarte puternice“, spune J. Borges. Pablo Neruda „Ca urmare, trebuie să le spun oamenilor bine intenționați, muncitorilor, poezilor, ce vrea să însemne prin sentința lui Rimbaud: În zori, înarmați cu răbdare febrilă, vom intra în orașele minunate“. Numai cu răbdare fierbinte vom cuceri acel oraș magnific care va aduce lumină, dreptate și demnitate întregii omeniri.

Astfel, poeziile arată frumusețea poeziei cu expresia ei care nu poate fi scrisă în zadar. Se simte miros de pace, libertate și dragoste în poeziile poezilor din antologie. Neruda spune: „Nu există drog mai rău decât vorbăria goală. Poezia este pentru cei care au nevoie de ea, nu pentru cel care o scrie“. În dreptul internațional, ideea de opere de artă este considerată creație. Produsul intelectual este opera creatorului. Poetul poartă o identitate sensibilă despre ceea ce este trăit și ceea ce este locuibil. Cred că în loc să scrii doar sub intensitatea emoției, este necesar să scrii cu sentimentul de a fi emoționat, liber și de a înfrumuseța lumea pentru viață. Pentru a realiza acest lucru, emoția, scopul și credința trebuie să coopereze. Ar trebui să rămânem în spatele frumuseților pentru tot ceea ce este specific uman. Poezia înseamnă a aprinde un foc cu cuvinte, un mare foc. Un foc mai fierbinte decât soarele, care, atunci când este aprins oriunde în lume, încălzește întregul univers. *Universul Poeziei* invită cititorii din spatele frumuseților însoțite de poezii care întrețin focul emoției.

Ali Timucin: *În lucrările lor, de cele mai multe ori, artiștii reflectă dorințe pe care ni le asumăm direct*

Felicitări lui Osman Bozkurt, care a pregătit această lucrare valoroasă intitulată *O selecție de poeți români care trăiesc în universul poeziei*, lui Kerem Kalkancı și lui Marian Ilie, care au contribuit la lucrare cu traduceri lor. Fiecare activitate culturală de nivel înalt necesită un efort. Nevzat Yusuf Sarıgöl își exprimă eforturile pentru poezia sa cu versuri inspirate de Nietzsche, în schimb, anunță că arta nu se poate face decât cu pasiune. Florin Costinescu demonstrează că ocrotirea de către poet a spiritului copilului în demersul artistic îl îmbogățește

cu replicile „Poetul știe că totul pleacă de la soare/ de la gândurile sale copilărești contradictorii“. Poezii copilăresc și pot arăta realitățile profunde ale vieții creând posibilități de limbaj original, așa cum declară Costinescu. Un poet care nu-și pierde copilăria și poartă tendința obositoare a copilăriei către poeziile sale la maturitate își colorează poeziile. Dar copilăria este și o perioadă dificilă. Maria Pal ne reflectă și acea perioadă dificilă în poezia ei. Știu. În lucrările pe care ni le prezintă, artiștii își reflectă adesea dorințele, pe care nu ni le prezintă direct. În ultima strofă a poeziei sale, Pal răsfrânge asupra noastră dorul său de o copilărie amintită cu sentimente bune.

Marian Ilie, cel care a tradus poeziile din această antologie secondat de Kerem Kalkancı, ne amintește de cartea de povești a lui Sait Faik, Undița, care și-a găsit pescarul: „Pentru a scrie, nu am nevoie de libertatea florilor sau a păsărilor, ci de libertatea iubirii, a nebuniei și a irezistibilului“. Mai apoi, gândind în sine. „Nu voiam libertăți, ci libertatea unui copil căruia i s-a acordat cea mai mare demnitate. Aveam nevoie de asta. Altfel, ce altceva aș putea face decât să mormăi cu glas?“ Marian Ilie a scris cu sinceritate următoarele rânduri, amintind de cele spuse de el: (Citat în întregime poemul „Ce dacă“). Aceste rânduri anunță că o persoană care nu își pierde copilăria și își poate păstra imaginația vie poate rezista dificultăților vieții. Ana Hâncu ne duce la amintirile fructuoase ale copilăriei ei din *Frunze de nuc*. Maria Mona Vâlceanu își exprimă și dragostea față de oraș și anotimp, în poemul ei de decembrie. Ca și în poezia lunii decembrie, fiecare artist ne face să ne gândim la ființe umane cu ceea ce ei nu exprimă atât de mult cât exprimă. Aș dori să le mulțumesc prietenilor mei, poezii, care au contribuit la efortul nostru de a înțelege umanul la nivel universal.

Victor Atanasiu: *O imagine cuprinzătoare asupra liricii românești actuale*

Șiir Evrni/Universul poeziei este o amplă culegere cuprinzând creații ale unui număr semnificativ de poeți români apărută concomitent în România și Turcia, care oferă o imagine cuprinzătoare asupra liricii românești de azi. Firește, nu vom întâlni aici multe nume deja consacrate pe plan internațional, dar

acest amănunt nu afectează cu nimic calitatea volumului, în culegere fiind prezenți poeți din cercul Editurii Betta, atât dintre cei cu multe cărți publicate, cât și dintre cei aflați la primii pași în literatură. Selecția cuprinde poezii alese de înșiși autorii și beneficiază de traduceri efectuate „în tandem” de poetul român Marian Ilie și de Kerem Kalkanı, pentru care turca este limba maternă. În fond, culegerea este un rezultat concret al interesului pentru fenomenul liric românesc manifestat de eminenta personalitate literară care este Osman Boskurt.

Imaginea de ansamblu ne permite îmbucurătoarea constatare că poezii, ajutați și de un talent necontestabil, au înțeles demersul liric în puritatea sa, versurile fiind clare dovezi ale definirii cu mijloace proprii, complet diferite de la un autor la altul, a unor stări de grație, a punctării inefabilului prin „secvențe” percutante, care se înfig în conștiință pentru totdeauna, aidoma acului, care prinde pentru eternitate în insectar o minusculă vietate. Înainte de a fi șters din cartea amintirilor iubitei, eul liric a fost numit stăpânul florii de pădărie, pe lângă care trece vântul cu urechile înfundate. Sufletul celei-care-scrie, în alt caz, se prelinge în palme, în timp ce noaptea își scutură prea-plinul. O altă poetă declară că a fost iubită la Roma, în Colosseum, de cel adorat, cu îmbrățișarea frenetică a unui gladiator care înlocuiește gestul ucigaș cu tandrețea. Altei poete îi e dor de sine însăși – copilă. Sunt atâtea alte versuri foarte frumoase pe lângă acestea, aparținând lui Mihai Antonescu, Vilia Banța, Oana Boc, Hanna Bota, semnate de Maria Calciu, Șerban Codrin, Florin Costinescu, Evelyne Maria Croitoru, Emil Dinga, Marian Dumitru, Grigore Grigore, Nicolae Dan Fruntelată, Marian Ilie, Victoria Milescu, Eliza Roha, Mihail Soare, Petre I. Stoica, Dan Tipuriță, Maria Mona Vâlceanu. Poezia română a intrat, iată, într-o altă, nouă vârstă a maturității. Pentru că trebuie date și probe concrete, (parafraza niciodată nu este pe deplin convingătoare), am să citez două mostre, care sunt pentru mine, nu stafidele din cozonac, pentru că tot cozonacul e burdușit de stafide, ci eșantioanele cele mai fascinante, percutante, doldora de combustibil liric: (Citate versuri din Șerban Codrin și Victoria Milescu).

Marian Ilie: *Mi s-a-mplinit un vis de demult*

De-abia în urmă cu 30 de ani am putut să văd Turcia, pe care am tot visat să o vizitez încă din anii de studenție în cadrul secției de limba și literatura turcă a Universității din București. Mă consider un norocos, fiindcă în cele din urmă am putut să-i calc pământul de zeci și zeci de ori și, mai mult decât atât, să trăiesc în Turcia trei ani, ca atașat al Apărării al României la Ankara. În cei douăzeci de ani de la trecerea în rezervă am continuat să o vizitez, mai ales ca ghid de turism, făcând cunoscute turiștilor români frumusețile și valorile spirituale ale Turciei.

Aș putea să spun că am contribuit și eu întrucâtva la construcția unui pod larg și durabil peste Marea Neagră, între țările noastre. Ca poet trăitor printre militari încă de la terminarea facultății, în timpul căreia am luat cunoștință îndeaproape cu literatura turcă, am simțit nevoia construcției unor bretele ale acestui pod care să lege direct și literaturile din cele două țări. Am prins curaj în urmă cu șapte ani, când am fost răsplătit cu premiul pentru traduceri la un festival internațional de creație literară organizat în România, pentru un volum de traduceri din creația marelui poet turc Fazıl Hüsni Dağlarca, astfel încât în anul 2017 am publicat în Turcia, la editura USAR Yayıncılık, în traducere proprie, volumul *Dalgaların hüznü*, apărut bilingv în același an și în România cu titlul *Tristeți pontice/Dalgaların hüznü*, la Editura Betta. În anul următor l-am însoțit pe poetul turc prieten Osman Bozkurt prin diferite orașe din România, unde i-am organizat o serie de lansări ale volumului său *Düşlerin esintisi/Șoapta viselor*, publicat tot bilingv, la Editura Betta, în traducerea soților Nermin și Nevzat Iusuf. Așa a luat naștere proiectul editării în Turcia a unei antologii din creațiile poezilor români pe care Osman Bozkurt i-a cunoscut în acel periplu al nostru prin țară. În ceea ce mă privește, eu consider că antologia *Şiir evreni* reprezintă o oglindă a poeziei române actuale, în sensul că, citindu-o, vom întâlni în paginile sale întregul evantai al poeziei ce se publică în momentul de față în revistele literare și în volumele de poezie editate în România – fie că vorbim de curente literare, formă, valoare estetică ori stilistică, fie că ne referim la sexul, vârsta ori spațiul etnocultural în care trăiesc autorii – avem o largă varietate și o vizibilă diversitate. Cititorul va

face cunoștință, în acest volum, cu poeți români de pe întreg eșichierul valoric, de la membri ai Uniunii Scriitorilor din România la creatori tineri ce acum bat la porțile afirmării în poezie. Un detaliu semnificativ îl reprezintă și editarea bilingvă a volumului; paginile sale în română și cele în turcă, puse față în față, îi vor dezvălui cititorului faptul că poezia este una singură, unică, este poezie și iar poezie. Faptul că antologia s-a editat și în România oferă aceeași impresie de ambele părți. Desigur, simt o mare satisfacție din a fi contribuit personal la construcția și a acestui pod durabil între România și Turcia – visul meu din tinerețe. Fie ca opera ce o înfăptuim acum să fie dusă mai departe!

Suat Batur: *Literatura și poezia română sunt printre cele mai puțin cunoscute literaturi în țara noastră*

Majoritatea studiilor academice în acest domeniu sunt legate de literatura turcilor care locuiesc în România. „*Antologia de poezie românească*” denumită *Poetry Universe*, care cuprinde poeziile a 49 de poeți români contemporani, pregătită de Osman Bozkurt, va umple un gol important. În 2011, Osman Bozkurt a pregătit selecția *Poeți români contemporani*, de Mircea Anghelescu, în traducerea lui Nevzat Yusuf. Apoi, în 2019, a publicat selecția *Poetry Universe*, care include poeți români de astăzi. A tradus poeziile românești din română în turcă cu Marian Ilie, secondat de Kerem Kalkancı. Osman Bozkurt a trecut în revistă și structura poetică a textelor traduse cu sensibilitatea unui poet. Traducerea poeziei necesită deci depășirea a tot felul de dificultăți. În această selecție, se poate spune că, atât traducătorii, cât și Osman Bozkurt, au făcut un studiu de succes ca urmare a muncii lor meticuloase. O caracteristică importantă a selecției *Universului Poeziei* este că în carte sunt incluse atât poeziile în română, cât și cele în turcă.

Deși limba română este puțin cunoscută în Turcia, este importantă prin prisma faptului că este o resursă pentru cei care vor face studii academice. Este valoroasă și în ceea ce privește prezentarea poeziei românești din punct de vedere al formei. La începutul selecției, „*Privire de ansamblu asupra literaturii române*” de Ayten Mutlu, „*În dragoste poeții sunt generoși*” de Ömer Öneren, „*O selecție*

de poezie românească în Turcia” de Aureliu Goci, au fost lămuritoare, oferind cititorului o serie de informații preliminare despre poezia românească. Este de utilitate informarea cititorului și faptul că sunt incluse informații succinte despre poeții care au poezii în selecție. O caracteristică importantă a traducerilor este că ele arată ne semnificația granițelor, efectele artificiale ale culturilor locale care par să separe oamenii. Când citim poeți români, înțelegem că nu există o mare diferență față de percepția poeziei turci asupra lumii, dorul lor, căutarea fericirii, dorința lor de a crea frumusețe. Nu căuta binele, frumosul, adevărul, a rezista nedreptății este o valoare comună în fiecare cultură. În poeziile din selecție ies în prim-plan teme precum libertatea, natura, fericirea-bucurie de viață, iubirea, gândurile religios-filosofice, patriotismul, critica ordinii. Dintre poeziile din selecție, cele scrise în stilul clasic urmează în mare parte un curs monoton, în timp ce diversitatea subiectelor, temelor și formelor care sunt tratate odată cu schimbarea din țară atrage atenția. (*În continuare este prezentat poemul Dorință de Doina Cetea și date succinte despre autor*). În unele dintre poezii, atrage atenția critica pe subiecte precum privatizarea care decurge din faptele noii ordini și deposdarea oamenilor. Se vede că temele și conceptele din poeziile din ultima perioadă s-au diversificat, iar replicile au devenit mai scurte și mai vii. În poeziile din selecție, armonia s-a încercat să fie realizată mai ales prin repetiții sunet – cuvânt – șir și versuri lungi și scurte. Pe lângă poezii de formă complet liberă, există poezii scrise sub formă de „sone” și poezii cu modele de rimă precum *aabbcc...*, *abab-cd-cd*. Este clar că pentru a evalua corect poezia românească atât din punct de vedere al conținutului, cât și al formei, este necesară stăpânirea ambelor limbi. Totuși, importanța selecției nu poate fi tăgăduită, în ceea ce privește contribuția la cunoașterea cititorului turc asupra poeziei românești, care este puțin cunoscută în Turcia, deci superficial. În condițiile de astăzi, în care oportunitățile de comunicare au crescut și transportul a devenit mai ușor, noi credem că astfel de studii ar trebui sporite, considerând că este important să construim punți între popoare în domeniul artei pentru ca acestea să se înțeleagă mai bine între ele.

Cai QING

Laptele și sângele literaturii: suișurile și coborâșurile lecturii și elevarea spirituală a timpului nostru

Fierul Arcticii: Când ne trezim la vârful disperării

Citirea lui Cioran pentru prima dată a fost o experiență complet diferită. La cincizeci de ani, trăiam prima mea pierdere majoră. Deschizând *La vârful disperării*, prima propoziție m-a lovit: „Aș prefera să mor în flăcări decât în neant“.

A fost un impact complet diferit. Impactul lui Márquez a fost orizontal – mi-a extins imaginația despre posibilitățile lumii. Impactul lui Cioran a fost vertical – m-a târât în abisul existenței, forțându-mă să privesc în jos, să privesc lucruri cu care nu voiam să mă confrunt direct.

Lectura mea serioasă a literaturii est-europene a început cu *Pietrele de temelie ale Templului* – Maximele Braga, o carte pe care fiul meu Yin Yuguo mi-a pus-o solemn în mâini. Dacă literatura latino-americană este o furtună tropicală, atunci literatura est-europeană este fierul Arcticii. Nu hrănește, ci forjează.

Am înțeles mai târziu că trecerea mea în lectură – din America Latină în Europa de Est – nu a fost o schimbare aleatorie de gust, ci un rit spiritual de trecere. Așa cum nu poți bea lapte la nesfârșit, într-o zi trebuie să rozi oase, să mănânci cereale grosiere și chiar să înghiți niște medicamente amare. Literatura est-europeană oferă tocmai acest remediu amar.

De la Milan Kundera am învățat cuvântul „kitsch“ – nu popular, ci „o negare absolută a

existenței“, o imitație performativă a tuturor emoțiilor autentice. În *Insuportabila ușurință a ființei*, amanta lui Tomas, Sabina, urăște nu despotismul, ci „despotismul kitsch“, falsa uniformitate în care toată lumea trebuie să fluture steaguri roșii și să poarte zâmbete. Acest lucru m-a făcut brusc să înțeleg multe fenomene din jurul meu: de ce o anumită tristețe pare atât de performativă? De ce o anumită furie sună atât de mult ca un dialog?

În *Prea zgomotoasă singurătate* de Hrabal, Hanga, un ambalator care a lucrat la un centru de reciclare a hârtiei uzate timp de treizeci și cinci de ani, își construiește propriul regat spiritual într-un subsol murdar cu cărți și gânduri. El spune: „Sunt norocos să fiu singur, deși nu sunt niciodată singur, sunt pur și simplu singur, trăind singur într-o mare densă de gânduri.“ Acesta este un alt tip de rezistență: o mișcare nobilă descendentă. Chiar și la baza societății, la marginea spiritului, demnitatea umană poate fi menținută.

Dar ceea ce mă tremură cu adevărat sunt operele scriitorilor români. Cioran, Manea, Miller... acest pământ pare să se specializeze în producerea de oameni care „gândesc pe marginea unei prăpastii“.

Cioran spunea: „Nu sunt suficient de trist pentru a deveni poet, nici suficient de indiferent pentru a deveni filosof. Dar sunt suficient de treaz pentru a deveni o persoană inutilă“. Această afirmație dezvăluie dilema centrală a intelectualilor est-europeni: prinși între totalitarism și nihilism, menținerea clarității devine singura formă posibilă și, de asemenea, singura inutilă de rezistență. Această claritate nu aduce beneficii lumești; aduce doar durere – dar tocmai această durere dovedește că existența umană nu a devenit încă complet amorțită.

Norman Manea a trăit dublul coșmar al lagărelor de concentrare naziste și al erei Ceaușescu. El a inventat termenul „fericire legală“. În România lui Ceaușescu, nu trebuia doar să zâmbești, ci trebuia să zâmbești „din adâncul inimii“. Această fericire forțată, performativă, este mai terifiantă decât oroarea pură, deoarece erodează ultimul bastion al inimii umane.

În *Despre clovni*, Manea scrie: „Indiferent cât de volatilă era societatea totalitară pe care am părăsit-o... nu era atât de absurdă, rea și anormală pe cât își imaginau, ci o realitate umană care încă există și poate renaște în alte forme...“ Citind acestea, stăteam într-o cafenea lentă din Kunming, soarele anului

2024 strălucind prin fereastră. Fiul sufletului est-european s-a întors acasă – patria sa europeană, la poalele Munților Carpați. Am simțit brusc un fior rece – nu din istorie, ci din prezent. Totalitarismul nu este un monstru al istoriei, ci o posibilitate a umanității. Când îmbracă o mantie nouă, îl mai putem recunoaște?

Acesta este darul literaturii est-europene: nu îți dă lapte, îți dă un bisturiu. Nu îți alină singurătatea, îți disecă singurătatea. Nu îți spune cât de minunată este lumea, ci îți spune cât de absurdă este lumea și cum să rămâi ferm în această absurditate.

Trecerea mea de la splendoarea literaturii latino-americane la profunzimea literaturii est-europene atinge o problemă centrală: căile pe care literatura le parcurge pentru a atinge „adâncimea” diferă. Perspectiva „est-europeană” mai profundă și mai conștientă intelectual” pe care am perceput-o provine din solul unic al literaturii est-europene, care a încurajat o „contemplare a existenței în mijlocul ruinelor”.

1. „Greutatea” istoriei și „Lumina” existenței: Fundamentul speculației filosofice

Literatura est-europeană (reprezentată în special de Milan Kundera, Joseph Brodsky și Czesław Miłosz) s-a născut în cea mai dramatică frământare istorică și teren de experimentare ideologică a secolului XX. Această situație de a fi „zdrobită în mod repetat de istorie” a forțat literatura să răspundă la întrebări fundamentale:

Explorarea lui Kundera asupra „ușurinței și greutateii” în *Insuportabila ușurință a ființei* nu este un joc filosofic abstract, ci o metaforă directă pentru alegerile individuale aflate sub presiune politică. El definește „kitsch-ul” ca fiind „negația absolută a existenței”, o armă spirituală pentru intelectuali pentru a menține claritatea în mijlocul fanatismului colectiv.

Analiza lui Miłosz (poet polonez și laureat al Premiului Nobel) asupra „Keteman” – deghizarea și autoamăgirea intelectualului – în *Mintea captivă* oferă un model psihanalitic mai complex și introspectiv decât narațiunile „dictaturii” latino-americane. Literatura latino-americană denunță tirania, în timp ce literatura est-europeană disecă inima umană sub tiranie.

Comparativ cu America Latină: literatura latino-americană (cum ar fi Márquez) tratează istoria într-un mod mitic, ciclic; istoria este destin, o atmosferă fatalistă atotcuprinzătoare. Literatura est-europeană tratează istoria analitic, interogativ; Istoria este o

responsabilitate morală și o dilemă intelectuală care trebuie clarificată.

2. Înțelepciunea „națiunilor mici”: Ironia ca instinct de supraviețuire și artă Multe țări est-europene aparțin „națiunilor mici”, trăind mult timp sub umbra unor națiuni puternice. Acest lucru a alimentat o înțelepciune literară unică: În *Prea zgomotoasă o singurătate*, Hrabal (Republica Cehă) pune un ambalator de hârtii să construiască un regat spiritual magnific într-un subsol murdar folosind cărți și idei. Aceasta este o perspectivă profundă „în jos”, martoră la sublim în umil, susținând civilizația în mijlocul distrugerii. Această „singurătate” intelectuală nu este autoadmirare, ci singurul bastion împotriva dezolării spirituale.

Scriitori precum Klima și Havel au dezvoltat ironia și umorul într-o „armă a celor slabi”, o strategie pentru menținerea libertății spirituale în mijlocul opresiunii. Acest umor nu este doar divertisment; este un semn de claritate, ultima linie de apărare împotriva asimilării spirituale.

El întruchipează conștientizarea intelectualului: protagoniștii scriitorilor est-europeni sunt adesea intelectuali, artiști și gânditori marginalizați. Acțiunile lor principale sunt „observarea, înregistrarea și reflecția” și, chiar și cu acțiuni limitate, spiritul lor nu cedează niciodată. Acest lucru contrastează puternic cu „eroii” sau „nebunii” primordialii și vibranți ai literaturii latino-americane.

3. Precizia limbajului: Rostirea indicibilului acolo unde vorbirea lipsește. Sensibilitatea literaturii est-europene față de limbaj atinge un nivel filosofic. Atunci când discursul totalitar încearcă să polueze și să golească orice limbaj, protejarea preciziei limbajului înseamnă protejarea clarității gândirii.

Kundera subliniază în repetate rânduri că romanțierii sunt „exploratori ai existenței”, iar instrumentul de explorare este limbajul. Analiza sa repetată a unor cuvinte precum „milă”, „lirism” și „trădare” este un proces de detoxifiere a discursului.

Brodsky credea că o limbă în sine este un mod de gândire. Precizia poeziei este cea mai eficientă rezistență la clișeele propagandei oficiale.

Acest lucru indică o conștientizare intelectuală fundamentală: o responsabilitate față de limbajul în sine. Literatura latino-americană a eliberat imaginația limbajului, permițându-i să curgă liber; Literatura est-europeană, pe de altă parte, a perfecționat ascuțimea limbajului, transformându-l într-un bisturiu.

Afinitate cu literatura rusă: Logica interioară a transformării mele

Dicționarul rus al tatălui meu zăcea liniștit adânc în bibliotecă, cu coperta sa din pânză roșie de mult uzată. Dicționarul a fost publicat în timpul „perioadei lunii de miere“ a relațiilor sino-sovietice – o epocă în care idealismul era scris cu alfabetul rusesc. Îmi amintesc că tatăl meu îmi povestea despre procesul comic și dificil de a învăța să pronunți sunetul „r“ trillat, cum nici măcar nu-l putea pronunța corect, chiar și cu salivă zburând peste tot pe oglindă. Multe dintre cărțile tatălui meu aveau litere ciudate de culoarea galben-de-albăstrui. Pe tot parcursul gimnaziului, m-am abonat la revista bilunară „Literatura Sovietică“. Din adolescență până în tinerețe, gâfăiturile păcătoșilor pe aleile umede din Sankt Petersburg în operele lui Dostoievski, viscolul conștiinței nobile în moșia lui Tolstoi, suspinele omului de prisos fără unde să se agațe în scrierile lui Turgheniev – acestea au format cel mai vechi climat spiritual al meu. Nu era cititul; Respiram – inhalam aerul înghețat al sălbăticiiei siberiene și expiram tremururile nerostite ale propriului suflet.

Această profundă „educație rusească“ m-a făcut, mai târziu, când m-am apropiat de literatura est-europeană, să simt nu ca și cum aș fi intrat într-o țară străină, ci ca și cum aș fi recunoscut o legătură spirituală. Împărtășesc o solemnitate care privește literatura ca pe o „chestiune supremă“, un câmp de luptă spiritual ce trebuie cântărit cu greutatea vieții *însăși*. Dostoievski, prin vocea lui Ivan în *Frații Karamazov*, strigă: „Dacă Dumnezeu nu există, este totul permis?“ Acesta este un chin vertical, religios, care pune simultan sub semnul întrebării abisul și stelele. *Anna Karenina* și *Învierea* lui Tolstoi sunt o autoanaliză morală nesfârșită, desfășurată pe orizontală, ascuțită menită să elimine orice pretenție socială pentru a ajunge la întrebarea simplă „cum ar trebui să trăim?“.

Literatura est-europeană, moștenind tocmai această genă a „căutării sufletești“, a mutat altarul cercetării de la cerul metafizic și sinele interior la scena istorică concretă și fragmentată a secolului al XX-lea. Când Kundera pune sub semnul întrebării „kitsch-ul“ în *Insuportabila ușurință a ființei*, când Klima consemnează „spiritul praghez“ în eseurile sale, când Cioran privește neantul în *Lacrimi și sfinți*, aceștia duc bătălii diferite în același război. Diferența constă

în faptul că suferința din literatura rusă este adesea epică și profetică – se referă la răscumpărarea umanității în ansamblu, plină de strălucire și luptă divină. Suferința din literatura est-europeană, pe de altă parte, este istorică și patologică – este mai aproape de situația concretă a unui intelectual modern într-o funcție totalitară, sub supravegherea poliției secrete, într-o lume cotidiană în care minciunile sunt aerul: cum să rămâi nemișcat într-un dans colectiv? Cum să spui adevărul după ce limbajul a fost poluat? Literatura rusă se întreabă: „Unde este Dumnezeu?“ Literatura est-europeană se întreabă: „După moartea lui Dumnezeu, cum poate omul să se descurce singur?“

Trei dimensiuni profunde: o trecere în revistă a geografiei spirituale

Acum, putem sta dintr-un punct de vedere mai larg, privind înapoi la călătoria noastră și examinând aceste trei platouri literare care ne-au modelat. Ele reprezintă trei dimensiuni profunde ale situației existențiale dificile a umanității: profunzimea latino-americană este profunzimea „antropologiei și mitologiei“.

Ea își are originea în memoria creației continentului și în istoria sa modernă îmbibată de sânge. Profunditatea sa constă în vastitatea spațiului și în ciclul timpului. În *Macondo* a lui Márquez, o singură ploaie poate dura patru ani, unsprezece luni și două zile; morții iau masa cu cei vii; profețiile sunt deja scrise pe suluri de pergament. Aceasta nu este fantezie, ci un instinct colectiv al unei civilizații de a digera rănilor realității prin gândirea mitologică. Dezvăluie haosul naștere al civilizației, forța primordială care fierbe în inconștientul colectiv, încurcătura inexplicabilă și ciclul sorții precum vița de vie tropicală. Este orbitor și inspirator de venerație, inspirator de venerație că lumea poate fi atât de bogată, misterioasă și plină de o vitalitate sălbatică. Puterea sa constă în folosirea imaginației pentru a devora realitatea, transformând toată suferința și bucuria într-un spectacol uluitor.

Profunditatea Europei de Est rezidă în „etica și ontologia sa“.

Provenie din „fisurile istorice“ zdrobite de marile puteri succesive. Profunditatea sa constă în lupta neobosită pentru fiecare centimetru de spațiu spiritual individual sub presiune absolută. Când

Hanja, hârtia din romanul lui Hrabal, construiește un regat magnific în subsolul său murdar cu cărți și gânduri, el practică imperativul moral absolut de a proteja fragmentele de civilizație în mijlocul distrugerii. Când Milosz a disecat „mintea închisă“, el cartografia peisajul spiritual al intelectualului în purgatoriul ideologic. Această profunzime nu oferă nicio alinare, ci doar un bisturiu și o oglindă – te obligă să pui la îndoială alegerile individuale, responsabilitatea intelectualului, cum să menții puritatea cuvintelor după ce limbajul a fost poluat și cum să creezi sens din nimic după ce sensul a fost îndepărtat. Te face să te simți neliniștit, determinând introspecția.

Profunditatea rusească este o profunzime a „religiei și spiritualității“.

Proveniază dintr-un spațiu geografic nemărginit și dintr-o dorință la fel de nemărginită a sufletului. Profunditatea sa constă în căutarea neobosită a întrebărilor „ultimule“. De la bătrânul care a părăsit moșia lui Tolstoi până la „insectele“ din subsolul lui Dostoievski, aceștia au îndurat o anxietate aproape morbidă despre răscumpărare. Această profunzime este verticală, săgeata ascendentă îndreptată direct spre Dumnezeu, săgeata descendentă sondând în cel mai întunecat abis al umanității. Este o epopee, o mărturisire, o dezbateră teologică, o greutate spirituală grea care cere sufletului să poarte o greutate aproape infinită.

De la „Spectacol“ la „Oglindă“: O foaie de parcurs personală către maturitate

Privind în urmă, devine clară logica fundamentală a trecerii mele de la o fascinație timpurie pentru America Latină la o preferință ulterioară pentru Europa de Est. Poate că aceasta corespunde ceremoniei spirituale de maturizare a unui cititor (și gânditor).

În tinerețe, tânjim după vastitatea lumii. Literatura latino-americană, cu strălucirea ei asemănătoare soarelui, a deschis limitele percepției noastre, învățându-ne să ne minunăm: poveștile pot fi spuse în acest fel, realitatea poate fi atât de magică, iar singurătatea poate fi atât de magnifică. A fost o „descoperire geografică“ spirituală, o dorință infinită pentru minuni exterioare.

Cu toate acestea, pe măsură ce experiențele de viață se acumulează, iar luptele zilnice înlocuiesc

legende îndepărtate, apare în liniște un alt tip de dorință: trebuie nu doar să ne minunăm, ci și să înțelegem; nu doar să evadăm, ci să perseverăm. Literatura est-europeană, în acest moment, oferă un alt set de instrumente. Nu oferă o evadare a imaginației asemănătoare unei furtuni tropicale; Oferă un manual complet de supraviețuire pentru o persoană obișnuită, un intelectual, despre cum să-și mențină demnitatea intelectuală și morală în mijlocul ruinelor spirituale ale secolului al XX-lea. Narațiunea sa rece, asemănătoare unei lampi chirurgicale, nu luminează marile mituri, ci compromisurile subtile, lașitățile ascunse și curajul persistent din propriile noastre circumstanțe.

Literatura latino-americană mi-a arătat posibilitățile lumii, în timp ce literatura est-europeană m-a învățat să-mi examinez propriile limite. Prima este o epopee a expansiunii exterioare, cea de-a doua un caiet de explorare interioară. De la fascinația pentru spectacol la dependența de reflecție, de la intoxicația cu haosul civilizației la concentrarea asupra alegerilor individuale – această cale migratoare a lecturii este probabil o cale marcată de reflecție, bătătorită de nenumărate minți care caută stabilitate la începutul secolului.

Tinerii au nevoie de două tipuri complet diferite de escaladă. Escalada literaturii latino-americane este o escaladă orizontală. Te duce prin păduri tropicale, peste Munții Anzi, rățâcind prin timp și spațiu. Vezi flori exotice, animale ciudate, întâlnești oameni de toate culorile pielii și le auzi poveștile magice. Este o sărbătoare a descoperirilor, cu peisaje noi la fiecare pas. Tinerii iubesc acest tip de escaladă pentru că este vibrant, bogat și plin de minuni. Nu necesită să fii ascetic; este un loc unde primește fiecare vizitator.

Escalada literaturii est-europene este o escaladă verticală. Nu te duce să vezi mai multe peisaje; te duce în sus, în locuri mai înalte, în locuri unde aerul este rarefiat. Nu există flori exotice sau ierburi rare acolo, doar stânci goale și aer rece. Scopul tău în escaladă nu este să vezi mai mult, ci să vezi mai clar – să vezi abisul de sub picioarele tale, să-ți vezi propria insignifianță și să vezi cât de aproape pot fi de fapt stelele.

Aceste două tipuri de escaladă nu sunt superioare sau inferioare, dar atrag oameni diferiți și, de asemenea, filtrează oameni diferiți.

Cu alpinismul orizontal, este ușor să găsești tovarăși de călătorie. Vă puteți minuna împreună, puteți face fotografii împreună și puteți împărtăși povești în jurul focului de tabără. Alpinismul vertical este adesea o aventură solitară. Cu fiecare pas în sus, aerul se rarefiază și tot mai puțini oameni te urmează. În cele din urmă, s-ar putea să fii singur, stând în vârful muntelui, cu fața spre cerul înstelat nemărginit și spre abisul întunecat de dedesubt.

Cioran a spus: „Scriu nu pentru a fi înțeles, ci pentru a evita să fiu înțeles greșit.“ Această afirmație surprinde dilema gânditorilor și soarta celor care urcă pe verticală.

De la cititor la autor: Aprinde-ți propria lampă în umbra influenței

Ca scriitor, am înțeles în sfârșit: orice lectură, fie că este vorba de lapte latino-american sau sânge est-european, trebuie în cele din urmă transformată în propria carne și sânge.

Mo Yan a spus odată că atunci când l-a citit pe Márquez, primul său sentiment a fost șocul, iar al doilea a fost: „Și eu pot scrie“. Dar ceea ce l-a făcut cu adevărat Mo Yan nu a fost imitarea lui Márquez, ci evadarea din Márquez, întoarcerea în nord-estul orașului Gaomi, întoarcerea la poveștile cu fantome ale lui Pu Songling, întoarcerea la poveștile și teoriile ciudate pe care le spunea bunica sa.

În mod similar, Yu Hua a învățat cruzimea și detașarea de la Kawabata Yasunari și Kafka, dar ceea ce l-a făcut cu adevărat Yu Hua a fost folosirea acestei cruzimi și detașări pentru a scrie despre reforma agrară din China, Revoluția Culturală și ascensiunea și decăderea oamenilor obișnuiți în torentul istoriei.

Anxietatea influenței este ceva ce fiecare scriitor trebuie să înfrunte. Bloom spunea că cei care vin după ei trebuie să „își ucidă tații“ pentru a deveni ei înșiși. Dar cred că în lumea literaturii nu este necesar să „îți ucizi tatăl“; ne putem aprinde propria lampă.

Această lampă are nevoie de trei tipuri de ulei pentru a se aprinde:

Prima picătură vine din literatura latino-americană – o încredere absolută în imaginație și o explorare infinită a posibilităților narrative. Îți spune: Zboară, zboară cât de sus este cerul.

A doua picătură vine din literatura est-europeană – o căutare neobosită a existenței, o loialitate absolută

față de limbaj și curajul de a construi sens în neant. Îți spune: Privește, privește adânc ca pământul.

A treia picătură nu poate fi dată decât de tine însuți – este pământul tău, amintirile tale, rănilor tale, dragostea ta. Ar putea veni dintr-o ploaie din Kunming, din dialectul unei mame, dintr-o poveste cu fantome auzită în copilărie. Este obișnuită, umilă, dar este a ta.

Epilog: După Lapte și Sânge

Literatura latino-americană este laptele copilăriei. Acel lapte abundent, cald, dulce și crud, cu vitalitatea primordială a trestiei de zahăr, ne-a hrănit atât de generos gâturile uscate. Am băut cu lăcomie ploaia neîncetată din Macondo, lumina rece a stelelor din platoul Quito, nisipul arzător al plajelor din Rio de Janeiro. Acel lapte conținea mitul creației unui continent, cicatricile colonialismului și visele neliniștite ale unui carnaval. Nouă, copiilor mult timp înfomețați spiritual, ne-a permis să gustăm pentru prima dată aroma nemărginită conținută în cuvântul „lume“. Da, oamenii au nevoie de lapte. Au nevoie să fie încălziți de o îmbrățișare mai largă, să fie copleșiți de o imaginație mai sălbatică, să știe că dincolo de orizont există un alt orizont.

Dar oamenii nu pot bea lapte pentru totdeauna.

Astfel, literatura est-europeană a devenit sângele tinereții. Aceea nu era hrană, era temperare; nu consolare, era asasinat. Când disperarea lui Cioran ne-a străpuns inimile ca un țurțur, când batjocura lui Kundera ne-a jupuit pielea ca un bisturiu, când singurătatea lui Hrabal a răsunat prin grămada de hârtii urâte, am fost cu adevărat treziți din dulcele vis al literaturii. Acest sânge este rece, purtând duhoarea metalică a ruginii, frigul unei camere de tortură istorice. Ne doboară iar și iar pe arena spiritului, dar ne obligă să ne ridicăm iar și iar, doar pentru a vedea clar fața adversarului nostru – iar acel adversar este adesea lașitatea, ipocrizia și lingușirea din adâncul nostru. Sângerarea este dureroasă, dar numai prin sângerare grosimea pielii noastre, duritatea oaselor noastre și claritatea ochilor noștri vor fi diferite.

Totuși, nu se poate sângera pentru totdeauna.

În cele din urmă, sub laptele pe care l-am băut și sângele pe care l-am vărsat, pe ruinele sau solul fertil al propriei noastre ființe, trebuie să creștem oase mature. Acest os, netransplantat din altă parte, trebuie să vină din propriul nostru pământ, purtând

căldura pământului și fosforul strămoșilor voștri, calcificat, solidificat și înalt centimetru cu centimetru. Pentru Mo Yan, este sorgul roșu din orașul Gaomi de Nord-Est, care crește sălbatic în sânge și foc, aroma arzătoare a vinului expirat după ce a înghițit și a fermentat împreună legendele populare și violența istorică. Pentru Yu Hua, este cea mai slabă, dar cea mai persistentă bătaie a inimii vieții auzită în liniștea absolută a morții din morga Spitalului Județean Haiyan. Pentru Ge Fei, este ploaia cețoasă și turnurile orașelor de apă Jiangnan, o narațiune istorică așezată în adâncurile coridoarelor, o tablă de șah plină de suspans și melancolie. Pentru Zhang Wei, este vorba despre vasta sălbăcie a Peninsulei Jiaodong, un intelectual modern care se retrage în adâncurile vegetației în mijlocul vuietului industriei, folosind cele mai vechi „arte esențiale pentru oamenii de rând” pentru a redescoperi etica umanității și a pământului.

Lumea literaturii este în continuă schimbare. Există furtuni tropicale din America Latină, frigul mușcător al Europei de Est, vastele și densele câmpuri de zăpadă ale Rusiei, grădinile rafinate și raționale ale Europei de Vest și lungile călătorii ale pionierilor nord-americani. Am fost odată călători în această lume vastă, minunându-ne, învățând și tremurând. Dar călătorii trebuie să se întoarcă în cele din urmă acasă. Nu în patria lor geografică, ci la originea existenței lor. Fiecare persoană, în cele din urmă, poate porni doar de la acel centimetru de pământ real, prăfuit sau acoperit de mușchi de sub picioarele sale, petrecând o viață săpându-și propria fântână.

Unii scot lapte din fântână, o viață întreagă de hrană blândă. Alții scot sânge, o mărturie arzătoare a vieții. Mulți alții scot apă tulbure, amară, sărătura vieții însăși. Doar foarte puțini, norocoși și rezistenți, pot auzi sunetul străvechi, înăbușit, din adâncurile izvorului în săpatul lor zilnic, primind în cele din urmă izvorul limpede și dulce. Dar ceea ce contează nu este niciodată rezultatul, ci actul săpatului în sine – trebuie să-ți folosești propriile mâini, până când mâinile îți trosnesc; trebuie să-ți folosești propriii umeri, până când se formează bățături; trebuie să-ți folosești propria limbă, pentru a gusta toate aromele. Acel gust va fi singura semnătură adevărată pe care o vei lăsa lumii.

În acest moment, stau la biroul meu, briza din câmpiile Kunming purtând încă slab parfumul persistent al cameliilor din Dealurile de Vest. Hrănirea literaturii latino-americane a făcut cândva venele imaginației mele să se umfle; sângele literaturii est-europene a temperat ascuțimea gândurilor mele. Acea iubire pentru Rusia, grea ca piatra de temelie, care îmi pătrunde întregul spectru de lectură – de la tremurul epileptic, profetic al lui Dostoievski, la asceza morală lungă și anevoioasă a lui Tolstoi, de la privirea stelară a lui Pasternak asupra suferinței revărsată în *Doctor Jivago*, la „Zidul Leningradului” tăcut și hotărât al Ahmatovei din Requiemul ei... îmi dă o „gravitate” spirituală, o statornicie care rămâne verticală într-o epocă frivolă, o compasiune măreață care consideră suferința individuală în cadrul răscumpărării umane.

Toate au curs în venele mele, devenind parte a propriului meu peisaj. Scriu asta nu pentru a mă încadra în panteonul literaturii, ci ca un explorator care se întoarce dintr-o călătorie lungă, desfășurând încet harta mea desenată de mine sub lumina lămpii. Conține coordonatele unor țări străine, marcaje ale furtunilor și ilustrații ale cicatricilor, dar în centrul ei, locația acelei fântâni neterminate trebuie în cele din urmă marcată.

Timpul fierbe ploaia, anii devin cântece. Toate experiențele – citirea oamenilor, citirea cărților, observarea ofilirii și renașterii naturii – au ca scop, în cele din urmă, descoperirea propriei arome. Acea aromă este ca îndulcirea ceaiului Pu'er, transformându-se încet în vasul de lut al timpului. Gustul inițial este amar, astringent pe vârful limbii, apoi blând, netezind în gât. În cele din urmă, o liniște complexă și indescritibilă numită „postgust” se ridică încet din dantian, pătrunzând în fiecare membru. Apoi, prin scris, acest strat infinit de umanitate, spectrul subtil al emoțiilor, atingerea și tremurul nesfârșit al vieții, este exprimat, i se dă formă. Aceasta este, probabil, cea mai supremă și mai satisfăcătoare experiență pe care un cititor o poate savura.

Laptele a fost băut, sângele a fost vărsat. Afară pe fereastră, în noaptea de primăvară, pământul se trezește.

Acum, este timpul să pășești în propria grădină de ceai, să te apleci și să plantezi arborele de ceai care aparține zilei de mâine.

SUPLIMENT ANIVERSAR

CONSTANTIN LUPEANU 85

TABLETA LUCON

85

Viața are traiectoria soarelui și rânduiala anotimpurilor. Viața este aliaj spectral, cu nuanțe strânse din toate zilele trăite. Precum soarele, nici noi nu dispărem. Ne odihnim, permitem cerului să ne ducă povestea în eternitate.

Eu nu calculez anii, ci răsăritul, primele raze încrustate în inimă, în Murgăși, pe bătrânul nostru continent, în America, prin Asia.

85? O vorbă frumoasă. Inima netemătoare de corvoadă. Frumos la trup și mai ales prin tot ce-n viață am cules. Am chip plăcut, puternic sunt, vigoarea sporește cu fiecare carte citită, scrisă, comentată.

Eu sunt dimineața care abia începe, pas neobosit, zâmbet curat. Timpul nici nu există, sunt permanență. Întineresc, simt în felul în care privesc lumea, în vigoarea cu care mă ridic de fiecare dată, în calmul, care nu este slăbiciune: Sunt copacul cu rădăcini adânci, brațele mele sunt ramurile rodnice prin vânt și ploaie. Iar fructele sunt cărțile oferite cititorilor câte una, câte două sau chiar trei într-un an, din 1973.

Sunt precum munții, nu fiindcă stau, pentru că rămân! Prin mine curge viața lin, fără hotare, lungă cât Carpații, fără grabă, netemătoare. Lumina soarelui mi-ajunge, inima bate încet dar sigur și fiecare clipă e tot mai profundă.

85? Anii nu sunt povară, sunt stelele de pe cer. Eu nu socotesc anii. Văd lumina din ei, cum strălucește mai blând ca nicicând. La mine, sus pe deal, prin Vatra Basmelor, la marginea pădurii, grăiesc cu iarba, cu copacii, strigătele păsărilor îmi aduc vești mai sigure decât cele prin Chat GPT, pietrele lucesc, ele deapănă povești nemuritoare. Iar fiecare amintire e o comoară.

85? 85 nu-nseamnă ce-am fost, ci cât rămâne în inima celor pe care-i iubesc.

Din Valea Brazilor, în Duminica Floriilor, 2026

P.S. LUCON

Care sunt cele 5 Virtuți?

Confucius: **Respect, Toleranță, Sinceritate, Strădanie, Generozitate.**

INTERVIU LA 85 DE ANI

Constantin LUPEANU

În zilele premergătoare Sfintelor Paști 2026, timpul de introspecție, am avut răgazul să organizez un interviu cu IA, pentru apropiata marcă a optzeci și cinci de ani de viață. Pe acest robot l-am numit Zam, de la Zamolxe. Iată:

Partea întâi

ZAM: – Domnule C.L., cum arăta lumea literară în anii debutului dumneavoastră? Cum ați debutat?

C.L.: – Eu am debutat cu traduceri și cu o carte despre cultura Chinei. În 1973 am tipărit la Editura Junimea din Iași primul meu roman tradus, *Cao Yupao*, un roman autobiografic de 224 pagini. Până atunci publicasem sporadic prin reviste poezie clasică chineză. Peste doi ani am publicat la Editura Sport-Turism, București, o carte despre civilizația Chinei, *Pași în lumea chineză*, 276 pagini. Literatură proprie am publicat târziu, fiindcă mă dedicasem traducerilor. Abia în 1991 am publicat sub pseudonim romanul *Concubina imperială*, iar Nicolae Breban mi-a publicat în „Contemporanul“, în două numere consecutive, două capitole din întâiul meu roman scris, *O lume de sfîncși*, tipărit abia în 2004, după ce fusese premiat la un concurs organizat de Uniunea Scriitorilor. Până în acel an 1991, tradusesem împreună cu soția mea Mira Lupeanu și tipărisem 18 cărți ale literaturii clasice chineze. Deveniserăm deja un brand al traducerilor de literatură chineză. Mira debutase și ea cu poezie prin 1977. Cum arăta lumea literară? Era o lume în care literatura se scria cu febră și se trăia cu responsabilitate. Nu existau rețele sociale, nu existau festivaluri literare la tot pasul, dar era evidentă o foame autentică de cultură. Cartea se cumpăra, iar o carte bună circula din mână-n mână. Cuvântul avea greutate pe vremea aceea, scriitorul era respectat și era privit ca un mesager al timpului său. Eu, fiind traducător din limba chineză, după câțiva ani am început să fiu căutat de edituri, încât mi s-au tipărit două sau chiar trei cărți de literatură într-un an.

– Ce v-a determinat să scrieți? A fost un moment decisiv?

– Nu a fost un moment unic, ci o acumulare. Eu am scris de mic. Prima mea poezie a fost o scrisoare în versuri către sora mea care era elevă la Școala pedagogică de fete din Craiova. Apoi am scris în joacă. Din clasa a cincea am început să fac referate literare. Primul, Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, apoi Alecu Russo, doi scriitori patrioți, ceea ce acum deja nu se mai poartă! Eu fusesem pregătit de mic de mama și de sora mea mai mare, încât pe la cinci ani, fără să știu să scriu și să citesc, puteam să recit vreo duzină de poezii. În liceu și la facultate, la filologie, mi-am desăvârșit lecturile. Întâmplător, nașul meu ca traducător din limba chineză a fost poetul Alexandru Stamatiad, el însuși traducător din Baudelaire, Maeterlinck, Edgar Allan Poe etc. Am găsit la o bibliotecă *Din flautul de jad*, 1939, antologie de poezie chineză clasică și am fost fermecat. Atunci am hotărât să intru la universitate la Secția de limbă și literatură chineză. Scriam și eu, poezie și proză. Așa am înțeles că scrisul nu este o alegere, ci o chemare, un destin primit din Ceruri. Mă corectez, nu întâmplător, Al. Stamatiad a fost nașul meu prin cartea *Din flautul de jad*. Eu eram destinat să învăț cineza și să traduc. Acum se spune din ce în ce mai des, nimic nu este întâmplător!

– Sunteți traducătorul renumit din limba chineză și totodată poet, romancier, eseist, dramaturg, cronicar literar. Cum se împacă toate aceste ipostaze?

– Pentru mine, ele nu sunt compartimente separate, ci camere ale aceleiași case. Traducerile m-au învățat modestia și respectul față de creațiile altora, poate și o anumită smerenie și, foarte foarte important, meșteșugul scrisului profesionist, pentru că am tradus multe romane, dar și poezie și teatru, filosofie antică, iar pentru prefetele pe care le scriam la toate aceste cărți, am citit istorii literare și tomuri întregi de critică și analiză literară, în primul rând în chineză, dar și în engleză și franceză. Cât privește creațiile proprii, poezia m-a învățat concizia, romanul m-a învățat răbdarea, teatrul m-a învățat dialogul, prezentările de carte m-au învățat luciditatea și o anumită îngăduință, atenția mea mutându-se de la criticarea minusurilor la evidențierea părților bune, a ceea ce este realizat și cu valoare estetică sigură în cărțile altora. Eu nu critic pe nimeni. Fiecare gen m-a completat, m-a disciplinat și m-a obligat să-mi ascult mai atent propriul ritm interior.

– Care este opera care simțiți că v-a definit cel mai mult?

– Se obișnuiește să se răspundă că lucrarea care definește pe cineva este cea care încă nu a fost scrisă sau cea mai recentă. Eu aleg dintre traduceri Yijing, *Cartea Schimbărilor*, o lucrare de filosofie și divinație antică, definitivată și refigurată de Confucius, iar dintre scrierile mele romanele toate și eseul de mari dimensiuni *Toți oamenii sunt frați*, cea de-a treia mea carte despre China. A patra, *China, focar de cultură și civilizație*, 346 pagini, 2026, a apărut zilele acestea, la editorul meu Raluca Tudor, Editura și Tipografia Rawex Coms, București.

La capitolul cronici literare aș alege ceea ce am scris despre *Dicționarul Etimologic al Limbii Române*, două volume, cu 6.100 de cuvinte, Editura Uranus din București, 2023, gândit și lucrat de Prof. Dr. Mihai Vinereanu, lingvistul român care a lansat o cale modernă de cercetare și a așezat limba română la nivelul care i se cuvine, deși latiniștii și cei care nesocotesc poporul român nici măcar n-au vrut să audă de o asemenea operă. El a fost ajutat de Ligia Eugenia Zaprațan Nicolescu, prietena și secretara sa privată, din câte am înțeles. Va avea soarta celeilalte lucrări monumentale, *Dacia preisorică*? mă întreb.

– Ați scris și dramaturgie. Ce v-a atras spre scenă?

– Teatrul este locul admirat și râvnit din liceu, când mergeam de nenumărate ori la câte o piesă de teatru, teatrul orașului funcționând la vremea aceea în Sala de festivități a liceului meu. În poezie, cuvântul plutește; în roman, el se așază; în teatru, respiră, iar personajele prin viață. M-a fascinat mereu această trecere de la text la gest, de la idee la prezență. Să ascuți actorii rostind replicile pe care tu le-ai gândit este o experiență aproape metafizică.

– Ați tradus autori importanți. Cum v-a influențat traducerea propria scriitură?

– Da, așa este, am tradus lucrările filosofice ale antichității Chinei, Confucius, Lao Zi, Zhuang Zi și marile romane clasice. Literatura secolului XX am prezentat-o pe secțiuni; poezia, proza, teatrul. Trei dintre piesele traduse au fost puse în scenă de două teatre din București și la Iași, iar la Teatrul radiofonic s-au prezentat cam toate. L-am tradus pe romancierul cel mai înzestrat, Ba Jin, cu romanul *Familia*, am tradus alți romancieri dinainte și de după cel de-al doilea război mondial. Cât privește poezia, am transpus cu bucurie în limba română marii poeți de astăzi, Jidi Majia, Gao Xing, Xue Mo, Zhang Xue. Sunt patru feluri de a vedea lumea, redată în stiluri poetice absolut diferite, în pas cu literatura universală azi.

Ca traducător, devii un fel de medium: trebuie să te anulezi ca să lași vocea celui alt să treacă prin tine. Paradoxal, tocmai această anulare te îmbogățește. Am învățat ritmuri noi, structuri noi, am învățat să respir altfel fraza. Traducerea m-a făcut pe mine însumi un scriitor mai atent, mai disciplinat și cred că mai original.

– Cum vedeți literatura română de astăzi?

– Literatura este un organism viu, neliniștit, aflat într-o continuă transformare. Pe pământ totul se schimbă, numai noi rămânem locului, cum scria Eminescu. Este mai diversă ca oricând, nu doar în stiluri, ci și în voci, în teme, în felul în care scriitorii se raportează la lume. Se scrie cu o libertate inexistentă decenii în șir, libertatea de a experimenta, de a greși, de a provoca. Scriu mulți oameni în vârstă, iar unii dintre ei nasc capodopere. Păcat cu Uniunea Scriitorilor nu-i bagă în seamă. Sunt reviste care nu publică decât scriitorii (membri sau nemembri ai Uniunii) unui cerc restrâns, care se comentează și se laudă între ei. Nu mai există critică de întâmpinare independentă. Când și unde va apărea un Nicolae Manolescu? Astăzi citim cronici literare scrise din interes. Eu te laud pe tine, tu pe mine! Există și mult zgomot, multă grabă, o literatură produsă pentru consum rapid, pentru vizibilitate imediată. Dar asta este în firea vremurilor. Fiecare epocă are excesele ei. Important este că, dincolo de acest zgomot, există autori care lucrează în tăcere, cu răbdare, cu migală, construind opere solide, durabile. Un asemenea scriitor cu opere de valoare înaltă în toate genurile literare este vâlceanul de origine Ștefan Dumitrescu. Din câte știu, el nu este citit și despre el nu scriu critici literari redevabili. Dar mai există asemenea critici?

Critici voi, cu flori deșerte,

Care roade n-ați adus –

Literatura română nu stă pe loc – se reinventează, se deschide, respiră. Din fericire, sunt câțiva poeți care continuă filonul poeziei patriotice pornind de la Vasile Alecsandri, să zicem, Mihai Eminescu, Octavian Goga, Vasile Militaru, Grigore Vieru, Adrian Păunescu și l-aș numi în primul rând pe Marian Ilie, poet de substanță, cu poezii la fel de evocatoare și stimulatoare ca *Noi vrem pământ*!

– Și cum priviți apariția literaturii generate de inteligența artificială?

– IA este un fenomen inevitabil și, într-un fel, fascinant. Roboții vor aduce schimbări radicale în

toate sectoarele vieții. Unele meserii vor dispărea. În medicină, diagnosticul roboților depășește acuratețea celui mai vestit profesor-doctor. Nu și poezii, romancierii, scriitorii de orice gen literar. Inteligența artificială poate imita stiluri, poate genera texte coerente, poate crea structuri narative surprinzătoare. Dar ceea ce produce ea nu este încă literatură în sensul profund al cuvântului. Este o literatură posibilă, dar se simte că este ne-trăită. Un text scris de IA poate fi impecabil, ingenios, dar nu are viață. IA poate reproduce emoția, dar nu o simte. Poate crea metafore, dar nu le înțelege. Literatura nu este doar text, ci în primul rând sentiment, experiență umană care susține acea viziune. Iar asta, cel puțin deocamdată, rămâne de neînlocuit. Sunt țări unde au apărut mai ales poeți care publică ceea ce scrie pentru ei IA. Și sunt cercuri literare care îi aclamă. Există reviste care nu doar îi tipăresc, dar îi și proclamă mari poeți. Eu cred că asemenea literatură și toată această schelă ridicată pe vânt vor pieri așa cum dispar într-o clipă tiranii ridicați pe un eșafodaj mincinos.

– Privind înapoi, ce ați schimba?

– Nimic. Cărțile mele, traduceri, romane, eseuri, poezii etc sunt perene. Sunt de neschimbat. La 85 de ani, nu mai judec trecutul, îl privesc cu recunoștință.

– Ce vă emoționează încă, la această vârstă?

– Lucrurile simple din jurul meu. Un răsărit care de la mine din ogradă înroșește întreaga margărire a răsăritului, apusul cuminte, așa zice, luna plină, pe care o descopăr în înalt pe la miezul nopții, pentru ca apoi să alunece nu numai către apus, dar și spre miazăzi, parcă s-ar rostogoli pe cerul diafan ca o lovitură meșteră la fotbal.

– Lucrați la ceva nou?

– Desigur. Întotdeauna lucrez la ceva. Eu nu sunt obișnuit să stau pur și simplu. Însă creația presupune timp, la fel cum un copil reușit se naște la nouă luni. Scriu sau traduc, citesc și corectez, recitesc. O carte nouă este gata peste mai multe luni de zile, peste ani.

– Ce sperați să rămână din opera dumneavoastră peste 50 de ani?

– Dacă va rămâne o carte, un vers, o frază, o replică în mintea cuiva, atunci am câștigat. Vor dăinui multe dintre traduceri mele din limba chineză, realizate singur sau cu poeta Mira Lupeanu, cu fiul meu Adrian Daniel. Visez ca peste ani, în secolul

următor, cineva să citească un roman scris de mine, să găsească o poezie sensibilă foarte. O carte. Literatura nu se măsoară în tiraje, ci în puncte imprimate de fiecare dintre creațiile noastre pe suprafața vieții viitorimii.

Partea a doua

– Domnule C.L., cum se schimbă relația cu timpul la 85 de ani?

– Eu am îmbrățișat ideea că timpul nu există. Omul vede momente succesive ale vieții. Are senzația că timpul curge ca un râu. Fizicianul englez Julian Barbour crede că timpul nu este un flux continuu, așa cum îl simte lumea. Vezi cartea sa *The end of time*, 1999. Momentele vieții coexistă simultan într-o structură atemporală. Amintirile noastre sunt conexiuni directe cu alte configurații ale realității. De este așa, noi existăm așa cum ne-a croit destinul, precum masa la care scriu acum sau așa cum este laptopul sau cum ești tu, Zam, aceiași de la cap la coadă. Fizica va trebui schimbată. De aceea nu-mi plăcea mie fizica în liceu, iar problemele de fizică mi se păreau idioate. Prin urmare, nimic nu se schimbă. O mobilă învechită trece la reformare.

– Ce rol joacă memoria în scrisul dumneavoastră de acum?

– Memoria mea a fost briliantă. Ochii și memoria erau punctele mele forte. Ele m-au ajutat să rețin repede, fără dificultate scrierea limbii chineze. La Geologie, fiindcă memoram instant denumirile pietrelor de tot felul, am fost singurul din liceu care am obținut media 9,66. Meritul îi revine memoriei. În conceperea romanelor, probabil că memoria își are rolul ei, dar ficțiunea înseamnă invenție, nu notarea unor memorii.

– V-a fost vreodată teamă de uitare?

– Nu de uitarea mea, ci de uitarea celorlalți. Un scriitor nu se teme că va uita, ci că nu va fi ținut minte. Dar, cu timpul, înveți să te împaci cu ideea că nu scrii pentru eternitate, ci pentru clipa în care cineva, undeva, deschide o carte de-a ta și se regăsește în ea.

– Ce înseamnă pentru dumneavoastră succesul literar?

– Impregnat cu taoism, succesul și faima și bogăția pentru mine sunt percepții fără valoare. Viața se cuvine trăită în simplitate și înțelepciune, păstrarea echilibrului interior, moderația și armonia. Filosoful

Zhuang Zi se ascundea ori de câte ori principele țării sale trimitea soli după el să-l ungă prim-ministru. Zhuang Zi: *Oare țeastoasa s-ar simți mai fericită moartă, rămășițele fiindu-ienerate, sau vie și dând din coadă în noroi?* El disprețuia puterea, succesul. Vedea unitatea și echilibrul între Cer, Pământ și El, Zhuang Zi.

– Ați avut momente în care ați vrut să renunțați la scris?

– Niciodată, doar sunt născut în zodia cărții. Zam, să ai o carte tipărită în România într-o sută de mii de exemplare, este o mulțumire sufletească rară. Sau o carte de poezie din care s-au imprimat douăzeci de mii de exemplare. Așa erau tirajele până în 1989! Un scriitor tânăr, un om, cum spuneam mai sus, fără pretenții, este înveșmântat în lumină cerească atunci când află că atâția și atâția oameni îi cumpără cartea și-l citesc. Cum să renunțe la scris? Poate în anii din urmă, când o carte de același calibru se tipărește în numai o sută de exemplare, din care se vând nici o duzină. Din celelalte trimite autorul unor prieteni, la literați care fac critică literară, la câteva biblioteci județene, cu gândul că vor exista multă vreme. Deși nimic nu este sigur. Librăriile sunt pe cale de dispariție. Bibliotecile mici, de cartier, de prin sate, au fost desființate, fiindcă nu mai aveau cititori. Vor dispărea probabil și bibliotecile județene. În România, se vor menține câteva biblioteci – București, Craiova, Iași, Cluj, Timișoara.

– Cum vedeți relația dintre suferință și creație?

– Suferința nu este obligatorie, dar poate fi revelatoare. Nu cred în mitul scriitorului chinuit. Este drept, durerea te obligă să fii sincer. Iar sinceritatea este cel mai greu lucru în literatură.

– Ce v-a învățat teatrul despre oameni?

– Eu nu sunt un dramaturg jucat. O singură piesă mi-a fost pusă în scenă tocmai în China. Cartea mea de teatru cuprinde opt piese. Nefiind pretențios, le-am zis *schife dramatice*. Totuși, pentru a răspunde la întrebare: Dincolo de replică, dincolo de gest, înțelegem că oamenii sunt personaje care încearcă să-și joace cât mai bine rolul. Viața-i o scenă, nu?

– Ce vă lipsește cel mai mult din tinerețe?

– Curajul de a greși fără să mă gândesc la consecințe. Tinerețea nu este o vârstă, ci o stare de neștiință. Dar, în general vorbind, eu nu visez la momente prin care am trecut. Trăiesc în prezent și

ador fiecare zi pe care mi-o dă Dumnezeu. Iar cât privește greșelile, îl rog mereu pe Dumnezeu să mi le ierte și îi cer să mă îndrume să fac alegeri corecte și să nu mai greșesc. Dacă nu cumva ceea ce apreciem acum că a fost o greșeală a fost de fapt parte din viața noastră. Așa am fost croiți, să facem acele alegeri care după aceea ni se par a fi greșite sau care chiar sunt greșite. Trebuia să greșim, era scris în soarta care ni s-a dat!

– Ce vă mai surprinde astăzi?

– Omenia. Într-o lume grăbită, cinică, fragmentată, a fi bun a devenit un act de curaj. Și mă surprinde mereu când întâlnesc un om bun. O luminiță într-o imensă cameră întunecată.

– Dacă ați putea vorbi cu cititorii tineri, ce le-ați spune?

– Spun mereu și scriu în măruntele mele luări de poziție de sub emblema *Tableta Lucon*. Citiți! Asta recomand. Mergeți la biblioteci și împrumutați cărți. Cumpărați cărți, atunci când puteți. IA ne ajută să găsim mai repede unele răspunsuri, dar IA nu este în stare să întregască cultura generală a elevilor și studenților. Numai cartea îl face pe om – om adevărat. Cultura nu se face pe telefon și pe laptop, ci în biblioteci. A citi nu înseamnă numai a acumula cunoștințe. Citind, te descoperi pe tine însuși, te perfecționezi. Eu am început să public *Tableta Lucon* în ziarul săptămânal online din Râmnicu Vâlcea, director fiind inginerul inventator cu medalii în țară și străinătate, scriitorul de talent Petre Cichirdan, patronul mai multor reviste – cotidianul *Cultura ars mundi*, revista lunară *Cultura Vâlceană*, plus două reviste trimestriale, *Povestea vorbii* și *Forum vâlcean*. Citiți-le îi idemn! Vorbeam mai înainte de oameni de omenie. Petre Cichirdan este un om de o bunătate exemplară printre noi, fiindcă lui îi pasă de oamenii orașului și județului său, de concetățenii săi. El sporește cultura țării.

– Ce v-ar mai bucura să scrieți?

– Un roman despre cum un rege a reușit și a unificat China, în anul 221 îHr, cum reușise și la noi Mihai Viteazul, dar a fost trădat de ai săi, iar străinii i-au luat viața. M-am pregătit cu mulți ani în urmă, am adunat cărți care să formeze baza de documentare. I le-am dat fiului meu. Dacă va fi vrednic, va scrie el romanul. Sau îl va scrie fetița mea, ea este mai harnică. Un alt roman trebuia s-o prezinte pe prima împărăteasă din istoria Chinei, Wu Zetian, 690-705.

I-am vizitat și mormântul, într-o zonă liberă impresionantă, care semnifică trupul ei urieșesc, întins cu fața în sus. Dealuri împădurite întruchipează capul, sânii și pântecul, cu mausoleul propriu-zis, brațele, picioarele. Ea a fost un împărat cu merite în conducerea imperiului. A promovat meritocrația. A reorganizat examenele imperiale pentru recrutarea celor mai buni tineri, indiferent de originea socială. Câștigătorii examenelor ocupau înalte posturi mandarinale, pentru că femeia aceea împărat îi voia la butoane pe cei mai buni fii ai țării, indiferent de extracția socială. Aceste două romane n-am apucat să le scriu. Mai am timp?

– Cum ați defini, în final, sensul unei vieți dedicate literaturii?

– Talent în această direcție. În plus, mie de mic mi-a plăcut cartea. După ce am intrat la școală, am început să devorez cărțile. Nu de aceea am făcut eu însumi cărți? Pe mine, literatura m-a însoțit toată viața. La 85 de ani, înțeleg că asta a fost tot ce am avut nevoie.

– Cum vedeți viitorul literaturii? Va dispărea?

– Nu cred că literatura va dispărea. Ea se va transforma. Noi azi nu putem ghici ce va fi. Cu siguranță, legat de arta spectacolului, legat de ingerința IA, în legătură cu formele de viață din viitor. Literatura a apărut odată cu inventarea scrierii. Ea a existat de când există omul pe pământ, dar s-a transmis până la noi abia la apariția scrisului. În Mesopotamia, în Sumer, scrisul a apărut în anii 3200 îHr și cam în aceeași perioadă, dacă nu chiar mai înainte, au început să scrie chinezii pe oase oraculare, pe vase din bronz. Am scris și noi, românii, pe vase rituale. Producțiile literare orale datează de la începuturile organizării omenirii, cimilituri, cântece, proverbe, povești. La acest capitol, geto-dacii și mai înainte pelasgii sunt neîntrepuți. Prin limbajul scris, aceste producții au prins viață – idei și emoții, întâmplări, născociri. *Miorița* și alte balade vechi au existat milenii, până când s-au hotărât urmașii geto-dacilor să adopte și ei un alfabet. Cum de au întârziat atât să creeze sau să adopte un alfabet? Deslușește tu, Zam!

– Și totuși, inteligența artificială schimbă regulile jocului. Ce rol va avea în viitorul literaturii?

– IA nu este un dușman al literaturii și al vieții oamenilor, ci un nou instrument. Va genera texte, romane, poezii, scenarii, dacă roboților li se va inocula trăire. Atenție, scriitori! Am citit undeva că

IA va acționa în două direcții: Întâi, **va democratiza scrisul**. Oamenii care nu aveau curajul sau instrumentele să scrie vor putea crea. Asta nu e un lucru rău. Mai multe voci înseamnă mai multă diversitate. În al doilea rând, **va obliga literatura umană să fie mai autentică**. Dacă IA poate produce texte corecte, impecabile, atunci scriitorul va trebui să ofere altceva: vulnerabilitate, imperfecțiune, risc, nebunie, adevăr. Paradoxal, IA va împinge literatura spre mai multă umanitate. Însă eu cred că genurile literare vor fi altele. Poate fi astfel? Este un punct de vedere. Vom trăi și vom vedea. Tu ce crezi, Zam?

– Deci literatura nu va dispărea?

– Repet, nu cred că literatura va dispărea. Se va rafina. Va fi ca o lumânare într-o lume de neoane. Mică, dar necesară. Fragilă, dar vie. Și, mai ales, va continua să fie ceea ce a fost mereu: o încercare de a înțelege ce înseamnă să fii om.

Partea a treia

– Domnule C.L., la 85 de ani, cum vă raportați la ideea de moarte?

– Moartea nu mă mai sperie. Moartea nu există, este doar o eroare în program. Eu trăiesc, scriu, iubesc, greșesc și mă corectez și mă rog să mi se ierte greșelile, sunt trădat și iert. Sunt atâtea teorii despre viața de dincolo de moarte. Chinezii socotesc că omul este 30% *hun*, suflet ceresc și 70% *po*, spirit de lut. Acestea îi modelează emoțiile, dorințele și soarta. Taoiștii explică astfel echilibrul dintre elementele *yin*, feminin și *yang*, masculin, între Cer și Pământ, între minte și corp. A propos, am demonstrat cu o expoziție Cucuteni în inima Chinei, că elementele *yin* și *yang*, noțiunea viață lungă, zvastica, au existat pe vasele ceramic lucrate de strămoșii noștri în Cucuteni. Doar că la noi, prin lipsa scrierii, s-a pierdut teoria legată de aceste noțiuni. De la noi să le fi preluat chinezii, indienii? Buddhiștii cred în ciclul samsara. Moartea este tranziție între naștere și renaștere, un ciclu mergând până la și peste cinci mii de reîncarnări, în funcție de felul în care se manifestă fiecare suflet. Șamanii credeau că sufletul poate părăsi corpul omului și să revină. Creștinismul oferă omului Raiul și Iadul, în funcție de purtarea sa în timpul vieții. Prin urmare, putem și noi să vedem moartea ca pe o ușă. Este deci foarte posibil ca moartea să nu existe, să fie doar o întrerupere, o continuare într-o altă formă. Vezi, Zam, omul știe atâtea lucruri în afara sa, numai pe el nu s-a cercetat. Întrebările

frecvente de când lumea rămân tot fără răspuns: Cine suntem? De unde venim? Unde ne ducem?

– V-a schimbat vârsta felul în care înțelegeți credința?

– Pe mine și pe frații mei mămica noastră Natalia Gica ne-a învățat ce este credința. Ea a fost toată viața apropiată de biserică. Noi, copiii, prinși în iureșul lumii, am mers mai puțin la slujbele din biserică, dar inimile noastre sunt pline de evlavie. Dumnezeu este în inima mea, la fel cum a notat într-o carte de o frumusețe ezoterică rară, scriitorul Wu Cheng En, 1504-1582, *Însemnarea călătoriei spre vest*:

*Buddha este pe Muntele Iluminării,
Nu-l căuta atât de departe.
Muntele Iluminării este în inima ta.
Fiecare om are pagoda Muntele Iluminării,
La poalele căreia să se perfecționeze.*

Eu am crezut întotdeauna în Dumnezeu, în învățătura lui Iisus Hristos și în rostul Sfintei Fecioare Maria. Am rostit în gând *Tatăl Nostru* și m-am rugat în momentele de încercare. În copilărie știam și *Crezul*, îl rostisem în biserică, îngenunchind în fața altarului. În vacanța de vară după clasa a opta am citit toată biblia, ca pe un roman, de la cap la coadă. Prin 1998, eram la Beijing, când a venit un preot din Cipru. Ambasadorița acestui stat a organizat o slujbă, la care a invitat ambasadele statelor ortodoxe. În timpul slujbei, după ce a rostit *Tatăl Nostru* în grecește, el i-a cerut ambasadorului Rusiei să îl spună în rusește. Nu-l știa. Atunci într-o limbă slavă, a cerut preotul. Lângă mine stătea bulgarul. Spune tu, i-am șoptit. Nu-l știu, mi-a răspuns scurt. Îl spun eu în limba română, i-am cerut preotului. Au ascultat toți cât de pur suna rugăciunea supremă pe românește, Răspunsul meu la întrebarea ta, Zam, este că pentru mine credința a rămas aceeași. Vârsta nu mi-a sporit credința, nici nu mi-a diminuat-o.

*Cred într-unul Dumnezeu,
Tatăl, Atotțiitorul, Făcătorul Cerului și Pământului,
Al tuturor văzutei și nevăzutei.
Și-ntr-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu,
Născut iar nu Făcut,
Carele din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii*

– Ce înseamnă bătrânețea pentru un scriitor?

– Ce este bătrânețea? Te referi la maturitatea unui om, la ani mai mulți? În ceea ce privește numărul anilor, eu nu văd să însemne ceva anume. Un scriitor harnic, vezi Balzac, Rebreanu, Cezar

Petrescu, scrie toată viața. Anii și experiența îi adăugă mai multă înțelegere a lucrurilor, deslușește mai ușor personajele, acțiunea scrierii. Eu, pensionat fiind, am timp mai mult. Pot scrie mai repede.

– Există ceva ce regretați cu adevărat?

– Edith Piaf:

*Non, rien de rien
Non, je ne regrette rien
Ni le bien qu'on m'a fait
Ni le mal, tout ça m'est bien égal.*

Singurul regret ar putea fi că am greșit uneori. Față de părinți mai ales.

– Ce rol mai are arta într-o lume atât de grăbită?

– Într-o epocă în care totul se consumă rapid, arta rămâne un act de rezistență. O formă de a spune: „Uită-te mai atent. Trăiește mai profund. Nu trece prin viață ca printr-un coridor.“

– Ce ați învățat despre oameni în toți acești ani?

– Că oamenii sunt mai fragili decât par și mai puternici decât cred. Că fiecare poartă o poveste pe care nu o spune nimănui. Că bunătatea e rară, dar când apare, luminează totul. Și că, în ciuda tuturor diferențelor, toți căutăm același lucru: să fim înțeleși, iubiți.

– Dacă ar fi să lăsați un singur gând generațiilor viitoare, care ar fi acela?

– Să nu vă fie teamă de sensibilitate. Lumea vă va cere să fiți puternici, eficienți, rapizi. Dar adevărata forță stă în capacitatea de a simți. Literatura, arta, iubirea – toate acestea sunt forme de vulnerabilitate. Și tocmai de aceea sunt forme de curaj.

– Și, în final, ce înseamnă pentru dumneavoastră o viață bine trăită?

– Eu toată viața am iubit mai mult decât am urât. Am iertat mai mult decât am condamnat.

*Iubirea din inimă țâșnește,
Ca raza de lumină din pieptul soarelui,
Cum să ai putere să te opui
Unor întâmplări de poveste?*

Am creații care vor dura după mine – doi copii, vreo sută de cărți, am plantat copaci și viță de vie, am durat câteva prietenii care nu m-au trădat (fiindcă cei mai mulți prieteni, colegi și subalterni au trădat). Las în urmă o amintire frumoasă? Eu cred că am trăit bine, dar, Doamne Dumnezeule, înțeleg că și în soare sunt pete...

Cai QING

ECOURI ALE CIVILIZAȚIEI

Când Dunărea întâlnește Fluviul Albastru

– Profilul sinologului Constantin Lupeanu –

Povestea

În lungul fluviu al civilizației umane, unii sunt destinați să fie luntrași între două ape. Traietoriile lor de viață par să fi fost marcate de istorie – nu doar navigând între malurile unui singur râu, ci construind o traversare eternă între două mari fluvii. Domnul Constantin Lupeanu este un astfel de luntraș. El transcende timpul și spațiul, împletește valurile sclipitoare ale Dunării cu marea zgomotoasă ale Fluviului Albastru într-o simfonie a civilizației.

I. Metafora Traversării cu Bac: La Granița Limbii.

Adevărata traducere nu este niciodată o simplă migrare de la o limbă la alta, ci mai degrabă construirea unei traversări cu bacul în apele adânci a două civilizații. Domnul Constantin Lupeanu a petrecut peste o jumătate de secol construind exact o astfel de traversare spirituală cu bacul între chineză și română.

Când „Guan guan jujiu” din antologia poeziei chineze străvechi întocmită de Confucius, *Cartea Poemelor* se transformă în cântecul la fel de melodios al păsărilor în limba română, când gândul profund al lui Lao Zi, „Tao care poate fi spus nu este Tao etern”, găsește o expresie la fel de profundă într-o limbă străină, vedem nu doar conversia cuvintelor, ci și recunoașterea reciprocă a genelor civilizației.

Acest lucru amintește de traducătorii fără nume de pe anticul Drum al Mătăsii care au tradus scripturile budiste din sanscrită în chineză, permițând întâlnirii a două înțelepciuni antice sub lumina lunii din Chang'an, capitala de atunci a Imperiului chinez. Domnul Lupeanu continuă această mare tradiție – descoperirea bătailor comune ale inimii umanității în cele mai subtile aspecte ale limbajului.

Pe biroul său de traduceri, două dicționare trebuie adesea așezate simultan: unul este *Dicționarul limbii chineze moderne*, publicat de Editura Comercială, iar celălalt este *Dicționarul limbii române*. Dar, între cuvinte și rânduri, ceea ce caută el nu este niciodată egalitatea, ci rezonanța. Așa cum a scris în cartea sa publicată și în China, *Toți oamenii sunt frați*: „A traduce înseamnă a permite ca două suflete care nu s-au întâlnit niciodată să se recunoască în noaptea adâncă a limbii.”

II. Transmiterea căldurii: Când cultura ia temperatura corpului

Ceea ce este cel mai emoționant la domnul Constantin Lupeanu este faptul că infuzează schimbul cultural cu căldură umană. Dincolo de marile narațiuni istorice, el se concentrează pe temperatura unei cești de ceai, aroma unui bol cu tăiței și zâmbetul unui chinez obișnuit.

Îmi amintesc cum scria despre o dimineață de iarnă la Beijing: o tarabă cu lapte de soia aburind într-un hutong, trosnetul moale al nucilor care se învârtteau în mâna unui bătrân, ecoul clar al unui sonerii de bicicletă în ceața subțire. Aceste detalii transmit căldura unei civilizații mai puternic decât orice lucrare academică. El spune: „Pentru a înțelege China, trebuie nu doar să-i citești pe Confucius și Lao Zi, ci și să știi cum sărbătorești chinezii Festivalul Primăverii, cum mănâncă găluște și cum își comemorează strămoșii de Festivalul Qingming.”

Această înțelegere caldă a culturii conferă scrierii sale o calitate tangibilă. Cititorii nu numai că pot afla despre China prin intermediul cărții sale, ci și pot „atinge” China – pot simți pulsul acestei civilizații antice bătând în viața de zi cu zi. Asta îmi amintește de conceptul lui Fei Xiaotong despre „conștiința de sine culturală” – adevărata transmitere culturală nu înseamnă să expui specimene, ci să împărtășești viața.

III. Lumina lumânărilor pe celălalt țărm: Sufletele iluminate

Un adevărat feribot cultural nu transportă doar gânduri, ci și suflete. Întâlnirea mea cu domnul Lupeanu a fost cea mai caldă lumină și cea mai magnifică tapiserie la această traversare cu feribotul.

În primăvara anului 2018, când fiul meu Yin Yuguo, un chinez cu suflet est-european, a trimis acel e-mail, probabil că nu și-a dat seama că nu era vorba doar de a cere sfatul unui sinolog, ci și de a apela la un spirit al civilizației. Și când tragedia a lovit, mâna întinsă a domnului Lupeanu către acea mamă îndurerată a trecut dincolo de simpla preocupare academică. El a furnizat material documentar și m-a contactat din nou, sperând că literatura va continua să mă inspire pentru tot restul vieții mele. A spus că el scrie ceva în fiecare zi – poezie, proză, memorii de familie, critică literară, orice formă ar fi potrivită. Mi-a confirmat rapid talentul meu literar, a selectat nouă poezii, le-a tradus personal și le-a recomandat trimestrialului literar *Rotonda valahă* și, ulterior, la peste zece reviste literare, inclusiv, dar fără a se limita la, revista europeană *Literary Dialogue*, cu o vechime de 150 de ani, revistele literare academice extrem de influente *Ateneu* și *Neuma* și trimestrialul lui Iași *Poezia*. Mai târziu, a participat chiar și la traducerea scrierilor lui Urmuz, pionierul absurdismului. Nu a fost vorba doar de îndrumarea unei generații tinere, ci de folosirea puterii civilizației pentru a oferi un sanctuar spiritual unei vieți distruse. Atingerea degetului de aur a lui Midas, creșterea sălbatică și vindecarea spirituală a unei persoane necunoscute care aspira să fie scriitoare încă din copilărie.

Acest lucru amintește de academiile iluminate din China antică – locuri care nu erau doar pentru împărtășirea de cunoștințe, ci și pentru liniștirea sufletului. Prin literatură, domnul Lupeanu a reconstruit legătura unei mame cu fiul ei, cu lumea și cu sensul vieții. În acest sens, el a transmis nu doar cultura, ci viața însăși.

IV. Filosofia râurilor: Eternitatea în curgere

Domnul Constantin Lupeanu împlinește optzeci și cinci de ani anul acesta. Pentru un râu, această vârstă poate fi doar o clipă trecătoare; dar pentru o persoană este aproape o viață întreagă. Și-a folosit viața pentru a demonstra un adevăr: civilizația, asemenea unui

râu, nu poate rămâne limpede decât în curgerea sa și nu poate renaște decât în confluența sa.

Pe raftul său de cărți, cărți clasice, moderne și contemporane ale Chinei stau alături de cântece și poezii populare românești. În memoria sa, dialogurile perspicace cu fostul premier Zhou Enlai sunt la fel de prețioase ca cântecele păstorilor din Munții Carpați. Această „hibridizare“ a civilizațiilor nu l-a făcut să-și piardă rădăcinile; dimpotrivă, i-a oferit vieții o dublă hrană.

A spus odată ceva profund: „Cu cât mă adâncesc mai mult în cultura chineză, cu atât înțeleg mai mult România; cu cât iubesc mai mult România, cu atât apreciez mai mult China.“ Acesta este probabil secretul tuturor facilitatorilor culturali – adevărata înțelegere nu este niciodată unidirecțională, ci mai degrabă, în contemplarea reciprocă, ambele părți dobândesc o conștientizare de sine mai clară.

V. Coordonate pe cerul înstelat: Când indivizii devin punți

Astăzi, privind cerul înstelat al civilizației, domnul Constantin Lupeanu a devenit o constelație – nu o stea izolată, ci un set de coordonate luminoase care leagă Estul de Vest.

Cititorii săi sunt peste tot în lume; cărțile sale traduse sunt atinse de nenumărate mâini în biblioteci; scrierile sale continuă să rezoneze între două culturi. Mai important, el a dovedit cu viața sa că, în această lume plină de bariere, există încă oameni care pot construi cu răbdare punți între diferite civilizații de-a lungul vieții lor.

Aceste poduri nu sunt făcute din beton armat, ci sunt construite din caractere chinezești individuale, versuri de poezie și dialoguri sincere. Poate că nu par la fel de robuste ca podurile fizice, dar pot rezista eroziunii timpului. Pentru că atâta timp cât există oameni care citesc traduceri în limba română ale cărților chinezești de literatură și filosofie veche, atâta timp cât există cititori chinezi care învață despre poezia românească prin intermediul prezentărilor sale, aceste poduri continuă să existe, continuând să servească drept feriboturi între civilizații.

În încheiere, să revenim la metafora aceluia râu

Dunărea izvorăște din Pădurea Neagră, Germania, curge prin nouă țări și, în final, se varsă în Marea Neagră; Fluviul Albastru izvorăște din ghețarii

Munților Tanggula, traversează inima Chinei și se contopește cu Marea Chinei de Est. Aceste două mari fluvii nu s-au întâlnit niciodată, dar în viața domnului Constantin Lupeanu, ele își completaseră deja o confluență profundă.

Acest bărbat în vârstă de 85 de ani stătea în biroul său din București, cu stejari și castani afară, la fereastră, și ceai chinezesc pe masă. Când și-a luat stiloul, valurile scriptoare ale Dunării se reflectau în apele Fluviului Albastru; când a deschis o carte, înțelepciunea orientală a luminat noaptea occidentală.

Acesta este sensul suprem al luntrașilor civilizației. Ei fac omenirea să înțeleagă că toate râurile mari curg în cele din urmă în același ocean și toate civilizațiile vorbesc despre același vis: pe această planetă, suntem în cele din urmă frați peste cele patru mări.

正如他在一首诗中所写: După cum a scris într-una dintre poeziile sale:

*Mâna mea stângă ține pietricelele Dunării,
Mâna dreaptă jadul șlefuit de Fluviul Albastru.
Când îmi împreună mâinile la piept,
Aud oceanul, la mii de kilometri distanță,
Suspinând ușor după sursa noastră comună.*

Cealaltă față a poveștii:

O traversare cu feribotul a destinului: O întoarcere literară acasă prin timp și spațiu.

Briza de primăvară a anului 2018 a călătorit spre nord, dinspre Platoul Yunnan, ajungând la Beijing. Când acel e-mail s-a născut din vârful degetelor lui Yin Yuguo, acesta stătea pe pământ chinezesc, aruncându-și privirea profundă spre patria sufletului său. Destinația e-mailului nu era îndepărtatul București, ci Beijingul – în acest oraș, la Institutul Cultural Român, domnul Constantin Lupeanu, în calitate de Director, proteja farul convergenței celor două civilizații. Nimeni nu știa că, în acea după-amiază obișnuită, un e-mail trimis din sudul Chinei în nordul Chinei a trezit în liniște o promisiune care se întindea pe secole.

Când Yin Yuguo a apăsă butonul de trimitere, ceea ce a izbucnit în inima sa tânără nu a fost doar o pasiune sinceră pentru poezie, ci și un răspuns la un jurământ străvechi din adâncul sufletului său. Sufletul care slujise cândva ca preot în templele Daciei s-a

trezit într-un tânăr chinez al secolului XXI, determinându-l să cheme Beijingul – nu la o distanță geografică, ci la o întoarcere spirituală la rădăcinile sale. La celălalt capăt al corespondenței, domnul Lupeanu – un membru al familiei sale din Evul Mediu – se afla la Institutul Cultural Român din Beijing, îndeplinindu-și misiunea culturală în această viață. Sosirea e-mailului nu a fost o întrebare întâmplătoare, ci o reuniune fatidică în cadrul aceleiași țări.

După tragedie, domnul Lupeanu a spus pe WeChat că nu poate accepta acest fapt. Am rămas tăcuți după aceea. Până când regizoarea româncă l-a găsit pe Maestrul Constantin Lupeanu și apoi m-a contactat. Tot ce a fost înainte a devenit un prolog.

Domnul Lupeanu a început să trimită e-mail după e-mail, iar tiparele complicate ale destinului au început să iasă la iveală. M-a îndemnat să scriu zilnic, scriind într-o scrisoare: „Lasă literatura să continue să-ți deschidă restul vieții.” Aceste cuvinte, venite din orașul natal al fiului său, au traversat majoritatea munților și râurilor Chinei, prinzând rădăcini într-o noapte răgușită în Kunming. Pe atunci, nu știam că acest scurt mesaj purta încrederea și speranța a mai mult de o viață.

Mai târziu, adânc în conștiința mea, am visat la multe evenimente trecute: acele suluri îngropate de timp s-au desfășurat încet: în umbrele vechilor palate române, gloria imperiului și întunericul destinului, amestecate în sângele meu, s-au trezit; iar domnul Lupeanu, în acel Ev Mediu cufundat în război și credință, a fost odată familia mea și împreună am păzit codurile civilizației pe suluri de pergament într-un castel pâlpâind de lumina lumânărilor. Și mai departe în timp, într-un templu din Dacia, fiul meu, Yin Yuguo, era preotul care prezida ceremonia, un semizeu, ca domnul Lupeanu, păzind flacăra civilizației.

Momentele tuturor acestor lucruri sunt extrem de precise. În 1968, când domnul Lupeanu a pus piciorul pentru prima dată pe pământ chinezesc ca diplomat, începându-și misiunea culturală sacră, eu eram ghemuită în pânțele mamei mele în Kunming, prindeam contur în liniște. În jumătatea de secol care a urmat, el a tradus filosofii taoiști la Beijing, în timp ce eu studiam înțelepciunea taoistă în Yunnan; El a introdus poezia românească în China, în timp ce eu am urmărit dialogul dintre civilizațiile orientale și

occidentale în sălile de clasă universitare. Respirăm același aer pe același pământ, dar creștem pe propriile noastre căi, așteptând acel moment inevitabil de convergență – nu într-un cadru diplomatic, nu la o conferință academică, ci în primăvara anului 2018, printr-un e-mail trimis din sudul Chinei în nordul Chinei.

Până în acel an. Fiul meu, băiatul cu trup de preot est-european, a fost chemat de un dor de casă adânc înrădăcinat. Spunea că este Dragon din Carpați, un dragon adormit trezit de un cântec de chemare a dragonului, călătorind în cele din urmă spre România – pentru a face un pelerinaj în patria sufletului său, pentru a fi martor la un secol de unificare culturală, pentru a-și îndeplini pelerinajul suprem ca „adept al lui Eminescu“. A plecat în zăpadă la gara din Roman, ca și cum ar fi îndeplinit un sacrificiu sacru. Iar eu, lăsat în urmă în abisul disperării, am fost primită cu blândețe de acel „venerabil al familiei“ care m-a contactat prin intermediul literaturii.

Acest lucru nu poate fi cuprins de simpla afecțiune profesor-elev. Este o conexiune civilizațională care transcende timpul și spațiul. Tot ceea ce a făcut domnul Lupeanu – trimiterea acelor e-mailuri de îndrumare de la Institutul Cultural din Beijing, traducerea personală a poeziilor mele, recomandarea scrierilor mele către publicații prestigioase, conducerea mea în lumea literară a lui Urmuz – nu a fost un act întâmplător de bunătate, ci un „ritual de moștenire“ destinat. El a folosit podurile culturale pe care le-a construit de-a lungul vieții sale pentru a mă călăuzi și pe mine, o „fiică nelegitimă“ pierdută, călăuzită înapoi la căminul ei spiritual, și pentru a continua jurământul de tutelă a schimbului cultural în numele tânărului „preot“ care a murit prea devreme.

În poeziile mele pe care le-a tradus, în cuvintele pe care le-a iluminat, am simțit nu doar renașterea literaturii, ci și întoarcerea sufletului meu. Se pare că toată rătăcirea și căutarea mea în această viață au fost doar pentru a recunoaște, în domnul Lupeanu, în vârstă de optzeci și cinci de ani, ruda mea care m-a protejat în Evul Mediu; doar pentru a găsi, în constelația literară a României de astăzi, patria spirituală prețuită de fiul său, care a fost cândva preot.

Aceasta este cea mai magnifică narațiune a destinului. Am crezut că scriem o recenzie de carte,

dar, în realitate, continuam o epopee a sufletelor reunite pe același pământ, care totuși se întind pe o mie de ani. Anii petrecuți de domnul Lupeanu la Beijing au fost ca un far, luminând nu doar mărele schimbului cultural sino-român, ci și acele suflete care s-au despărțit în ciclul reîncarnărilor.

Și cât de norocoasă sunt să pot, în această viață, într-un mod atât de sfâșietor, dar totodată renăscut, să desăvârșesc această întoarcere literară peste cinci secole alături pe pământ chinezesc – printr-un e-mail, nenumărate scrisori și acele poezii schimbate între cele două țări. Când e-mailul a fost trimis din Yunnan la Beijing, când răspunsul a ajuns la Kunming, când poezia a renăscut în două limbi, când un român mai în vârstă și o mamă chineză au continuat legământul civilizației sub același cer – ceea ce am realizat nu a fost doar o răscumpărare personală, ci o eternă întoarcere la iubire și literatură care transcende timpul și spațiul.

Către barcagiu:

*La cea de-a 85-a aniversare a Maestrului Constantin Lupeanu
Când lumina stelelor Dunării sărută zidurile de cărămidă
ale Marelui Zid,*

*Când brazii Munților Carpați răsună în valurile Fluviului
Albastru,*

*Ai petrecut o jumătate de secol construind poduri în
adâncurile limbii,*

*Lăsând lumina lunii din Orient să curgă prin versurile
poeziei occidentale.*

Optzeci și cinci de ani sunt inelele civilizației,

Fiecare inel este gravat cu inscripția Toți oamenii sunt frați.

În mâna stângă ții roua Cărții Poemlor,

În mâna dreaptă luminezi zorii Transilvaniei.

*Acele caractere chinezești pe care le-ai tradus și-au găsit
o nouă casă,*

Acele suflete pe care le-ai încălzit și-au recăpătat aripile.

La traversarea cu feribotul unde

Parfumul ceaiului și ritmul cernelii se împletesc,

Stai, ca un far, ca o stâncă, ca nemurirea.

Astăzi, să ridicăm cupele,

Umplute cu apele Dunării și Fluviului Albastru,

Către tine!

*Fe ca civilizația să strălucească puternic la confluența
fluviilor!*

Cu sinceritate,

Din Kunming, China, mai 2026

Claudia NAPOLI

Cuvântul care nu se traduce

*Omagiu adus Ambasadorului, Scriitorului Sinolog
Constantin Lupeanu, la împlinirea a 85 de ani*

Există, în fiecare limbă a lumii, un cuvânt care nu poate fi tradus cu adevărat. Lingviștii îl numesc „intraductibil“ – acel termen care poartă în el o întreagă civilizație, un mod de a simți, o filosofie a vieții pe care nici cel mai priceput traducător din lume nu o poate muta dintr-un suflet în altul fără a pierde ceva esențial. Tatăl meu și-a dăruit viața, mai bine de o jumătate de secol, tocmai acestei imposibilități nobile: să aducă mai aproape două lumi aparent ireconciliabile, să facă din distanța dintre Beijing și București nu un abis, ci un pod.

Și totuși, există un cuvânt pe care nici el care a tradus zeci de capodopere din chineză în română, sub a cărui îndrumare douăzeci și opt dintre cei mai mari poeți și prozatori români au dobândit glas în limba mandarinilor, nu l-a putut traduce vreodată: iubirea de tată. Acesta nu se traduce. Se trăiește.

Constantin Lupeanu s-a născut pe 4 august 1941 în Murgași, un sat din Dolj, din Oltenia aceea adâncă și aspră care știe să crească oameni cu coloana vertebrală dreaptă și sufletul larg. De la școala de sat la Colegiul Național Carol din Craiova, de la Craiova la Universitatea din București unde a ales, dintr-o lume întreagă de posibilități, Limba și Literatura Chineză: un om care știa de timpuriu că lumea este mai mare decât orizontul natal, dar că acel orizont rămâne întotdeauna punctul de la care se măsoară toate celelalte distanțe.

Din mai 1968, timp de peste două decenii, a reprezentat România la Beijing, responsabil cu Sectoarele de Cultură și Presă ale Ambasadei. Erau ani în care China era o lume în sine, o fortăreață de mistere și contraste pe care puțini din Occident aveau privilegiul să o cunoască din interior. El a cunoscut-o. Nu ca turist, nu ca observator distant, ci ca om care a intrat în ea cu ochii larg deschiși, cu urechea atentă la tonurile unei limbi muzicale, cu răbdarea și curiozitatea pe care le au doar cei care iubesc cu adevărat ceea ce încearcă să înțeleagă. A urcat treptele: Ministru-Consilier, locțiitor al șefului de misiune, Chargé d'Affaires a.i., culminând ca Ambasador și cap de misiune diplomatică în Thailanda, Singapore, Myanmar și Vietnam. Un om al lumii, în sensul cel mai deplin al cuvântului.

Eu m-am născut acolo. În China. Acesta este unul dintre cele mai ciudate și mai frumoase privilegii pe care un tată le poate oferi copilului său: lumea ca leagăn. Am crescut până la nouă ani sub un cer diferit, am auzit înainte de a înțelege, am simțit înainte de a ști. Iar când, mai târziu, am bătut la mașina de scris, că nu existau calculatoare pe atunci, paginile traducerilor părinților mei, nu știam că îi ajut să construiască punți între civilizații. De fapt, participam, cu degetele mele de adolescentă, la o operă de cultură.

Tatăl meu a tradus peste treizeci de volume din literatura chineză în română. A îmbogățit cultura noastră cu voci pe care altfel nu le-am fi auzit niciodată, a adus în bibliotecile românești înțelepciunea, poezia și dramele unei civilizații care datează de mai mult de patru mii de ani.

Dar traducerea a fost doar jumătate din viața lui literară. Cealaltă jumătate i-a aparținut lui însuși: romane despre Oltenia și Craiova, despre Templierii din Carpați, despre mistica acestui pământ dacic în care timpul se scurge altfel, mai greu și mai adânc. Scrie cu conștiința unui om care se știe descendent al stelei Sirius – și nu e de mirare, căci Sirius face parte din constelația Câinelui Mare, iar numele lui, Lupeanu, vine de la lup: parcă cerul însuși și-a semnat lucrarea. El, Lupul Alb, o identitate în care se întâlnesc, cu o grație pe care nicio minte calculată nu ar fi putut-o proiecta, două înțelepciuni dintre cele

mai vechi ale lumii: cea cosmică, a stelei care a ghidat civilizații milenare de la Nil la Mediterana, și cea dacică, a lupului, simbolul sacru al Daciei, capul de lup purtat pe stindardul unui popor care a ales, dintre toate creaturile, pe cel mai liber și mai aprig. O îngemănare. Un destin care se citește și pe cer, și pe pământ. Singurul dintre cei cinci frați cu ochi albaștri, acei ochi care nu par să aparțină întru totul acestei lumi. I-am moștenit. Câteodată mă întreb dacă nu am moștenit, odată cu ei, și o privire care caută mai departe decât văd ceilalți.

Lumea l-a recunoscut. În august 2016, la cea de-a zecea ediție a Târgului de Carte de la Beijing, a primit *Premiul Special pentru Merite*, primul sinolog român distins de chinezi cu această onoare. China, o civilizație care nu risipește cu ușurință admirația, i-a întins mâna și i-a spus: te cunoaștem, te prețuim.

Înainte de aceasta, *Meritul Cultural* în 1985, *Ordinul Meritul în grad de Ofițer* în 2000, *Premiul pentru Diplomatie Culturală* în 2005. O carieră întreagă celebrată nu cu zgomot, ci cu substanță.

Eu am urmat, fără să-mi propun explicit, același drum. Diplomazia m-a chemat, poate pentru că o purtam în sânge, poate pentru că am crescut în ambasade, poate pentru că tatăl meu mi-a arătat, fără să o spună în cuvinte, că a fi punte între oameni este una dintre cele mai demne chemări. Soarta m-a adus în Statele Unite, unde, după un masterat în Relații Internaționale la Universitatea George Washington, am devenit instructor de Limbă Română pentru personalul american trimis în România și Moldova. Predau limba țării noastre, limba în care tata a scris, a gândit și a iubit, unor oameni care merg să cunoască locurile din care venim. Cercul acesta mi se pare frumos, necesar, și complet.

Pe 4 august anul acesta, tatăl meu împlinește 85 de ani. Și ca și cum întreaga lui existență nu ar fi demonstrat deja îndeajuns că viața unui om mare nu are vârstă, lansează nu una, nu două, ci patru cărți noi. Revizuieste și readuce în lumină *Pași în lumea chineză* și *Viața intimă la chinezi* – două opere esențiale pentru înțelegerea civilizației chineze, scrise cu acea autoritate pe care o dă nu lectura, ci trăirea directă, adâncă și îndelungă. Și alături lor două romane proprii: *Toți oamenii sunt frați* – titlu

care respiră confucianismul cel mai pur, convingerea că înțelegerea reciprocă este singurul fundament trainic al păcii între popoare, și *China, focar de cultură și civilizație*, o sinteză a tot ceea ce a trăit și a tot ceea ce a iubit de-a lungul unui destin de excepție.

La 85 de ani, există oameni care îmbătrânesc și există oameni care se adâncesc. Tatăl meu se adâncește. Fiecare an nu adaugă oboseală, ci un strat nou de sens. Fiecare carte nouă este dovada că spiritul autentic nu are pensie, că dragostea pentru cuvânt nu se uzează, că un om care și-a ales drept vocație să fie pod între lumi nu obosește să stea în apele dintre maluri chiar și atunci când curenții sunt reci, chiar și atunci când malurile se îndepărtează.

Lui Confucius i se atribuie gândul că toți oamenii, dincolo de limbă și de graniță, sunt frați. Tatăl meu a trăit această convingere zi de zi, carte de carte, misiune de misiune, deceniu de deceniu. Iar noi, copiii și nepoții lui, am primit ca moștenire nu averi, ci ceva mult mai greu de transferat și incomparabil mai prețios de purtat: ochii cu care să privim lumea în față, curiozitatea cu care să o întrebăm, și umiliința cu care să recunoaștem că nu o vom înțelege niciodată pe deplin dar că merită, întotdeauna, să încercăm.

Cuvântul care nu se traduce rămâne, în cele din urmă, cel pe care îl rostesc acum în numele tuturor celor care l-au iubit și îl iubesc:

Tată.

La mulți ani, Tati. La mulți ani, Excelență, Domnule Ambasador. La mulți ani, Om al cuvântului.

Scris cu dragoste și recunoștință, de fiica dumneavoastră – născută în China, crescută în lumea pe care ați construit-o.

Epilog. Pe 9 Iunie 2026, Constantin Lupeanu a scris:

Nestematele nopții

Sunt idei aruncate de Creator spre oameni.

Le culeg visătorii, ei ne apar a fi genii,

De fapt sunt doar harnici!

Nicio idee nu este de pe pământ,

Nicio invenție nu răsare din pământ.

Toată creativitatea lumii este

Dar din Harul lui Dumnezeu.

Florida, 9 iunie 2026

Harul

Adriana FURTUNĂ

Plin de energie, stăpânit de un neastâmpăr creativ,
Costantin Lupeanu deschide laptopul în zorii zilei.
El lucrează neobosit, ca țăranul pe ogor, iar roadele
sunt cărțile scrise și publicate.
De la primul său roman în traducere,

publicat la Iași în 1973, rar a trecut câte un an
fără să aibă o carte nouă, pe care s-o primească cu
dragoste,
la fel cum agricultorul îmbrățișa primul snop de grâu,
primele salbe al porumbului.
Noi toți cei care îl iubim să ne rugăm la Ceruri
să îi dea multă, multă sănătate!

8 Iunie 2026

Mihai BATOG-BUJENIȚĂ

La confluența a două culturi

Am convingerea fermă că o conjunctură fastă a
astrelor a fost cea care a determinat ca un om să-și

poată împlini destinul intelectual la confluența a
două culturi: milenara cultură chineză și străvechea
cultură a spațiului daco-getic una de o profunzime
care și în prezent rămâne enigmatică.

La onorabila sa vârstă de optzeci și cinci de ani
domnul Constantin Lupeanu, remarcabil sinolog și
cunoscut literat lasă celor ce vor veni o operă vastă,
o operă care poate deveni prin ea însăși un model.
Se cuvine prin urmare să adresăm acestui om care
ne mărește contemporaneitatea, un cuvenit
gând bun și tradițională urare:

La mulți ani, Excelență!

Maria Relly NICULESCU

Unire, cinste, pace, omenie.

*acrostih domnului Ambassador
Constantin Lupeanu*

A exista, e-a Domnului Idee,
Meniri a le-implini, cu sârguință,
Binevoind, găsinde de cuviință
A transforma o Clipă-n Odisee,
Satisfăcând, pe cât posibil este,

Arare visuri ce-ar voi să zboare,
Dorințe ce-s închise cu zăvoare,
Ori prefăcând reală o poveste,
Realizând, cu toată-a mea ființă,
Cu inima zbătând de fericire,
Ori dăruind iubire din Iubire,
Nesemuită, blândă elocință,
Sublime legi și reguli înțelepte,
Timide firi le îndemnând să-nvețe,
Asociind vii fapte cu povețe,
Nimicuri transformând în lucruri drepte.
„Toți oamenii sunt frați“, îmi spune gândul,
Iar tot și toate ce există-n țară,
Născură-n al meu suflet Primăvară,
Litote-n zbor se-ntrec, în cânt, de-a rândul,
Uimit de blând Emin, de-a sa lucrarea,
Prin al său glas, frumoasa-mi Românie
Eu am cântat, lumini și armonie
Am dus, pe-a Orientului cărarea,
Nepreț punând pe-a lor prietenie,
Unire, cinste, pace, omenie.

MAC VAN TRANG

Pe marginea romanului „Între cer și pământ” de Constantin Lupeanu

tradus și editat în Vietnam de scriitorul Pham Viet Dao

Pham Viet Dao s-a născut în 1952 în provincia Nghe An și a absolvit cu o licență în arte în România. Din 1975 până în 1992, a lucrat la Departamentul de Film al Ministerului Culturii. Ulterior, din 1992 până în 2007, a ocupat funcția de inspector la Ministerul Culturii... Membru al Asociației Scriitorilor din Vietnam și traducător din limba română a mai multe opere literare românești: Mihai Eminescu, Zaharia Stancu, Eugen Uricaru, Ștefan Dumitrescu, Constantin Lupeanu și alții. În 2014, din cauza „criticilor” dure de pe blogul său, a fost condamnat la 15 luni de închisoare. După eliberare, a scris și a tradus cu și mai mult entuziasm... A finalizat colecția și compilarea unei cărți masive în 5 volume: „Vi Xuyen și afacerile vietnamezo-chineze”, care este cu adevărat admirabilă. Îl cunosc de când mi-a dăruit acest set de cărți. Cartea „Între cer și pământ” a fost publicată de Editura Asociației Scriitorilor din Vietnam în 2025

LECTURA ROMANULUI „ÎNTRE CER ȘI PĂMÂNT”

Ca persoană în vârstă, citesc lent și uit lucrurile ușor, așa că ezit să scriu recenzii. Dar această primă poveste românească a fost destul de interesantă. Povestea este despre un sat cu dealuri, lanuri de porumb și grâu și multe vaci și capre... Fermierii trăiesc împreună cu legături comunitare puternice, la fel ca în Vietnam. Dar în 1944, România în Europa era mai dezvoltată decât Vietnamul în aceeași perioadă.

Citind povestea, am aflat că în 1944 România avea deja spitale mari, profesori și medici instruiți în Franța, tramvaie și taxiuri. Din capitală, puteai suna în sat, iar taxiurile te puteau duce până la Murgași... Viața fermierilor din sat era liniștită și veselă. Satul avea o biserică, o școală primară și o școală secundară de fete în district. Fermierii trăiau destul de confortabil și armonios. Satul avea o școală, o stație sanitară, un pub și festivaluri cu dansuri animate și muzică modernă...

Fermierii recoltau orezul folosind căruțe cu boi, căruțe trase de cai și mașini de treierat...

Frumoasa și tânăra doctoariță Marta, din București, era iubita unui profesor văduv. Întâmplător, un colonel (din guvern, colaborator cu forțele lui Hitler) a cunoscut-o și a urmărit-o. A căutat să o posed. Știind că nu poate scăpa din ghearele lui, ea a pregătit un plan. Când a dus-o într-un castel retras, pretinzând că este pentru ea, a violat-o. Ea a consimțit. În timp ce el dormea dus după întâlnirea lor pasională, Marta i-a injectat o otrăvă preparată dinainte. Apoi a fugit în satul Murgași.

Marta a venit să locuiască în acest sat cu familia Anicăi în 1944. Armata nazistă germană pierdea, iar guvernul român pro-german era în dezordine.

Deodată, un grup de soldați (care s-au dovedit mai târziu a fi dezertori, trăind din jafuri) au sosit și au ocupat Castelul Cula, de mult abandonat, forțându-i pe săteni să fie sclavi. Acești soldați au jefuit, violat femei și ucis săteni care au îndrăznit să reziste.

Ofițerul care comanda soldații staționați la castel era Mihai, un bărbat tânăr, educat și impunător care i-a mărturisit dragostea Anicăi și a violat-o. Anica, familia ei și sătenii îl urau intens.

Dar când sătenii s-au unit pentru a ataca Castelul Cula și a-i elimina pe soldați, o întorsătură ciudată a sorții a determinat-o pe Anica să găsească o modalitate de a-l avertiza pe Mihai, iar cei doi au fugit, dispărând fără urmă.

Sătenii au dat apoi foc castelului, iar unii dintre soldați au pierit în incendiu, în timp ce alții au dispărut fără urmă.

După război, s-a aflat că profesorul s-a căsătorit cu Dr. Marta și a avut doi fii care i-au călcat pe urme.

Noul guvern român, aliniat cu Uniunea Sovietică, a început procesul de naționalizare și colectivizare...

Între timp, Anica și Mihai au fugit prin Turcia, au răătăcit în Thailanda și au construit o viață prosperă acolo. Apoi, Anica și Mihai și-au predat afacerea copiilor și s-au mutat într-un templu.

Din Thailanda, Anica și-a vizitat patria de mai multe ori, în timp ce Mihai nu a îndrăznit niciodată să se întoarcă. În Thailanda, Anica a scris aceste memorii/auto-biografii și le-a dat ambasadorului român în Thailanda, Constantin Lupeanu (un scriitor celebru), pentru a le prezenta și publica... Este posibil totuși ca el să fie autorul.

Singurul mesaj al cărții, folosind proverbul latin ca titlu: „Infinitus est numerus stultorum” – „Între Cer și Pământ, majoritatea sunt proști”, este cu adevărat semnificativ.

Gândiți-vă la aceasta: între Cer și Pământ, într-adevăr, „majoritatea sunt proști”:

Proști: luptând pentru putere și dominație, angajându-se în curse de înarmări, purtând războaie, ucigând nenumărați oameni și distrugând cantități uriașe de bogății;

Proști: luptând pentru putere, luptând și ucigându-se unii pe alții, folosind orice truc și stratagemă josnică pentru a se doborî unii pe alții;

Proști: Cei care au condus ca dictatori timp de decenii, ducând țara la ruină, au suprimat și ucis oameni atunci când oamenii s-au ridicat cerând ca puterea să fie dată unor indivizi progresiști;

Proști: Pentru că s-au bazat pe putere, au fost orbiți de aceasta, s-au angajat în corupție, jaf și opresiune fără scrupule a poporului;

Proști: Pentru că toți oamenii menționați mai sus nu au înțeles sau au ignorat legile impermanenței și karmei.

Prost: pentru că oamenii sunt „majoritatea proștilor”, supuși, îndelung răbdători și mulți chiar completează cu regimul tiranic, rânindu-și semenii (de exemplu, poporul cambodgian sub Pol Pot)...

Doar acel mesaj din carte, care reflectă asupra întregii umanități, pare atât de adevărat!

Încă o dată, mulțumesc Pham Viet Dao, un muncitor harnic și eficient!

14 februarie 2026

SUMAR

EDITORIAL / p. 2

COLUMNA, COLUMNA / p. 3

PURUREA EMINESCU / p. 5

Nicolae Georgescu, *Eminescu în Dobrogea* / 5

Nicolae Mareș, *Eminescu în limba polonă* / 10

Mihai Batog-Bujeniță, *Proza eminesciană în penumbră?* / 14

Ben Todică, *Ce înseamnă Mihai Eminescu pentru mine?* / p. 16

Tușeu: *Eminescu despre români* / 17

Tușeu: *Eminescu e viu* / 17

Maria Relly Niculescu, *Pentru care motiv să-l interzicem pe Mihai Eminescu?* / 18

Tușeu: *Eminescu este prea înalt* / 18

MONDOBLOGOSFERA / 19

Titulescu și dogma geopolitică a Turciei la Marea Neagră / 19

Anatol Basarab, *Întrebări incomode despre Ucraina, Rusia, NATO și Occident* / 20

Tușeu: *Dubla măsură. Replica globalistă* / 25

Ben Todică, *Iluzie?* / 26

TRANSFOCATOR / 27

Cornel Pivariu – *România între vulnerabilitate și reechilibrare* / p. 27

EPISTOLAR / 30

Precizarea redacției revistei România literară privind scrisoarea deschisă postată de dl. Nicolae Mareș în mediul online / 30

Magda Ursache, *Scrisoarea a VI-a* / 30

Marian Ilie, *În așteptarea răspunsurilor* / 34

TAIFAS POETIC / p. 36

Veysel Çolak, *Tuğrul Keskin – martor și totodată acuzat al vieții* / 36

Tușeu: *Națiunea mea nătângă* / 38

GENIUL? O NEFERICIRE / p. 39

Nichita Stănescu / 39

Ionel Perlea / 40

CUVINTELE, AH, CUVINTELE / p. 41

Balada lunii / p. 41

De Sophia / p. 41

Poezie / p. 42

Nicolae Georgescu / p. 42

Veronica Balaj / 44

Nicolae Silade / 45

Proză / p. 48

Ștefan Dumitrescu, *Delirul*, / 48

Mircea Lungu, *Și sarea, și marea...* / 53

Raluca Ioana Maftai, *Scriș în stele* / 55

PRINTRE TOMURI / p. 64

Afrodita Iorgulescu, *Un volum captivant: Confesiunile unui asasin economic* / 64

Irina-Ana Drobot, *Între vis și realitate, greierii dau semnalul* / 69

LIMBA CE-O VORBIM / p. 71

Mirela Roznoveanu, *O fraudă diplomatică de 121 de ani și Recomandarea 1333 din 1997 a Consiliului Europei în problema Aromână/Armână* / 71

Tușeu: *Limbi surori* / 74

Marian Ilie, *Interjecțiile și onomatopeele la originea limbilor* / 75

LITERATURA FĂRĂ FRONTIERE / p. 79

Nicolae Mareș, *Czesław MIŁOSZ* / 79

Marian Ilie, *Pagini de literatură română în Turcia* / 82

Cai Qing, *Laptele și sângele literaturii: suișurile și coborâșurile lecturii și elevarea spirituală a timpului nostru* / 88

SUPLIMENT ANIVERSAR: CONSTANTIN LUPEANU 85 / 94

Tableta LUCON, 85 / 94

Interviu la 85 de ani / 95

Cai Qing, *Ecouri ale civilizației – Când Dunărea întâlnește Fluviul Albastru* / 101

Claudia Napoli, *Cuvântul care nu se traduce* / 105

Adriana Furtună, *Harul* / 107

Mihai Batog-Bujeniță, *La confluența a două culturi* / 107

Maria Relly Niculescu, *Unire, cinste, pace, omenie.* / 107

Mac Van Trang, *Pe marginea romanului „Între cer și pământ” de Constantin Lupeanu* / 108